

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TERÖRLE MÜCADELEDE MADDİ CEZA HUKUKUNUN
DÖNÜŞÜMÜ: TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'TA
HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Sena Nur Özdemir

Mayıs 2024

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TERÖRLE MÜCADELEDE MADDİ CEZA HUKUKUNUN
DÖNÜŞÜMÜ: TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'TA
HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARI

Yüksek Lisans Tezi

Sena Nur Özdemir

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Derya Tekin

Mayıs 2024

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Sena Nur Özdemir tarafından hazırlanan “Terörle Mücadelede Maddi Ceza Hukukunun Dönüşümü: Türkiye ve Birleşik Krallık’ta Hazırlık Niteliğindeki Terör Suçları” başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı’nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Derya Tekin
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Doç. Dr. Kerim Çakır
Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul Ünal
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 30/05/2024

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin İSNAD yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun dipnot kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Derya Tekin

Etik İlkelere Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Sena Nur Özdemir

ÖZET

Terörle Mücadelede Maddi Ceza Hukukunun Dönüşümü: Türkiye ve Birleşik Krallık'ta Hazırlık Niteliğindeki Terör Suçları

ÖZDEMİR, Sena Nur

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Derya TEKİN

Mayıs 2024

Terör eylemleri, bireylerin hayatlarına, vücut bütünlüklerine, özgürlüklerine; devletlerin ise varlığına ve ulusal güvenliğine ciddi zararlar veren fiillerdir. Terörle mücadelede klasik ceza hukuku doktrini erozyona uğramış ve ceza hukukunun dönüşüm fenomeni terör eksenli tartışmalar için bir postulat haline gelmiştir. Maddi ceza hukukunda cezalandırılabilirliğin öne çekilmesinin ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının istisnası, terör suçları bağlamında kural haline dönüşen bir yönelim içerisindedir. Terör eylemlerinin yıkıcı ve çok yönlü sonuçları, bir terör saldırısının icra hareketlerinden önceki hazırlık aşaması ve bir hukuksal değerın zarara uğratılmasının ön aşamasında gerçekleştirilen fiilleri ceza hukukunun alanına dahil etmeyi gerektirmiştir. Türkiye ve Birleşik Krallık kökleri uzun bir geçmişe dayanan terör gerçeğiyle yaşamakta olup halen terörle mücadelesini kararlılıkla sürdürmektedir. Anglo-Sakson hukuk sisteminin ortaya çıktığı ve uygulandığı Birleşik Krallık ile Kıta Avrupası hukuk sistemine tabi Türkiye’de farklı hukuk sistemi, geleneği ve anlayışı bulunmakla beraber her iki ülkede terör eylemleri konusunda, niteliksel ve niceliksel olarak farklı yoğunluklarda, suça hazırlığın cezalandırılması yaklaşımı güçlenmektedir. Bu durum ceza hukukunun otoriterleşmesi eğiliminin tartışılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Terör eylemlerine hazırlığın cezalandırıldığı hazırlık niteliğindeki terör suçları olarak nitelendirilebilecek paradigmatik suçlar, Türkiye’nin yasal düzenlemelerinde silahlı örgütlenme, terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgüte (ve terör örgütüne) silah sağlama suçları; Birleşik Krallık’taki yasal düzenlemeler bakımından ise terör amaçlı örgütlenme, silah eğitimi, terör eylemlerine hazırlık, terörist amaçlarla bulundurma ve bilgi toplama suçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın amacı, Türkiye ve Birleşik Krallık’ta yer alan, hazırlık niteliğindeki terör suçlarını karşılaştırmalı olarak suç politikası bağlamında incelemek ve belirli uluslararası ve doktriner standartlar ile ceza hukukunun dönüşümü çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Terörizm, Ceza Hukukunun Dönüşümü, Düşman Ceza Hukuku, Önleyici Ceza Hukuku, Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması, Hazırlık Suçları.

ABSTRACT

Transformation of Criminal Law In Terrorism Combating: Preparatory Terror Offenses In Turkey and The United Kingdom

ÖZDEMİR, Sena Nur

M.S. Thesis, Public Law Department

Supervisor: Asst. Prof. Derya TEKİN

May 2024

Terrorist acts are actions that cause serious harm to individuals' lives, physical integrity, freedoms; and to the existence and national security of states. In the fight against terrorism, classical criminal law doctrines have eroded, and the transformation phenomenon of criminal law has become a postulate for discussions centered around terrorism. There is a prevailing trend within substantive criminal law that moves towards making the punishment of preparatory acts a rule in the context of terrorism offenses. The destructive and multifaceted consequences of terrorist acts have necessitated including actions carried out in the preparatory stage before the execution of a terrorist act and in the stage preceding the harm to a legal interest within the realm of criminal law. Turkey and the United Kingdom, both rooted in a long history of dealing with the reality of terrorism, continue to combat terrorism resolutely. Despite having different legal systems, traditions, and understandings between the United Kingdom, where the Anglo-Saxon legal system originated and is applied, and Turkey, subject to the Continental European legal system, both countries are witnessing a strengthening approach towards punishing readiness for crime in varying qualitative and quantitative intensities regarding terrorist acts. This situation highlights the necessity of discussing the trend towards authoritarianism in criminal law.

Paradigmatic offenses that could be categorized as preparatory terrorist crimes, where preparation for terrorist acts is punished, include in Turkey's legal framework offenses such as armed organization, organization with terrorist aims, and providing weapons to (or for) a terrorist organization; whereas in the legal framework of the United Kingdom, they appear as offenses including organization with terrorist aims, weapons training, preparation for terrorist acts, possession for terrorist purposes, and gathering information. The aim of this study is to comparatively examine these preparatory terrorist offenses in the context of crime policy in Turkey and the United Kingdom and to evaluate them within certain international and doctrinal standards, along with the transformation of criminal law.

Keywords: terror, terrorism, transformation of criminal law, enemy criminal law, preventive criminal law, punishment of preparatory acts, preparation offence.

ÖNSÖZ

Terör eylemlerinin hem bireylerin hem de devletin varlığı üzerinde doğurduğu yıkıcı sonuçlar, henüz bir terör eylemi gerçekleşmeden hazırlık aşaması gibi suç yolunun erken aşamalarında yer alan hareketlerin cezalandırılması zarureti doğurmuştur. Liberal ceza hukuku anlayışının odağı, ortaya çıkan zararın ve tamamlanmış bir suçun cezalandırılması yönündedir. Ancak terör kavramının dehşet doğurucu içeriği klasik ceza hukuku anlayışından sapmayı gerektirir bir hale gelmiştir. Suç politikası bakımından tercih edilen bu yönelim ceza hukukunun otoriterleşmesi ve sınırlarının ortadan kaldırılması risklerini de beraberinde getirmektedir. Çalışmamız, Türkiye ve Birleşik Krallık odağında terörle mücadelede ceza hukukunun dönüşüm fenomenini ele almakta ve maddi ceza hukuku bakımından bir terör eyleminin hazırlığını oluşturan fiillerin cezalandırıldığı terör suçlarını suç politikası bağlamında incelemektedir. Türk ve Birleşik Krallık hukukunda yer alan bu suçların otoriterleşme eğilimi ve ceza hukukunun dönüşümü ekseninde niceliksel ve niteliksel bağlamda tartışılması giderek artan bir ihtiyacın sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Tez konusunun belirlenmesi ile başlayan ve çalışmanın sonuçlanmasına kadar geçen süreçte desteğini, bilgisini, tecrübesini ve zamanını esirgemeyen kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Derya TEKİN'e gönülden teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez jürisinde bulunarak değerli görüşleriyle katkı sunan saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Kerim ÇAKIR ve Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul ÜNAL'a çok teşekkür ederim. Bünyesinde çalıştığım Balıkesir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görev yapan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Emrah ÖZDEMİR'e, tez yazım sürecinde beraber çalıştığımız ve birbirimize her daim destek olduğumuz kıymetli mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Emine Betül GÖKTAŞ, Arş. Gör. Mehmet Nuri TEKE ve Arş. Gör. Aleyna AKYÜZ BÜLBÜL'e ayrıca teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde her daim yanımda olan, hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen canım aileme, annem Fatma ÖZDEMİR, babam MEHMET ÖZDEMİR, abim Ahmet ÖZDEMİR, kız kardeşlerim Serra ÖZDEMİR ve Nisa Deniz ÖZDEMİR'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Balıkesir, 2024

SENA NUR ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1

TERÖR KAVRAMI VE TERÖR HAREKETLERİNİN TARİHÇESİ

1. DOKTRİNDE TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARININ TANIMLANMASI.....	6
2. TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARININ TARİHSEL SEYRİ	13
2.1. DÜNYADA TERÖR HAREKETLERİNİN TARİHÇESİ	15
2.1.1. İlk ve Orta Çağlarda Terör Hareketleri	15
2.1.2. Modern Çağda Terör Hareketleri	17
2.2. TÜRKİYE’DE TERÖR HAREKETLERİNİN TARİHÇESİ	19
2.3. BİRLEŞİK KRALLIK’TA TERÖR HAREKETLERİNİN TARİHÇESİ.....	26
3. TERÖRÜN TANIMLANMASI VE TERÖR EYLEMLERİNİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK ULUSLARARASI ÇABALAR.....	34
4. TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK’IN YASAL DÜZENLEMELERİNDE TERÖRÜN TANIMLANMASI	48
4.1. TÜRK HUKUKUNDA TERÖR TANIMI	48
4.2. BİRLEŞİK KRALLIK HUKUKUNDA TERÖR TANIMI	54
5. ARA DEĞERLENDİRME VE KANAATİMİZ.....	57

BÖLÜM 2

MADDİ CEZA HUKUKUNUN DÖNÜŞÜMÜ VE CEZALANDIRILABİRLİĞİN ÖNE ALINMASI BAĞLAMINDA HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMASI

1. CEZA HUKUKUNUN DÖNÜŞÜMÜ	60
1.1. LIBERAL CEZA HUKUKU	63
1.2. DÖNÜŞEN CEZA HUKUKUNUN YENİ KAVRAMLARI.....	69
1.2.1. Önleyici Ceza Hukuku.....	69
1.2.2. Önleyici Ceza Hukukunun Eleştirisi	75
1.2.3. Düşman Ceza Hukuku	77
1.2.4. Düşman Ceza Hukukunun Eleştirisi.....	90
1.2.4. Ara Değerlendirme ve Kanaatimiz	93
2. CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ÖNE ALINMASI VE HAZIRLIK HAREKETLERİNDEN KAYNAKLANAN CEZA SORUMLULUĞU.....	96
2.1. CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ÖNE ALINMASI.....	96
2.2. HAZIRLIK HAREKETLERİNDEN KAYNAKLANAN CEZAI SORUMLULUK	100
2.2.1. Hazırlık Hareketlerinin Cezasızlığına Dayanak Oluşturan Görüşler	106
2.2.2. Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılabilirliğine Dayanak Oluşturan Görüşler	107
2.3. HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMASININ SINIRINA İLİŞKİN STANDARTLAR	110
3. ARA DEĞERLENDİRME	115

BÖLÜM 3

TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN TERÖRLE MÜCADELE MEVZUATINDA YER ALAN HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARI VE HAZIRLIĞIN CEZALANDIRILMASINA İLİŞKİN STANDARTLARA UYGUNLUĞUNUN ANALİZİ	
1. ÇEŞİTLİ SUÇ KATEGORİLERİNE GÖRE HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARI.....	118
1.1. TÜRK HUKUKU	119
1.2. BİRLEŞİK KRALLIK HUKUKU	129
2. TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'TA HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARININ HAZIRLIĞIN CEZALANDIRILMASINA İLİŞKİN STANDARDİZASYONA UYGUNLUĞUNUN ANALİZİ	135

2.1. TÜRK HUKUKU	137
2.1.1. Silahlı Örgütlenme (TCK m. 314) ve Terör Amaçlı Örgütlenme (TMK m. 7) Suçları.....	137
2.1.2. Silahlı Örgüte ve Terör Örgütüne Silah Sağlama Suçu (TCK m. 315).....	155
2.2. BİRLEŞİK KRALLIK HUKUKU	161
2.2.1. Terör Örgütlerinin Yasaklanması ve Terör Amaçlı Örgütlenme Suçları.....	161
2.2.1.1. Terör Örgütlerinin Yasaklanması	161
2.2.1.2. Terör Amaçlı Örgütlenme Suçları.....	163
2.2.2. Silah Eğitimi Suçu (Terörizm Kanunu, 2000 m. 54).....	169
2.2.3. Terör Eylemlerine Hazırlık Suçu (Terörizm Kanunu, 2006 m. 5).....	170
2.2.4. Terörizmle İlişkili Materyallerin Bulundurulması Suçları (2000 Tarihli Terörizm Kanunu m. 57, m. 58).....	181
2.2.4.1. Terörist Amaçlarla Bulundurma Suçu (2000 tarihli Terörizm Kanunu, m. 57).....	181
2.2.4.2. Bilgi Toplama Suçu (2000 Tarihli Terörizm Kanunu, m. 58).....	186
3. TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN YASAL DÜZENLEMELERİNDE YER ALAN HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARININ STANDARTLARA UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	191
SONUÇ.....	200
KAYNAKÇA.....	207

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIDP	: Association International de Droit Pénal
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKTÖS	: Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi
a.y.	: aynı yer
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CONTEST	: Countering International Terrorism Strategy
CTSA	: Counter-Terrorism and Security Act
Çev.	: Çeviren
dp.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
EPA	: Emergency Provisions Act
EWCA	: Court of Appeal of England and Wales
EWCA Civ	: Court of Appeal of England and Wales Civil Division
EWCA Crim	: Court of Appeal of England and Wales Criminal Division
FETÖ/PDY	: Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması
Haz.	: Hazırlayan
IRA	: Irish Republican Army
IŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
K.	: Karar
m.	: Madde
No.	: Numara
OHAL	: Olağanüstü Hal

para.	: Paragraf
passim.	: Yazının çeşitli yerlerinde
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
POAC	: Proscribed Organisations Appeal Commission
PTA	: Prevention of Terrorism Act
R.G.	: Resmî Gazete
SPA	: Special Powers Act
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TA	: Terrorism Act
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TPIMA	: Terrorism Prevention and Investigation Measures Act
UK	: United Kingdom
UKHL	: United Kingdom House of Lords
UN	: United Nations
vd.	: ve devamı
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Terör eylemlerinin hem dünya çapında hem de Türkiye ve Birleşik Krallık özelinde bireylerin en temel yaşam hakkı gibi temel hak ve hürriyetlerine, devletlerin ise varlığına ve bütünlüğüne yönelik yıkıcı sonuçlar doğuran bir olgu olduğu yaşanan tecrübelerle ortaya konmuştur.

Terör kavramının tarihsel çerçevede kat etmiş olduğu yol ve küreselleşen gücü, ceza hukukunun dönüşüm geçirmesine sebep olan bir sürecin içerisine dahil olmasını gerektirmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen 9/11 terör saldırıları¹ ile Birleşik Krallık'ta gerçekleşen 7/7 saldırıları², maddi ceza hukukunun odak noktasını daha yoğun bir şekilde suç öncesinde gerçekleştirilen hazırlık hareketlerinin cezalandırmasına çevirmiştir.

Ceza hukukunda suç politikası bakımından hazırlık hareketlerinin cezalandırılması insan hak ve özgürlüklerinin öncelenmesi sebebiyle kural olarak istisnai ve tercih edilmeyen bir durumdur. Bir suç işlemeye yönelik hazırlık hareketlerinin bireyin hareket serbestisinin içeriğine dahil olması asıl, cezalandırılması ise istisnai olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki bu kuralın istisnalarının olduğu ve hazırlık hareketlerinin de cezalandırılabilirliğin alanına dahil olduğu suç tiplerinin bulunduğu bilinmektedir. Nitekim bazı suç tiplerinde, suçun önemi, haksızlık içeriği, suçla korunan hukuki değer ve suçun toplumda ve mağdur bireyler üzerinde yarattığı etkilerden dolayı hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı görülmektedir. Bu suç kategorilerinin en önemlilerinden birisi de terör suçlarıdır.

¹ 9/11 saldırıları, Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik gerçekleştirilen en büyük ve terörle mücadelede bir dönüm noktası olarak anılan terör saldırısıdır. Dünya basınında büyük yankı bulan bu terör eylemi, 11 Eylül 2001'de iki yolcu uçağının New York WTC (Dünya Ticaret Merkezi) İkiz Kuleleri'ne ve üçüncü uçağın Pentagon'da bulunan ABD ordusunun karargahına çarptırılması suretiyle gerçekleştirilmiştir. Saldırılarda üç bine yakın masum sivil hayatını kaybetmiştir. British Broadcasting Corporation (BBC), "11 Eylül 2001 saldırıları: Nasıl düzenlendi, kaç kişi öldü, sonrasında ne oldu?" (Erişim 8 Mayıs 2024).

² Birleşik Krallık'ın 11 Eylül'ü olarak anılan 7 Temmuz 2005 saldırısı, sırt çantalarına bomba saklayan üç kişi tarafından sabah saat 09:00'da Londra metrosunun farklı noktalarında üzerlerindeki patlayıcıları infilak ettirmesiyle gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık 1 saat sonra dördüncü saldırgan bir otobüste intihar saldırısı düzenlemiştir. Bu saldırılarda toplam 52 kişi yaşamını yitirirken, 770 kişi de yaralanmıştır. British Broadcasting Corporation (BBC), "2005'ten bugüne İngiltere'de 7 saldırı: 89 kişi öldü" (Erişim 8 Mayıs 2024).

Suç yolunda (*iter criminis*) hazırlık hareketlerinin cezalandırılması, yalnızca terör eylemlerine özgü olmamakla beraber çalışmaya konu olan Türkiye ve Birleşik Krallık'taki terör suçları cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi bakımından incelenmesi gereken nicelik ve niteliktedir. Bu nedenle çalışma, henüz bir terör saldırısı gerçekleşmeden, bir terör saldırısının gerçekleştirilmesi şeklinde hedef bir suça yönelik hazırlık hareketi niteliği taşıyan suçlara özgülenmiştir³. Hem İngiliz hem de Türk kanun koyucuları, terörle mücadele kapsamında, terör suçlarına yönelik olarak hazırlık hareketi oluşturan bazı fiillerin cezalandırılmasına yönelik farklı yoğunlukta da olsa genel bir eğilim içerisinde. İngiliz ve Türk kanun koyucuları, bir terör saldırısının gerçekleştirilmesine özgülenmiş hareketleri daha erken bir evrede cezalandırılabilir kılmıştır. Esasında kanun koyucu, bizzat hazırlık hareketi vasfı taşıyan fiillere tipiklikte yer vererek suç ihdas etmiştir. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılabilirliğin alanına dahil eden çeşitli suç tipleri olmakla birlikte terör suçları bu konuda hem suçların kapsamının genişliği hem de sayısı itibarıyla adeta bir hukuki laboratuvar teşkil etmektedir. Bu mesele çalışmada, Türkiye ve Birleşik Krallık'ın yasal düzenlemeleri karşılaştırmalı yöntemle ortaya konarak, her iki ülkede terör suçları bakımından hazırlıktan kaynaklanan ceza sorumluluğunda cezalandırılabilirliğin ne ölçüde genişlediği (*niteliksel yaklaşım*), cezalandırılan hazırlık niteliğindeki terör suç tiplerinin sayısal durumu (*niceliksel yaklaşım*) ele alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda terör eylemlerine hazırlığın cezalandırıldığı hazırlık niteliğindeki terör suçu olarak nitelendirilebilecek suçlar, Türkiye'nin yasal düzenlemelerinde silahlı örgütlenme, terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgüte (ve terör örgütüne) silah sağlama suçları; Birleşik Krallık'taki yasal düzenlemeler bakımından ise terör amaçlı örgütlenme suçu, silah eğitimi suçu, terör eylemlerine hazırlık suçu, terörist amaçlarla bulundurma suçu ve bilgi toplama suçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizmin finansmanı, terör örgütünün propagandası gibi

³ Devletin güvenliğine yönelik ceza kanunlarında tipleştirilen yeni suçların hareket noktası, yasa koyucu tarafından terör saldırılarının hazırlanmasında tipik hazırlık hareketleri olarak kabul edilen davranışlardır. Henning Radtke - Mark Steinsiek, "Terrorismusbekämpfung durch Vorfeldkriminalisierung? – Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung schwerer staatsgefährdender Gewalttaten", *JR Heft* 3 (2010), 107.

suçlar çalışmanın sınırlılığı dolayısıyla ayrı bir inceleme konusu olarak görüldüğünden tezin inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Avrupa devletlerinde terör eylemlerine hazırlığın cezalandırılması eğiliminin zamanla güçlendiği tartışmasız kabul edilmektedir. Terör eylemlerine hazırlık hareketi niteliğindeki fiillerin cezalandırılabilirliğin kapsamına dahil edilmesi çeşitli uluslararası düzenlemelere, kongre kararlarına ve sözleşmelere de konu olmuştur. Bu bakımdan uluslararası ve akademik çevrelerde cezalandırılabilirliğin öne alınmasının ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının standartlarının belirlenmesine yönelik bir çaba mevcuttur. Çalışmada, iki ülkenin de terör mevzuatında yer alan hazırlık niteliğindeki terör suçlarının temel ceza hukuku ilkelerini bünyesinde barındıran bu standartlara uygunluğu tartışma konusu yapılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, genel itibariyle terör kavramı ve terör hareketlerinin tarihçesi ele alınmıştır. Terör ve terörizm kavramlarının akademik açıdan tanımlanması, bu kavramların tarihsel gelişimi, uluslararası düzenlemelerde terör eylemlerinin önlenmesi ve tanımlanmasına yönelik çabalar, Türk ve Birleşik Krallık hukukunda terör tanımları birinci bölümün konusunu oluşturmaktadır.

İkinci bölümde terörle mücadele konusunda liberal ceza hukuku anlayışının dönüşümü tartışılmıştır. Öncelikle liberal ceza hukuku, önleyici ceza hukuku, düşman ceza hukuku gibi kavramlar ile ceza hukukunun dönüşen özellikleri incelenmiştir. Ayrıca cezalandırılabilirliğin öne alınması, hazırlık hareketlerinden kaynaklanan cezai sorumluluk, hazırlık hareketlerinin cezalandırılabilirliğinin ve cezasızlığının nedenleri, hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının sınırına yönelik uluslararası ve doktriner standartlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise Türkiye ve Birleşik Krallık'ın yasal düzenlemelerinde hazırlık niteliğindeki terör suçlarının normatif karşılıkları ele alınmıştır. Türkiye ve Birleşik Krallık'ta bir terör saldırısına hazırlık hareketi olarak nitelendirilen terör suçlarının normatif düzenlemelerdeki karşılığı, bu suç tiplerinin hazırlığın cezalandırılmasına yönelik standardizasyona uygunluğunun değerlendirilmesi bakımından gereken unsurlara [fiil, manevi unsur, yaptırım, hedef (amaç, asıl) suç ile hazırlık hareketi arasındaki objektif planlama bağlantısı, dengeleme araçları (gönüllü vazgeçme, etkin

pişmanlık) gibi] odaklanılarak suç politikası ekseninde karşılaştırmalı yöntemle incelenmiştir. Ayrıca konumuz bakımından önem arz eden Yüksek Mahkeme kararlarına da değinilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde, Türkiye ve Birleşik Krallık hukukunda yer alan hazırlık niteliğindeki terör suçlarının yoğunluk, nitelik ve nicelik itibarıyla karşılaştırılması, genel değerlendirmelerimiz ve görüşlerimiz belirtilmiştir.

BÖLÜM 1

TERÖR KAVRAMI VE TERÖR HAREKETLERİNİN TARİHÇESİ

Ceza hukuku bakımından terör kavramının tanımlanması incelikle üzerinde durulması gereken bir meseledir. Terörü ortaya çıkarabilecek çeşitli şiddet biçimlerinden söz etmek mümkün olduğu için terörizm kavramının hukuki bir terim olarak tanımlanmasında lafzi yorum tek başına yardımcı olmamaktadır⁴. Terörizmin çok sayıda tanımının yapıldığı ve terörün yüzden fazla tanımının bulunduğu bilinmektedir⁵. Tanımlanma sorunun altında yatan sebepler ise teknik olmasından ziyade siyasidir⁶. Zira, terör tanımının politik doğası terör kavramının tanımlanması noktasında ortak paydada buluşmayı engellemektedir⁷. Terör şüphesiz, ceza hukuku, kriminoloji, anayasa hukuku, genel kamu hukuku gibi hukuk biliminin çalışma alanına girmektedir⁸. Bununla birlikte terörün ayrıca sosyoloji, psikoloji, iktisat, uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi gibi birçok farklı sosyal bilim disiplini ilgilendirdiği açıktır. Bu bakımdan terör olgusunu, her bir disiplinin kendi bakış açısı ve sistematığı içinde birbirlerinden farklı unsurlara odaklanmak suretiyle ele alması bu kavramı tek bir

⁴ Ben Saul, “Defining “Terrorism” to Protect Human Rights” *Interrogating The War On Terror: Interdisciplinary Perspective*, ed. Deborah Staines (Cambridge Scholars Publishing, 2007), 190.

⁵ James M. Lutz - Brenda Lutz, *Terrorism: Origins and Evolution* (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 1.

⁶ Emre Öktem, *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları* (İstanbul: Derin Yayınları, 2007), 29.

⁷ Erdi Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu* (İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2024), 24.

⁸ Öktem, *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*, 4.

boyutuyla incelenmesini güçleştirmektedir⁹. Yine de ceza hukuku bakımından terör, bu çalışmadaki ana sorunun irdelenmesine yönelik bir bakış açısıyla ve alana özgü dinamiklerle incelenmeye muhtaçtır. Suç politikası açısından istisna kabul edilen hazırlık hareketlerinin cezalandırılması ve ceza hukukunun geleneksel anlayışından ayrılarak dönüşüm geçirmesi son dönemlerde terör suçlarıyla mücadelede devletlerin sıklıkla başvurduğu yöntemler arasındadır. Bu bağlamda terör kavramının muğlaklıktan kurtarılması, netleştirilmesi ve içeriğinin doldurulması “*suçta ve cezada kanunilik*” ilkesinin gereğidir. Ancak birinci bölüm altında inceleneceği üzere terör ve terörizm kavramlarının tanımlanmasına yönelik akademik anlamda yüzlerce görüş ileri sürülmüş, kavramın özü noktasında dahi bir mutabakata varılamadığı tespit edilmiştir. Yine uluslararası alanda da terör kavramının tanımlanmasında bir yeknesaklığın bulunmadığı göze çarpmaktadır. Oysaki bir kişinin terörist veya bir eylemin terör eylemi şeklinde nitelendirilmesi halinde bunun ciddi hukuki, kültürel, siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçları olacağından kavramın kesin olarak tanımlanması noktasında hukukçulara büyük görev düşmektedir¹⁰. Bu nedenle kavramın hukuki anlamda nasıl tanımlandığı çalışmaya konu olan iki ülkenin mevzuatının incelenmesi suretiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. DOKTRİNDE TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARININ TANIMLANMASI

Terör kavramının kaynağı etimolojik anlamda Latince’de “Dehşet, büyük korku” anlamlarına gelen *terrorem* ismi ile “korkmak, irkilmek ya da titremek” anlamını ifade eden *terrere*¹¹ fiiline dayanır¹². Terim, 14. yüzyıl eski Fransızcada *terreur* olarak kullanılmış, İngilizce metinlere ise *terror* olarak geçmiştir¹³. Terörizm kavramı da

⁹ Hasan Basri Yalçın, “Terörle Mücadeleye Stratejik Yaklaşım” *Terörün Kökenleri ve Terörle Mücadele Stratejisi*, ed. Fahrettin Altun, Hasan Basri Yalçın (İstanbul: SETA, 2018), 23-24.

¹⁰ George Williams - Ben Golder, “What is ‘Terrorism’? Problems of Legal Definition”, *The University Of New South Wales Law Journal* 27/2 (2004), 272.

¹¹ Walter William Skeat, *An Etymological Dictionary of The English Language* (Oxford: Clarendon Press, 1893), “Terror”, 632.

¹² Türk hukuk literatüründe “terör” ve “terörizm” kavramları yerine “tedhiş” ve “tedhişçilik” kavramlarının da kullanıldığı bununla birlikte artık terör ve terörizm kavramlarının yerleşik olarak kullanıldığı ifade edilmelidir.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Online Etymology Dictionary (OED), “Terror” (Erişim 29 Aralık 2022).

nispeten yenidir; kavram 1798 tarihli *Dictionnaire of the Académie Française* ekinde *système, règime de la terreur* (sistem, terör rejimi) olarak anlamlandırılmıştır¹⁴. Nitekim, terörizm kavramı, önceden siyasal baskı uygulayan ve kontrol altına alan devlet eylemi ile eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı¹⁵. Ancak kavram zamanla devlet ya da yönetime karşı yürütülen faaliyetler olarak değerlendirilmeye başlandı. Terör kavramının modern anlamda ve sistematik siyasi terörü ifade eden şekilde ortaya çıkmasının ve literatürde yer almasının Fransız İhtilalinden sonra gerçekleşen bir olgu olduğu ifade edilmiştir¹⁶. 1796'da yayınlanan bir Fransızca sözlüğe göre, Jakobenler kendileri hakkında konuşurken bu terimi olumlu anlamda kullanmışlardır. Kavramın, İngiltere'ye ulaşması da uzun sürmemiş Burke'nin 1795 tarihli bir alıntısında halkın üzerine salınan “*terörist denilen o cehennem köpeklerinden binlercesi*” şeklinde bir ifade yer almıştır. O dönemde terörizm Fransız Devrimi'nin Mart 1793 ile Temmuz 1794 arasındaki dönemine atıfta bulunmakta ve kavram “*terör saltanatı (reign of terror)*” ile eş anlamlı olarak kullanılmaktaydı¹⁷. Gerçekten de bu dönemde Fransa yönetiminde şiddet yöntemlerine başvurulduğu kaydedilmektedir¹⁸.

Doktrinde, terör şiddetinin siyasi amaç ve hedefler içerdiği, bu hususun da terörü diğer şiddet biçimlerinden ayıran kilit bir faktör olduğu ifade edilmektedir¹⁹. Terör kavramına siyasilik unsurunun dahil olması ise Fransız İhtilali döneminde Robespierre'nin iktidarını muhafaza etmek için halka haksız tutuklama, keyfi özel vergiler koyma gibi baskıcı uygulamaları esnasında terörü bir yöntem olarak kullanması ile gerçekleşmiştir²⁰. Bununla birlikte, terörizm kavramının içerisinde şahsi amaçlar için kullanılan dolayısıyla siyasal amaçla yapılmayan terör eylemlerinin de bulunabileceği, terör eylemlerinin tamamen siyasal karakterli olmadığı da ileri

¹⁴ Walter Laqueur, *A History of Terrorism* (New Brunswick: Transaction Publishers, 2001), 6.

¹⁵ Yılmaz Altuğ, *Terörün Anatomisi* (İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi, 1995), 19.

¹⁶ Hamide Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında* (İstanbul: Beta Yayınevi, 1999), 13-16.

¹⁷ Laqueur, *A History of Terrorism*, 6.

¹⁸ Şükrü Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik* (İstanbul: Teknik Yayınlar, 1983), 4.

¹⁹ Lutz - Lutz, *Terrorism: Origins and Evolution*, 7.

²⁰ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 15.

sürülmektedir²¹. Nitekim *Bayraktar* da terörü siyasal amaç karakteriyle sınırlandıran düşünceleri reddetmiş ve siyasal amaçlı olmayan terör hareketlerinin de bulunabileceğini eklemiştir²². Yine kitle iletişim araçlarının, siyasetçilerin ve diğer kişilerin terörizmi siyasi şiddetle eş anlamlı şekilde kullanmasının karmaşaya yol açtığı da ifade edilmektedir. Terörizmi kavramsal ve ampirik olarak diğer şiddet biçimlerinden ayırmak gerektiğini ifade eden bu düşünceye göre terörizm içerisinde şu özellikleri barındırmaktadır: 1) Önceden planlı ve aşırı korku ortamı yaratma amacı ile tasarlanmıştır. 2) Doğrudan hedef alınan kişilerin kendisinden ziyade daha geniş bir topluluğa yönelmektedir. 3) Hedefleri, siviller de dahil olmak üzere gelişigüzel veya semboliktir. 4) İçinde meydana geldiği toplum tarafından “*normal dışı (extra-normal)*” olarak kabul edilir. 5) Öncelikle hükümetlerin, toplumların veya belirli sosyal grupların siyasi davranışlarını etkilemek maksadıyla kullanılır²³.

Uluslararası hukuk, Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Kanada, Yeni Zelanda ve Güney Afrika’daki mevcut yasal terörizm tanımlarını inceleyen bir çalışmada, terörizmin tanımlanmasında genel ve özel yaklaşım olarak iki çeşit yaklaşım türünün mevcut olduğunu; genel yaklaşımın niyet, motivasyon vb. kriterlere atıfta bulunarak terörizm tanımına ulaşmaya çalıştığını, özel yaklaşımın ise kendi başına genel bir terörizm tanımı üzerine yoğunlaşmaktan ziyade, uçak kaçırma ve rehine alma gibi belirli faaliyetleri terörizm olarak tanımladığını ifade etmektedir²⁴. Bununla birlikte doktrinde, eylemin türü veya niteliğine bakılarak terörizmin tanımlanamayacağı, nitekim terörizme içkin gibi görünen eylemlerin “sıradan” suçlar olarak da karşımıza çıkabileceği ifade edilmiştir²⁵. Bir başka müellife göre terörizmin incelenmesinde iki yaklaşımın bulunduğu ifade edilmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki

²¹ Hayati Hazır, *Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm* (Ankara: Nobel, 2001), 43.

²² Köksal Bayraktar, *Siyasal Suç* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1982), 162.

²³ Paul Wilkinson, *Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response* (Routledge, 2011), 4.

²⁴ Williams - Golder, “What is ‘Terrorism’? Problems of Legal Definition”, 286.

²⁵ Rosalyn Higgins, “The General International Law of Terrorism”, *Terrorism and International Law*, ed. Rosalyn Higgins - Maurice Flory (London: Routledge, 1997), 15.

kavramın tanımlanmasına yönelik *doğru bir yaklaşım*, ikincisi ise kavramın bir güç aygıtına hizmet edecek şekilde silah olarak kullanılan *propagandacı yaklaşımdır*²⁶.

Ana Britannica'ya göre terör, yalnızca kişi veya örgütler tarafından amaçlarını gerçekleştirebilmek bakımından şiddet kullanımı olarak değil, ayrıca yönetenlerin iktidarlarını korumak ve sürdürmek için uyguladıkları sistem olarak da ele alınmaktadır. Bu bakımdan Nazi Almanyası ve Stalin liderliğindeki SSCB gibi totaliter rejimlerin terörü bir devlet politikası haline getirerek uyguladıkları söylenebilir. Bu bağlamda terör kavramının “devlet terörü” olgusunu da içerdiği ifade edilmektedir. Fakat bu durumun, devlet terörü uygulayan rejimlere karşı mücadele veren kişi ya da grupların başvurabilecekleri yasal bir argüman olmamasından dolayı şiddet içeren eylemlerinin de terörizm olarak nitelendirilmesi paradoksuna yol açabileceği ifade edilmektedir. Nitekim, yine aynı sözlüğe göre var olan siyasi rejimi yıkmak için başvuru şiddet eylemleri de terördür²⁷.

Terörizm birçok açıdan tanımlanmaya çalışılırken ve terörizmin tanımlanmasının mutlaka gerekli olduğunu düşünen yazarlar bulunurken, diğer tarafta kavramın tanımlanmasının gerekli olmadığı sonucuna ulaşan yazarlar da bulunmaktadır. Terör olgusunun tanımlanmasının mutlaka gerekli olduğunu düşünen müelliflere göre terörün ve terörizmin tanımlanmasının terörle mücadele edebilmek için son derece önemli bir kriter olduğu savunulmaktadır²⁸. Öte yandan Uluslararası Adalet Divanı yargıcı olan Baxter ise terörizm kavramı için “*kesin değildir; muğlaktır; ve her şeyden önemlisi, hiçbir hukuki amaca hizmet etmemektedir.*” ifadesini kullanmaktadır²⁹. Pek çok akademik kaynakta terör ve terörizm kavramlarının tanımlanmasının önündeki en önemli güçlüğün “*bir tarafın terör saldırganı olarak nitelendirdiğini diğer tarafın*

²⁶ Noam Chomsky, “Uluslararası Terörizm”, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, haz. Cemal Güzel (Ankara: Ayraç Yayınevi, 2002), 217.

²⁷ Ercan Çitlioğlu, *Gri Tehdit Terörizm* (Ankara: Ümit Yayıncılık, 2006), 86-89.

²⁸ Nitekim İngiliz terör uzmanı Wardlaw “*Terörizmin kontrol altına alınmasındaki en önemli sorunun bu olgunun tanımlanamaması*” olduğunu ifade etmektedir. Türkiye Barolar Birliği (TBB), *Türkiye ve Terörizm* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006), 15.

²⁹ Richard Reeve Baxter, “A Skeptical Look at The Concept of Terrorism”, *Akron Law Review* 7/3 (1974), 380.

özgürlük savaşçısı olarak nitelendirmesi” olduğu ifade edilmektedir³⁰. Nitekim, birey ve devletlerin kişisel veya milli çıkarlarına göre terör, terörizm ve terörist kavramlarının anlamları da değişecektir. Dolayısıyla siyasi ve politik görüşlerin öncelenmesi sebebiyle neyin, ne zaman terör teşkil edeceği problemi ortaya çıkmaktadır³¹. Ayrıca terörizm kavramının tanımlanmasının önündeki güçlüklerden birisinin de kavramın, soykırım, anti-kolonyal faaliyetler, ulusal kurtuluş hareketleri ve self determinasyon hakkı gibi birçok kavramla bağlantılı olması ve bu kavramların birbirinin yerine kullanılıyor olması gerekçe olarak ortaya konulabilir³².

Terör ve terörizm kavramlarının kimi akademik kaynaklarda ayırt edilmeksizin birbiri yerine kullanıldığını, diğer kaynaklarda ise aralarındaki farka değinmek suretiyle iki kavramdan birisinin tercih edildiği tespit edilmiştir. Aralarındaki farka atıfta bulunan kaynaklarda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Örneğin *Badey* terörizmin söz konusu olabilmesi için şiddetin tekrarlanmış olmasına vurgu yapmakta ve gerçekleştirilmiş tek bir eylemin “terör eylemi” olarak nitelendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir³³. Terör ve terörizm kavramlarının ayrımını yapmanın önemini vurgulayan *Wardlaw*’a göre ise, terörün kullanılmasının kendi başına terörizm teşkil etmeyeceğini; terörün cezai ya da kişisel amaçlar için kullanılabileceğini, bununla birlikte terörizm kavramının siyasi amaçlar için kullanımla ilişkili olduğunu belirtmektedir³⁴. Benzer şekilde terörün gayri iradi olarak terörizmin ise siyasi amaçlarla iradi olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir³⁵. *Selçuk*’a göre terör “toplumda genel bir dehşet, korku, yıldırı, yılgınlık yaratan şiddet/zor eylemi” olarak tanımlanırken terörizm ise “tedhişçilik”, “şiddet kullanarak

³⁰ Artık anonimleşmiş olan bu ifadenin kaynağını *Harry’s Game* isimli bir romanda geçen diyalog oluşturmaktadır. (“One man’s terrorist is another man’s freedom fighter”) Gerald Seymour, *Harry’s Games* (Hodder & Stoughton, 2015), 68; Özgür Körpe, *Osmanlı’dan Cumhuriyete Ayaklanmalar 1800-1938* (İstanbul: Paraf Yayınları, 2013), 32.

³¹ Kazim Murat Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele* (Ankara: Nobel, 2021), 21.

³² Ahmet Hamdi Topal, “Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu”, *E-akademi* (Erişim 1 Ocak 2023); Ertan Beşe, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002), 50-58. Bu hususta detaylı bilgi için ayrıca bkz., Yonah Alexander - Robert A. Friedlander (ed.), *Self-Determination: National, Regional, And Global Dimensions* (Routledge, 2019).

³³ Thomas J. Badey, “Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach”, *Terrorism and Political Violence* 10/1 (Spring 1998), 92-95.

³⁴ Grant Wardlaw, *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures* (Cambridge University Press, 1989), 9.

³⁵ Altuğ, *Terörün Anatomisi*, 18.

yıldırımcılık/yıldırımacılık”, “*şiddet aracılığıyla yıldırıp sindirmecilik*” anlamlarına gelmekte ve terörizm bir tür zor/şiddet politikası olarak değerlendirilmektedir³⁶. Diğer bir düşünceye göre, terör ve terörizm kavramları başlı başına şiddet türü olarak değerlendirilmesine karşın her şiddet eylemi terörizm teşkil etmez³⁷. Terörizm kavramsal yaklaşımda farklı bir içerik ve anlama gelmektedir³⁸. Terör ve terörizm ayrımını yapan başka bir düşünceye göre terör, bir kişiyi öldürmek suretiyle milyonlarca insanı korkutmak gibi olağandışı yöntemlerle bireylerin siyasi davranış ve tercihleri üzerinde etki bırakmak için şekillendirilen sembolik bir eylem olarak nitelendirilirken; terörizm, siyasi amaçlara yönelik örgütlü, sistemli ve devamlı terör kullanımını yöntem edinmiş bir stratejik anlayış olarak değerlendirilmektedir³⁹. Yine yöntem odaklı yaklaşımı benimseyen Dönmezer’e göre “*Tedhişçilik bir doktrin değildir; fakat bir eylem tarzıdır. Bir nevi strateji, amaca götürmek üzere kullanılan bir tür araçtır*”⁴⁰. Bir görüş de terörün, aşırı endişe ve korku içinde olma şeklinde psikolojik bir durumu ifade ederken, kelimenin sonuna eklenen “izm” ekinin kavramı psikoloji alanından çıkarıp inanç ve fikirler alanına yerleştiren ideolojik bir kavram haline getirdiğini savunmaktadır⁴¹. Genel olarak denilebilir ki; terör ve terörizm arasındaki ayrıma önem veren düşünceler terörizmin, terörün sürekli ve sistematik olarak stratejik bağlamda kullanılmasını vurgulamaktadır. İfade etmek gerekir ki, terörizm ideolojiden ziyade bir yöntemdir⁴², dolayısıyla terörizmin ideoloji veya doktrin olarak ele alınması hususuna katılmak mümkün değildir. Ancak kavramların pek çok akademik çalışmada, uluslararası belgelerde, çalışmaya konu olan iki ülkenin

³⁶ Sami Selçuk, “Hukukun Terörle Sınavı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/5 (Nisan 2011), 58.

³⁷ Walter Laqueur, *The New Terrorism: Fanaticism and The Arms of Mass Destruction* (New York: Oxford University Press, 1999), 8.

³⁸ Beşe, *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*, 23.

³⁹ Sertaç Hami Başeren, “Terrorism With Its Differentiating Aspects”, *Defence Against Terrorism Review* 1/1 (Spring 2008), 4.

⁴⁰ Sulhi Dönmezer, “Tedhişçilik Üzerine”, *Devir Dergisi* 6/11 (Aralık 1972), 20.

⁴¹ Noel O’Sullivan (ed.), *Terrorism, Ideology And Revolution: The Origins Of Modern Political Violence* (Brighton: Wheatsheaf, 1986), 5.

⁴² Anthony Richards, “Characterising The UK Terrorist Threat: The Problem With Non-Violent İdeology As A Focus For Counter-Terrorism And Terrorism As The Product Of ‘Vulnerability’”, *Contemporary Voices: St Andrews Journal of International Relations* 3/1 (Summer 2012), 21.

mevzuatlarında ve yargı kararlarında birbirinin yerine kullanıldıkları göz önüne alınarak kavramı ayırım yapmaksızın kullanmayı tercih ediyoruz⁴³.

Terörizmle ilgili 109 tanımı inceleyen *Schmid* bu tanımlarda yer alan ortak nokta ve vurguların; terörizmin genellikle sembolik bir karakteri, ayırım gözetmeyen doğası, sivil ya da savaşçı olmayan hedeflere yönelmesi, bazen provakatif bazen de intikam içerikli amaçları, kamu düzeninin bozulması ve kamu güvenliğinin tehlikeye atılması, doğrudan mağdurlardan daha geniş bir kitleyi etkilemek için korku iklimi yaratılması, savaş ve ceza hukuku kurallarını yok sayması, asimetrik karakteri gibi özellikler olduğunu belirtmiştir⁴⁴. Ancak tanım kavramının temelde bir denklem olduğu değerlendirildiğinde terörizmin sık görülen ve benzer unsurlarının bu şekilde sıralanması tek başına terörizm tanımını teşkil etmeyecektir⁴⁵. Nitekim tanımlamanın ne olduğu açıklandığında, “*yeni bir terimin bilinen birden fazla unsur ya da terimle eşleştirmeye dayalı bir denklem*”⁴⁶ olduğu anlaşılabacaktır. Terör tanımlarını inceleyen bir başka yazar, terörü oluşturan iki önemli unsur bulunduğunu; bu iki önemli unsur grubundan ilkinin saik-maksat-amaç unsuru olarak, ikinci grubu ise araç unsuru olarak nitelendirmenin uygun olacağını ileri sürmektedir⁴⁷. Saik-maksat-amaç unsuru bakımından yapılan değerlendirmede birçok tanımda terörle mevcut sisteme karşı çıkıldığı, topluma saldırıldığı, toplumsal yapıya karşı gelindiği gibi mevcut düzene karşı olma halinin tespit edildiği vurgulanmıştır. Araç unsuru bakımından ise ortak olan noktanın şiddet kullanımı olduğu değerlendirilmiştir⁴⁸. Gerçekten de “*şiddet, terörün vazgeçilmez yöntemi ve kullanımıdır*”⁴⁹.

⁴³ Türk ceza hukuku literatüründe *Hafızoğulları/Kurşun* terör ve terörizm kavramlarını ayırım yapmaksızın kullanmakta ve birlikte tanımlamaktadır. Bkz., Zeki Hafızoğulları - Günel Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 20/71 (Temmuz 2007), 47; Aksi yönde bkz. Feyzan Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi* (İstanbul: Oniki Levha, 2020), 44.

⁴⁴ Alex P. Schmid, “The Definition of Terrorism”, *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, ed. Alex P. Schmid (Routledge, 2011), 39.

⁴⁵ Schmid, “The Definition of Terrorism”, 40.

⁴⁶ Öktem, *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*, 29.

⁴⁷ Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, 4.

⁴⁸ Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, 8.

⁴⁹ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 16.

Kavramı gerçekte kullanıldığı şekliyle açıklamanın gerekliliğini vurgulayan bir tanım, terörü bir suç olarak değil; suçun farklı bir boyutu, daha ileri ve tehlikeli bir versiyonu, savaşın bazı birleştirici özelliklerini içeren bir süper suç olarak değerlendirmektedir⁵⁰. Terörün hukuk sistemi içerisinde düzenleniş şekline bakıldığında, terör ceza kanunlarında yaptırım altına alınan bağımsız bir suç olmayıp bazı suçların belli amaç ve yöntemler ile işlenmesi durumunda bir suç grubu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda adi suç ve terör suçu kavramlarının terörizm fiillerine içkin olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır⁵¹. Gerçekten de çalışmaya konu olan Türkiye ve Birleşik Krallık ile pek çok ülkede terörle mücadelede etkinliği arttırabilmek için genel ceza hukuku kurallarından ayrılmayı gerektirecek düzenlemeler yapıldığı, bu düzenlemelerin genel ceza kanunları içerisinde değil, ayrı bir mevzuatla düzenlendiği tespit edilmiştir⁵².

2. TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMLARININ TARİHSEL SEYRİ

Tarihsel perspektiften terörü kesin sınırlarla çizip incelemek kolay olmasa da genel hatları ile değerlendirmek çalışmanın seyri bakımından önemlidir. Akademik kaynaklarda terör kavramının tarihsel seyri incelendiğinde, kavramın farklı sınıflandırmalara ve dönemlere tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Terörü dönemlere ayırarak inceleyen görüşlerden birisi *Rapoport* tarafından ileri sürülen “Dört Dalga Teorisi” olarak adlandırılan teoridir. Buna göre birinci dalga, 1879 tarihinde Narodnaya Volya (Halkın İradesi) ile başlayan ve 1920’ye kadar süren anarşist dalga; ikinci dalga, 1920’lerde başlayıp 1960’lara kadar süren anti-kolonyal ya da sömürge karşıtı dalga; üçüncü dalga, 1960’larda başlayıp 1980’lere kadar süren yeni sol dalgası; 1980’lerden itibaren devam eden dördüncü dalga ise radikal dini ve etnik terör dalgası

⁵⁰ George P. Fletcher, “The Indefinable Concept of Terrorism”, *Journal of International Criminal Justice* 4/5 (November 2006), 900-901.

⁵¹ Faruk Yasin Turinay, “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 116 (2015), 48.

⁵² Bu noktada değinmek gerekir ki Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada’da terörle mücadele özel ceza kanunları ile ele alınırken Almanya, Fransa ve İtalya’da genel ceza kanunları içerisinde diğer suç tipleriyle beraber ele alınmaktadır. Bkz.; Bilal Osmanoglu - Fahrettin Kıdıl, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan* 21/2 (2019), 1154.

olarak tasnif edilmektedir⁵³. Oysaki bu dönemsel sınıflandırmanın aksine aşağıda inceleneceği üzere, her ne kadar kavram olarak “terör” kullanılmasa da tarihsel açıdan terörün ilk örneklerine İlk Çağlarda rastlanmaktadır.

Çalışma konusu bağlamında terör hareketlerinin tarihsel seyrini incelemek, devletleri terör eylemlerine hazırlığı cezalandırmaya götüren nedenlerin binlerce yıllık bir altyapısının olduğunu kavrayabilmek bakımından önemlidir. Zira devletlerin cezalandırılabilirlik alanını hazırlık hareketlerine kadar sirayet ettirmesinin en önemli gerekçeleri, terörün ve terör örgütlerinin varlıklarını dayandırdıkları temel düşünce ve inanın ne olduğundan bağımsız, terör eylemlerinin, bireylerin temelde yaşam hakkı olmak üzere sivil hak ve hürriyetlerini, toplumsal yapıyı, devletin varlığını, demokratik toplumu ciddi bir şekilde tehdit ve ihlal etmesi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda terör eylemlerini cezalandırmada korunan hukuki değerin çok yönlü bir anlayışla ele alınması gerekmektedir.

İfade etmeliyiz ki, İlk Çağlardan günümüze kadar yeryüzünde gerçekleşen tüm terör eylemlerinin kronolojik bir görüntüsünü sunmak mümkün değildir. Çalışmaya konu olan ülkelerden Birleşik Krallık’ta hem Orta çağ hem de Modern Çağda terör eylemleri gerçekleşmiştir. Türkiye’de ise terörün kökeni Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar dayanmaktadır. Bu bağlamda, Birleşik Krallık ve Türkiye’de gerçekleşen terör hareketlerini, çalışmada kullanılan sistematik gereği, terör kavramının tarihsel sürecinin anlatıldığı İlk ve Orta Çağlar ile Modern Çağ başlıkları altında değil, her bir ülkenin kendi başlığı altında ele alınması tercih edilmiştir. Ayrıca çalışmaya konu olan ülkelerde gerçekleşen tüm terör eylemlerinin ve örgütlerinin ele alınmasından ziyade, çalışmanın kapasitesi bakımından, tarihsel açıdan önemli terör hareketleri ile bu hareketlere yönelik devletlerin göstermiş olduğu yasal tepkiler değerlendirilmiştir.

⁵³ David Rapoport, “The Fourth Wave: September 11 in the History of Terrorism”, *Current History* 100/650 (December 2001), 419-424.

2.1. Dünyada Terör Hareketlerinin Tarihçesi

2.1.1. İlk ve Orta Çağlarda Terör Hareketleri

Terör tarihinin başlangıç noktası konusunda zaman, yer ve olay bakımından siyasi mülahazalar sebebiyle fikir birliği bulunmadığı ifade edilmişse de⁵⁴ terörün tarihinin insanlık tarihi ile eşdeğer olduğu sıklıkla dile getirilmiştir⁵⁵. Ayrıca, terörün başlangıç noktasını seçmekten ziyade, terör fikrinin temelinin binlerce yıl öncesine dayandığı bilgisinin önemine vurgu yapılmaktadır⁵⁶. Literatürde, bilinen en eski terör hareketlerinin Filistin’de kurulan ve dini bir tarikat olarak organize bir şekilde faaliyet gösteren Sicarii veya Zealots örgütü tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir⁵⁷. Sicariiler MS 66-73 tarihleri arasında faaliyet gösteren aşağı dereceden din adamları tarafından son derece iyi organize edilmiş dini kökenli bir örgüttür⁵⁸. Sicariilerin faaliyetlerini anlatan kaynakların kısıtlı ve birbiriyle tutarsız olduğu belirtilmişse de *Josephus*’tan aktarıldığına göre bu örgütün, düşmanlarına alışılmamış yöntemlerle saldırdığı bilinmektedir. Örgüt üyeleri düşmanlarına, elbiselerinin ya da paltolarının altında sakladıkları “*sica*” olarak adlandırılan kısa bir kılıçla, gün ışığında ve tercihen kalabalık ortamlarda saldırmışlardır⁵⁹.

Bununla birlikte *Law*, terörün başlangıç noktasının çok daha eskilere dayandığını ifade etmektedir. Terör, hedeflere ulaşmada korku veya sindirme yoluyla sembolik şiddet kullanımı olarak ele alındığında, modern anlamda kullanılan olguya modern öncesi dönemde daha sık rastlanmaktadır⁶⁰. İlk Çağın “en vahşi ve acımasız” halkı olarak nitelendirilen Asurlular MÖ dokuzuncu yüzyıldan yedinci yüzyıla kadar hüküm süren bir imparatorluktu. Asurluların İmparatoru Assurnasirpal II’nin isyancılarına karşı

⁵⁴ Haydar Çakmak, *Terörizm* (Ankara: Platin Yayınları, 2008), 17.

⁵⁵ M. Cherif Bassiouni, “Legal Control of International Terrorism: A Policy-Oriented Assessment”, *Harvard International Law Journal* 43/1 (Winter 2002), 83.

⁵⁶ Lutz - Lutz, *Terrorism: Origins and Evolution*, 1.

⁵⁷ Laqueur, *A History of Terrorism*, 7; Mesut Hakkı Çaşın, *Uluslararası Terörizm* (Ankara: Nobel, 2008), 228-229; Akademik kaynakların çoğunda Sicarii’lerin Zealots’lara bağlı olduğu veya aynı şemsiye altında Zealots grubunu oluşturdukları ifade edilmekle birlikte, bu iki örgütün Yahudi isyanları esnasında farklı zaman ve mekânlarda faaliyette bulunan farklı örgütler olduğu hakkında bkz. Richard A. Horsley, “The Sicarii: Ancient Jewish “Terrorists””, *The Journal of Religion* 59/4 (October 1979), 435-458.

⁵⁸ Altuğ, *Terörün Anatomisi*, 27.

⁵⁹ Laqueur, *A History of Terrorism*, 7.

⁶⁰ Randall D. Law, *Terrorism: A History* (Cambridge: Polity Press, 2009), 11.

canlı canlı derilerini yüzme, kazığa oturtma, yakma, sakat bırakma, kör etme, başlarını kesme gibi insanlık dışı işkence ve katletme uygulamaları tarih sahnesinde yerini almıştır. Yine, Yunanlılar da Asurlular gibi teröre başvurmaktan geri durmamış; Büyük İskender, MÖ 335 yılında Theban isyanında vatandaşları köle olarak satmış ve şehri yerle bir etmiştir⁶¹.

Bir diğer dini kökenli örgüt olan Haşhaşinler, İslam'ın mezhep bölünmelerinden doğan Orta Çağ döneminin en çarpıcı terör hareketi örneklerinden birisidir⁶². Sünni düzene karşı çıkan Şii bir örgüt olarak on birinci yüzyılda ortaya çıkmış, on ikinci yüzyılda Moğollar tarafından ortadan kaldırılmıştır. Başlangıç olarak İran'da ortaya çıkan örgüt Suriye'ye kadar yayılmış, kurbanlarını Sünni Müslümanlar arasından seçmiştir⁶³. Haşhaşinler yüksek rütbeli memurları, valileri, halifeleri ve Haçlı kralı Conrad'ı öldürmüşlerdir. Selahaddin Eyyubi'yi öldürmeyi iki kez denemişler ancak başarılı olamamışlardır⁶⁴. Hasan Sabbah, Hazar Denizi'nin güneyindeki İran Dağlarında konuşlanmış, Alamut Kalesini ele geçirerek kendi mini devletini (*mini-state*) kurmuştur⁶⁵. Sabbah, örgütün düşmanla açık bir savaşta karşı karşıya gelmek için çok küçük olduğunu fark etmiş, fakat dezavantaj gibi görünen bu durumu planlı, sistematik ve uzun vadeli terör eylemleri için etkili bir siyasi silah olarak kullanmak üzere lehine çevirmiştir. Nitekim, örgüt üyeleri yabancı veya Hristiyan gibi davranmak suretiyle tamamen gizliliklerini gözeterek hareket etmişlerdir. Suikastçılar hem gizlilik gerekçesiyle hem de ölümün kutsallığına inandıklarından her zaman hançer kullanmış, zehir, mermi veya ok gibi aletleri kullanmamışlardır⁶⁶. Örgütün çağdaş terör örgütleriyle olan benzerliğine birçok akademik kaynakta vurgu yapılmıştır.

Hintli bir örgüt olan Thug Tarikatı ise, Hindistan'da yaklaşık olarak 600 yıl faaliyet göstermiştir⁶⁷. Örgüt, kurbanlarını rastgele seçerek ipek bir bağ ile boğarak öldürürdü.

⁶¹ Law, *Terrorism: A History*, 12-13.

⁶² Law, *Terrorism: A History*, 40.

⁶³ Myra Williamson, *Terrorism, War and International Law: The Legality of the Use of Force Against Afghanistan in 2001* (Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2009), 41.

⁶⁴ Laqueur, *A History of Terrorism*, 8.

⁶⁵ Law, *Terrorism: A History*, 40.

⁶⁶ Caşın, *Uluslararası Terörizm*, 233; Laqueur, *A History of Terrorism*, 8-9; Altuğ, *Terörün Anatomisi*, 28.

⁶⁷ Council of Europe (COE), "War and Terrorism" (Erişim 27 Aralık 2022).

Örgüt mensupları Thuggee'nin (Thug'lar tarafından gerçekleştirilen öldürme eylemi) kaynağını Tanrıça Kali'ye adanan kurban eylemine dayandırmaktaydılar. Thug örgütünün siyasi amacının belirsiz olduğu, hükümeti ve halkı terörize etmekten kaçındıkları ifade edilmektedir⁶⁸.

2.1.2. Modern Çağda Terör Hareketleri

Modern çağ terör hareketlerinin hem bir büyüme kaydettiği hem de bir dönüşüm geçirdiği çağ olarak değerlendirilebilir⁶⁹. Bu çağda siyasal şiddet hareketleri ilk önce ihtilalci kimlikle monarşilerin tasfiyesine ve ulus devletin inşasına, 19. yüzyıldan itibaren ise toplumu ve devleti dönüştürebilmek maksadıyla anarşizm ideolojisiyle birlikte devam eder⁷⁰. Fransız İhtilali'nin modern çağda terör ve terörizmin miladını teşkil ettiği kabul edilmektedir. Nitekim terör ve terörizm kavramı ilk kez, Fransız İhtilali'nden sonra hükümetin eylemlerine yönelik olarak yönetimindeki 10 Ağustos 1792-27 Temmuz 1794 (9. Thermidor'da son bulan) tarihleri arasındaki dönem için kullanılmıştır⁷¹. Bu dönemde siyasi suçluları cezalandırma maksadıyla olağanüstü yetkilerle donatılmış bir “İhtilal Mahkemesi” kurulmuş, mahkeme sadece Paris'te 2774 kişiyi ölüme mahkûm etmiştir⁷². Terörizmin siyasi bir araç olarak ortaya çıktığı bu baskı dönemi esnasında 300.000 şüpheli tutuklama tedbirine maruz kalmış ve 17.000 kişi öldürülmüştür⁷³. “Terör Rejimi” olarak adlandırılan dönem içerisinde terör, yönetenler tarafından halka karşı uygulanmıştır. Bu nedenle Fransız İhtilali ile birlikte İlk ve Orta Çağlardan farklı olarak terörün yönü değişmiş, devlet terörü

⁶⁸ Laqueur, *A History of Terrorism*, 9.

⁶⁹ Modern Çağ'ı Fransız İhtilali dönemindeki terör devri olarak nitelendirilen dönemle başlayan ve 1. Dünya Savaşı'na kadar gerçekleşen terör eylemlerini kapsayan bir süreç olarak değerlendirmekteyiz. Aynı yönde bkz. Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 16 vd.

⁷⁰ TBB, *Türkiye ve Terörizm*, 30.

⁷¹ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 14.

⁷² Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, 24.

⁷³ Andrew Mango, *Türkiye'nin Terörle Savaşı*, çev. Orhan Azizoğlu (İstanbul: Doğan Kitap, 2005), 11.

uygulamalarının ilk örneği ortaya çıkmıştır. Nitekim dehşet yoluyla yönetim Fransız Devrimi'nin bir yan ürünü olarak değerlendirilmiştir⁷⁴.

19. yüzyıl, Rusya'da anarşizm ideolojisinin ortaya çıktığı ve geliştiği bir dönemdir. Bu dönemde anarşist ideolojinin terör kavramının oluşmasındaki etkisi büyüktür. Nitekim, Michael Bakunin, Johann Most, Gennadavich Nechayev gibi anarşizm ideolojisi savunucuları görüşlerinde ve yazılarında sıklıkla şiddetin kullanılma biçiminden bahsederek terör ve terörizm kavramlarının anarşist ideoloji içerisinde yer almasına katkıda bulunmuşlardır⁷⁵. Terörizm teorisini olarak adlandırılan ve Rusya'nın yanı sıra Almanya, İsviçre, Fransa'da da aktif olan *Michael Bakunin* 1869 yılında yayınlanan "*Devrimin İlkeleri*" adlı kitabında kendisinin ve arkadaşlarının yok etmekten başka eylem tanımadıklarını, "*Revolutionary Catechism (İhtilalin Akaid'i-Kateşizm)*" adlı kitabında da teröristin, "*çıkarları, eşyaları, aile ya da dostluk bağları olmayan kayıp bir ruh*"⁷⁶ olduğunu yazmıştır.

Rusya'da modern anlamda terörizmin 19. yüzyılda Narodnaya Volya'nın (Halkın İradesi) yükselişiyle başladığı söylenmektedir. Örgütün programı "yıkıcı ve terörist" faaliyetlerden oluşur ve örgüt Çarlık yetkililerine suikastlar düzenledi. Örgüt, yöntemini bireysel terör ile değil "eylem yoluyla propaganda" adı verilen kitlelerin sınıf mücadeleleri ile açıklamaktaydı⁷⁷. İtalyan anarşizm savunucusu Errico Malatesta tarafından ortaya atılan "eylem yoluyla propaganda" taktiği, anarşistlerin yıkmaya çalıştıkları siyasi düzenin dokunulmaz olmadığını kanıtlamak için yönetim kadrosundaki siyasi figürleri ve halktan masum insanların öldürülmesini içermektedir⁷⁸.

Amerika Birleşik Devletleri de 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın ilk yarısına kadar terör olaylarının iki kutuplu olarak ortaya çıktığı bir süreç geçirmiştir. Bunlardan ilki

⁷⁴ Doğu Ergil, *Türkiye'de Terör ve Şiddet: Yapısal ve Kültürel Kaynakları* (Ankara: Turhan Kitabevi, 1980), 1.

⁷⁵ Alpaslan, *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, 25-31.

⁷⁶ Laqueur, *The New Terrorism: Fanaticism and The Arms of Mass Destruction*, 15.

⁷⁷ Walter Reich, "Understanding Terrorist Behavior: The Limits and Opportunities Inquiry", *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, ed. Walter Reich (Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press, 1998), 264.

⁷⁸ Mango, *Türkiye'nin Terörle Savaşı*, 12.

Avrupa'dan gelen işçi sınıfının anarşizm ideolojisi çerçevesinde ortaya çıkıp gelişen terör eylemleri, ikincisi ise siyahilere hak tanınmasına karşı çıkan ırkçı nitelikte terör hareketleridir⁷⁹. 1880'lerden önce İrlandalı göçmenlerin çalıştığı Doğu Pennsylvania'daki antrasit kömür sahalarında geçen olaylar, şiddet ve terör patlaması olarak Molly Maguires vakasıyla birlikte anılmaktadır⁸⁰. 1868 yılında maden işçileri bir sendika kurmuş ve kısa sürede bölgedeki maden işçilerinin yüzde 85'ini kendi bünyesine katmıştır. Bölgenin en güçlü maden ve demiryolu sahibi ve aynı zamanda bölge savcısı olan Franklin B. Gowen bu sendikanın Molly örgüt üyeleriyle bağlantılı olduğunu iddia etmiş ve ileriki zamanlarda söz konusu bağlantılar kovuşturma konusu olmuştur. Kovuşturmalar sonucu 1876'dan 1879'a kadar yirmi kişi idam edilmiştir⁸¹. ABD'de terörün ikinci kutbu olarak 1860'ların ikinci yarısı ve 1870'lerin başında ortaya çıkan aşırı sağ/ırkçı terör örgütü ise Ku Klux Klan örgütüdür⁸². Örgüt köleliğin kaldırılmasına yönelik tartışmaların ortaya çıkardığı iç savaşın bir ürünü olarak, Afrikalı Amerikalılara, siyahilere ve "işbirlikçi" beyazlara karşı şiddet ve terör eylemlerine başvurmuştur⁸³.

2.2. Türkiye'de Terör Hareketlerinin Tarihçesi

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bugüne kadar çok yönlü terör dalgasına maruz kalmıştır. Türkiye ideolojik terörizmle (sağ-sol çatışması) 1970-1980 yılları arasında, etnik/bölücü (PKK) terörizmle 1980'lerden itibaren, radikal dini terörizmle (El Kaide, Hizbullah) ise 1990'lı yılların sonundan itibaren karşılaşmıştır⁸⁴. Türkiye'ye yönelen ve halen devam etmekte olan terör tehdidi ve eylemlerinin her çeşit terör türlerini kapsadığı ve arkasında bir dış desteğin varlığını barındırdığı ifade edilmektedir⁸⁵. Türkiye'ye yönelen terör tehditlerinin 1960'ların sonlarında başladığı değerlendirilmesi yapılmış olsa da Ermeni etnik terörünün köklerinin 19. yüzyıla dayandığı söylenebilir.

⁷⁹ Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 18-20.

⁸⁰ Law, *Terrorism: A History*, 114.

⁸¹ Law, *Terrorism: A History*, 115.

⁸² Arie Perliger, *Challengers from the Sidelines: Understanding America's Violent Far-Right* (West Point, NY: The Combating Terrorism Center, 2012), 40.

⁸³ Nigar Neşe Kemiksiz, "Amerika'da Aşırı Sağ Şiddet ve Terörizm", *Tesam Akademi Dergisi* 8/2 (Temmuz 2021), 463.

⁸⁴ TBB, *Türkiye ve Terörizm*, 532.

⁸⁵ TBB, *Türkiye ve Terörizm*, 531.

Yine Kürt Etnik terörü Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde gerçekleştirilen “1899 Emin Ali Bedirhan, 1833 Soran, 1920 Koçgiri, 1912 Bedirhaniler Halil ve Ali Remo Ağa, 1926 Ağrı, 1925 Şeyh Sait, 1930 Zeylan-Oramar isyanları ve 1984 PKK terörizmi” ile açıkça kendisini göstermektedir⁸⁶. Osmanlı İmparatorluğu dönemi ve Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yaşanan isyanları ayrı bir kategoriye dahil edersek Türkiye, kuruluş tarihi 1978 ve ilk eylem tarihi 1984 olan, PKK terörüyle uzun yıllardır mücadele etmektedir⁸⁷.

1. Dünya Savaşının bitimini takiben 10 Ağustos 1920 yılında İtilaf Devletleri ile Osmanlı Hükümeti arasında imzalanan Sevr Antlaşmasının 3. bölümü altında 62, 63 ve 64. maddeleri ile Anadolu Kürtleri için özerk bir Kürdistan; aynı Antlaşmanın 88 ve 89. maddeleri ile Doğu illerinde bağımsız bir Ermenistan devleti kurulması öngörülmekteydi⁸⁸. Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Antlaşması ile Ermeniler azınlık olarak değerlendirilirken Kürtler ise azınlık sayılmamıştır. 1925 yılında patlak veren Şeyh Sait isyanının ardından bölgede sıkıyönetim ilan edilmiş ve bölgede sükûn ve istikrarı sağlamak için 4 Mart 1925 tarihinde Takrir-i Sükûn Kanunu kabul edilmiştir⁸⁹. Kanun’un 1. maddesi şu hükmü içermekteydi:

“İrticaa ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlâlê bâis bilûmum teşkilât ve tahrika ve teşvikat ve teşebbûsat ve neşriyatı Hükümet, Reiscumhurun tasdikiyle, re’sen ve idareten men’e mezundur. İşbu efal erbabını Hükümet İstiklâl mahkemesine tevdi edebilir.”

Kanun için öngörülen süre iki yıldır. Fakat bu süre 1927 yılında iki kez daha uzatılmıştır. 16 Temmuz 1927 tarihli ve 637 Sayılı Resmi Gazete ile 1164 Sayılı “Umumî Müfettişlik Teşkiline Dair Kanun” yayın ve ilan olunmuş, Kanun ile Diyarbakır, Mardin, Urfa, Elazığ, Hakkari, Van, Siirt, Bitlis illerini kapsayan tüm vali

⁸⁶ TBB, *Türkiye ve Terörizm*, 533.

⁸⁷ Engin Alan, *Terör-PKK: 40 Yıllık İhanet* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2016), 11-24.

⁸⁸ Onur Öztürk, *Türkiye-İrak İlişkileri ve Kürt Sorunu (1926-1990)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 22-23.

⁸⁹ Hamide Zafer, *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm* (İstanbul: Beta Yayınevi, 1999), 40.

ve askeri erkanını kontrol ve idare etme yetkisini haiz, Meclis yetkilerinin bir kısmının devredildiği bir Umumi Müfettişlik kurulmuştur⁹⁰.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde 1978 yılından itibaren uygulanan sıkıyönetim 1987 senesinde kaldırılmış ve Olağanüstü Hal (OHAL) uygulamasına geçiş yapılmıştır⁹¹. 25 Ekim 1983 tarihli, 2935 Sayılı “*Olağanüstü Hal Kanunu’nun*” 4. maddesi ile verilen yetkiye dayanarak 14 Temmuz 1987 tarihli 285 Sayılı “*Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*” ilan edilmiş, Kararname ile Tunceli, Hakkari, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Elazığ, Van ve Bingöl illerini içerir şekilde OHAL Bölge Valiliği ihdas edilmiştir⁹². OHAL Bölge valiliği, kamu güvenliğine ve düzenine tehlikelilik arz eden kişileri valinin takdirine göre olağanüstü hal bölgesi dışına çıkarma veya İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek yerlerde mecburi ikamet ettirme yetkisini haizdir⁹³. “*Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin*” 4. maddesinin 1. fıkrasının (i) bendinde Olağanüstü Hal Bölge Valisinin emrinde bulunan güvenlik kuvvetleri hakkında bu görevlerinden ötürü Memurin Muhakematı Hakkında Kanun’a göre işlem yapılması öngörülmüştür. Buna göre güvenlik kuvvetlerinin eylem ve işlemlerine karşılık kovuşturmaya yönelik aranan Cumhuriyet Savcısı kararı yerine İl İdare Kurulu kararı şartı getirilmiştir. Oysaki 1412 S. “*Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun*” 154. maddesine göre devlet memurlarının soruşturulmasında doğrudan Cumhuriyet Savcısı yetkili sayılmakta idi. Resmî Gazete yayın tarihi 12 Nisan 1991 tarihli ve 3713 S. “*Terörle Mücadele Kanunu’nun*” 15. maddesinin 3. fıkrası ile terörle mücadelede görevli memurların görevleri sırasında işlemiş oldukları öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçları hariç, taksirli suçlarla diğer suçlar hakkında istisna getirilmekteydi. Buna göre terörle mücadelede görevli istihbarat ve zabıta amir ve memurları hakkında “*Memurin Muhakematı Hakkında Kanun*” hükümleri uygulanması, yani bu memurlar hakkında

⁹⁰ Zafer, *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, 41.

⁹¹ Alan, *Terör-PKK: 40 Yıllık İhanet*, 29-30.

⁹² Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, *Resmî Gazete* 19517 (14 Temmuz 1987), Kanun Hük. Kar. No. 285, md. 1.

⁹³ Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, *Resmî Gazete* 20727 (16 Aralık 1990), Kanun Hük. Kar. No. 430, md. 1.

kovuşturma yetkisinin Cumhuriyet Savcısından alınarak İl İdare Kuruluna verilmesi düzenlenmekteydi. Bilahare söz konusu düzenleme Anayasa Mahkemesinin önüne gelmiş ve norm denetimine tabi tutulmuştur. Anayasa Mahkemesi tarafından, terörle mücadelede görevli kamu görevlilerinin daha zor ve ağır nitelik teşkil eden görev şartlarının ve mesleki tehlike hallerinin bulunduğu kabul edilmiştir. Bununla birlikte mahkemece, mülga Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 154. maddesinin amacının adliyeyle ilişkin işlemlerde zabitanın suistimal ve ihmali önlemek olduğu, durum böyle olunca, “terörle mücadele” gibi önem arz eden bir görevde, anılan bu kuralı uygulama dışına bırakmanın meşru ve haklı bir nedeni bulunmadığı değerlendirilmiştir; sonuç olarak anılan hükmü “hukuk devleti”, “eşitlik” ve “doğal-yasal yargı” ilkelerine aykırı bulmuş ve iptal etmiştir⁹⁴.

Yukarıdaki paragrafta işlenen hükme benzer yargı istisnasına ilişkin bir hüküm bu kez kapsamı genişletilerek 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünün ardından yürürlüğe giren 7079 Sayılı “*Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun*” ile kabul edilmiştir. Anılan Kanun’un 113. maddesine göre 6755 Sayılı Kanun’un 37. maddesine şu fıkra eklenmiştir:

“Resmi bir sıfat taşıyıp taşımadıklarına veya resmi bir görevi yerine getirip getirmediğine bakılmaksızın 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemleri ile bunların devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında hareket eden kişiler hakkında da birinci fıkra hükümleri uygulanır”

Dolayısıyla 7079 Sayılı Kanun ile, 6755 Sayılı Kanun’un 37. maddesinin 1.fikrasında adli ve idari önlemler kapsamında görev alan kişiler için getirilmiş olan hukuki, cezai, idari ve mali istisnanın resmi bir sıfat taşıyıp taşımadıklarına bakılmaksızın 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemlerinin bastırılması kapsamında hareket eden kişiler için de tanınması öngörülmüştür.

Türkiye, 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü faili olduğu yargı organları tarafından tespit edilen FETÖ/PDY terör örgütü ile mücadele etmektedir. Örgüt başlangıçta, eğitim ve dini alanlarda faaliyet göstermek suretiyle toplumda meşruiyet kazanmaya

⁹⁴ Anayasa Mahkemesi, E. 1991/18, K. 1992/20 (31 Mart 1992).

çalışmış, örgüt yöneticileri ve üyeleri gizlilik içinde hareket etmiş, gizlilik anlayışı devletin Türk Silahlı Kuvvetleri, yargı organları, emniyet ve mülki idari birimlerinde titizlikle uygulanmış ve örgütün gerçek amacının devleti ele geçirmek olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır⁹⁵. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi üzerine Cumhurbaşkanlığı liderliğinde toplanan Bakanlar Kurulu’nun 21 Temmuz 2016 tarihli, 2016/9064 Sayılı Kararı ile yurt genelinde 21 Temmuz 2016 Perşembe günü 01.00’den itibaren 90 gün süre için olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Bilahare bu olağanüstü hâl üç ay aralıklar ile yedi defa uzatılmış ve 19 Temmuz 2018 tarihinde sona ermiştir. Olağanüstü halin devamı sürecinde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler ile, birçok özel yayın kuruluşu, sağlık kuruluşu, vakıf üniversitesi kapatılıp varlıkları Hazineye devredilmiş, kişiler hakkında kamu görevinden çıkarma tedbiri, güvenlik mensuplarının rütbelerinin alınması, öğretmenlerin çalışma lisanslarının iptali gibi birçok tedbir uygulanmıştır⁹⁶.

Türk hukuk sisteminde Birleşik Krallık’ın aksine⁹⁷ bir örgütün terör örgütü olup olmadığına ilişkin karar yargı tarafından verilmektedir⁹⁸. Nitekim Yargıtay 16. Ceza Dairesi Türk hukuk sisteminde bir örgütün terör örgütü olup olmadığı hususundaki tespitin yargı kararıyla yapılacağını vurgulamıştır:

“Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu kapsamında, bir oluşumun, örgüt niteliğinde bulunup bulunmadığı ve niteliğinin belirlenmesi hususunda özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yargılama safahatında, dava ya da soruşturmaya konu oluşumun nerede, ne zaman, kimler tarafından, ne amaçla kurulduğu, ülke genelinde amaca elverişli eylem ve faaliyetlerine ilişkin bilgiler ilgili Devlet kurumlarından dosyaya getirtilmek suretiyle dosyada mevcut olay ve deliller doğrultusunda yargılama makamlarınca belirlenmekte ve yargı kararının kesinleşmesi ile oluşumun

⁹⁵ Anayasa Mahkemesi, Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169 (20 Haziran 2017).

⁹⁶ Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 27.

⁹⁷ Birleşik Krallık’ta 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun [Terrorism Act 2000] 3. maddesine göre Kanun’un ekinde çizelge halinde listelenmiş örgütlerin yanında bu örgütlerle aynı adı taşıyan örgütlerin terör örgütleri olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca listeye bir terör örgütünün eklenmesi, çıkarılması ya da listenin başka bir şekilde değiştirilmesi hususunda Devlet Bakanı [Secretary of State] yetkili kılınmaktadır.

⁹⁸ Selami Turabi, *Terör Örgütleri ve Terör Suçları* (Ankara: Kendi Yayını, 2018), 21.

suç, terör ya da silahlı terör örgütü niteliğinde bulunup bulunmadığı kesin olarak tespit edilmektedir.”⁹⁹.

Bununla birlikte uygulamada yargı mercilerince bir örgütün terör örgütü niteliği teşkil edip etmediğinin tespiti için Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM)’nden örgütün tüzüğü ve programı ile silahlı eylem gerçekleştirip gerçekleştirmediği hususlarında görüş talep edilmektedir¹⁰⁰. Yargı mercilerinin söz konusu hususlarda Emniyet Genel Müdürlüğü’nden bilgi talebinde bulunması sakıncalı görünmemekle birlikte örgütün terör örgütü niteliğini haiz olup olmadığı nihai olarak mahkeme tarafından tespit edilmelidir¹⁰¹.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında FETÖ/PDY yapılanmasının silahlı terör örgütü olarak kabul edilip edilmeyeceğini koşullarıyla birlikte incelemiş ve şu tespitte bulunmuştur:

“FETÖ/PDY, küresel güçlerin stratejik hedeflerini gerçekleştirmek üzerine kurulan bir maşa olarak; Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik ve ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini yıkip ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini bozmak amacıyla kurulmuş bir terör örgütüdür. Bu örgüt, kuruluşundan 15 Temmuz sürecine kadar örgüt lideri Fethullah Gülen tarafından belirlenen ideoloji doğrultusunda amaçlarını gerçekleştirmek için hareket etmiştir. Gerçekleştirilen eylemlerde kullanılan yöntem, bir kısım örgüt mensuplarının silah kullanma yetkisini haiz resmi kurumlarda görevli olması, örgüt mensuplarının bu silahlar üzerinde tasarrufta bulunma imkanlarının var olması ve örgüt hiyerarşisi doğrultusunda emir verilmesi halinde silah kullanmaktan çekinmeyeceklerinin anlaşılması karşısında; tasarrufunda bulunan araç, gereç ve ağır harp silahları

⁹⁹ Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3, K. 2017/3 (14 Temmuz 2017).

¹⁰⁰ Yusuf Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 177.

¹⁰¹ Faruk Yasin Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 267.

bakımından 5237 sayılı TCK'nun 314. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları kapsamında bir silahlı terör örgütüdür...’’¹⁰².

Benzer şekilde PKK'nın terör örgütü niteliği de yargı kararları ile saptanmıştır. Dargeçit Asliye Ceza Mahkemesi'nin, 2012/4 Esas ve 2012/91 Karar sayılı kararında bu husus tespit edilmektedir:

“...PKK örgütünün nihai amacının Türkiye Cumhuriyetinin Anayasal düzenini silah zoruyla değiştirerek ülke topraklarının belirli bir kısmını ve bir kısım komşu ülkelerinde bir kısım topraklarını kapsayacak şekilde Marksist-Leninist ideoloji ile yönetilen ve Kürdistan diye adlandırdıkları bağımsız bir devlet kurmaktır. Bu nihai amaca ulaşabilmek için ülke içinde ve dışında çok yoğun ve yaygın silahlı terör olayları gerçekleştirilmiştir. (...) PKK terör örgütünün, 765 sayılı TCK'nun 168. maddesi ve 5237 sayılı TCK'nun 314 maddesi kapsamında silahlı bir terör örgütü olduğu bağımsız mahkemelerin ve yüksek Yargıtay'ın kesinleşmiş kararları ile sabit olup terör örgütünün halen faal olduğu, nihai amacı çerçevesinde eylem ve faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir...’’¹⁰³

Diyarbakır 4. ACM, 2012/322 E. 2012/581 K. sayılı kararıyla da PKK'nın terör örgütü niteliği saptanmıştır:

“... bilindiği üzere PKK (Partiya Karkeren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi) adlı yasadışı terör örgütü Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Suriye, İran ve Irak ülke topraklarının bir kısmını da içine alacak şekilde Marksist-Leninist ilkeler doğrultusunda Kürt Devleti kurma amacı taşıyan ve bu amacı doğrultusunda 1984 yılından beri yurt içinde çok sayıda öldürme, yaralama, soygun, gasp, yol kesme, köy ve karakol basma, kundaklama vb. eylemler yapan bir terör örgütüdür...’’¹⁰⁴.

Türkiye Cumhuriyeti terörün her çeşidi ve yönüne maruz kalmakta ve bu örgütlerle hukuki mücadelesini sürdürmektedir. Terör örgütlerinin yakın bir risk ve zarar tehdidi oluşturmadan önce devletin varlığına ve masum insanların yaşamlarına yönelen

¹⁰² Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2017/956, K. 2017/370 (26 Eylül 2017).

¹⁰³ Karar için bkz. Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*, 180/dp. 187.

¹⁰⁴ Karar için bkz. Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*, 181/dp. 187.

eylemlerinin önlenmeye çalışılması demokratik toplumun ve siyasi düzenin istikrarının bir gereğidir.

2.3. Birleşik Krallık'ta Terör Hareketlerinin Tarihçesi

İrlanda ve Birleşik Krallık arasındaki sorunların kökeni, eyalet krallığını sağlamlaştırma çabası içinde olan İrlanda Leinster eyalet Kralı Dermot Mc Morrough'un İngiliz Kralı II. Henri'den (1154-1189) yardım istemesine sebep olan siyasi rekabete kadar dayanmaktadır¹⁰⁵. Bu dönemde İrlanda'da merkezi bir otorite bulunmamaktadır¹⁰⁶. İrlanda eyalet kralının yardımı üzerine 1170 yılında adanın yüzyıllarca sürecektir işgali başlar ve Papa V. Adrian'ın fermanıyla ada İngiliz Kralı II. Henri'ye verilir¹⁰⁷.

17. yüzyıla gelindiğinde sosyal sorunlar İrlandalı-İngiliz çatışmasının başka bir unsurunu oluşturmuştur. 1600'lü yıllarda Ulster'a (Kuzey İrlanda) 120.000 kadar Protestan İngiliz yerleştirilmiş ve Katolik İrlandalıları İngiliz kanunları sebebiyle köle statüsüne düşüp vatandaşlık ve dini haklarını kaybetmişlerdir¹⁰⁸. Bu iskân politikası, İrlanda halkı tarafından barışçıl bir şekilde karşılanmamış ve bölgeye iskân edilen 10.000 Protestan İrlandalı isyancılar tarafından öldürülmüştür¹⁰⁹.

Modern dönemde İrlanda milliyetçiliği anayasal ve ihtilalci olmak üzere iki kanada ayrılmıştır¹¹⁰. 1791 yılında İrlanda'da reform için arayışlara giren çoğunluğu Protestanlardan oluşan Birleşik İrlandalıları örgütü kurulmuş, örgüt 1798 ayaklanmasını gerçekleştirmiştir¹¹¹. Bu ayaklanma kitlesel şiddetin yoğun bir biçimde

¹⁰⁵ Rolf Tophoven, *Günümüzde Gerilla ve Terörizm: Şiddet Yoluyla Politika*, çev. Eşref Bengi Özbilen (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1983), 88.

¹⁰⁶ a.y.

¹⁰⁷ Temel Demirel - Gökçer Özgür, "Kuzey İrlanda'da Savaş ve Barış" *Terör Ne? Terörist Kim? Avrupa, Asya ve Ortadoğu Cilt II*, ed. Noam Chomsky vd. (Ankara: Ütopya 2000), 91-92.

¹⁰⁸ Tophoven, *Günümüzde Gerilla ve Terörizm: Şiddet Yoluyla Politika*, 89.

¹⁰⁹ Anna Oehmichen, *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France* (Leiden: Leiden University, Instituut voor Strafrecht en Criminologie, Doctoral Thesis, 2009), 54.

¹¹⁰ Constantine Fitz Gibbon, *İrlanda Terör ve Özgürlük*, çev. Mine Ünel (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1979), 9.

¹¹¹ Mesut Şöhret, "Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2/4 (Aralık 2013), 47.

meydana geldiği, üç ay gibi bir sürede 20.000 civarında asker ve sivilin hayatını kaybettiği, binlerce İrlandalının ise hapishanelerde öldüğü ayaklanma olarak tarihe geçmiştir¹¹². On dokuzuncu yüzyılın son yarısına kadar ise İrlandalı milliyetçilerin İngilizlerin adadan ayrılması için bombalı saldırılar ve devlet görevlilerine suikastlar düzenleyerek terörizm yöntemine başvurdukları görülmektedir¹¹³. 1845 yılında meydana gelen, İrlanda milliyetçiliği üzerinde etkili olan ve İrlanda'nın Birleşik Krallık ile bağlarını zayıflatan Büyük Kıtılığın¹¹⁴ ardından 1858 yılında kurulan İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (IRB) adlı örgüt, üye sayısı iki bini aşmayan, Lenin'in Bolşevik Partisi içinde yeşeren gizli devrimci gruplara benzeyen ve İrlanda'nın İngiliz yönetiminden kurtulup bağımsızlığını elde etmesini amaçlayan bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Örgüt ayrıca 1867'de meydana gelen şiddet eylemlerinin sorumlusu olarak addedilen *Fenian* adlı örgütün etkin bir kanadıdır¹¹⁵. Bu dönemde 1883 tarihli Patlayıcı Maddeler Kanunu (*Explosive Substances Act 1883*), *Fenian* örgütünün terör eylemlerine bir yanıt olarak çıkarılmıştır¹¹⁶.

1916 Paskalya ayaklanmasında (*Easter Rising*) İrlanda'yı İngiliz hakimiyetinden kurtarmak için yapılan girişimler doruğa ulaşmış ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu-IRA (*Irish Republican Army*) ilk kez bu olaydan sonra ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 200 kişinin hayatını kaybettiği bu ayaklanmada İrlandalı milliyetçiler İrlanda'nın bağımsızlığını ilan etmiş ve ayaklanma İngiliz polis ve askeri güçleri tarafından şiddetle bastırılmıştır. İsyandan sonra, İrlandalı milliyetçiler askeri olarak örgütlenmeye başlamış, İngiliz polisi ise "Black and Tan" adıyla özel terörle mücadele timleri oluşturmuştur. İrlanda Bağımsızlık Savaşı sırasında terör ve şiddetin hüküm sürmeye devam etmesi ve İrlanda sorununa Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasi desteği, 1922 senesinde Anglo-İrlanda Antlaşmasının imzalanması sonucunu doğurmuştur¹¹⁷. Anglo-İrlanda

¹¹² Şöhret, "Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu", 48.

¹¹³ Lutz - Lutz, *Terrorism: Origins and Evolution*, 51.

¹¹⁴ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 39.

¹¹⁵ Gibbon, *İrlanda Terör ve Özgürlük*, 10.

¹¹⁶ Joanna Simon, *Preventive Terrorism Offences* (Oxford: University of Oxford, Doctoral Dissertation, 2015), 8.

¹¹⁷ Oehmichen, *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France*, 55-56.

Antlaşması ile İrlanda'nın 32 eyaletinden 26'sını içeren, İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil Özgür İrlanda Devleti kurulmuştur¹¹⁸. Yalnızca çoğunlukla Protestanların yaşadığı Ulster (Kuzey İrlanda) Birleşik Krallık yönetiminde kalmıştır. Bu antlaşma üzerine IRA antlaşmayı destekleyen ve antlaşmaya karşı çıkan olmak üzere iki gruba ayrıldı. Antlaşmayı destekleyen ilk grup Resmi İrlanda Özgür Devleti Ordusunun özünü oluştururken, “Düzensizler” olarak adlandırılan ikinci grup ise yeni bağımsız hükümete karşı silahlı direniş örgütlemeye başlamıştır¹¹⁹. Kuzey İrlanda'daki bu siyasi dalgalanmayla bağlantılı terörün, otuz yıllık “*Sorunlar (Troubles)*” süresince 3.300'den fazla kişinin ölümüne ve 40.000 kişinin yaralanmasına yol açtığı söylenmektedir¹²⁰. Birleşik Krallık çeşitli zamanlarda hem Kuzey İrlanda'da hem de İngiltere'de tepkisel ve acil durum önlemlerini yürürlüğe koymuştur¹²¹.

İrlanda'nın bölünmesini takiben barış ortamını sağlamak ve düzeni korumak amacıyla Kuzey İrlanda'daki terör eylemlerini kapsayan “Sivil Otoriteler (Özel Yetkiler) Kanunu [*Civil Authorities (Special Powers) Act (SPA)*]” kabul edilmiştir¹²². SPA, başlangıçta geçici bir acil durum yasası olarak yürürlüğe konulmuş olsa da 1933 yılına kadar her yıl yenilenmiş ve 1933'te kalıcı hale getirilmiştir¹²³.

IRA II. Dünya Savaşının başlamasıyla İngilizlerin savaştaki zaferine zarar vermek amacıyla ülkenin çeşitli bölgelerinde bombalı eylemler yoluyla sabotaj kampanyası başlatmıştır¹²⁴. IRA'nın 1939 yılında Ocak ve Temmuz ayları arasında gerçekleştirmiş olduğu 127 terör eylemine karşılık, terörün Birleşik Krallık ana karasına sıçramasını engellemek amacıyla 1939 tarihli “*Şiddetin Önlenmesi Kanunu [Prevention of*

¹¹⁸ Richard English, *Armed Struggle: The History of The IRA* (Oxford University Press, 2003), 30.

¹¹⁹ Paul Arthur - Kimberly Cowell-Meyers, “Irish Republican Army”, *Britannica* (Erişim 19 Ocak 2023).

¹²⁰ Laura K. Donohue, *Counter-Terrorist Law and Emergency Powers in The United Kingdom, 1922-2000* (Dublin: Irish Academic Press, 2001), 263.

¹²¹ Kent Roach, *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism* (Cambridge University Press, 2011), 244.

¹²² Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 9.

¹²³ Ben Brandon, “Terrorism, Human Rights and The Rule of Law: 120 years of The UK's Legal Response to Terrorism”, *Criminal Law Review* (2004), 983.

¹²⁴ Oehmichen, *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France*, 123.

Violence (Temporary Provisions) Act, 1939]” kabul edilmiştir¹²⁵. Yasa polise, İrlanda sorunu ile ilgili olarak kamuoyunu ve yönetim politikasını etkilemek için şiddet eylemlerine karıştığından şüphelenilen kişilerin sınır dışı edilmesi, ülkeye alınmaması ve tutuklanması yetkilerini veriyordu¹²⁶. İrlanda’nın 1949 yılında İngiliz Milletler topluluğundan çekilmesini takiben IRA, İrlanda Cumhuriyeti ile Kuzey İrlanda’nın birleşmesi amacıyla faaliyetlerde bulunmuştur¹²⁷.

Kuzey İrlanda’da mevcut terör ortamıyla 1969 yılından itibaren “Durdur ve Ara” yöntemi ile mücadeleye edilmeye başlanmıştır¹²⁸. Bu dönemde 1969 tarihli “Ateşli Silahlar Yasası (*Nothern Ireland Firearms Act, 1969*)”, 1969 tarihli “Birey ve Mülkün Korunması Yasası (*Nothern Ireland Protection of the Person and Property Act, 1969*)”, 1970 tarihli “Patlayıcılar Yasası (*Nothern Ireland Explosives Act, 1970*)” ve 1971 tarihli “Ateşli Silahlar Yasası (*Nothern Ireland Firearms Act (Amendment), 1971*)” yürürlüğe konulmuştur.

1970’lerde 1922 tarihli Sivil Otoriteler (Özel Yetkiler) Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve yalnızca Kuzey İrlanda bölgesini kapsayacak şekilde 1973-1998 Olağanüstü Yetkiler Kanunları (*Emergency Provisions Acts-EPA*) kabul edilmiştir¹²⁹. 1971 ve 1972 yılları arasında Kuzey İrlanda’da, çoğu gizli kanıtlara dayanılarak yaklaşık 2.500 kişi gözaltına alınmıştır¹³⁰. 1972 yılında Kuzey İrlanda’da terörizme karşı yasal tedbirleri değerlendirmek üzere kurulan Komisyonun Başkanı *Lord Diplock* raporunda pek çok kişinin “yetersiz ve yanlış bilgilere” dayanılarak gözaltına alındığını kabul etmiştir¹³¹. 1922 tarihli Sivil Otoriteler (Özel Yetkiler) Kanunu’nda yer alan idari tedbirlere yönelik olarak getirilen eleştiriler 1973 tarihli Kuzey İrlanda Olağanüstü Yetkiler Kanunu düzenlemesinde dikkate alınıp hakkında tedbir uygulanan kişinin yalnızca

¹²⁵ Steve Hewitt, *The British War on Terror: Terrorism and Counter-Terrorism on The Home Front Since 9/11* (London: Continuum, 2008), 15.

¹²⁶ Oehmichen, *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France*, 123.

¹²⁷ Arthur - Cowell-Meyers, “Irish Republican Army”.

¹²⁸ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 43.

¹²⁹ Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 29.

¹³⁰ Roach, *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism*, 244.

¹³¹ Lord Diplock, *Report of the Commission to Consider Legal Procedures to Deal with Terrorist Activities in Northern Ireland* (Stationery Office, 1972), para. 32.

barış ve düzene yönelik bir tehdit olması yerine “terör şüphelisi” olma kriteri ile usuli bir güvence getirilmiştir¹³². Anılan Diplock raporunda bu usuli güvencenin dahi mahkemede kamuya açık bir yargılama kadar güvenceli olmadığı kabul edilmiş ve bunun üzerine Komisyon “Diplock Mahkemeleri (*Diplock Courts*)” olarak adlandırılan mahkemenin kurulmasını tavsiye etmiştir¹³³. Diplock mahkemelerinde jüri bulunmamakta kararlar tek bir yargıç tarafından verilmekteydi. Ancak mahkemede gizli delil veya anonim tanıkların kullanılmasına izin verilmezdi¹³⁴. Doktrinde bir görüşe göre Diplock mahkemelerinde jürisiz yargılama sisteminin bulunması -ortak hukuk sisteminde jürinin önemli bir güvence olması dikkate alındığında- adil yargılanma hakkına aykırıdır¹³⁵. Diğer görüş terörle mücadelede ceza adaleti yaklaşımının tercih edildiğine, kovuşturmanın idari tedbirlerden daha uygun ve adil olduğuna işaret etmektedir¹³⁶.

Terör şiddetinin ana karaya sıçradığı 1970’lerin ortalarına kadar Birleşik Krallık ana karasında gözetim altında tutma uygulaması başlatılmamış, herhangi bir özel ya da acil durum yetkisi veya düzenlemesi yürürlüğe konmamıştır¹³⁷. 1974 yılında IRA tarafından gerçekleştirilen ve 21 kişinin ölümü ile 184 kişinin yaralanmasına yol açan Birmingham patlamalarından sonra bu saldırıya bir cevap olarak hükümet tarafından 1974 tarihli “*Terörizmin Önlenmesi (Geçici Hükümler) Yasası [Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act 1974 (PTA)]*” yürürlüğe konmuştur¹³⁸.

1990’lı yıllarda Kuzey İrlanda’daki terör sorunu dışında El-Kaide gibi yeni tehditlerin oluşmasıyla birlikte, 1995 yılında hükümet Lord Lloyd of Berwick’i terörle mücadele mevzuatının devamının gerekip gerekmediği ve eğer gerekliyse mevcut rejimin yeterli olup olmadığını belirlemek için Birleşik Krallık’ın terörle mücadele mevzuatını

¹³² Northern Ireland (Emergency Provisions) Act (EPA), UK Parliament (1973).

¹³³ Lord Diplock, *Report of the Commission to Consider Legal Procedures to Deal with Terrorist Activities in Northern Ireland*, para. 33.

¹³⁴ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 10.

¹³⁵ Oehmichen, *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France*, 125.

¹³⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 10.

¹³⁷ a.y.

¹³⁸ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 11.

gözden geçirmekle görevlendirmiştir¹³⁹. Birleşik Krallık AİHM, BM İnsan Hakları Komitesi ve İşkenceye Karşı Komiteden almış olduğu eleştirilere gösterdiği duyarlılık ile terörle mücadele yasalarının düzenlenmesi ve insan hakları normlarıyla uyumlu hale getirilmesi için harekete geçmek durumunda kalmıştır. Lord Lloyd 1996 yılında terörle mücadele yasalarının, insan haklarından ayrılmayı veya OHAL ilanını gerektirmeden, tek bir yasa da birleştirilmesini ilan eden bir rapor yayınlamıştır¹⁴⁰. Lloyd, raporda İrlanda sorunundan kaynaklanan terörün düşüşe geçeceği ve fakat küresel terör tehdidinin artış göstereceğini kaydetmiştir. Ayrıca raporda terörizmin finansmanı ve terörizme hazırlık suçu gibi terörizme özgü yeni suçlar önerilmiştir¹⁴¹.

Lord Lloyd tarafından hazırlanan raporu müteakip 2000 tarihli Terörizm Yasası (Terrorism Act, 2000) Birleşik Krallık hükümeti tarafından yürürlüğe konulmuştur. Yasa, Birleşik Krallık'ın genelinde geçerli olacak kalıcı bir yasa olarak çıkarıldığı için Birleşik Krallık'ın terörle mücadele politikasında önemli bir değişiklik teşkil etmektedir¹⁴². Birleşik Krallık 2000 tarihli Terörle Mücadele Yasası, 2001 tarihli Birleşik Krallık Terörle Mücadele Yasası'nın aksine, görece barış ve huzurun hâkim olduğu bir dönemde, 11 Eylül 2001'de ABD'de meydana gelen terör saldırısından yaklaşık yedi ay önce, 19 Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹⁴³. Yukarıda incelenen 2000 yılından önceki terör mevzuatları, İrlanda terör ile uluslararası terörün geçici sorunlar olarak görülmesi sebebiyle her yıl çıkarılan ve kalıcı çözümler üretmeyen niteliktedir. 2000 tarihli Terörizm Kanunu ile bu durum önemli bir değişikliğe uğramış ve Terörizm Kanunu ile terörle mücadele mevzuatı kalıcı hale getirilmiştir¹⁴⁴.

11 Eylül saldırısının akabinde Birleşik Krallık hükümeti küresel terör tehdidine karşın terörle mücadele kanunlarını yürürlüğe koymaya devam etmektedir. 11 Eylül

¹³⁹ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 12.

¹⁴⁰ Roach, *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism*, 256.

¹⁴¹ Anthony John Leslie Lloyd Baron Lloyd, *Inquiry into Legislation Against Terrorism* (The Stationery Office, 1996).

¹⁴² Roach, *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism*, 256-257.

¹⁴³ James Beckman, *Comparative Legal Approaches to Homeland Security and Anti-Terrorism* (Ashgate, 2007), 58.

¹⁴⁴ Terence Taylor, "United Kingdom", *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*, ed. Yonah Alexander (Michigan: The University of Michigan Press, 2005), 189.

saldırısının üzerine üç ay gibi kısa bir süre içinde yasama organı tarafından 2001 tarihli “*Terörle Mücadele, Suç ve Güvenlik Kanunu [Anti-Terrorism, Crime and Security Act 2001 (ATCSA)]*” yürürlüğe konmuştur. 14 bölümden oluşan 2001 tarihli Terörle Mücadele, Suç ve Güvenlik Kanunu terörizmin finansmanının engellenmesi, göç ve iltica, nükleer güvenlik ile havacılık güvenliği gibi konularda hükümler barındırmaktadır¹⁴⁵. Kanun ayrıca “*ulusun yaşamını tehdit eden kamusal bir acil durum*” söz konusu olduğunda, terörle bağlantılı olduğundan şüphelenilen ancak işkence uygulamasına maruz kalacağı tehlikesinden dolayı sınır dışı edilemeyen vatandaş olmayan kişilerin belirsiz bir süre gözaltında tutulmasına izin vermekte olup bu durum oldukça tartışmalı kabul edilmiştir¹⁴⁶. Nitekim bu hüküm için, Lordlar Kamerası tarafından söz konusu istisnanın sadece vatandaş olmayanlara odaklanması nedeniyle hem orantısız hem de ayrımcı olduğuna karar verilmiştir¹⁴⁷. Ayrıca mahkeme kararı olmaksızın gözaltında tutmaya yönelik istisnai hükmün, Birleşik Krallık’ta 500 sene boyunca uygulanan “habeas corpus” ilkesine aykırı olduğu değerlendirilmesi de yapılmıştır¹⁴⁸. Tartışmalı olan söz konusu hüküm 2005 tarihli “*Terörizmin Önlenmesi Kanunu (Prevention of Terrorism Act, 2005)*” ile Birleşik Krallık vatandaşı olanlar ve vatandaş olmayanlar arasındaki ayrım kaldırılarak kontrol emirleri (*control orders*) ile herkese aynı kısıtlayıcı hükümlerin uygulanması öngörülmüştür¹⁴⁹. Terörizmin önlenmesi tedbirleri olarak nitelendirilen kontrol emirleri, son derece ağır ve ceza hukuku benzeri tedbirlerdir. Kontrol emirleri ile yalnızca bir yere gidiş/giriş yasağı, ev hapsi gibi uygulamalar gerçekleştirilebilmektedir. Kontrol emirleri, terör amaçlı bir eylem şüphesi gerektirmemekte ve tedbirleri uygulayacak olan idareye geniş bir serbesti tanımaktadır¹⁵⁰.

¹⁴⁵ Sally Broadbridge, “The Anti-Terrorism, Crime and Security Bill: Introduction and Summary”, *Research Paper* 01/101 (November 2001), 22-25.

¹⁴⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 16.

¹⁴⁷ United Kingdom House of Lords (UKHL), *A (FC) and others (FC) (Appellants) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)* UKHL 56 (2004).

¹⁴⁸ Kathryn Mary Fisher, *Security, Identity and British Counterterrorism Policy* (Hampshire: Macmillan Publishers Limited, 2015), 133.

¹⁴⁹ Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 30.

¹⁵⁰ Ulrich Sieber, “Güvenlik Hukukunun Yeni Mimarisi -Global Risk Toplumunda Suç Kontrolü-”, çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki*

Londra’da meydana gelen 7/7 olarak da anılan 7 Temmuz 2005 tarihli bombalı saldırıların ardından 2006 tarihli Terörizm Kanunu (Terrorism Act, 2006) kabul edilmiştir. Saldırının ardından Birleşik Krallık hükümeti Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisini [Countering International Terrorism strategy (CONTEST)] yürürlüğe koymuştur. CONTEST stratejisi ile radikalleşmenin önüne geçilmesi, teröristleri ve onları destekleyenlerin takip edilmesi, sınır güvenliğinin güçlendirilmesi, bir terör saldırısının sonuçlarına karşı hazırlıklı olunmasına yönelik tedbirler getirilmiştir¹⁵¹. 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nu, polisin yetkilerini arttıran, terör suçlarından hüküm giymiş olanların ikametgâh ve yer değişimlerini bildirmelerini zorunlu kılan, istihbarat kurumlarına bilgi toplama ve paylaşılması konusunda yetkiler veren 2008 tarihli Terörizm Kanunu (Terrorism Act, 2008) takip etmiştir. Bilahare, 2010 tarihli Terörist Malvarlıkların Dondurulması (Terrorist Asset-Freezing Act, 2010) ve 2011 tarihli Terörizmin Önlenmesi ve Soruşturma Tedbirleri Kanunu (Terrorism Prevention and Investigation Measures Act 2011) kabul edilmiştir. 2011 tarihli Terörizmin Önlenmesi ve Soruşturma Tedbirleri Kanunu ile kontrol emirlerinin yerini terörizm önleme ve soruşturma tedbirleri almıştır. Ayrıca TPIMA ile, terör mevzuatının yıllık olarak bağımsız bir denetleyici tarafından kontrol edilmesine yönelik bir sistem öngörülmüştür.

Birleşik Krallık MI5¹⁵², 2014 yılında IŞİD terörü sebebiyle teröre ilişkin tehdidin “önemli (*substantial*)” seviyesinden “ciddi (*severe*)” seviyesine yükseltmiş ve bir saldırı olasılığının “kuvvetle muhtemel (*highly likely*)” olduğu değerlendirmesini yapmıştır¹⁵³. Bunun üzerine 2015 tarihli Terörizmle Mücadele ve Güvenlik Kanunu (Counter-Terrorism and Security Act-CTSA, 2015) yürürlüğe girmiştir. 2015 tarihli CTSA, IŞİD tehdidinin Avrupa Devletleri üzerindeki baskısının artması üzerine bu tehditle mücadele edebilmek için çıkarılmıştır. Kanun, Birleşik Krallık dışındaki

Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku, ed. Feridun Yenisey, Salih Oktar, Zehra Başer Doğan (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 398.

¹⁵¹ Home Office, *Countering International Terrorism: The United Kingdom’s Strategy* (UK: Crown Copyright, 2006), 1-2.

¹⁵² Güvenlik servisi olarak da adlandırılan ve 1909 yılında kurulan MI5 İngiliz iç istihbarat teşkilatıdır.

¹⁵³ British Broadcasting Corporation (BBC), “UK terror threat level raised to ‘severe’” (Erişim 26 Ocak 2023).

terörle ilgili faaliyetlerde bulunmak amacıyla yer değiştirdiğinden şüphelenilen kişilerin pasaportlarına geçici olarak el konulması veya ülke dışında terör faaliyetlerine katıldığından şüphelenilen kişilerin ülkeye girişlerinin engellenmesi hükümlerini içermektedir. Kanun ayrıca radikalleşmeyi önlemek amacıyla çeşitli kamu kurumlarına görevler yüklemektedir. Kanun'un Ek 6. maddesinde sıralanan belirli kurumların görevlerini yerine getirirken kişilerin terörizme sürüklenmesini önleme ihtiyacını dikkate alma sorumluluğu bulunmaktadır¹⁵⁴.

2014 yılından itibaren Irak ve Suriye'de çok sayıda kişi terör faaliyetlerine katılmış ve 2018'de Salisbury'de eski çifte ajan Sergey Skripal ve kızı Yulia'ya karşı suikast girişimi gerçekleştirilmiştir. Bu vakalar üzerine 2019 tarihli Terörizmle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası (Counter-Terrorism and Border Security Act, 2019) kabul edilmiştir¹⁵⁵.

3. TERÖRÜN TANIMLANMASI VE TERÖR EYLEMLERİNİN ÖNLENMESİNE YÖNELİK ULUSLARARASI ÇABALAR

Terör olgusu Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler (BM) gibi birçok bölgesel ve uluslararası örgütün sözleşme ve kararlarına konu olmuştur. Terör ve terörizmin tanımlanmasına yönelik olarak yapılan girişimler incelendiğinde uluslararası anlamda tam olarak kabul olunan bir tanımlama bulunmadığı anlaşılabacaktır¹⁵⁶. 1920'li yıllardan itibaren uluslararası düzlemde yapılan teröre ilişkin birçok sözleşmede terörün tanımlanmasında spesifik veya tümevarımsal bir yöntem tercih edilerek terör eylemleri rehin alma, yolcu uçağı kaçırma gibi saldırılarla sınırlandırılmış dolayısıyla terörün bütüncül ve diğer eylemlerden ayırt edici tanımına ulaşamamıştır¹⁵⁷. Öte yandan, bu aşamada her anlamda kabul olunan bir terör tanımına ulaşamamış olmasının uluslararası toplumun terör eylemlerine kayıtsız kalmasından kaynaklanmadığı ifade edilmelidir. Yine de uluslararası

¹⁵⁴ Counter-Terrorism and Security Act-CTSA, UK Public General Acts (2015), Ek madde 6.

¹⁵⁵ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 104.

¹⁵⁶ Lord Carlile, *The Definition of Terrorism A Report by Lord Carlile of Berriew Q.C. Independent Reviewer of Terrorism Legislation* (The Stationery Office, 2007), 47.

¹⁵⁷ Selçuk, "Hukukun Terörle Sınırı", 60-61; Williams - Golder, "What is 'Terrorism'? Problems of Legal Definition", 273.

toplumun bir yandan terörü önlemeye çalışırken diğer yandan terör kavramının içeriğini ve anlamını tam olarak belirleyememesi paradoksal bir durum ortaya koymaktadır¹⁵⁸.

Terörizm kavramının sistematik bir şekilde ele alınışı 1930 ila 1935 yılları arasında yapılan Uluslararası Ceza Hukukunu Birleştirme Konferans dizileri ile başlamıştır. Terörizm terimi ilk defa 1930 yılında Brüksel’de düzenlenen Üçüncü Konferansta ortaya çıkmıştır. Bu Konferans’ta siyasi ve sosyal fikirlerin ifade edilmesi ya da uygulanması amacıyla kişilerin yaşam ve özgürlüğüne, fiziksel bütünlüğüne ya da devlet ve özel mülkiyete karşı gerçekleştirilen müşterek tehlike (*common danger*) yaratabilecek araçların kasıtlı kullanımının cezalandırılacağı ifade edilmiştir¹⁵⁹. Burada müşterek tehlike kriteri terörizm kavramının tanımına ilişkin düşüncelerin çıkış noktasını oluşturduğu ifade edilmekle birlikte bu kıstas esas alınarak yapılan tanımların tatmin edici olmadığı da belirtilmiştir¹⁶⁰. Müşterek tehlike kriterini esas alarak yapılan terörizm tanımlamasının, terörizm olarak nitelendirilmesi gereken tüm davranış biçimlerini kapsamayacağı ayrıca terörizm olarak ele alınması zorunlu olmayan davranışları kapsayabileceği sorununa işaret eden *Radulesco*, Madrid’deki 5. Konferansa “*kasten veya şiddet yoluyla bir siyasi veya sosyal doktrin veya öğretiyi empoze etmek amacıyla gizli ittifak ve anlaşmalar yapmak gibi tüm hazırlık hareketleri terörist eylem olarak değerlendirilecektir*” şeklinde bir tanım vermiştir¹⁶¹. *Radulesco*’nun anılan tanımında belirli hazırlık hareketlerini terör kavramının içeriğine dahil etmesi dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu husus terör eylemleri konusunda hazırlık hareketlerinden doğan ceza sorumluluğunu benimseyen düşüncenin 1930’lu yıllarda ortaya çıkmaya başladığına güzel bir örnektir.

¹⁵⁸ Gilbert Guillaume, “Terrorism and International Law”, *International & Comparative Law Quarterly* 53/3 (July 2004), 539.

¹⁵⁹ Ben Saul, “Attempts to Define ‘Terrorism’ In International Law”, *Netherlands International Law Review* 52/1 (May 2005), 59.

¹⁶⁰ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 17-18.

¹⁶¹ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 19.

1931 yılında 4. Paris Konferansı'nda ise terör girişimlerinin evrensel olarak bastırılmasının temini için bir sözleşme benimsenmesi tavsiye edilmiştir¹⁶². Ayrıca bu Konferans'ta terör eylemlerinin cezalandırılması konusunda "müşterek tehlike" kriteri merkeze alınmamış olup eylemde kullanılan araca önem verilmiştir¹⁶³. 1934 yılında Madrid'de gerçekleştirilen 5. Konferans'ta ise terörizm ve müşterek tehlike yaratan suçlar ayrı ayrı ele alınmış ve terör eylemi anarşi içeren karakterine indirgenmiştir¹⁶⁴. Ayrıca 5. Konferans'ta sosyal ve siyasi terörizm kavramları tartışılmış ve Konferansta sosyal düzeni zayıflatmak amacıyla toplumu terörize edecek her türlü aracı kullanan kişilerin cezalandırılacağı kabul edilmiştir. Böylelikle Konferans'ta benimsenen kavram sosyal terörizm kavramı olmuştur¹⁶⁵. 1935 yılında yapılan 6. Kopenhag Konferansı'nda ise maddi ceza kanunlarına müşterek tehlike veya korku hali yaratan eylemler için özel bir bölüm eklenmesi tavsiyesinde bulunulmuştur¹⁶⁶.

Uluslararası hukukta teröre ilgi gösterilmesi, terör eylemlerinin küreselleşmesi sebebiyle başlamış ve terörün önlenmesine ilişkin olarak ilk adım 1926'da Romanya'nın Milletler Cemiyeti'ne sunduğu "*Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirmesi İçin Uluslararası Sözleşme*" önerisi ile atılmıştır. Fakat Romanya'nın bu talebi karşılanmamıştır¹⁶⁷. 1934 yılında Yugoslavya Kralı ve Fransa Dışişleri Bakanı'na karşı gerçekleştirilen suikast üzerine Milletler Cemiyeti tarafından "*Terörizmin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme (Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism)*" hazırlanmıştır. 24 devlet tarafından imza altına alınan, sadece Hindistan tarafından onaylanan ve hiçbir zaman yürürlüğe girmemiş olan Sözleşme, devletlerin ulusal kanunlarında terör suçlarına yer vermeleri

¹⁶² Saul, "Attempts to Define 'Terrorism' In International Law", 59.

¹⁶³ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 19.

¹⁶⁴ Saul, "Attempts to Define 'Terrorism' In International Law", 59-60.

¹⁶⁵ Saul, "Attempts to Define 'Terrorism' In International Law", 60.

¹⁶⁶ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 21.

¹⁶⁷ Murat Saraçlı, "Uluslararası Hukukta Terörizm", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/1 (Haziran 2007), 1052.

gerektiğini düzenlemektedir. Ayrıca Sözleşme, devletleri terör suçlarını suçluların iadesine ilişkin siyasi suç istisnasının dışında tutulmasına teşvik etmekteydi¹⁶⁸.

Terörizmin Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme'nin 1. maddesinde öncelikli olarak başka bir devlete yönelik terör saldırılarını teşvik etmek için tasarlanmış her türlü eylemden kaçınmanın ve bu tarz faaliyetlerin oluşturduğu eylemleri önlemenin her devletin yükümlülüğü olduğuna vurgu yapılmıştır¹⁶⁹. Anılan maddeye göre terör eylemlerine ve terörizme ilişkin *“bir Devlete karşı yöneltilen ve belirli kişilerin veya bir grup kişinin ya da genel kamuoyunun zihninde bir terör durumu yaratmayı amaçlayan veya tasarlayan suç eylemleri”* tanımlaması yapılmıştır¹⁷⁰. Sözleşme'nin ikinci maddesinde ise terörizm kapsamında ele alınan eylemlerin, devlet başkanlarını, devlet başkanı yetkilerini haiz şahısları ve onların haleflerini, bu kişilerin eşlerini, eylem gerçekleştirildiği sırada kamu görevi ifa eden ya da kamusal yetkileri elinde bulunduran kişileri hedef alan; öldürme, ağır bedensel yaralama veya hürriyetlerini kaybetmelerine neden olan kasıtlı eylemler ile bu amaçları gerçekleştirmek için kasten kamusal mülke zarar verme, hayati tehlike oluşturma ve üretim unsurlarına zarar verme eylemleri olduğu ifade edilmektedir¹⁷¹. Sözleşme'de düzenlenen hükümlerin kapsamına giren bir suçu işlemeye yönelik teşebbüs hareketlerinin de terör eylemi olarak değerlendirileceği belirtilmektedir¹⁷². Ayrıca Sözleşme, terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi kapsamında kalan komplo tahrik ve yardım fiillerini de suç olarak düzenlemiştir¹⁷³. Bu düzenlemelerin terörizmin tanımının yapılması ve ulusal ceza kanunlarının standardizasyonunun sağlanması açısından Birleşmiş Milletler Antlaşması öncesi dönem için önemli olduğu belirtilmekle birlikte tanımın dar kapsamlı olması, terör eyleminin yöneltilebilecek olanlar bakımından kamu görevlileri ve kamu mülkiyeti ile sınırlandırılmış olması ve

¹⁶⁸ Saul, “Attempts to Define ‘Terrorism’ In International Law”, 63.

¹⁶⁹ Sinem Yargıç, *Terör Olgusunun Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Üzerindeki Değiştirici Etkisi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009), 11.

¹⁷⁰ Ben Saul, “The Legal Response of The League of Nations to Terrorism”, *Journal Of International Criminal Justice* 4/1 (March 2006), 90.

¹⁷¹ TBB, *Türkiye ve Terörizm*, 212.

¹⁷² Yargıç, *Terör Olgusunun Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Üzerindeki Değiştirici Etkisi*, 12.

¹⁷³ a.y.

terör suçuna teşebbüs bakımından cezai sorumluluğun bireysel addedilmesi sebebiyle devletlerin sorumluluğuna gidilmemesi hususlarının yetersizliği eleştirilmiştir¹⁷⁴. Ayrıca terörizmin, amaçlanan hedef (bir terör durumu), nihai hedef (bir devlet) ve kullanılan yasaklanmış araçlarla tanımlanması ancak siyasi amacına atıfta bulunulmamış olması, terörizm kavramını açıklarken yine kavramın kendisinin kullanılması yani tanımın totolojik karakteri ve terörizmi tanımlamak için kullanılan “terör durumu” kavramının ne Sözleşme’de ne de taslak kayıtlarında yer alması da eleştirilen hususlardan olmuştur¹⁷⁵.

2. Dünya Savaşının ardından Milletler Cemiyetinin yerini alan Birleşmiş Milletler (BM) [United Nations (UN)] 26 Haziran 1945’te San Francisco’da imzalanan ve 24 Ekim 1945’te yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Antlaşması ile kendisine şu misyonu yüklemiştir:

*“Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek...”*¹⁷⁶

Böylelikle BM’nin terörle mücadelesinin dayanağı Birleşmiş Milletler Antlaşması ile ortaya konulmuştur. Ayrıca Birleşmiş Milletler 7 Aralık 1987 tarihli 42/159 Sayılı Genel Kurul Kararında uluslararası toplum tarafından üzerinde uzlaşılan bir tanımlama yapılmasının terörle mücadelede etkinliği arttıracak kabul edilmiştir¹⁷⁷. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler’in terörle mücadele kapsamındaki sözleşmelerde terörizmin kapsamlı bir tanımının oluşturulmasından ziyade terörün finansmanı, rehin alma, uçak kaçırma, nükleer terör eylemleri, terörist bombalama gibi özgül eylemlerin cezalandırılması yoluna gidildiği görülmektedir.

¹⁷⁴ Fatma Taşdemir, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, (Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, 2006), 23.

¹⁷⁵ Saul, “Attempts to Define ‘Terrorism’ In International Law”, 64.

¹⁷⁶ Birleşmiş Milletler, “Birleşmiş Milletler Antlaşması” (Erişim 17 Şubat 2023).

¹⁷⁷ Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, A/RES/42/159 (17 Aralık 1987).

Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanmış olan sözleşmeler esasen hazırlanmış oldukları dönemin ihtiyaçları çerçevesinde şekillenmiştir. Örneğin 1960'lı yıllardan itibaren terör eylemlerinin uçak kaçırma ve sabotaj şeklinde tezahür ettiğini ve bu sebeple terör eylemlerine karşı tepki olarak ortaya çıkan sözleşmelerin uçak kaçırma eylemlerine ilişkin olduğu görülmektedir¹⁷⁸. Gerçekten de 1963 tarihli “*Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin Tokyo Sözleşmesi (Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft)*”¹⁷⁹, 1970 tarihli “*Uçakların Kanun Dışı Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Hakkında La Haye Sözleşmesi (Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft)*”¹⁸⁰ ve 1971 tarihli “*Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Montreal Sözleşmesi (Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation)*”¹⁸¹ hükümlerine göre uçaklara karşı gerçekleştirilen kaçırma ve sabotaj eylemlerinin terör eylemi olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu sözleşmesel hükümler Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinde bir terör eyleminde sıklıkla hedef olarak trenlerin tercih edildiği gerçeğini göz ardı ederek trenlere karşı gerçekleştirilen saldırıların terör hareketi olarak nitelendirilemeyeceği gibi bir neticeye ulaşmaktadır¹⁸².

Yine diplomatik temsilcilere yönelik rehin alma gibi eylemlere tepki olarak BM bünyesinde 1973 tarihli “*Diplomatik Ajanlar Dahil Uluslararası Korunan Şahıslara*

¹⁷⁸ M. Cherif Bassiouni, “Assessing Terrorism into the New Millenium”. *DePaul Bus. LJ* 12/1 (1999), 7-8; Bu dönemde İsrail-Filistin sorununun bir tezahürü olarak sivil havacılığın güvenliğine yönelik uçak kaçırma eylemlerine başvurulduğu gözlemlenmektedir.

¹⁷⁹ United Nations, “Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft” (Erişim 20 Şubat 2023); *Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin»* 14 Eylül 1963 Tarihli Tokyo Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, *Resmi Gazete* 15226 (4 Mayıs 1975), Kanun No. 1889.

¹⁸⁰ United Nations, “Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft” (Erişim 20 Şubat 2023); *Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine Dair 16 Aralık 1970 tarihli La Haye Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Resmi Gazete* 14384 (7 Aralık 1972), Kanun No. 1634.

¹⁸¹ United Nations, “Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation” (Erişim 20 Şubat 2023); «Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin» 23 Eylül 1971 Tarihli Montreal Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, *Resmi Gazete* 15226 (4 Mayıs 1975), Kanun No. 1888.

¹⁸² Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 53.

Karşı Suçların Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin New York Sözleşmesi (Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents)”¹⁸³ ile 1979 tarihli “*Rehin Almalara Karşı Uluslararası New York Sözleşmesi (International Convention Against the Taking of Hostages)*” kabul edilmiştir¹⁸⁴.

Birleşmiş Milletler’in bünyesinde yer alan diğer sözleşmeler ise şunlardır¹⁸⁵:

- 1) 15 Aralık 1997’de kabul edilen “*Terörist Bombalamaların Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings)*”,
- 2) 9 Aralık 1999 tarihinde kabul edilen “*Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism)*”,
- 3) 13 Nisan 2005 tarihinde kabul edilen “*New York Nükleer Terör Eylemlerinin Bastırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism New York)*”,
- 4) 3 Mart 1980 tarihinde Viyana’da imzalanan “*Nükleer Malzemenin Fiziksel Korunmasına İlişkin Sözleşme (Convention on the Physical Protection of Nuclear Material)*”,
- 5) 24 Şubat 1988 tarihinde Montreal’de imzalanan, “*Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Protokol (Protocol on the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving*

¹⁸³ United Nations, “Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents” (Erişim 21 Şubat 2023); Diplomasi Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, *Resmî Gazete* 17229 (23 Ocak 1981), Kanun No. 2374.

¹⁸⁴ United Nations, “International Convention Against the Taking of Hostages” (Erişim 21 Şubat 2023).

¹⁸⁵ United Nations, “Birleşmiş Milletler Terörizm Sözleşmelerinin Metni ve Statüsü” (Erişim 21 Şubat 2023).

International Civil Aviation, supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation)”,

6) 10 Mart 1988 tarihinde Roma’da kabul edilen “*Deniz Seyrüsefer Emniyetine Karşı Yasadışı Eylemlerin Bastırılması Sözleşmesi (Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation)*”,

7) 10 Mart 1988 tarihinde Roma’da kabul edilen “*Kıta Sahaneliğinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Bastırılması Protokolü (Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf)*”,

8) 1 Mart 1991 tarihinde Montreal’de imzalanan “*Plastik Patlayıcıların Tespiti Amacıyla İşaretlenmesine İlişkin Sözleşme (Convention on the Marking of Plastic Explosives for the Purpose of Detection)*”.

1963’ten bu yana Birleşmiş Milletler bünyesindeki sözleşmelerde belirli terör eylemlerini kapsayan suçların önlenmesi ve bastırılmasına yönelik hükümler bulunmasına rağmen terör ve terörizm kavramlarının kullanılmasından ve tanımlanmasından kaçınıldığı gözlenmektedir¹⁸⁶.

Terör olgusu bakımından bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek 11 Eylül Saldırılarından ardından uluslararası toplumun terörle mücadele meselesine daha yoğun, gerçekçi ve bütüncül bir yaklaşımla baktığı söylenebilir. Nitekim 11 Eylül saldırılarından kısa bir süre sonra Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1373 Sayılı Kararı ile barışa ve uluslararası güvenliğe karşı tehdit oluşturan terör eylemleriyle mücadelenin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Söz konusu kararla terör eylemlerinin finansmanının önlenmesi ve cezalandırılması öngörülmüştür. Kararda devletlerin yükümlülükleri şu şekilde ifade edilmiştir:

“a) Aktif ya da pasif, hangi şekilde olursa olsun, özellikle terörist gruplara üye toplanmasını ve teröristlere mühimmat sağlanmasını cezalandırarak, terörist eylemlere katılmış şahıs ya da kuruluşlara destek sağlanmasından imtina etmeleri; b) Terörist eylemlerin işlenmemesi için istenen bütün önlemleri, özellikle bilgi değişimi

¹⁸⁶ Guillaume, “Terrorism and International Law”, 538.

suretiyle diğer Devletlerle acil uyarıyı sağlayarak almaları; c) Terörist eylemlere malî kaynak sağlayanlara, örgütleyenlere, destekleyenlere ya da bu eylemleri işleyenlere ya da faillerine yataklık edenlere sığınma hakkını vermeyi reddetmeleri; d) Terörist eylemlere malî kaynak sağlayanların, örgütleyenlerin, destekleyenlerin ya da bu eylemleri işleyenlerin, bu nev'i eylemleri diğer Devletlere veya diğer Devletlerin vatandaşlarına karşı işlemek amacıyla karşılıklı olarak topraklarını kullanmalarını engellemeleri; e) Terörist eylemlere malî kaynak sağlayan, örgütleyen veya terörist eylemleri işleyen, iştirak eden ya da onlara destek veren her şahsın adalet önüne çıkartılması ve bu şahıslara karşı alınabilecek önlemler haricinde, bu terörist eylemlerin ulusal mevzuatta vahim suç haline getirilmesi ve öngörülen cezaların bu eylemlerin vahameti ölçüsünde olmalarına, dikkat etmeleri; f) Terörist eylemlere malî kaynak sağlanmasına ya da, uhdelerinde bulunan ve usulî işlemlerde gerekli olacak ispat vasıtalarının elde edilmesine yönelik yardım da dahil olmak üzere, bu eylemlerin ihtiyaç duyduğu desteğin sağlanması ve suç soruşturmaları ve diğer usulî muameleler sırasında en geniş şekilde karşılıklı yardımlaşmaya katılmaları; g) Sınırlarda etkili denetimler icra ederek teröristlerin ve terörist grupların hareketlerini ve kimlik cüzdanları ve seyahat belgeleri verilirken denetlemelerine ve kimlik cüzdanlarının ve seyahat belgelerinin taklit edilmesini ya da hileli kullanımını engellemeleri”¹⁸⁷.

Bu düzenlemelerde özellikle terör gruplarına üye toplanmasını ve teröristlere mühimmat sağlanmasını cezalandırmayı öngören hükümler üye devletlerin bir terör suçuna hazırlık hareketlerini cezalandırmasının yolunu açmıştır.

Avrupa Birliği 1373 Sayılı BM Güvenlik Konseyi kararının uygulanabilmesi amacıyla 27 Aralık 2001 tarihinde Terörizmle Mücadeleye Dair Özel Önlemlerin Uygulamasına İlişkin Ortak Tutum Belgesi (2001/931/CFSP) ile terör eylemlerini tanımlamış olup terör faaliyetlerine karışan ve kısıtlayıcı tedbirlere tabi olan kişi, grup ve kuruluşların listesini belirli aralıklarla güncelleyerek yayınlamaktadır¹⁸⁸. Ortak tutum belgesine göre bir terör eylemi, herhangi bir ülkeye veya uluslararası bir kuruluşa ciddi zarar

¹⁸⁷ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı, S/RES/1373 (28 Eylül 2001). Kararın Türkçesi için bkz. Hazine ve Maliye Bakanlığı, “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1373 (2001) sayılı Kararı” (Erişim 21 Mayıs 2024)

¹⁸⁸ European Union (EU), “Council Common Position of 27 December 2001 On The Application Of Specific Measures To Combat Terrorism (2001/931/CFSP)” (Erişim 27 Şubat 2023).

verebilecek, ulusal hukukta suç olarak tanımlanan, şu kasıtlı eylemlerden biri anlamına gelecektir:

“(i) bir halkı ciddi şekilde korkutmak veya (ii) bir Hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya haksız yere zorlamak veya (iii) bir ülkenin veya uluslararası bir kuruluşun temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırmak veya tahrip etmek: (a) bir kişinin hayatına yönelik ölüme neden olabilecek saldırılar; (b) bir kişinin fiziksel bütünlüğüne yönelik saldırılar; (c) adam kaçırmak veya rehin alma; (d) bir Hükümet veya kamu tesisine, bir ulaşım sistemine, bir bilgi sistemi de dahil olmak üzere bir altyapı tesisine, kıta sahanlığında bulunan sabit bir platforma, kamuya açık bir yere veya özel mülkiyete, insan hayatını tehlikeye atacak veya büyük ekonomik kayıplara neden olacak şekilde kapsamlı zarar verilmesi; (e) uçaklara, gemilere veya diğer kamu veya mal taşıma araçlarına el konulması; (f) silahların, patlayıcıların veya nükleer, biyolojik veya kimyasal silahların imalatı, bulundurulması, edinilmesi, taşınması, tedarik edilmesi veya kullanılması ve ayrıca biyolojik ve kimyasal silahların araştırılması ve geliştirilmesi; (g) tehlikeli maddelerin salınması veya etkisi insan hayatını tehlikeye atacak yangın, patlama veya sellere neden olunması; (h) etkisi insan hayatını tehlikeye atacak şekilde su, elektrik veya diğer herhangi bir temel doğal kaynağın tedarikine müdahale edilmesi veya bunların kesintiye uğratılması; (i) (a)'dan (h)'ye kadar sıralanan eylemlerden herhangi birini gerçekleştirme tehdidinde bulunulması; (j) bir terörist grubu yönetmek; (k) bilgi veya maddi kaynak sağlamak da dahil olmak üzere bir terörist grubun faaliyetlerine katılmak veya bu katılımın grubun suç faaliyetlerine katkıda bulunacağını bilerek faaliyetlerini herhangi bir şekilde finanse etmek.”

Ortak tutum belgesinin anılan hükmünde patlayıcıların, biyolojik, nükleer veya kimyasal silahların imalatı, bulundurulması, taşınması, edinilmesi, tedarik edilmesi veya kimyasal silahların araştırılması ve geliştirilmesi, bir terörist grubu yönetmek, bilgi ve/veya maddi kaynak sağlamak da dahil olmak üzere bir terör grubunun eylemlerine katılmak fiillerinin terör eylemi niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Anılan hükümde herhangi bir terör saldırısının gerçekleşmesinden önce mevzubahis olabilecek fiillerin terör eylemi niteliği teşkil edeceği anlaşılmaktadır.

8 Eylül 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Küresel Terörle Mücadele Stratejisi ilan edilmiştir. Stratejinin dört ana dayanağı 1) terörün yayılmasına yardım eden koşullara yönelik önlemler 2) terörün önlenmesi ve terörle mücadele edilmesi 3) devletlerin terörle mücadele kabiliyetini oluşturup arttırmak ve bu konuda Birleşmiş Milletlerin rolünü güçlendirmek 4) terörle mücadelenin temeli olarak hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygıyı almak şeklinde ifade edilmiştir¹⁸⁹. BM’de terör hususunda temel birim olarak “*Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü (Counter-Terrorism Implementation Task Force-CTITF)*” kurulmuştur. BM Güvenlik Konseyi, Genel Kurul ve Sekreterlik gibi ana organlar ile ofisler, programlar gibi yan kuruluşlar Terörle Mücadele Eylem Görev Gücü ile irtibatlı şekilde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir¹⁹⁰.

BM Genel Kurulunun terörle mücadele hususunda yabancı terörist savaşıtlara yönelik oybirliğı ile almış olduğı 24 Eylül 2014 tarihli, 2178 Sayılı kararı konumuz bakımından önem teşkil etmektedir. Bu kararda yabancı terörist savaşıtlar şu şekilde tanımlanmıştır:

*“Silahlı çatışmalarla bağlantılı olanlar da dâhil olmak üzere, terör eylemleri gerçekleştirmek, planlamak veya hazırlamak ya da terör eylemlerine katılmak veya terör eğitimi vermek veya almak amacıyla ikamet ettikleri veya vatandaşı oldukları Devletlerden başka bir Devlete seyahat eden bireylerdir...”*¹⁹¹.

Esasında bu kararla, bir terör eyleminin suç olarak kabul edilmesinin ötesinde terör eylemi planlamak, hazırlığını yapmak ya da terör eylemine katılmak, terör eğitimi vermek veya almak amacıyla seyahat etmek de suç olarak nitelendirilmiştir¹⁹². Yine Birleşmiş Milletler’in anılan kararı ile üye devletler için şu fiillerin ağır şekilde cezalandırılmasını sağlayacak ceza kanunları oluşturulması yükümlülüğüne yer verilmiştir:

¹⁸⁹ Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, A/RES/60/288 (8 Eylül 2006).

¹⁹⁰ United Nations, “Main Actors of the United Nations System in Counter-Terrorism Efforts” (Erişim 24 Şubat 2023).

¹⁹¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı, S/RES/2178 (24 Eylül 2014).

¹⁹² Haldun Yalçınkaya, “Birinci Yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2178 Sayılı Kararı ve Yabancı Terörist Savaşıtlar”, *Ortadoğı Analiz* 7/70 (Eylöl-Ekim 2015), 59-60.

*“Vatandaşlığı olmadığı ya da ikametinin bulunmadığı bir ülkeye terörist aktivitelere katılmak, planlanmasında ya da hazırlanmasında katkı sağlamak, terörist talimleri almak ya da vermek için gitmek, doğrudan ya da dolaylı olarak sayılan eylemlerde kullanılması amacıyla ya da bunlar için kullanılacağını bilerek fon toplamak ya da tedarik etme ile aynı eylemleri yapması için örgüte üye toplamak...”*¹⁹³

Söz konusu Güvenlik Konseyi kararı ile terör eylemi olarak nitelendirilen faaliyetlerin kapsamı oldukça geniş tutulmuş ve isabetli olarak bu kararın uluslararası hukuk bağlamında adeta bir düşman ceza hukuku uygulaması olduğu değerlendirilmiştir¹⁹⁴.

Amacı insan haklarını hayata geçirmek, çoğulcu demokrasi anlayışı ve hukukun üstünlüğü ilkelerini korumak ve geliştirmek olan, 1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi de terörün önlenmesine yönelik olarak uluslararası sözleşmeler hazırlamakta veya kararlar almaktadır. Türkiye ve Birleşik Krallık’ın da üye ülkeler arasında olduğu Avrupa Konseyi’nin terörizmle ilgili 2005 tarihli *Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi* (Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism)¹⁹⁵ konumuz itibarıyla önem arz etmektedir. Sözleşme’ye göre terör suçları “Terör suçunun işlenmesine aleni tahrik” (Madde 5), “Terör saflarına katma” (Madde 6), “Terörizm için eğitim” (Madde 7) ve Sözleşme’nin ekinde sıralanan antlaşmalardan birinin kapsamına giren ve bu antlaşmalarda tanımlanan suçlar olarak ifade edilmiştir¹⁹⁶.

Sözleşme’nin 5. maddesinin 1. fıkrasına göre:

“Bu Sözleşmenin amaçları açısından “bir terör eylemini alenen tahrik”, terör suçunun işlenmesini kışkırtmak niyetiyle, böyle bir eylemin dolaylı olsun veya olmasın terör suçlarını savunarak, bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak

¹⁹³ Nuran Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları” *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/2 (Aralık 2019), 306.

¹⁹⁴ a.y.

¹⁹⁵ Council of Europe, “Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism” (Erişim 23 Şubat 2023).

¹⁹⁶ Sözleşme metni ve Türkiye’nin beyanları için bkz. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, “Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi” (Erişim 21 Mayıs 2024).

bir mesajın kamuoyuna yayılması veya başka bir şekilde erişilebilir hale getirilmesi anlamına gelir.”

Sözleşme’nin 6. maddesinin 1. fıkrasına göre:

“Bu Sözleşmenin amaçları açısından, “terörist saflara katma” bir başka kişiyi terörist bir eylemi işlemeye veya bu eylemin işlenmesine katılmaya veya bir veya daha fazla suçun bir örgüt veya grup tarafından işlenmesine katkıda bulunmak amacıyla bir örgüt veya gruba katılmaya teşvik etmek anlamına gelmektedir.”

Yine Sözleşme’nin 7. maddesinin 1. fıkrasına göre:

“Bu Sözleşmenin amaçları açısından, “terörizm için eğitim”, bir terör suçunu icra etmek veya bu suça katkıda bulunmak amacıyla, beceriyi bu amaçla kullanmak niyetiyle kazandığını bilerek, patlayıcıları ateşli silahları ve diğer silahları veya öldürücü ya da tehlikeli maddeleri yapmayı veya kullanmayı veya diğer özel yöntem ve teknikleri öğretmeyi sağlamak anlamına gelir.”

Sözleşme’nin 8. maddesine göre ise,

“Bir eylemin Sözleşmenin 5 ila 7. maddelerinde belirtilen suçlardan birini teşkil etmesi için, bu eylemin bilfiil gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir”.

Söz konusu sözleşme hükümleri ile henüz bir terör eylemi gerçekleşmeden, herhangi bir terör eylemine hazırlık hareketi (*preparatory offences*) olarak nitelendirilebilecek ve tamamlanmamış sorumluluk (*inchoate offences*) öngören terör suçunun işlenmesine aleni tahrik, terör saflarına katma, terör için eğitim gibi fiillerin üye devletlerin ulusal mevzuatlarında cezalandırılabilirliğin kapsamına dahil etme yükümlülüğü getirilmiştir¹⁹⁷.

Doktrinde Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi’nin 5., 6., ve 7. maddelerinde düzenlenen suçların, İtalya ve Fransa gibi ülkelerin ceza kanunlarında

¹⁹⁷ Ben Saul, “Criminality and Terrorism”, *Counter-Terrorism: International Law and Practice*, ed. Ana Maria Salinas De Frias - Katja Samuel - Nigel White (Oxford: Oxford University Press, 2012), 160.

yer aldığı, Türk hukukunda da terörizm için eğitim ve terörist saflara katma fiillerinin bağımsız suç olarak düzenlenmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁹⁸.

2005 tarihli AKTÖS ile amaçlanan husus, gerçekleşen bir terör eylemi neticesinde faillerin cezalandırılmasından ziyade henüz bir terör eylemi gerçekleşmeden bu tür bir eylemin önlenmesidir¹⁹⁹. Ayrıca AKTÖS Ek Protokol ile terörizm eğitimi almak, terörizm amaçlı yurtdışına seyahat etmek, terörizm amacıyla yurtdışına yapılan seyahatlere maddi kaynak sağlamak, terörizm amacıyla yurtdışına yapılan seyahatleri düzenlemek veya kolaylaştırmak şeklinde suçlar düzenlenmektedir²⁰⁰. Türkiye tarafından bu Ek Protokol'ün imzalanması, onaylanması ve yürürlüğe girmesi²⁰¹, sözü edilen tartışmalı suç tiplerinin yakın zamanda Türkiye'nin terörle mücadele mevzuatına dahil olacağının kuvvetle muhtemel olduğunu göstermektedir²⁰². Zira Türkiye'nin Avrupa ile Ortadoğu arasında transit bir konumda bulunması, Türkiye'den terörizm amacıyla yurtdışına seyahat edilmesi gibi vakaların gerçekleşmesi ve bu vakaların kamuoyuna yansımaları hususları bu eylemlerinin cezalandırılması gerektiği algısını güçlendirmektedir²⁰³. Birleşik Krallık'ta ise 2005 tarihli Terörizmin Önlenmesi Kanunu (Prevention of Terrorism Act), Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla yasalaştırılmıştır²⁰⁴.

¹⁹⁸ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 356-357.

¹⁹⁹ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 106.

²⁰⁰ Council of Europe (COE), “Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism” (Erişim 23 Mart 2024).

²⁰¹ Protokol 22 Ekim 2015 tarihinde imzaya açılmış ve 1 Temmuz 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Protokol'ü 22 Ekim 2015 tarihinde imzalamıştır. Protokol, Türkiye bakımından 1 Haziran 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, “Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi'ne Ek Protokol” (Erişim 23 Mart 2024).

²⁰² Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüm Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 3. Bu aşamada ifade etmeliyiz ki, Türkiye'nin terörle mücadele mevzuatında terör amaçlı eğitim almak, terör amaçlı yurtdışına seyahat etmek gibi suç tipleri yer almamaktadır.

²⁰³ a.y.

²⁰⁴ Susanne Forster, “Birleşik Krallık'ta Terörle Mücadele - Suç Sonrası ve Önleyici Çözüm Araçları”, çev. Ali Kemal Yıldız, *Criminal Law in the Global Risk Society*, ed. Feridun Yenisey - Ulrich Sieber (İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2011), 434.

4. TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN YASAL DÜZENLEMELERİNDE TERÖRÜN TANIMLANMASI

4.1. Türk Hukukunda Terör Tanımı

Türk hukukunda terörün tanımlanması 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu ile gerçekleştirilmektedir. Anılan Kanun 1991 yılında yürürlüğe girmiş olup Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce terörle mücadeleye yönelik özel bir ceza kanunu bulunmamaktaydı. Ayrıca Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren birçok değişikliğe uğramış olup²⁰⁵ terör tanımının yapıldığı 1. maddenin başlığı 2006 yılında 5532 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişikliğin öncesinde "Terör ve örgüt tanımı" şeklindeydi. 5532 sayılı Kanun ile örgüt'ün tanımı TMK'den çıkarılmış olduğu için madde başlığı söz konusu değişikliğe uygun şekilde "Terör tanımı" şeklinde değişikliğe uğramıştır. Anılan değişikliğin gerekçesi, 5237 Sayılı TCK'nin 220. maddesinde Türkiye'nin taraf olduğu "Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin" 2. maddesinin (a) bendindeki tanıma mutabık kalınarak "suç işlemek amacıyla örgüt kurma" düzenlemesi yapıldığı için, TMK'de ayrıca bir örgüt tanımı yapılmasının gerekmediği düşüncesiyle, TMK'nin 1. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının yürürlükten kaldırılmasına gerek duyulduğu ve buna paralel olarak madde başlığının da değiştirildiği şeklinde belirtilmiştir²⁰⁶.

3713 Sayılı Kanun'un 1. maddesi hükmü terörün tanımını yapmaktadır:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."

²⁰⁵ Remzi Özmen, "Terörle Mücadele Kanunu 46 Kez Değiştirildi", *Terazi Hukuk Dergisi* 14/154 (Haziran 2019), 1274-1276.

²⁰⁶ Mehmet Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), 11.

Madde başlığı “terör tanımı” olmasına rağmen, maddede bir tanımlama yapılmaktan ziyade bir açıklama yapılmaktadır, ancak açıklama da yetersiz olarak ifade edilmiştir²⁰⁷. Zira esasen madde içeriğinde terör suçu olarak nitelendirilebilecek eylemler sıralanmaktadır²⁰⁸. Kanun’un terör tanımı altında bir terör suç tipi yaratıldığını ve bu durumun dünyadaki ilk yasal örneği oluşturduğu belirtilmiştir²⁰⁹. Ancak Anayasa Mahkemesi bir kararında terör kavramının belirsizliğinden kaynaklı olarak konusu terörle mücadeleye ilişkin olan uluslararası sözleşmelerde terörün tanımına yer verilmeyip yalnızca terör eylemleri olarak kabul edilebilecek suçlara ilişkin detaylı bir liste yapıldığını; buna mukabil Türk hukukunda terörün kavramsal olarak tanımlandığını, bu tanımlamanın da uygulamada ve öğretide benimsenmiş olduğunu ve dolayısıyla terör kavramının belirsiz olduğundan söz edilemeyeceğini ifade etmiştir²¹⁰. Doktrinde *Zafer* maddenin terörü suç olarak öngördüğü ve terör suçunun kapsam ve içeriğini belirlediği yorumunun, maddede öngörülen amaç ve araçlarla girişilecek her türlü örgüt faaliyetinin kanunda ayrı ayrı suç olarak düzenlenmeseler bile cezalandırılmasına ve bu hükmün bir “torba hüküm” olarak nitelendirilmesine imkân vereceğini değerlendirmektedir. Ayrıca bu hususun da *suçta ve cezada kanunilik* ilkesi ile bağdaşmayacağını ifade etmektedir. Ayrıca kanun koyucunun 3. ve 4. maddeler ile zaten terör suçlarını düzenlemiş olduğunu, bu nedenle 1. maddede terör suçunun tanımını vermek istemesinin mümkün olmadığını belirtmektedir²¹¹.

TMK’de düzenlenen terör tanımı kapsamında bir faaliyetin terör eylemi olarak kabul edilmesi için dört unsura ihtiyaç vardır: a) suç teşkil eden bir eylem b) suçun işleniş biçimi (yöntem) c) amaç d) örgütsel birliktelik²¹². Nitekim Yargıtay kararlarında da

²⁰⁷ Hafizoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 67.

²⁰⁸ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 7.

²⁰⁹ Çetin Özek, “Terör ve Terörle Mücadele Kanunu”, *İstanbul Barosu Dergisi: Terörle Mücadele Özel Sayısı* 65/4-5 (1991), 364.

²¹⁰ Anayasa Mahkemesi (AYM), E. 2010/40, K. 2012/8 (19 Ocak 2012).

²¹¹ *Zafer, Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 119.

²¹² Derda Gökmen, *Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 26-27; Osmanoglu - Kıdıl, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, 1158; Murat Balcı - Kerim Çakır - Neşat

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. maddesinde yapılan terör tanımına göre bir faaliyetin terör eylemi sayılması için yöntem, amaç, örgütsel bağlantı ve eylemin suç teşkil etmesi kriterlerine yer verilmektedir²¹³. Bununla birlikte bir eylemin terör tanımına girmesini yöntem, amaç ve örgütsel birliktelik şeklinde üç temel şartın varlığına bağlayan yazarlar da bulunmaktadır²¹⁴. Paralel şekilde Anayasa Mahkemesi de bir eylemin terör tanımı kapsamına girmesi için suç teşkil eden bir eylemin varlığı şartına yer vermeden yöntem, amaç ve örgütsel bağlantı unsurlarının varlığına ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir²¹⁵.

Bir eylemin terör eylemi olarak kabul edilmesi noktasında yer alan unsurları yakından incelemek gerekirse, bir terör eylemi öncelikle suç teşkil eden bir eylem olmalıdır. Bu bağlamda Kanun’un 1. maddesi ile genel anlamda terör suçunu düzenlenmiş olup 3. ve 4. maddeleri ile mutlak ve nisbi terör suçları düzenlenmiştir²¹⁶. Yöntem bakımından gerekli olan husus terör eylemlerinin, cebir ve şiddet kullanılarak; maddede anılan yöntemlerinden biriyle gerçekleştirilmesidir. Bu düzenlemede cebir ve şiddet zaruri yöntemler; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme, tehdit ise ihtiyari yöntemler olarak değerlendirilmektedir²¹⁷. Zira TMK’nin yasalaşma sürecinde Adalet Bakanlığı’nın tasarısında “yöntemleriyle” şeklinde yer alan ifade TBMM Adalet Komisyonu

Baçoğlu, *Terörizmin Finansmanı Suçu - Silahlı Terör Örgütüne Yardım Suçu ve Bu Suçların Ayrımı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 16.

²¹³ “*Türk Ceza Hukuku bakımından terörün tanımı ve hangi suçların terör suçu sayılacağı 3713 sayılı Kanunda gösterilmiştir. Kanunun 1. maddesinde gösterilen terör tanımına göre bir eylemin terör eylemi sayılabilmesi için; a- Eylem, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerini içermelidir, b- Eylemle, Anayasada belirtilen, -Cumhuriyetin niteliklerini, -Siyasî, hukukî, sosyal, laik ve ekonomik düzenini değiştirmek, -Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, -Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, -Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, -Temel hak ve hürriyetleri yok etmek, -Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amaçlanmalıdır. c- Eylemi gerçekleştiren failler bir örgüte mensup olmalıdır, d- Eylem suç teşkil etmelidir*”. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3515, K. 2015/2323 (15 Temmuz 2015).

²¹⁴ Cengiz Bardak, *Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu* (Ankara: Yetkin Yayınları, 1997), 13-14; Vahit Baltacı, *Yeni TCK ve CMK’da Terör Suçları ve Yargılaması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007), 320; Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, 61.

²¹⁵ Anayasa Mahkemesi, E. 1991/18, K. 1992/20 (31 Mart 1992).

²¹⁶ Osmanoğlu - Kızıllı, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, 1158.

²¹⁷ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 227.

tarafından yöntemlerinden biriyle şeklinde değişikliğe uğramış olup²¹⁸ bu husus terör yöntemlerinin seçimlik olduğunu göstermektedir²¹⁹.

Bir terör eyleminin “*Anayasa’da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirme, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürme, Devlet otoritesini zaafa uğratma veya yıkma veya ele geçirme, temel hak ve hürriyetleri yok etme ya da Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozma*” amaçlarını taşıması gerekmektedir.

Son olarak bir faaliyetin terör eylemi olarak nitelendirilmesi için gerekli olan örgütsel birliktelik unsuru Kanun’un 1. maddesinde açıkça yer almaktadır. Dolayısıyla terör eylemleri için bir örgüte mensubiyet şartı aranmış ve bireysel terör eylemleri terör tanımının kapsamı dışında bırakılmıştır²²⁰. Terör tanımının diğer tüm unsurlarını taşımakla birlikte örgütsel bağlantının mevcut olmadığı durumlarda gerçekleştirilen eylem terör eylemi olarak kabul edilemeyecektir²²¹. Yargıtay da Kanun’un 1. maddesinde öngörülen terör tanımına göre bir fiilin terör eylemi olarak nitelendirilebilmesi için örgüt mensubiyetinin şartına vurgu yapmıştır²²².

Türk ceza hukuku doktrinde terör tanımına yönelik çeşitli eleştirel görüşler yöneltilmektedir. Bunlardan ilki terör eylemlerinin bireysel olarak gerçekleştirilmesinin de mümkün olduğunu ifade eden ve bu nedenle 1. madde kapsamında örgütsel unsurun zorunluluğunu eleştiren görüştür²²³. Gerçekten de Avrupa Birliği İç Güvenlik Stratejisi terör tehdidinin örgütlü teröristlerin yanı sıra yalnız kurt (*lone wolf*) olarak nitelendirilen bireysel eylemcilerden de kaynaklandığını

²¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), *Terörle Mücadele Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/802)* (Ankara: TBMM, 1991), 8.

²¹⁹ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 230.

²²⁰ Hikmet Sami Türk, *Terörizmle Mücadelenin Hukuki Boyutları* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2012), 7.

²²¹ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 197.

²²² “...Türk Ceza Hukuku bakımından terörün tanımı ve hangi suçların terör suçu sayılacağı 3713 sayılı Kanun’da gösterilmiştir. Kanun’un 1. maddesinde gösterilen terör tanımına göre bir eylemin terör eylemi sayılabilmesi için; ... Eylemi gerçekleştiren failler bir örgüte mensup olmalıdır...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3, K. 2017/3 (24 Nisan 2017).

²²³ Turinay, “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı”, 45.

belirtmiştir²²⁴. Yalnız kurt olarak nitelendirilen bu saldırılara, faili aşırı sağcı *Anders Behring Breivik*'in herhangi bir örgüt bağlantısı bulunmadan bireysel olarak gerçekleştirdiği ve tarihe 2011 Norveç saldırıları olarak geçen, 77 kişinin ölümü ile 242 kişinin yaralanmasına yol açan silahlı ve bombalı saldırı eylemleri örnek verilebilir²²⁵. Hukuki düzenlemelerin eksikliğinden dolayı Breivik olayı terör suçu olarak nitelendirilememiştir²²⁶. Dolayısıyla terör eylemlerinin günümüz koşulları çerçevesinde geçirdiği dönüşüm terör eylemlerinin mutlaka örgütsel bağlantı içermesine yönelik unsurun haklı olarak eleştirilmesine sebebiyet vermektedir.

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'ndaki terör tanımına yönelik olarak getirilen bir başka eleştiri ise tanımın yalnızca Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı gerçekleştirilen terör eylemlerini kapsamı ve Türkiye'nin güvenliği için önem arz eden yabancı devletlere ve uluslararası örgütlere yönelik gerçekleştirilen terör eylemlerini kapsam dışı bırakması şeklindedir²²⁷. Bu bağlamda *Özgenç* yabancı ülkelerde kurulan ve uluslararası örgütler ve devletler aleyhine faaliyet gösteren örgütsel yapıların terör örgütü olarak kabul edilmesini ve bu hususta Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesini önermektedir²²⁸. Terörün tanımına yönelik olarak yöneltlen bir başka eleştiri ise yalnızca milli güvenliğe yönelik gerçekleştirilen eylemlerin terör eylemi olarak nitelendirilebileceği buna karşılık uluslararası etki ve boyuttaki terör eylemlerinin kapsam dışına çıkarılması olarak ifade edilebilir²²⁹. Burada ayrıca şu hususa da değinmek gerekir: Türkiye'de örgütlü bulunan veya faaliyetlerinin bir kısmını Türkiye'de icra eden ve fakat başka ülkelerin aleyhine olarak faaliyet gösteren örgütlerin de bu maddenin kapsamına girmediği anlaşılmaktadır²³⁰. Buna mukabil tarafı olduğumuz, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş ve kanun hükmünde olan

²²⁴ Burak Tangör - Sevinç Sayın, "Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı Mı?", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 11/1 (Mayıs 2012), 104.

²²⁵ British Broadcasting Corporation, "Norveç çifte saldırının şokunu yaşıyor" (Erişim 20 Mart 2023).

²²⁶ Turinay, "Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı", 42-43.

²²⁷ İzzet Özgenç, *Terörle Mücadele Kanunu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006), 23.

²²⁸ Özgenç, *Terörle Mücadele Kanunu*, 23-24.

²²⁹ Olgunsoy, *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*, s. 62.

²³⁰ Osmanoğlu - Kızıllı, "Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme", 1163.

Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme’de böyle bir ayırım yapılmamıştır. Sözleşme’nin terör eylemi olarak nitelendirdiği eylemler şu şekildedir:

“Niteliği veya kapsamı itibariyle, bir halkı korkutmak, ya da bir hükümeti veya uluslararası örgütü herhangi bir eylemi gerçekleştirmeye veya gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacını gütmesi halinde, bir sivilin ya da bir silahlı çatışma durumunda muhasemata doğrudan katılmayan herhangi başka bir kişiyi öldürmeye veya ağır şekilde yaralamaya yönelik diğer tüm eylemlerdir.”

Bu kapsamda uluslararası metinler de nazara alınarak yabancı devlet aleyhine faaliyet gösteren terör örgütlerinin ve eylemcilerinin terör tanımı kapsamında işledikleri fiillerden ötürü Türkiye’de terör suçlusu olarak cezalandırılmalarına imkân tanınmalıdır²³¹.

Terörle Mücadele Kanunu’ndaki terör tanımı suçta ve cezada kanunilik ilkesi yönünden de çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Yapılan tanımda yöntem unsuruna yönelik olarak cebir ve şiddetin yanında “baskı”, “korkutma”, “yıldıрма”, “sindirme” gibi kavramların da kullanılmış olması ve bu kavramların şiddet veya tehdit dünyasına ait olmasından kaynaklı gereksiz ya da muğlak anlamlı bir şekilde madde metninde yer aldığı ifade edilmiştir²³².

TMK’nin 1. Maddesinde yer alan terör tanımında kullanılan sözcük ve terimlerin hukuki çerçeve ve anlamının belirsizliği ve yorum/takdir suretiyle suç yaratılmasına neden olabilecek mahiyette olması gerekçeleriyle açılan iptal davasında Anayasa Mahkemesi dava konusu 1. maddenin yasallık ilkesine dolayısıyla Anayasa’nın 38. maddesine aykırılık bulunmadığına hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi, inceleme konusu yapılan kuralda yer alan şiddet, tehdit, cebir kavramlarının 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda sık sık bulunan terimler olduğunu, buna mukabil, sindirme, korkutma, baskı yıldıрма kavramlarına pek başvurulmamış olduğunu, hükümde bulunan tüm kavramların ya eş anlamlı ya da birbirine oldukça yakın anlamlı

²³¹ Engin Akın, *Anayasa Mahkemesi - Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Metinleri Çerçevesinde Terör ve Terörün Finansmanı Suçu* (Ankara: Adalet Yayınları, 2009), 134.

²³² Bülent Tanör, “Terörle Mücadele Kanunu Üzerine İlk Düşünceler”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 10/1-2 (1990), 167.

kelimelerden oluştuğunu ve bir fiilin söz konusu kavramlardan hangisinin içeriğine dahil olduğunu tespit etmeye çoğunlukla imkan bulunmayabileceğini belirtmiştir. Mahkeme bu değerlendirmesine karşılık nihai olarak şu sonuca ulaşmıştır:

“1. maddede terör tanımı yapılırken, cebir, şiddet, tehdit gibi ceza yasasında sıkça başvurulan, yerleşmiş, uygulamada sorun yaratmayan kavramlar yanında, “baskı”, “korkutma”, “yıldırma”, “sindirme” gibi yeni kavramlara yer verilmiştir. Ne varki, bu belirtilen kavramlar yasallık ilkesini zedeleyebilecek nitelikte, anlaşılabilir, ilgisiz, özgürlükler açısından kötüye kullanılabilir kavramlar değildir. Tümü “cebir, şiddet, tehdit kavramları ile yakından ilişkili, benzer anlamlara gelen, belli bir şiddeti anlatan, büyük olasılıkla uygulamada ceza hukukunun bilinen kavramlarıyla özdeşleşecek ya da eşanlamlı olarak kullanılacak olan bu yeni kavramların gerekliliği tartışılabilir. Ancak, yasallık ilkesine aykırı değildir.”²³³.

4.2. Birleşik Krallık Hukukunda Terör Tanımı

Birleşik Krallık hukukunda terörün tanımlanmasına yönelik ilk girişimler 1973 tarihli “Kuzey İrlanda Olağanüstü Yetkiler Kanunu [Northern Ireland (Emergency Provisions) Act 1973 (EPA)]” ve 1974 tarihli “Terörizmin Önlenmesi (Geçici Hükümler) Yasası [Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act 1974 (PTA)]” ile gerçekleştirilmiştir. Kuzey İrlanda Olağanüstü Yetkiler Kanunu’nun 28. maddesi ile PTA’nın 9. maddelerinde terörizm, *toplumun ya da toplumun bir kesimi üzerinde herhangi bir surette korku ve dehşet yaratmak veya siyasi amaçlı şiddet kullanımı* olarak belirtilmiştir. Ayrıca 1989 tarihli “Terörün Önlenmesi Kanunu’nun (Prevention of Terrorism Act)” 20. maddesinde de aynı tanıma yer verilmiştir²³⁴.

2000 tarihli Terörizm Kanunu ile Birleşik Krallık’ta yeknesak hale getirilen terörle mücadele mevzuatı terörizmin tanımlanmasında da birliği sağlamıştır. Anılan Kanun’un 1. maddesine göre (a) bir kişiye yönelik ciddi şiddet içeren, (b) mülke ciddi bir zarar veren, (c) eylemde bulunan ve bulunulan kişinin dışında üçüncü bir kişinin hayatını tehlikeye atan (d) toplumun veya toplumun bir kesiminin sağlık veya güvenliğine yönelik ciddi bir risk oluşturan veya (e) bir elektronik sisteme ciddi şekilde müdahale eden ya da bu sistemi ciddi şekilde bozmak üzere tasarlanmış olan

²³³ Anayasa Mahkemesi, E. 1991/18, K. 1992/20 (31 Mart 1992).

²³⁴ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 35.

bir eylem kullanımının veya tehdidinin; hükümeti [veya uluslararası bir devlet kuruluşunu] etkilemek veya halkı ya da halkın bir kesimini korkutmak için tasarlanmış olması ve kullanım veya tehdidin siyasi, dini, ırksal veya ideolojik bir davayı ilerletmek amacıyla yapılması durumunda terörizmden söz edilecektir. Yine aynı hükümde bu maddede belirtilen fiil kavramının Birleşik Krallık haricinde gerçekleştirilen hareketleri de kapsayacağı; kişi veya eşyanın herhangi bir yerde (ülkede) olabileceği; toplum kavramının Birleşik Krallık dışındaki toplumları da kapsayacağını; hükümet kavramının Birleşik Krallık, Birleşik Krallık'ın bir kısmı ve Birleşik Krallık haricindeki ülkeleri de kapsayacağı hüküm altına alınmıştır. Ayrıca maddede bu Kanun'da “terörizm amacıyla gerçekleştirilen eylemlere” yapılan atfın, “yasadışı bir örgütün yararına gerçekleştirilen” eylemlere yapılan atfı da içereceği belirtilmiştir. Maddenin lafzından anlaşılabileceği üzere kanun koyucu “eylemin kullanımını veya eylem tehdidini” terörizm kavramının içerisine dâhil etmek istemiştir.

2000 tarihli Terörizm Kanunu'nda yer alan bu tanıma göre terörizm tanımının üç unsuru bulunmaktadır. İlk olarak, beş kategoriden birine giren bir eylem veya eylem tehdidi olmalıdır: 1) bir kişiye karşı ciddi şiddet; 2) mala ciddi zarar; 3) hayatı tehlikeye atmak; 4) halkın veya halkın bir kesiminin sağlığına veya güvenliğine yönelik ciddi bir risk oluşturmak; 5) bir elektronik sisteme ciddi şekilde müdahale etmek veya ciddi şekilde bozmak için tasarlanmış olmak. İkinci olarak, eylemin siyasi, dini, ırksal veya ideolojik bir davayı ilerletmeye yönelik olması gerekir. Üçüncü olarak, ateşli silahlar veya patlayıcıların söz konusu olduğu durumlar haricinde, eylem hükümeti etkilemek veya halkı veya halkın bir bölümünü veya uluslararası bir hükümet kuruluşunu korkutmak için tasarlanmış olmalıdır²³⁵. Bu tanım, 2011 ve 2017 yılları arasında Birleşik Krallık terör mevzuatının bağımsız denetçisi olarak görev alan *David Anderson'ın* Parlamento'ya sunulan 2012 tarihli raporunda oldukça geniş kapsamlı ve karmaşık olması sebebiyle eleştirilmiştir²³⁶. Nitekim maddede yer alan

²³⁵ John Alder, *Constitutional and Administrative Law* (Palgrave, 2015), 577-578.

²³⁶ David Anderson, *The Terrorism Acts in 2011: Report of The Independent Reviewer on The Operation of The Terrorism Act 2000 and Part 1 of The Terrorism Act 2006* (The Stationery Office, 2012), 33.

etkileme kavramının geniş yorumlanmaya müsait olduğu, bu kavramın yerine “korkutma” ya da “yıldırma” kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı; ayrıca motivasyonun ceza hukuku ilkesi olmadığı gerekçesiyle politik veya dini motivasyonla hareket etme tanımlamasının doğru olmadığı belirtilmiştir²³⁷. Doktrinde benzer yönde olarak, motivasyonun terör suçları bakımından kurucu bir unsur olması ile liberal demokrasilerin tehdit edileceği ve bu durumun terör örgütlerine benzer radikal dini ya da siyasi görüşlere sahip kişilerin ifade özgürlüklerini ihlal edeceği şeklinde bir eleştiri de öne sürülmüştür²³⁸. Aksi yöndeki bir görüşe göre ise sofistike bir ceza adaleti sisteminde terörizme yönelik kurucu motivasyon unsurunun kabulü, sosyal olarak kabul edilemeyecek belirli anti-sosyal davranış türlerine karşı daha etkili bir yasal tepkimedir²³⁹. Zira bir eylemin arka planındaki motivasyonun kınanmasının, fiziksel eylemin kendisinin kınanmasından daha güçlü sembolik veya ahlaki değeri bulunabilir²⁴⁰.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 1. maddesi ile düzenlenen terörizm tanımına ilişkin tartışmalara Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi’nin 2013 tarihli *R v Gul*²⁴¹ kararında yer verilmiştir. Yüksek Mahkemece, gerçekten de 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 1. maddesinde yer alan terörizm tanımının çok geniş olduğu kabul edilmekle beraber zaten kavramın geniş olmasının amaçlandığı ve bunun için geçerli sebeplerin bulunduğu vurgulanmıştır. Yüksek Mahkeme, kavramın doğal anlamının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi veya Birleşik Krallık’ın başka bir uluslararası yükümlülüğüne aykırılığı saptanmadıkça mahkemenin yetkisinin yalnızca tanımın yasal, hukuki ve pratik bağlamda yorumlamakla sınırlı olduğunu ifade etmiştir²⁴². Mahkeme,

²³⁷ Clive Walker, *Blackstone’s Guide to The Anti-Terrorism Legislation* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 11.

²³⁸ Kent Roach, “The World Wide Expansion of Anti-Terrorism Laws After 11 September 2001”, *Studi Senesi* 3, 491 akt. Ceren Sedef Eren, *İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Örgütü Üyeliği Suçu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 24.

²³⁹ Ben Saul, *Defining Terrorism in International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2008), 41.

²⁴⁰ a.y.

²⁴¹ United Kingdom The Supreme Court (UKSC), *R v Gul (Appellant)* UKSC 64 (23 October 2013).

²⁴² United Kingdom The Supreme Court, *R v Gul (Appellant)* UKSC 64 (23 October 2013), para 38.

terörizmin uluslararası anlamda kabul edilmiş ortak bir tanımının bulunmaması sebebiyle 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 1. maddesinde ifade edilen Birleşik Krallık dışında işlenen "terörizm" eylemlerinin suç sayılmasının meşruluğu konusunda bir değerlendirme yapılmasını anlamsız kılacağını ifade etmiştir. Ayrıca Mahkeme, uluslararası hukukta yer alan ve devletlerin uluslararası hukuk tarafından yasaklanmayan her şeyi yapma hakkına sahip olduğunu ifaden eden lotus prensibinin bulunduğunu da vurgulamıştır²⁴³.

5. ARA DEĞERLENDİRME VE KANAATİMİZ

Terör, çağımızın risk toplumunda özellikli bir risk kaynağı teşkil etmekte ve terör saldırılarına maruz kalma riski her zaman, her yerde bulunmaktadır²⁴⁴. Ceza hukuku terörle mücadelenin en yaygın aracı olmanın yanında kendisine başvurulmaksızın teröre ilişkin tartışmaların yürütülemeyeceği açıktır²⁴⁵.

Doktrinde terörün tanımlanması konusunda kavramı farklı açılardan ele alan pek çok görüş bulunmaktadır. Kişisel veya milli çıkarlara göre terör, terörizm ve terörist kavramlarının anlamları değişmekte, ideolojik görecelilikler sebebiyle terörün tanımlanmasında ortak paydada buluşmak zorlaşmaktadır. İfade edilmelidir ki, terör ve terörizm kavramları gerçekte kullanıldığı şekliyle tanımlanmalıdır. Bu nedenle kanaatimizce şiddetin, terör ve terörizm kavramlarının vazgeçilmez unsuru olduğu, terör ve terörizmin bir ideolojiden ziyade yöntem olduğu, bu kavramların kendi içerisinde siyasilik unsuru barındırdığı kabul edilmelidir. Ayrıca terörün bir suç olmadığı, suçun farklı bir boyutu, daha ileri ve daha tehlikeli bir versiyonu olan bir tür süper suç (*super-crime*) olarak nitelendirilmesi yerindedir.

2005 tarihli Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi ve Ek Protokolü, 1373 Sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı, 1373 Sayılı kararın uygulanabilmesi için kabul edilen 2001 tarihli Terörizmle Mücadeleye Dair Özel Önlemlerin Uygulanmasına

²⁴³ United Kingdom The Supreme Court, *R v Gul (Appellant)* UKSC 64 (23 October 2013), para 57.

²⁴⁴ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 23.

²⁴⁵ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 25.

İlişkin Ortak Tutum Belgesi ve 2178 Sayılı BM Genel Kurul kararı gibi uluslararası düzenlemelerde üye devletlere, terör suçları konusunda cezalandırılabilirlik alanını oldukça genişleten suç tiplerinin ceza mevzuatlarında yer almasına dair yükümlülük getirildiği tespit edilmiştir. 2005 tarihli AKTÖS, terör saldırılarına hazırlığın cezalandırılmasına yönelik oldukça tartışmalı hükümler içermektedir. Bu hükümler cezalandırılabilirliğin sınırını olabildiğince öne almaktadır. Avrupa Konseyi'ne üye devletler bu suç tiplerini ceza normlarına yerleştirmekte ve bu durum liberal ceza hukukunun temellerini sarsma tehlikesini beraberinde getirmektedir.

Netice itibariyle, terörün bireylerin temel haklarına karşı gerçekleştirmiş olduğu ihlalin ve toplumda meydana getirilen panik, korku ve güvensizlik halinin boyutları göz önüne alındığında, terör suçlarına karşı verilen mücadelenin adi suçlara karşı verilen mücadeleden daha yoğun ve ciddi olması, devletlerin terör ve terörizmle mücadele ederken cezalandırılabilirliğin alanını hazırlık hareketlerine kadar sirayet ettirmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu durum felsefi ve teorik altyapısıyla maddi ceza hukukunun dönüşümü tartışmalarını da beraberinde getirmektedir.

BÖLÜM 2

MADDİ CEZA HUKUKUNUN DÖNÜŞÜMÜ VE CEZALANDIRILABİRLİĞİN ÖNE ALINMASI BAĞLAMINDA HAZIRLIK HAREKETLERİNİN CEZALANDIRILMASI

Terörün kavramsal ve tarihsel olarak incelendiği ilk bölümde terör eylemlerinin yarattığı etki, çok yönlü doğası ve küresel gücünün boyutu ele alınmıştır. Terörle mücadelede maddi ceza hukukunun dönüşümü ile cezalandırılabilirliğin öne alınması bağlamında hazırlık hareketlerinin cezalandırılması ise bu bölümün konusunu oluşturmaktadır. Dünya 21. yüzyıla, risk ve şiddet içeren tehditlerle dolu bir başlangıç yapmış olup bu risk ve tehditlerin şiddeti, nitelik ve niceliği artarak devam etmektedir. Terörizm, bölgesel ve istisnai bir tehdit olmaktan çıkmış, bireylerin güvensizlik içerisinde yaşamak zorunda kaldığı sıradan bir eyleme dönüşmüştür²⁴⁶. Bilişim teknolojileri, dijitalleşme, globalleşme, sınıraşan suçluluk, terörizm gibi olgular günümüzdeki toplumsal değerlerin vardığı noktayı dönüştürmektedir. Bu toplumsal değişimler “dünyanın risk altında yaşayan bir toplum haline gelmesini (risk toplumu)”²⁴⁷ sonuçlamıştır. Risk altında yaşayan toplumun tehditleri kaynağını yalnızca terörizmden almamaktadır. Bununla birlikte terör, ceza hukukunun -toplumun ve birey özgürlüklerinin korunması açısından- yapısal sınırlarının zorlanması ve yeni

²⁴⁶ Henrique Carvalho, *The Preventive Turn in Criminal Law* (Oxford: Oxford University Press, 2017), 1.

²⁴⁷ Risk toplumu kavramı, ilk olarak Ulrich Beck tarafından 1986 yılında yayınlanan “Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne” kitabı ile ortaya atılmış olup yazar bilgi ve sanayi toplumunun modernite dönüşüm süreçlerini ele almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ulrich Beck, *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne* (Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 1986). Ulrich Beck’in risk toplumu kavramından türetilen Risk Ceza Hukuku kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yener Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2003), 720-724.

karmaşık yapıdaki suç tiplerinin oluşturulması hususlarında²⁴⁸ önemli bir veri tabanı meydana getirmektedir. Yeni terör suç tipleri ile bu suç tiplerinin nitelik ve nicelik itibarıyla yoğunlaşması, ceza hukukunun liberal (klasik, geleneksel) ceza hukuku anlayışından uzaklaşarak dönüşmesini hızlandıran bir faktör olmuştur. Terörle mücadele bağlamında ceza hukukunun sınırlarının zorlanması, genişlemesi ve hatta bu sınırların kaldırılması, yalnızca maddi ceza hukuku bakımından cezalandırmanın öne alınması, soyut tehlike suçlarının oluşturulması ya da hazırlık hareketlerinin cezalandırılması ile değil, önleyici ceza muhakemesi tedbirleri ve diğer birçok alanda kendisine yer edinmektedir. Bununla birlikte çalışmamızda inceleyeceğimiz mesele, çalışmaya konu olan iki ülkenin maddi ceza hukuklarında yer alan terör suçlarını, suç politikası açısından cezalandırmanın öne çekilmesi ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılması çerçevesinde, ceza hukukunun geçirdiği dönüşüm ekseninde karşılaştırmak olacaktır.

1. CEZA HUKUKUNUN DÖNÜŞÜMÜ

Ceza hukuku, cezalandırma hakkının kaynağı, gelişimi ve doktrinsel tarihçesi bakımından ölç alma hakkının uygulandığı ilkel ceza hukuku döneminden başlayan ve 21. yüzyıldaki gelişmelere kadar süregelen bir devinim içerisinde²⁴⁹. Ceza hukukunda amaçsal ve ilkesel bağlamda gerçekleşen bu dönüşümün basit bir değişiklik olarak nitelendirilmesi mümkün değildir ve sorumluluğun esasları ile yaptırım hususlarına uzanan yeni bir yapının mevcut olduğu düşünülmektedir²⁵⁰. Ceza hukukunun tarihsel pratiğinde ani ve büyük geriye dönüşler gözlemlenmiştir ve ceza hukuku daima iyi ve doğru olana yönelen bir olgular bütünü değildir²⁵¹. Süratleri farklı da olsa ceza hukukunun dönüşümü hemen her yerde tezahür etmekte olup ceza

²⁴⁸ Sieber, “Ceza Hukukunun Sınırları -Temeller ve Öngörüler: Max-Planck-Enstitüsündeki Yeni Ceza Hukuku Araştırma Programı”, çev. Feridun Yenisey, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 39.

²⁴⁹ Sulhi Dönmezer - Sahir Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:1* (İstanbul: Der Yayınları, 2022), 45 vd.

²⁵⁰ Barış Erman, “Ceza Hukukunun Dönüşümü”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/2 (2012), 447-448.

²⁵¹ Elvan Keçelioğlu, “Risk Toplumunda Ceza Hukukunun Değişen Yüzü”, *AÜHF Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan* 1 (2015), 632.

hukukunun kapsam ve erişim alanı günümüze kadar suç sayılmayan alanlara doğru genişlemektedir²⁵².

Ceza hukukundaki dönüşüm hümanist ilkelere zarar vererek ceza hukukunun otoriterleşmesi eğilimini güçlendirmektedir²⁵³. Bu otoriter yönelim, hazırlık hareketlerinin cezalandırılması, ceza ve yaptırımların ölçüsüzleşmesi, fiil ceza hukuku anlayışının yerini fail ceza hukukuna bırakması sonuçlarını doğurmaktadır²⁵⁴.

Ceza hukukunun dönüşümü konusunda doktrinde niteliksel ve niceliksel olarak sınıflandırmalar yapıldığı görülmektedir²⁵⁵. Niteliksel bağlamda ceza hukukunun dönüşümü, Aydınlanma felsefesi ile kazanılan ilkelere aykırılık ile karakterize olan cezai iktidar kullanımını ifade etmektedir²⁵⁶.

20. yüzyılın son dönemlerinde soğuk savaşın bitmesi ile beraber ceza hukukunda liberal ideolojinin ivme kazandığı ve otoriter eğilimlerin yoğunluğunun giderek

²⁵² Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 26.

²⁵³ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 42.

²⁵⁴ Erman, “Ceza Hukukunun Dönüşümü”, 448. Günümüzde ceza hukuku fail değil, fiil kavramı üzerine bina edilmiştir. Devletin cezalandırma yetkisini sağlayan, cezalandırılabilirliğin yegane bağlantı noktası fail, failin içsel dünyası, kişiliği vs. değil, fiildir. Kusur isnadı için de bağlantı noktası olan fiildir ve kusur isnadı bir insan davranışına dayanabilir, fiil dışı bir unsura bağlanamaz. Ayrıca fiil ceza hukuku Türk hukuku bakımından Anayasa’nın 38. maddesinin de gereğidir. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 178-179.

²⁵⁵ Bozbayındır’a göre, ceza hukukunun liberal/geleneksel yapısına karşı çıkan ve ceza hukukunun dönüşümünü ifade eden yönelimler niceliksel ve niteliksel olarak sınıflandırılabilir. Yazara göre, niceliksel yaklaşım kanun koyucular tarafından çıkarılan yeni önleyici suç tiplerinin sayısına vurgu yapmaktadır. Niteliksel yaklaşım ise ceza hukukunun genişleme olgusunun arkasında yatan ideoloji ya da hedefe odaklanmaktadır. Niceliksel yaklaşımda Ortak Hukuk’ta “aşırı suçlaştırma (*over-criminalization*)”, Kıta Avrupa’sında ise “ceza hukukunun genişlemesi (*the concept of the expansion of criminal law*)” kavramı kullanılmaktadır. Niteliksel bakımdan yapılan kavramsallaştırmalar ise, düşman ceza hukuku (*enemy criminal law*), savaş ceza hukuku (*combat criminal law*), risk ceza hukuku (*risk criminal law*), modern ceza hukuku (*modern criminal law*), saldırı ceza hukuku (*offense criminal law*), önleyici ceza hukuku (*preventive criminal law*) şeklindedir. Bu kavramlar arasında önleyici ceza hukuku kavramının hem Kıta Avrupası hem de Birleşik Krallık hukuk sisteminde kullanıldığı ifade edilmiştir. Bkz. Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 26.

²⁵⁶ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 56.

azaldığı görülmektedir²⁵⁷. Ancak 11 Eylül saldırılarının ardından suç politikasında önemli değişiklikler baş göstermiş ve kanun koyuculuk faaliyetlerine hâkim olan eğilimler önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır²⁵⁸. Hem ceza muhakemesi hem de maddi ceza hukukunun dönüşümünü anlamlandırma noktasında doktrinsel bir çaba mevcut olup bu dönüşüm ceza hukuku teorisyenleri tarafından farklı ve yeni adlarla tanımlanmaya çalışılmıştır.

Ceza hukukundaki bu dönüşümü tarif etmeye çalışan çok sayıdaki kavramın²⁵⁹ en dikkat çekeni düşman ceza hukuku kavramı olup ceza hukukunun dönüşümünün en karakteristik belirtisi ise cezalandırılabilirliğin öne alınması ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasıdır²⁶⁰.

Çalışmanın devamında öncelikle liberal ceza hukukunun özellikleri, bilahare dönüşen ceza hukukunun önleyici ceza hukuku ve düşman ceza hukuku kavramları, daha sonra cezalandırılabilirliğin öne alınması ile hazırlık hareketlerinden doğan ceza sorumluluğu ele alınacaktır.

²⁵⁷ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:1*, 131.

²⁵⁸ Erman, “Ceza Hukukunun Dönüşümü”, 448, 459 vd.

²⁵⁹ Yetkin’e göre ceza hukukunun dönüşümü ile bağlantılı olarak düşman ceza hukuku, risk ceza hukuku, mücadele ceza hukuku, tehlikelilik ceza hukuku, önleyici ceza hukuku, müdahale ceza hukuku, sembolik ceza hukuku gibi çeşitli kavramlar ortaya atılmış olup bu teorilerdeki en temel ortak nokta ceza sorumluluğunun ön alana kaydırılmasıdır. Bu nedenle Almanca literatürde yoğunluklu olarak kullanılan “cezalandırılabilirliğin öne alınması (*die Vorverlagerung der Strafbarkeit*)” kavramı şemsiye kavram işlevini görmektedir. Erdi Yetkin, “Fraenkel’in İkili Devletinden Dubber’in İkili Ceza Devletine Ceza Hukukunun İkili Karakteri”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/2 (2022), 1028/dp. 19. Erman, ceza hukukundaki dönüşümü anlamlandırma çabalarında yazarların aynı ve tek bir olguyu farklı perspektiflerden ele aldığını ve kendi hukuk anlayışlarına göre teorilerini gerekçelendirdiklerini ifade etmektedir. Bu nedenle Erman’a göre söz konusu çaba “karanlıktaki bir fili tarif etmeye” benzemektedir. Biz de tezimizde her bir teoriyi tek tek ele almanın faydasız olacağı kanaatindeyiz. Zira odak noktamız Türkiye ve Birleşik Krallık’ın terör suçlarına ilişkin suç politikasını ele alarak bu suçlara yönelik hazırlık hareketlerini cezalandırma tercihlerini ve bu olgunun teorik, felsefi ve siyasi arka planını yansıtmaktır.

²⁶⁰ Yetkin, Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu, 6.

1.1. Liberal Ceza Hukuku

Klasik ceza hukuku²⁶¹ ya da geleneksel ceza hukuku²⁶² olarak da nitelendirilen liberal ceza hukuku, kanun koyucuların ceza kanunlarına yerleştirmek mecburiyetinde oldukları ceza hukukunun temel kazanım ve ilkelerini ifade etmektedir. Ceza hukukunun, hümanizma doktrininin esas alarak yapılanması tarihsel süreçte aniden gerçekleşmemiştir. Batı’da ceza hukuku, 1750’den 1830’a kadar süregelen dönem boyunca önemli felsefi ve siyasi değişimler yaşamıştır ve toplumsal bir mücadelenin sonucu olarak liberal ceza hukukunun temelleri bu dönemde atılmaya başlanmıştır²⁶³. 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesiyle beraber ortaya çıkan yenilik hareketleri ile Orta Çağ’ın dini ve Tanrı iradesini esas alan Skolastik ceza hukuku anlayışının yerini hümanist bir ceza hukuku anlayışı almıştır²⁶⁴. Dolayısıyla, Orta Çağ ceza adaletinde işkence, kötü muamele, ölüm cezasının aşırı kullanımı gibi uygulamalar yer edinmişken, 1750’den sonraki Aydınlanma Dönemi “sekülerleşme, rasyonelleşme, insanileşme ve liberalleşme” çağı olarak nitelendirilmektedir²⁶⁵.

Liberal ceza hukuku anlayışına göre belirli ilkeler bulunmaktadır. Liberal ceza hukuku modeli tahdidi olmayan şu ilkelere dayanmaktadır: 1) “her bireyin kendi fiilinden sorumlu tutulması gerektiği”²⁶⁶ yönündeki subjektif sorumluluk ilkesi; 2) bireylerin kusurluluğa dayalı olarak cezalandırılması ve cezanın haksızlıkla orantılı olması²⁶⁷; 3)

²⁶¹ İlker Tepe, *Modern Ceza Hukuku Anlayışında İnternet Suçluluğu ve Türk Ceza Hukukundaki Yansımaları* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 11 vd.

²⁶² Ali Emrah Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, *Criminal Law Forum* 29 (March 2018), 25-62.

²⁶³ James Q. Whitman, “The Transition to Modernity”, *The Oxford Handbook of Criminal Law*, ed. Markus Dirk Dubber - Tatjana Hörnle (Oxford: Oxford University Press, 2014), 84; Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 31.

²⁶⁴ Tepe, *Modern Ceza Hukuku Anlayışında İnternet Suçluluğu ve Türk Ceza Hukukundaki Yansımaları*, 11.

²⁶⁵ Whitman, “The Transition to Modernity”, 84-87.

²⁶⁶ Andrew Ashworth - Jeremy Horder, *Principles of Criminal Law* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 22-23.

²⁶⁷ Peter Ramsay, “The Responsible Subject as Citizen: Criminal Law Democracy and the Welfare State”, *Modern Law Review* 69/1 (February 2006), 31.

ceza hukukunun öncelikli odağının cezalandırmaya dayanması ve cezalandırmanın amacının geçmişteki haksızlıkların kınanması²⁶⁸.

Ayrıca liberal ceza hukukunun, en temel sosyal menfaatlerin korunmasına odaklanma ve devletin cezalandırma faaliyetlerinin -daha etkili ve daha az müdahaleci başka araçların mevcut olmaması kaydıyla- bu menfaatlere yönelik en ciddi ihlallere ağırlık vermesi²⁶⁹; ceza sorumluluğunun kusurun varlığını gerektirmesi (kusur olmadan ceza olmaz- *nulla poena sine culpa*)²⁷⁰; cezalandırmanın son çare olarak kullanılması (son çare ilkesi-*ultima ratio*); ceza kanunlarının çok sayıda hareketi suç haline getirmemesi (asgari müdahale ilkesi- *the principle of minimal intervention*)²⁷¹; cezalandırmanın genel ve fiile dayalı olması; cezalandırmanın bir fiilin (ya da istisnai durumlarda ihmalin) varlığını gerektirmesi, salt düşüncenin cezalandırılmaması²⁷²; şüpheden sanığın yararlanması ve kanunilik prensibi²⁷³ şeklinde ilkeleri de bulunmaktadır.

²⁶⁸ Andrew Ashworth - Lucia Zedner, *Preventive Justice* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 96. Günümüzde Alman Ceza Hukuku doktrininde, geçmişte gerçekleşmiş bir haksızlığı değil de gelecekte gerçekleşecek olan haksız eylemi cezalandırılabilirliğin temeline yerleştiren çok sayıda suç tipinin bulunduğu ve bu hususun “*hazırlık hareketlerinin cezalandırılmamasının kural olması*” durumuyla tezatlık oluşturduğu ifade edilmektedir. Bkz. Yetkin, Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu, 5.

²⁶⁹ José Luis Díez Ripolles, “The “Law and Order” Approach in Spanish Criminal Justice Policy”, *ReAIDP / e-RIAPL* A-02/1 (2007), 1.

²⁷⁰ Anglo-Amerikan hukukunda “strict liability” olarak ifade edilen ve faile objektif sorumluluk yükleyen suçların da varlığı bulunmaktadır. Eric Hilgendorf - Brian Valerius, *Alman Ceza Hukuku Genel Kısım*, çev. Salih Oktar (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 45. Nitekim çalışmanın 3. bölümünde de ele alacağımız üzere Birleşik Krallık’ta yer alan 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 57. maddesi olan terörist amaçlarla bulundurma suçu faile objektif sorumluluk yükleyen suçlar arasındadır.

²⁷¹ Nicola Padfield, *Criminal Law* (Oxford University Press, 2012), 2.

²⁷² Claus Roxin - Luis Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Munich: Verlag CH Beck, 2020), 366.

²⁷³ Özek’e göre kanunilik prensibi “kanunsuz suç olmaz” ifadesini aşmıştır. Nitekim, yalnızca “kanunsuz suç olmaz” prensibinin birey özgürlüğünün güvencesi olmayacağı Naziler ve diğer faşist yönetimlerle kanıtlanmıştır. Çetin Özek, ““1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı”na İlişkin Düşünceler”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 56/1-4 (1998), 28; Zira Keçelioğlu’na göre de kanunilik ilkesi totaliter rejimlerde yalnızca biçimsel olarak algılanmıştır. Keçelioğlu, “Risk Toplumunda Ceza Hukukunun Değişen Yüzü”, 632. Bozbayındır da liberal ceza hukukunun, en parlak döneminde bile ilkelerin tam anlamıyla yerine getirilmediğini, ceza hukukundaki hümanizma anlayışındaki gelişmelerin doğrusal ve sürekli olmadığını vurgulamıştır. Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 32.

Liberal ceza hukuku anlayışında, cezalandırma yetkisinin kaynağı toplum sözleşmesi ile devlete dayanmaktadır ve bu yetkinin devlet eliyle sınırsızca kullanımının engellenmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Cezalandırma kapsamında suçluyla değil de suçlulukla mücadele edilmesi, fail ceza hukukunun yerini fiil ceza hukukuna bıraktığının da önemli bir göstergesidir²⁷⁴.

Liberal ceza hukuku anlayışında dikkate değer başka bir husus suç haline getirmenin (*criminalization*) ya da cezalandırmanın zarar ilkesi çerçevesinde şekillenmesidir. *John Stuart Mill “Özgürlük Üzerine”* adlı eserinde zarar ilkesini, suç haline getirmenin temel yapı taşı olarak değerlendirmektedir. *Mill’in* formüle ettiği zarar ilkesine göre, insanların toplu veya bireysel olarak aralarından birinin hareket serbestisine müdahale etmelerinin tek amacının kendilerini korumak olduğu ifade edilmektedir. *Mill’e* göre “*medeni bir toplumun herhangi bir üyesi üzerinde, onun iradesine karşı haklı olarak kullanılacak tek güç, başkalarına zarar verilmesini önlemektir*”²⁷⁵. Bireysel özgürlük *Mill’in* zarar ilkesinin bir sonucu olup bu özgürlüğe yönelik devlet eliyle gerçekleştirilen herhangi bir sınırlandırmanın amacının ancak başkalarının zarar görmesinin önlenmesi olduğu sürece meşru olacağı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla *Mill*, özellikle suçun önlenmesi konusunda devletin önleyici gücüne oldukça şüpheyle yaklaşmaktadır²⁷⁶. Zira liberal ceza hukukunun kanunilik, kusurluluk, son çare olma, şüpheden sanığın yararlanması gibi ilkelerinin zarar neticesi doğuran eylemlerle uyumluluk gösterdiği ve cezalandırılabilirlik alanının zarar neticesi doğuran eylemlerle belirlendiği ifade edilebilir²⁷⁷. Dolayısıyla devletin cezai iktidarının meşru sayılabilmesi, zarar prensibinin kabul edilmesi ve yalnızca kanunda tipik olarak belirtilen zarar doğuran eylemlerin cezalandırılabilmesine bağlıdır²⁷⁸. Diğer bir

²⁷⁴ Tepe, *Modern Ceza Hukuku Anlayışında İnternet Suçluluğu ve Türk Ceza Hukukundaki Yansımaları*, 13.

²⁷⁵ John Stuart Mill, *On Liberty* (London: Longmans, Green, Reader and Dyer, 1878), 6.

²⁷⁶ Carvalho, *The Preventive Turn in Criminal Law*, 11.

²⁷⁷ Tepe, *Modern Ceza Hukuku Anlayışında İnternet Suçluluğu ve Türk Ceza Hukukundaki Yansımaları*, 13.

²⁷⁸ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 70.

ifadeyle, ceza hukukunu harekete geçiren esasın zarar neticesinin meydana gelmesi olduğu söylenebilir²⁷⁹.

Klasik ceza hukuku anlayışında *Wolfgang Naucke*'nin görüşleri çerçevesinde suç kavramı dar anlamda ele alınmaktadır. Liberal ya da klasik ceza hukuku anlayışında ceza hukuku özgürlük ihlallerine, ceza hukukunun son çare olma ilkesine uygun olarak, katı reaksiyon göstermek şeklinde temellendirilmiştir²⁸⁰. Zira suç, geleneksel anlamda geçmişte gerçekleşmiş bir haksızlığın cezalandırılmasını ifade etmektedir. Bu hususa bir örnek olarak Türk ve Birleşik Krallık ceza hukukunda klasik suç tanımının içeriğine ilişkin değerlendirmeler verilebilir²⁸¹. Türk doktrinde, TCK'nin esas aldığı suç teorisi göz önünde bulundurularak, suç, *tipe uygun bir haksızlık*²⁸²

²⁷⁹ a.y.

²⁸⁰ Tepe, *Modern Ceza Hukuku Anlayışında İnternet Suçluluğu ve Türk Ceza Hukukundaki Yansımaları*, 15-16.

²⁸¹ Esasında Anglo-Sakson ve Kıta Avrupası sistemlerinde bir fiilin niçin suç sayılması gerektiğine ve suç olarak ihdas edilmesi gereken fiiller belirlenirken hangi esaslardan hareket edilmesi gerektiğine ilişkin doktrinsel tartışmalar farklılaşmaktadır. Kıta Avrupası'nda, özellikle Alman ve Türk doktrinde, suç ihdası hukuksal değer teorisi (*rechtsgutstheorie*) ekseninde temellendirilirken Anglo-Sakson doktrinde zarar ilkesi (*harm principle*), saldırı ilkesi (*offence principle*), hukuksal paternalizm (*legal paternalism*), hukuksal ahlakçılık (*legal moralism*) gibi çeşitli suç sayma teorileri çerçevesinde temellendirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Veysel Dinler, "Suç Sayma Teorileri ve Anglosakson Temelli Tartışmalar Üzerine", *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 28 (2019), 153-167. *Feinberg*, zarar ilkesi, saldırı ilkesi, hukuksal ahlakçılık, hukuksal paternalizm gibi ilkeleri tanımlamaktadır. *Feinberg'e* göre zarar ilkesine başvurulmasında, ceza hukuku düzenlemelerinin bireylere verilen zararı önlemede, ortadan kaldırmada ve azaltmada etkili olması ve ceza hukuku düzenlemeleri dışında bireylerin hukuksal değerlerini korumada daha fazla külfet getirmeden eşit derecede etkili olacak başka bir yol bulunmaması sağlam bir dayanaktır. Saldırı ilkesi, bireylere yönelik ciddi suçların ve saldırıların önlenmesi için ceza hukukunun mutlak gerekli ve etkili bir araç olduğunu varsaymaktadır. Hukuksal ahlakçılık ilkesine göre, bir fiil bireylere zarar vermese ve suç teşkil etmese dahi ahlaka aykırı olduğu gerekçesiyle meşru şekilde cezalandırılabilir. Liberal görüş tarafından reddedilen hukuksal paternalizm anlayışına göre failin kendisine fiziksel, psikolojik veya ekonomik anlamda zarar vermesini cezalandıran düzenlemelere cevaz verilmektedir. Bkz. *Joel Feinberg, Harm to Others (The Moral Limits of the Criminal Law, Vol. 1)* (USA: Oxford University Press, 1984), 26-27.

²⁸² Mehmet Emin Artuk - Ahmet Gökçen - Mehmet Emin Alşahin - Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 299. "Hukuka aykırı bir fiil kanun tarafından özel olarak tanımlanmış ve bu eyleme bir ceza da bağlanmışsa, o eylem suçtur, aksi halde haksız fiildir". Sulhi Dönmezer - Sahir Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:II* (İstanbul: Der Yayınları, 2021), 39. "Suç; toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin ihlali niteliğini taşıyan, haksızlık teşkil eden insan davranışdır. Suç, bir haksızlık olmakla birlikte her haksızlık kanunlarda suç olarak tanımlanmış değildir. Bazı davranışlar her ne kadar haksızlık oluştursa da, bu haksızlıklar

olarak tanımlanmıştır. Haksızlık teşkil eden fiiller arasında yalnızca cezaya müstahak olanlar suç olarak değerlendirilmektedir²⁸³. Buna göre cezaya müstahak haksızlık kavramından cezanın, toplum düzenini haksız fiil ve saldırılardan korumak için *ultima ratio* olarak devreye girmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda yalnızca cezalandırmaya müstahak ve muhtaç olan hukuksal değerlere yönelmiş haksızlıklar suç olarak tanımlanabilir²⁸⁴. Ünver’e göre “*hukuksal değerler, hukukun meşru olarak koruduğu değerler ve (toplumsal açılardan) hukuksal güvenceye muhtaç değerler olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukuku değerleri, diğer hukuksal değerler arasından cezaya liyakat ve cezaya muhtaçlık ölçütlerine göre saptanırlar*”²⁸⁵. Esasında kanun koyucu dilediği her eylemi suç olarak tanımlama özgürlüğüne sahip olmakla birlikte bu noktadaki tek sınır düzenlemenin Anayasa’ya aykırılık teşkil etmemesidir²⁸⁶. Kanun koyucu tarafından her türlü eylemin cezalandırılabilir bir haksızlık haline getirilmesinde bir fayda bulunmadığından bir eylem ancak toplumsal düzenin ihdası ve devamlılığı bakımından mutlak gerekli olan değerlerin korunmasına yönelik ve *ultima ratio* olarak suç haline getirilmelidir²⁸⁷.

Birleşik Krallık ceza hukukunda ise, suç temelde *Mill*’in teorisine paralel olarak zarar (*harm principle*) ve haksızlık (*wrongfulness principle*)²⁸⁸ ilkelerine dayanmaktadır.

karşılığında örneğin özel hukuk yaptırımları ya da idari yaptırımların uygulanması ile yetinilir. Zira ceza hukuku yaptırımları birey hak ve özgürlüklerine doğrudan müdahale niteliği taşıdığı için “son çare” olarak görülmelidir”. İzzet Özgenç - İlhan Üzülmmez (ed.), *Ceza Genel Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 20. *Selçuk’a göre suç olgusunun üç temel sacayağı ve konusu bulunmaktadır. Bunlardan ilki suçu oluşturan davranış ve yapısı, ikincisi suçu oluşturan davranışı gerçekleştiren fail ve üçüncüsü suç oluşturan davranışın yaptırımlarıdır. Sami Selçuk, Suç Genel Kuramı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 13.

²⁸³ Mahmut Koca - İlhan Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 42.

²⁸⁴ a.y.

²⁸⁵ Yener Ünver, “Ceza Hukukunda Hukuksal Değer”, çev. R. Barış Erman, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 8 (2003), 114.

²⁸⁶ Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 42.

²⁸⁷ a.y.

²⁸⁸ Suçun unsurları kapsamında zararın yanı sıra haksızlık diğer önemli bir unsurdur. Suç sayılmayı haklı kılan tek başına zarara neden olmak değil, zarara haksızlık suretiyle neden olmaktır. (“*It is not the causing of harm that alone justifies criminalization, but the wrongful causing of harm...*”) Ashworth - Horder, *Principles of Criminal Law*, 29. Andrew Simester ve Andreas von Hirsch, suç saymanın gerekli bir ön koşulunun, davranışın ahlaki bir haksızlık anlamına gelmesi olduğu argümanını ileri sürmektedir. Andrew Simester - Andreas von

Ayrıca, Birleşik Krallık ceza hukuku doktrinde suç haline getirmenin (*criminalisation*), kusurluluk (*culpability*) ve yakınlık (*proximity*)²⁸⁹ olmak üzere iki kısıtlaması olduğu da değerlendirilmektedir.

Liberal ceza hukuku anlayışında, ceza hukuku temelde haksızlık olarak nitelendirilen fiilleri tanımlamanın ve usule uygun yapılan yargılama neticesinde suçluluğun oluşup oluşmadığı noktasında bir kanaate hükmedilmesinin aracıdır²⁹⁰. Bununla birlikte *Ashworth/Zedner*’in ifade ettiği gibi ceza hukuku, kimi zaman bu cezalandırıcı odaklı anlayışından haksızlığın önlenmesine yönelik önleyici işleve doğru bir sapma gerçekleştirebilmektedir. Yazarlara göre bireyleri haksız fiillerden ve zarar neticesinden korumanın devletin yükümlülükleri arasında sayıldığı ve bu hususun henüz bir zarar meydana getirmeyen eylemlerin suç olarak kabul edilmesini haklı göstereceği ifade edilmektedir²⁹¹. Bu görüşü doğrulayan ceza hukukçusu *R. Antony Duff* da zarara yol açan fiilleri haksızlık olarak niteleyen ve cezalandıran ancak bu tür zararlar kalkışma ve bu zararlar bakımından sorumsuzca risk alma -diğer bir ifadeyle zararın meydana gelmesini tehlikeye atma- eylemlerine sessiz kalan hukuki düzenlemelerin tuhaf bir ahlaki sesle konuşacağını belirtmektedir²⁹².

Yukarıda da ifade edildiği üzere 21. yüzyıldaki siyasi ve teknolojik gelişmeler siyasal iktidarların liberal değerlerden uzaklaşma eğilimini güçlendirmiş, ceza hukukunun

Hirsch, *Crimes, Harms, And Wrongs: On The Principles Of Criminalisation* (Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2011), 22.

²⁸⁹ Birleşik Krallık ceza hukukunda ilkesel olarak fiilin haksızlık içeriği ile failin kusurluluğu birbirinden ayırt edilerek kullanılmaktadır. Ancak tehlikenin ve/veya uzak zararın cezalandırılmasının söz konusu olduğu durumlarda fiilin haksızlığı ile failin kusur değerlendirmesi ayırt edilemeyebilir. Hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı bu tür zararsız görünen fiiller için kast ya da amaç, haksız fiilin kurucu bir parçası haline gelir ve nesnel olarak masum gibi görünen bir fiili haksız bir fiile dönüştürebilir. Bu nedenle, tamamlanmamış sorumluluğu (*inchoate liability*) genişleten suçlar oluşturulurken nihai zararlar ilgili olarak yüksek derecede kusurluluğun aranması gerektiği ifade edilmektedir. Cezalandırmanın sınırları olarak değerlendirilen kusurluluk ve yakınlık unsurlarına yönelik ayrıntılı açıklamalar için bkz. Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 59-73. Cezalandırmanın meşruluğuna yönelik koşul olarak ileri sürülen yakınlık kriteri değerlendirmesi konusunda ise *Husak’a* göre, tehlikeye neden olan fiil, bu fiilin tehlikeye attığı nihai zarara yeterince yakın değilse veya uzaksa, cezai sorumluluk meşru ve/veya haklı olmayacaktır. Douglas Husak, *The Philosophy of Criminal Law* (Oxford University Press 2010), 140.

²⁹⁰ Ashworth - Zedner, *Preventive Justice*, 95.

²⁹¹ a.y.

²⁹² R. Antony Duff, *Criminal Attempts* (Oxford: Clarendon Press, 1997), 134.

dönüşümüne ve yeni akımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur²⁹³. *Vorbaum* tarafından bu akımlar esnekleşme, ahlakileşme, maddecileşme ve öznelleşme şeklindeki yönelimlerle özetlenmektedir. Esnekleşme (*flexibilisierung*), hukuk fikrinin yerini amaç fikrinin almasını, mücadele edilmesi gerektiğine inanılan her çeşit amacın cezai yaptırım altına alınması eğilimini; ahlakileşme (*moralisierung*), ahlak ile hukuk arasındaki ayrımın bulanıklaşması ile ahlaki değerlerden yola çıkan cezalandırmayı; maddecileşme (*materialisierung*) bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin sarsılması ile karakterize olan aşırı ölçüde suçlulaştırma (*suç normu oluşturma*), ultima ratio ilkesinden uzaklaşma eğilimini; öznelleşme (*subjektivierung*) ise cezalandırmanın temeline failin iç dünyasındaki saik, amaç gibi unsurlara daha fazla yer verilmesini, faillerin terörist, pedofil gibi kişilik kategorilerine göre ayrılmasını ifade etmektedir²⁹⁴.

1.2. Dönüşen Ceza Hukukunun Yeni Kavramları

1.2.1. Önleyici Ceza Hukuku

Son yıllarda gerçekleşen objektif, subjektif ve politik etkenlerin birleşimi hukuk politikasını önemli ölçüde etkilemektedir; suç politikası geleneksel anlamda suçluluk ve cezalandırma gibi güdülerin yerine risk ve tehlike gibi kavramlarla hareket etmekte, böylece önleme-güvenlik konsepti ön plana çıkmaktadır²⁹⁵. Zira yakın zamanda ceza hukukunda yayılan eğilimlerden birisi ceza hukukuna proaktif görevlerin yüklenmesidir²⁹⁶. Ceza hukukunun önleyici konseptte genişlemesi 1980'lerin başından bu yana Avrupa ülkelerinin suç politikasındaki değişimlerinde gözlenmektedir²⁹⁷. Önleyici ceza hukukunda, bireysel hak ve özgürlüklere yönelecek müdahaleleri olabildiğince geciktiren özgürlükçü hukuk devleti anlayışı yerini vatandaşları potansiyel risk faktörü olarak değerlendiren anlayışa bırakmaktadır²⁹⁸.

²⁹³ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 131.

²⁹⁴ Thomas Vorbaum, *Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte* (Berlin: Springer, 2009), 273; Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 132.

²⁹⁵ Sieber, "Güvenlik Hukukunun Yeni Mimarisi -Global Risk Toplumunda Suç Kontrolü-", çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 388.

²⁹⁶ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 132.

²⁹⁷ Bozbayındır, "The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?", 35.

²⁹⁸ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 132.

Önleyici ceza hukuku ile ceza hukukunun odak noktası, bireysel suçlardan tehditleri tespit etmeye ve suçlar gerçekleşmeden önce müdahalelerde bulunmaya yönelik önleyici stratejilere doğru kaymaktadır²⁹⁹. Lucia Zedner tarafından bu gelişme suç sonrası toplumdan suç öncesi topluma geçişin eşiği olarak değerlendirilmektedir. Suç öncesi toplum ise riskleri önleme imkanının yapılan haksızlıklara karşılık vermekle yarıştığı ve hatta öncelikli olduğu bir toplumu ifade etmektedir. Ceza adaletinin suç sonrası yönelimi, giderek suç öncesi güvenlik mantığı tarafından gölgede bırakılmaktadır³⁰⁰.

Modern toplumda, risklerin her alana dağılmış olması karşısında mutlak güvenliğin sağlanması imkânsız kabul edilmiş ve gelecekte gerçekleşmesi muhtemel tehlikenin öngörülmesinin hataya açık olması sınırsız bir önleme ve müdahale ("*güvenlik dogması*") tehlikesini doğurmuştur³⁰¹. Toplumda yer alan suç korkusu ve güvenlik kaygısının siyasi güç tarafından suç politikaları yoluyla düzenlenmesi ceza hukukuna önleyicilik düşüncesinin yerleşmesine sebep olmuştur³⁰².

Önleyici ceza hukuku kapsamındaki gelişmeler maddi ceza hukuku, yaptırım hukuku ve ceza yargılaması hukuku gibi farklı alanlarda etkisini göstermiştir. Çalışmanın odak noktasını ilgilendiren maddi ceza hukuku alanında suç alanının genişlemesi, hazırlık hareketlerinin cezalandırılması ve iştirak alanını genişleten yeni suç tiplerinin oluşturulması gibi gelişmeler meydana gelmiştir³⁰³. Önleyici ceza hukuku uygulamaları ile yasama organları, zararlı davranışları önleyici ve ileriye dönük bir temelde (*anticipatory basis*) -çoğu zaman bu davranışların hazırlığı niteliğinde olan faaliyetleri suç haline getirerek ve böylece zararlı davranışların gerçekleştirilmesi için

²⁹⁹ McCulloch - Pickering. "Pre-Crime and Counter-Terrorism Imagining Future Crime in the 'War on Terror'", 628.

³⁰⁰ Lucia Zedner, "Pre-crime and Post-criminology?", *Theoretical Criminology* 11/2 (May 2007), 262.

³⁰¹ Sieber, "Güvenlik Hukukunun Yeni Mimarisi -Global Risk Toplumunda Suç Kontrolü-", çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 388.

³⁰² Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 39.

³⁰³ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 132-133.

gereken imkanları engellemeye çalışarak- düzenlemektedir³⁰⁴. Dolayısıyla cezalandırılabilirliğin öne çekilmesinin, ceza hukuku bilimindeki teorik gelişmelerle ilgili olmadığı, bu yönelimin risk ve güvenlik kavramlarının şemsiyesi altında, ceza hukukunun üstlendiği önleme düşüncesine hizmet etme fonksiyonunun bir neticesi olduğu değerlendirilmektedir³⁰⁵.

Önleyici ceza hukuku konusunda değinilmesi gereken bir husus da “önleyici” nitelendirmesinin ifade ettiği anlamdır. Kriminolojide Klasik Okul ve Neo-Klasik Okul temsilcileri, hukukun işlevini ve cezalandırmanın gerekçesini intikam ya da kınama olarak değil, “önleme” olarak açıklamaktadır³⁰⁶. Yine hem *Rawls* hem de *Hart*, cezalandırmanın temeli açısından çok katmanlı bir ceza teorisi ileri sürmektedir. *Rawls* ve *Hart* cezalandırmada faydacı [caydırıcılık (*deterrence*) ve suçun önlenmesi (*prevention of crime*)] yaklaşımı benimsemekle birlikte adaletin temelini yasaların ihlalinin cezalandırıcı anlayışla (*retributive grounds*) karşılanması gerektiğini savunmaktadır³⁰⁷. Dolayısıyla “önleyici” nitelendirilmesinin yanıltıcı olmaması adına önleyici ceza hukukunda yeni olan hususun, bir kişinin salt hazırlık ya da belirsiz/nötr eylemlerini, gelecekte bir suç işleme niyeti/kastı ya da hatta bazı durumlarda ihmalkarlığı olması halinde suç sayarak, suçları (*zararları*) işlenmeden çok önce önleme arzusunda yattığı ifade edilmektedir³⁰⁸.

Geleneksel ceza hukuku *ex-post* cezalandırma öngörürken, *ex-ante* olarak tehlikenin önlenmesinde önleyici bir araç olmaya evrilmektedir³⁰⁹. Geleneksel anlamda ceza

³⁰⁴ A. P. Simester, “Prophylactic Crimes”, *Seeking Security: Pre-Emptying the Commission of Criminal Harms*, ed. G. R. Sullivan ve I. Dennis (Oxford: Hart Publishing, 2012), 59.

³⁰⁵ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 39.

³⁰⁶ Derya Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Terazi Hukuk Dergisi* 13/146 (Kasım 2018), 49. Yazara göre günümüzde ceza, önleme (*deterrence*), kefaret (*retribution*), ıslah (*rehabilitation*), suçluyu yoksun bırakma (*incapacitation*), tazmin (*restitution*) olmak üzere beş temel amaca hizmet etmektedir.

³⁰⁷ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 25.

³⁰⁸ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 27.

³⁰⁹ Sieber, “Güvenlik Hukukunun Yeni Mimarisi -Global Risk Toplumunda Suç Kontrolü-”, çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 390.

hukukunun kategorik sınırı, onun kusurlu işlenen haksızlık sınırlandırılmasında yatmaktadır, dolayısıyla ceza hukuku müdahalesi geçmişte gerçekleştirilen, faile isnat edilebilen ve kusurlu şekilde işlenip haksızlık ihtiva eden bir fiilin varlığını şart koşturmaktadır³¹⁰. Bununla birlikte ceza hukukunun önleyici amaçları doğrultusunda önleyici suçlar (*preventive offences*), önlemeyi amaçladıkları zarara doğrudan neden olan davranışların aksine bu zararın ortaya çıkmasından önceki davranışları hedef alırlar³¹¹. Böylelikle ceza hukukunun geleneksel yapısındaki önleyici potansiyel geliştirilmeye çalışılır³¹².

Önleyici ceza hukuku anlayışında suç alanını genişleten yeni suç tipleri gözlemlenmektedir. Birçok devlet ceza kanunlarında, önleyici suçlara -belirli bir zarar türünü, bu zarara neden olmadan önceki davranışları hedef alarak önlemeyi amaçlayan suçlar- giderek daha fazla başvurmakta³¹³. Dönmezer/Erman'a göre önleyici ceza hukuku kapsamında suç alanının genişlemesi, soyut tehlike suçlarının veya önleme suçlarının (*delits obstacles, Hinderungsdelikte, delitos obstaculos*) yaygınlaşması şeklinde tezahür etmektedir³¹⁴.

Ashworth/Zedner'e göre ise ceza hukukunda zarar + kusurluluk (*harm plus culpability*) modeline göre şekillendirilen kasten öldürme, hırsızlık, cinsel saldırı gibi paradigmatic suçların yanı sıra önleyici perspektiften oluşturulan sekiz suç kategorisi daha vardır. Yazarlara göre bu önleyici suç kategorileri şu şekildedir: a) Teşebbüs, iştirak/suç için anlaşma (*conspiracy*), azmettirme veya yardım etme gibi genel tamamlanmamış suçlar (*general inchoate offences*), b) davranışı zarar verme aşamasına gelmeden önce cezalandıran (örn. rüşvet anlaşması) tamamlanmamış şekilde tanımlanan maddi suçlar (*substantive offences defined in the inchoate mode*), c) terör eylemleri gerçekleştirme niyetini hayata geçirmek ya da bir başkasına bu

³¹⁰ Sieber, “Terör Suçlarının Önalanda Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları”, çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 435.

³¹¹ Andrew Cornford, “Preventive Criminalization” *New Criminal Law Review* 18/1 (Winter 2015), 2.

³¹² a.y.

³¹³ Andrew Cornford, “Preventive Criminalization”, 1.

³¹⁴ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 133.

konuda yardımcı olmak için “hazırlık niteliğinde herhangi bir davranışta bulunmak” gibi terörizme özgü olan suçlar ve fiili henüz teşebbüs aşamasına gelmeden cezalandırılabilirliğin kapsamına dahil eden, tamamen hazırlık amaçlı fiilleri hedef alan hazırlık veya ön hazırlık suçları (*preparatory or pre-inchoate offences*), d) patlayıcılar, nükleer malzemeler ve otomatik ateşli silahlar gibi tehlikeli maddelerin bulundurulması ile terör eylemi hazırlığında olan bir kişi için faydalı olabilecek bilgilerin bulundurulması ve terörizmle bağlantılı bir amaç için bulundurulduğuna dair makul şüphe uyandıran herhangi bir eşyanın bulundurulması gibi fiilleri tipiklikte suç olarak kabul eden bulundurma suçları (*crimes of possession*), e) bir terör örgütüne üye olmayı yaptırım altına almak gibi üyelik suçları (*crimes of membership*), f) hem gelecekteki bir terör eylemine ilişkin bilgiler hem de terör eylemi gerçekleştirmiş bir kişinin yakalanmasına ilişkin bilgiler dahil olmak üzere terör eylemine ilişkin bilgileri bildirmeme gibi bildirimde bulunmama suçları (*crimes of failure to report*) g) somut ve soyut tehlike suçları (*crimes of concrete endangerment – crimes of abstract endangerment*)³¹⁵.

Alman ceza hukukunda da suç alanını genişleten ve ceza hukukunun önleyici ceza hukuku anlayışına dönüşmesine neden olan tipik suçlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Alman Ceza Kanunu’nda 2009 yılında yapılan değişikliklerle kabul edilen yeni suç tipleri örnek olarak verilmektedir. Alman Ceza Kanunu’nda yer alan “devlet güvenliğini ağır bir tehlikeye düşürecek cebir ve şiddet suçuna hazırlık yapma (m. 89a)”, “devlet güvenliğini ağır bir tehlikeye düşürecek cebir ve şiddet suçunu işlemek için bağlantı/ilişki kurma (m. 89b)”, “terörizmin finansmanı (m. 89c)”, “devlet güvenliğini ağır bir tehlikeye düşürecek cebir ve şiddet suçunu işlemek için yönlendirme (m. 91)” suçları, henüz bu suçlar kanunlaştırılmadan ve tasarı halindeyken büyük bir titizlikte ceza hukukunun önleyici konseptte dönüşü bağlamında tartışılmıştır³¹⁶. Sözü edilen suç tipleri Alman doktrininde, herhangi bir hukuksal değer bakımından tehlike oluşturmayan önemsiz fiilleri cezalandırdıkları ve

³¹⁵ Ashworth - Zedner, *Preventive Justice*, 96-102.

³¹⁶ Bkz. Sieber, “Terör Suçlarının Önalanda Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları”, çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 425-456.

cezalandırılabilirlik alanının aşırı genişlemesine neden oldukları için eleştirilmiştir³¹⁷. Bu tarz önleyici suçların “*artık geçmişte gerçekleşen haksızlığın kınanması yerine, artan bir şekilde -geleneksel olarak kolluk hukukunun bir görevi olan- gelecekteki zararların önlenmesi konseptine geçişin*”³¹⁸ bir habercisi olduğu söylenebilir.

Türk hukukunda TCK’nin 220. maddesinin 6, 7 ve 8. fıkralarında düzenlenen bir suç örgütüne üye olmamakla beraber örgüte yardım etmek, örgüt adına suç işlemek, örgütün şiddet, tehdit veya cebir içeren metotlarını haklı gösterecek veya övecek ya da bu metotlara başvurmayı teşvik edecek şekilde propagandasını yapmak fiillerini işleyen kişileri örgüt üyesi olarak cezalandıran hükümlerin iştirak kurallarının genişlemesi olarak yorumlanabileceği belirtilmiştir³¹⁹.

Birleşik Krallık’ta ise önleyici ceza hukukunun örneklerine, 2000 ve 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nda yer alan geniş kapsamlı önleyici (*preventive/presurcor*) suç tiplerinde rastlanmaktadır. 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 54. maddesinde düzenlenen silah eğitimi suçu, 57. maddesinde düzenlenen terörist amaçlarla bulundurma suçu ile 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5. maddesinde düzenlenen terör eylemlerine hazırlık suçu önleyici ceza hukuku perspektifiyle düzenlenmiş suç tipleridir³²⁰. Bunların yanı sıra, Birleşik Krallık’taki önleyici suçların terörle mücadele mevzuatıyla sınırlı olmadığı, Cinsel Suçlar Kanunu’nda (*Sexual Offences Act 2003*) düzenlenen ve bir çocuğa (16 yaşından küçük bir kişi) karşı cinsel suç işlemek amacıyla buluşmayı veya buluşmak için seyahat etmeyi, bu kişiyle daha önce en az iki

³¹⁷ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 133.

³¹⁸ Sieber, “Terör Suçlarının Önalanda Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları”, 430.

³¹⁹ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 134. Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılacağını düzenleyen TCK’nin 220. maddesinin 6. fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümleleri Anayasa Mahkemesi kararı ile anayasaya aykırılık gerekçesiyle iptal edilmiş olup 7499 Sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un” 10. maddesi uyarınca madde metninde değişikliğe gidilmiştir. TCK’nin 220. maddesinin 6. fıkrasındaki mevcut hüküm şu şekildedir: “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca iki yıl altı aydan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İşlenen suçun niteliğine göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır.” Anayasa Mahkemesi kararı için ayrıca bkz. Anayasa Mahkemesi, E. 2023/132, K. 2023/183 (26 Ekim 2023).

³²⁰ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 40-41.

kez buluşmuş veya iletişim kurmuş olmayı suç sayan “*cinsel grooming*” suçunun da önleyici ceza hukuku anlayışıyla oluşturulduğu ifade edilmelidir³²¹.

1.2.2. Önleyici Ceza Hukukunun Eleştirisi

Önleyici ceza hukukunun ve önleyici suçların modern ceza hukukunda yükselişi doktrinde şüpheyile karşılanmakta ve bu suçların bireysel özgürlüklere ve insan haklarına etkisi endişe yaratmaktadır. Önleyici suçlar nihai zarara ilişkin cezai sorumluluğun kapsamını genişletmekte ve bu sayede hukuksal değerlerin zarara uğramasına karşı daha güçlü bir güvenlik anlayışı sağlanmaktadır. Ancak bu durum, devletin müdahalesine karşı bireylerin güvenliğini azaltma ve özgürlüklerini kısıtlama çelişkisine de yol açmaktadır. Bu nedenle güvenlik ihtiyacının yoğun olduğu toplumsal bir iklimde güvenlik-özgürlük dengesinin kurulmasının tatminkâr bir çözümü bulunamamaktadır³²².

Ashworth/Zedner ceza hukukunun kınayıcı ve cezalandırıcı karakterinden uzaklaştığından endişe duymakta ve önleyici suçların ceza hukuku yoluyla kınama ve cezalandırmayı gerektirmeyen fiilleri hedef aldığını belirtmektedir³²³. Yazarlara göre önleyici ceza hukukunda kusurlu zarar verme paradigması aşılarak cezalandırmanın gerekçesi “önleyici” olmaktadır. Ceza hukukunun bakışının önlemeye odaklanması sorun teşkil etmektedir zira önleyici suçlar bazı durumlarda “*haksız bir eyleme verilen cevap*” olarak ortaya çıkabilirken henüz herhangi bir haksız zarar vermemiş olanlara uygulanan kınama derecesine ilişkin normatif soruları bir kenara bırakmaktadır³²⁴. Önlemenin arzu edilebilirliğini ve gerekliliğini kabul etmek, cezalandırmanın temeli için zemin sağlamak anlamına gelmemektedir. Önleyici suçların hedeflediği hareketlerin suç haline getirilmesi, kişilerin zarar verme tehdidi ya da riskiyle

³²¹ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 43. “*Cinsel grooming*” suçu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 52 vd.

³²² Cornford, “Preventive Criminalization” 5.

³²³ Cornford, “Preventive Criminalization” 6.

³²⁴ Andrew Ashworth - Lucia Zedner, “Prevention and Criminalization: Justifications and Limits”, *New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal* 15/4 (2012), 546, 555.

işledikleri fiiller için cezalandırılmasını kapsamalıdır³²⁵. Zira cezalandırılmaya müstahak haksızlıklar temelde zarar veren ya da zarar verme riski barındıran haksızlıklardır³²⁶. İlkesel olarak yasaklanan fiil ile zarar arasında nedensellik bağı ne kadar uzaksa cezalandırma argümanı da o kadar zayıftır³²⁷.

Husak zarar verme riski taşıyan davranışların suç haline getirilmesine yönelik artan eğilimi ahlaki açıdan sorunlu bulmaktadır³²⁸. Yazar risk önleyici suçların önlenecek zarara ilişkin herhangi bir kusur [hatta taksir (*negligence*)] gerektirmemesini endişe verici bulmaktadır³²⁹.

Alexander/Ferzan henüz herhangi bir zarar riski taşımayan fiilleri hedef alan tamamlanmamış suçların (*inchoate offences*) gerekçelendirilemez olduğunu savunmaktadır³³⁰. *Ferzan* 'a göre hazırlık suçlarının (*preparatory offenses*) kriminalize edilmesinin cezalandırıcı amaçla hiçbir ilgisi bulunmamaktadır ve her şey önleme ile ilgilidir³³¹. Herhangi bir riski açığa çıkarmayan kişilere karşı önleyici tedbirlerin alınabilmesi mümkün ve gerekçelendirilebilir olsa da bu failler henüz kusurlu bir eylem gerçekleştirmemekte, dolayısıyla cezai yaptırımı hak edecek bir mevzide bulunmamaktadır³³².

Dönmezer/Erman da önleyici ceza hukuku araçlarının pozitivist etkilerin ötesinde gösterdiği gelişimin bazı temel sakıncaları olduğunu dile getirmiş ve bu sakıncaları şu şekilde sıralamıştır³³³:

³²⁵ Ashworth - Zedner, "Prevention and Criminalization: Justifications and Limits", 553.

³²⁶ Cornford, "Preventive Criminalization" 7.

³²⁷ Andrew Ashworth - Lucia Zedner, "Just Prevention: Preventive Rationales and the Limits of the Criminal Law", *Philosophical Foundations of Criminal Law*, ed. R. Antony Duff - Stuart P. Green (Oxford University Press, 2011), 292.

³²⁸ Douglas N. Husak, "Guns and Drugs: Case Studies on The Principled Limits of The Criminal Sanction", *Law and Philosophy* 23 (October 2004), 437.

³²⁹ Husak, "Guns and Drugs: Case Studies on The Principled Limits of The Criminal Sanction", 491.

³³⁰ Cornford, "Preventive Criminalization" 7.

³³¹ Kimberly Kessler Ferzan, "Beyond Crime and Commitment: Justifying Liberty Deprivations of The Dangerous and Responsible", *Minnesota Law Review* 96/141 (2011), 164.

³³² Cornford, "Preventive Criminalization" 8.

³³³ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 149-150.

- Önleyici ceza hukukunda failin tehlikeliliği kavramının kapsamı her toplumun kendi korkuları ekseninde beslenecek şekilde geliştirilmektedir.
- Failin tehlikeliliği yalnızca belirli suçları işleme şüphesi ile varsayımsal olarak öngörülmektedir.
- Önleyici ceza hukuku araçları failin fiile ilişkin kusurundan bağımsız olarak devreye girmekte ve bu husus fiil ceza hukukundan fail ceza hukukuna geçişe neden olmaktadır.
- Ceza yargılamasına hâkim olan güvenceler belirli suçların failleri bakımından kısıtlanmakta ya da tamamen devre dışı bırakılmaktadır.
- Ceza muhakemesi ile polis hukuku, ceza hukuku ile savaş hukuku alanları birbirine karışmaktadır.

Kanaatimizce önleyici ceza hukuku ve önleyici suçlar ile ilgili aktarılan eleştiriler yerinde olup bu eleştirilere katılmaktayız. Zira maddi ceza hukukunun odağının yoğun bir şekilde bir hukuksal değer zararının ön alanında oluşturulan, herhangi bir zarar riski taşımayan ve salt hazırlık hareketi niteliğinde olan fiillerin cezalandırılmasına kaymasının bireysel özgürlüklere ve hukuk devleti ilkesine zarar vereceği düşünülmektedir.

1.2.3. Düşman Ceza Hukuku

Düşman ceza hukuku (*feindstrafrecht*) kavramı ilk kez *Günther Jakobs* tarafından 1985'te formülize edilmeye başlanmış ve ceza hukuku doktrinine girmiştir³³⁴. Ancak kavramın doktrin ve uygulamada tartışılması, 11 Eylül saldırılarının ardından ulusal ve uluslararası hukuk düzeyinde gerçekleşen terörle mücadele çalışmaları ekseninde yoğunlaşmıştır³³⁵. *Jakobs* düşman ceza hukukunu vatandaş ceza hukukunun karşıtı

³³⁴ Bkz. Günther Jakobs, "Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung", *Zeitschrift Für Die Gesamte Strafrechtswissenschaft* 97/4 (1985), 751-785.

³³⁵ Haydar, "Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları", 284; Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:I*, 144; Frank Saliger, "Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?", çev. Serkan Oğuz, *Ceza Hukuku Dergisi* 12/34 (Ağustos 2017), 216. Zira, 11 Eylül saldırısı, ülkelere terörizmin önlenmesi, soruşturulması, terör faillerinin yakalanması ve nihai olarak terörizmin sona ermesi amacıyla radikal ve etkin yasal düzenlemelerin oluşturulması yolunda "sıçrama tahtası" işlevi görmektedir. Joshua D. Zelman, *Uluslararası Hukukta Son Gelişmeler: Anti Terörizm Mevzuatı – Bölüm I: Genel Değerlendirme*, çev. Ali Emrah Bozbayındır, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 83.

olarak oluşturmuş olup terör ve organize suçluluk konusunda tehlikenin önalanının ve suça hazırlığın cezalandırılması gibi yöntemlerle ceza hukukunun dönüştüğü tezini ileri sürmüştür³³⁶.

Jakobs'un düşman ceza hukuku tezi, başlangıç noktası olarak *Schmitt*yen anlamda yurttaş-düşman ayrımına³³⁷ dayanmakta ve bunun yanında tezin tarihi ve felsefi dayanakları da bulunmaktadır³³⁸.

Tarihsel bağlamda *Jakobs'un* düşman ceza hukuku konseptinin gelişim süreçleri birbirinden ayrılmaktadır. Tezin gelişimsel üç aşaması bulunmaktadır: 1985 yılı düşman ceza hukukunun ortaya çıkışı, 1999 yılı kavramın somutlaştırılması ve

³³⁶ Arndt Sinn, “Modern Suç Kovuşturması Düşman Ceza Hukuku Yolunda mı?”, çev. Yener Ünver, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 613.

³³⁷ Alman düşünür ve anayasa hukukçusu *Carl Schmitt*, 1932 tarihli “Siyasal Kavramı” başlıklı metninde, siyasal eylemleri ve bu eylemlerin arkasında yatan saikleri açıklamak için “*dost-düşman*” ayrımını özgül bir siyasal ayrım olarak ortaya koymuştur. *Schmitt* dost-düşman ayrımı ile kavramsal bir kıstas ortaya koymakta fakat yazarın içeriksel olarak bir iddiası bulunmamaktadır. *Schmitt'e* göre siyasal düşman, öteki ve yabancıdır. Denizler Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku* (İstanbul: Notabene Yayınları, 2020), 44-45. *Jakobs*, *Carl Schmitt'in* siyasal kavramını sekülerleştirilmiş teolojik bir kavram olarak nitelendirmektedir. Ona göre *Schmitt*yen dost-düşman kavramsallaştırması suçluyla alakalı olmayıp daha ziyade *hostis* (bir başkası) ile ilgilidir. Bu başkası ise *Schmitt'in* teorisi ekseninde politik cephede yani bir iç savaş esnasında ortaya çıkar. Buna karşılık *Jakobs*, düşman ceza hukukunun düşman kavramını potansiyel tehlikelilik arz eden bir suçlu (*inimicus*) olarak betimlemektedir. Ona göre düşman ceza hukukunun düşmanı *Schmitt'in* ortaya attığı *hostis* kavramından tamamen farklı olup düşman bir başkası olmayan, aksine o eşit kimse gibi hareket edendir. Bu sebepten ötürü kendisine kusur isnat edilebilir. Dolayısıyla *Jakobs'a* göre, kendi yurttaş-düşman ayrımı *Schmitt'in* kavramsallaştırmasına dayanmamaktadır. Günther Jakobs, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, çev. M. Cemil Ozansü, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 520. *Jakobs* düşman ceza hukuku yaklaşımını *Schmitt'e* dayandırmadığını belirtse de, *Schmitt'in* dost-düşman ayrımı ve olağanüstü hal ile istisna durumuna ilişkin düşünceleri düşman ceza hukuku anlayışının düşünsel ve tarihsel kaynaklarını oluşturmaktadır. Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 47, 49 ve 50. Zira *Jakobs* ile Nazi hukukunun düşünsel atası *Schmitt* arasında zihinsel bir yakınlık olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu yakınlık yalnızca *Jakobs'un* *Schmitt*yen dost-düşman ayrımına değil, *Schmitt'in* olağanüstü hâl konseptine olan vurgusu ile de açıklanmaktadır. Saliger, “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”, 223.

³³⁸ Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 23. *Jakobs* tezin felsefi ve teorik dayanaklarını 2004 yılında yayınlamış olduğu “*Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku*” başlıklı makalesinde ortaya koymuş olup aşağıda ceza hukuku felsefesi ve teorisine yönelik açıklamalara değinilecektir.

radikalleştirilmesi, 2002-2006 yılları arasında kavramın derinleşmesi ve açıklanması³³⁹.

Jakobs 1985 yılındaki makalesinde, düşman ceza hukuku tezini bugün bilinen anlamından farklı bir perspektifle ele almıştır³⁴⁰. Yazar, bu makalesinde düşman ceza hukuku kavramını sınırlı bir şekilde ele almış olup yazarın katı kritik tutumu nedeniyle kavram uzun yıllar dikkat çekmemiş ve gelişmemiştir³⁴¹. *Jakobs* Alman Ceza Kanunu'nun 30. maddesinde düzenlenen iştirak öncesi alanda hazırlık hareketlerinin cezalandırılması sonucunu doğuran³⁴² suça iştirake teşebbüs düzenlemesi ile, suça katılmaya teşebbüs edene bir vatandaş gibi değil, adeta düşman gibi davranıldığı sonucuna varmıştır³⁴³. *Jakobs*'a göre söz konusu bu düzenleme ile devlet, vatandaşın içsel özel hayatına saygı göstermemektedir ve yazar henüz dış dünyaya yansımayan, kişinin iç aleminde oluşan düşünceden dolayı cezai sorumluluğunun gündeme geldiğini belirtmektedir³⁴⁴. Yazara göre devlet failin özel hayatına saygı duymak

³³⁹ Díez, “Düşman Savaşçılar Versus Düşman Ceza Hukuku: Düşman Ceza Hukukuna İlişkin Avrupa Tartışmasına Giriş ve Onun Hukuk Dışı Düşman Yabancı Savaşçıların Hukuki Statüsü Hakkındaki Anglo-Amerikan Tartışması ile Olan İlişkisi”, 213; Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 286 vd.

³⁴⁰ Reşit Karaaslan, “Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış”, *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu*, ed. İzzet Özgenç (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 514.

³⁴¹ Henning Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, çev. Erhan Temel, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57/4 (2008), 396.

³⁴² Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:1*, 144; Alman Ceza Kanunu m. 30 ile dört ayrı hazırlık hareketi varyasyonunun cezalandırıldığı ifade edilmektedir. Zekiye Özen İnci, “Alman Ceza Kanunu m. 30/1 Perspektifinde Ceza Hukukunda Azmettirmeye Teşebbüs (Sonuçsuz Kalan Azmettirme)”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/2 (2020), 934.

Alman Ceza Kanunu m. 30: “(1) Başkasını suç işlemeye yöneltmeye veya azmettirmeye teşebbüs eden, suça teşebbüse ilişkin hükümler gereğince cezalandırılır. Ancak ceza § 49 f. 1 hükmüne göre indirilir. Aynı şekilde § 23 f. 3 hükmü geçerlidir. (2) Aynı şekilde, suç işlemeye veya azmettirmeye hazır olduğunu açıklayan, başkasının bu yönlü talebini kabul eden ya da başkasıyla bu konuda sözleşen kişi de cezalandırılır.” Maddenin çevirisi için bkz. Dicle Yağmur Kılıç, “Düşman Ceza Hukuku Alternatifsiz Midir? Teorik Düşman Ceza Hukukunun Uygulamadaki Dönüşümü: Düşman Ceza Hukukunun İşlevselliği Üzerine Bir İnceleme”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/2 (2019), 324/dp.7.

³⁴³ Jakobs, “Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung”, 756.

³⁴⁴ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 395; Jakobs, “Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung”, 756.

yerine, onu bir tehlike kaynağı olarak görmektedir³⁴⁵. Düşman ceza hukuku hukuksal değerlerin korunmasını optimize ederken (*Rechtsgüterschutz*), vatandaş ceza hukuku bireylerin özgürlük alanlarının (*Freiheitssphären*) korunmasını optimize etmektedir³⁴⁶. *Jakobs* ön alanın ve hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı düşman ceza hukuku düzenlemesine bir başka örnek daha vermektedir. Ona göre suça iştirake teşebbüs düzenlemesinin yanı sıra devletin güvenliğine yönelik suçlar ile suç ve terör örgütlerinin cezalandırılmasını öngören Alman Ceza Kanunu § 129 ve § 129a hükümleri de düşman ceza hukuku düzenlemeleridir³⁴⁷. *Jakobs*'un ilk görüşlerine göre düşman ceza hukukunun mevcudiyeti liberal devletin bir nişanesi değil aksine devletin hiçbir şekilde mevcut olmadığına bir işarettir. Ona göre, düşman ceza hukuku vatandaş ceza hukukunun içerisine karışmamalı ve düşman ceza hukuku anlayışı ancak istisnai durumlarda ve olağanüstü hâl ceza hukuku olarak kabul edilmelidir³⁴⁸.

1999 yılının sonuna gelindiğinde, *Jakobs* Berlin'de *Eser, Hassemer, ve Burkhardt* tarafından organize edilen “*Ceza Hukuk Biliminin İkinci Binyılı*”³⁴⁹ adlı toplantıda sunmuş olduğu bildiri ile “*saf tanımlayıcı-analitik düzlemine*” terk ederek³⁵⁰ düşman ceza hukukunu açık bir şekilde betimlemiş ve kavramı radikalize etmiştir³⁵¹. *Jakobs*, normlara uygun davranışlarda bulunma konusunda asgari bilişsel garantiyi sağlayan herkesin kişi (*person*) olarak muamele göreceğini; buna karşılık kalıcı olarak hukuka sırtını dönmüş olan kişinin düşman olarak nitelendirileceğini belirtmektedir (*individuum, unperson*)³⁵². *Jakobs*'a göre hukuka sırtını tamamen dönmüş olan

³⁴⁵ Rosenau, “*Jakobs*'un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 395.

³⁴⁶ *Jakobs*, “*Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung*”, 756.

³⁴⁷ *Jakobs*, “*Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung*”, 757.

³⁴⁸ *Jakobs*, “*Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung*”, 784.

³⁴⁹ *Die Deutsche Strafrechtswissenschaft vor der Jahrtausendwende*

³⁵⁰ Kai Ambos, “*Düşman Ceza Hukuku*”, çev. Serkan Oğuz, *Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi* 7/22 (Haziran 2017), 89.

³⁵¹ Saliger, “*Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?*”, 215.

³⁵² Günther *Jakobs*, “*Das Selbstverständnis der Strafrechtswissenschaft vor den Herausforderungen der Gegenwart (2000)*”, *Kriminologische Diskussionstexte I*, ed. Aldo Legnaro - Daniela Klimke (Springer, 2022), 451-452; Saliger, “*Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?*”, 215; Haydar, “*Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları*”, 287; Karaaslan, “*Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış*”, 516; Díez, “*Düşman Savaşçılar Versus Düşman Ceza Hukuku: Düşman Ceza Hukukuna İlişkin Avrupa Tartışmasına Giriş ve*

düşman kategorileri şunlardır: cinsel suç failleri ve suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş tehlikeli mükerrir failler; beyaz yaka suçları, organize suçlar ve özellikle uyuşturucuyla ilgili suçların failleri; daha da önemlisi bir terör örgütüne ya da suç örgütüne dahil olan failler³⁵³. *Jakobs*, düşman ceza hukukunun, vatandaş ceza hukukundan ayrı kuralları benimsediğini kabul etmekle beraber düşmanların da potansiyel olarak tekrar kişi (*person*) olabileceğinden yola çıkarak onlarla her türlü yolla savaşmanın mübah olmadığını belirtmiştir³⁵⁴. Zira devlet, düşmanla savaşında ileride barış koşullarının gerçekleşebileceğini öngörerek hareket etmeli, düşmanı tamamen toplum dışına çıkaracak radikal adımlar atmamalıdır³⁵⁵. Ayrıca *Jakobs*, düşman ceza hukukunun maddi ve usuli anlamda tipik özelliklerini dört madde altında özetlemektedir: Bunlardan ilki, cezalandırılabilirliğin öne çekilmesidir. Bununla bir hareketin gerçekleşmesiyle devreye girecek olan ceza hukukunun, bir suç örgütü ya da terör örgütü kurulmasını suç tipi haline getirme gibi herhangi bir hareketin gerçeklemeye başlamasıyla devreye giren anlayışa dönüşmesi kastedilmektedir. İkincisi, cezanın orantılı biçimde azaltılmasının öne (hazırlık hareketleri alanına) çekilmemesi: *Jakobs* buna örnek olarak terör örgütü kurmak ile öldürmeye teşebbüs suçlarının karşılaştırmasını yapmaktadır. Üçüncü olarak, ceza kanunu koymaktan mücadele kanunu koymaya geçiş gösterilmektedir. Son olarak müdafii ile hükümlü arasındaki görüşme olanağı şeklindeki usuli güvencelerin kaldırılması gösterilmektedir³⁵⁶. *Jakobs* 1999 yılında oluşturduğu bu formülasyonu ile düşman

Onun Hukuk Dışı Düşman Yabancı Savaşçıların Hukuki Statüsü Hakkındaki Anglo-Amerikan Tartışması ile Olan İlişkisi”, 194.

³⁵³ *Jakobs*, “Das Selbstverständnis der Strafrechtswissenschaft vor den Herausforderungen der Gegenwart (2000)”, 452.

³⁵⁴ *Saliger*, “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”, 215; *Karaaslan*, “Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış”, 516.

³⁵⁵ *Kılıç*, “Düşman Ceza Hukuku Alternatifsiz Midir? Teorik Düşman Ceza Hukukunun Uygulamadaki Dönüşümü: Düşman Ceza Hukukunun İşlevselliği Üzerine Bir İnceleme”, 350-351.

³⁵⁶ *Jakobs*, “Das Selbstverständnis der Strafrechtswissenschaft vor den Herausforderungen der Gegenwart (2000)”, 452; *Sinn*, “Modern Suç Kovuşturması Düşman Ceza Hukuku Yolunda mı?”, 613-614. *Jakobs* daha sonraki (2006 tarihli) bir yayınında Almanya özelinde suça hazırlığın cezalandırılması sürecinin seyri ile yurttaş-vatandaş/düşman kavramları arasındaki farkın işlevselliğini şu örnekle açıklamaktadır: 1871 tarihli İmparatorluk Ceza Kanunu ile 1851 tarihli Prusya Ceza Kanunu’nun suça hazırlık hareketlerini cezalandırmadığını, buna mukabil, Kültür Mücadelesi döneminde bir yabancıнын ülke dışındaki kilise makamlarına belli

ceza hukukunun, istisna hali ve olağanüstü durum ile meşrulaştırdığı önceki görüşünü ileri götürerek, modern ceza hukukunun bütününe oluşturan bir parçası olduğu radikal fikrine geçiş yapmıştır³⁵⁷.

Jakobs düşman ceza hukuku tezini 2002'den 2006'ya kadar geçen süreçte derinleştirmiş ve kapsamlı bir şekilde açıklamıştır. *Jakobs*'un sırasıyla 2004 ve 2006 yıllarında yılında yayınlamış olduğu “*Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku (Bürgerstrafrecht und Feindstrafrecht)*”³⁵⁸ ile “*Düşman Ceza Hukuku? – Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme*” başlıklı makalelerinin düşman ceza hukukunun derinleşmesinde etkisi olduğu mütalaa edilebilir. Tezin gelişim sürecinin bu aşamasında *Jakobs*, düşman ceza hukukunun sınırlarını net bir şekilde belirginleştirmek, felsefi temellerini kurmak ve yanlış anlaşıldığı konuları açıklığa kavuşturmak amacındadır³⁵⁹.

Jakobs, düşman ceza hukukunun, modern ceza hukukunun tamamının bir bölümü olma özelliğini “*ideal tip*” ve “*kutup*” kavramlarıyla formülize etmiştir³⁶⁰. Ona göre, hem yurttaş/vatandaş ceza hukuku hem düşman ceza hukuku saf biçimde meydana gelmesi ve gerçekleşmesi mümkün olmayan iki düşünsel tiptir. Zira, yurttaşlıktan uzak bir teröriste de biçimsel olarak kişi muamelesi yapılmaktadır. *Jakobs*'a göre,

“Burada mevzu bahis olan, birbirine karşılık gelen ve yalıtık iki adet ceza hukuku düzlemi değil, aksine bir olan dünyanın iki kutbudur veya daha başka bir ifadeyle,

bir değer karşılığında Şansölye Bismarck'ın öldürülebileceğini teklif etmesi üzerine, bu biçimdeki (suç teklifi) hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasına yönelik (ağır niteliklerine üç aydan beş yıla kadar hapis cezası, diğer hallerde iki yıla kadar hapis cezası) düzenleme yapıldığını belirtmektedir. Hükmün bu *soft* tasarımı düşmanın tehlikeliliğinden ziyade, failin o ana kadar gerçekleştirdiği eylemleri esas aldığını fakat daha sonra düzenlemenin daha şedit hale getirildiği belirtilmiştir. Nitekim, hükmün mevcut halinin henüz eyleme geçirilmemiş, planlama aşamasında olan yani “*gerçek bir norm geçerliliği zararının doğmadığı; yalnızca gelecekteki bir eylemin var olduğu, diğer bir ifadeyle aktüel norm geçerliliği zararı yerini müstakbel zarar tehlikesine bıraktığı*” bir düşman ceza hukuku düzenlemesine dönüştüğü ifade edilmektedir. *Jakobs*, “*Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme*”, 522.

³⁵⁷ Saliger, “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”, 216.

³⁵⁸ Saliger, “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”, 216.

³⁵⁹ Kılıç, “Düşman Ceza Hukuku Alternatifsiz Midir? Teorik Düşman Ceza Hukukunun Uygulamadaki Dönüşümü: Düşman Ceza Hukukunun İşlevselliği Üzerine Bir İnceleme”, 327.

³⁶⁰ Saliger, “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”, 216.

ceza hukukunun iki adet birbirine farklı gelen eğiliminin bir anlam dahilinde birleştiği noktadır... ”³⁶¹.

Jakobs, ceza hukukunda kendi kaideleri ekseninde iki farklı eğilimin mevcudiyetini tanımaktadır. Yurttaş eylemi dışsallaştırana kadar beklenen ve bundan sonra müdahalede bulunulan bir kişiyken düşman bir eylem hazırlığına başladığı gibi yakalanması ve tehlikeliliğiyle mücadele edilmesi zorunlu kimsedir³⁶². Buna mukabil *Jakobs* düşman ceza hukukunun bile esasında bir hukuk olduğunu ve bu nedenle kaideler tarafından yürütülen bir sisteme tekabül ettiğini ve bu sistemin kendiliğinden gelişen, insiyaki ve bilinçsiz bir tutum olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmektedir³⁶³.

Jakobs düşman ceza hukuku tezini felsefi anlamda “*devletin temelini sıkı bir biçimde sözleşmeye dayandıran*” yazarların görüşlerine atıfta bulunarak temellendirmektedir³⁶⁴. Zira *Jean-Jacoues Rousseau*, Toplum Sözleşmesi’nde düşman tasarımını ve bu düşmana uygulanması gereken hukuku şöyle aktarmaktadır:

“...kötülük yapan her insan, toplumun haklarını çiğnerken işlediği ağır suçlarla yurduna başkaldırmış ve hainlik etmiş olur; yasalarını çiğnemekle yurdun üyesi olmaktan çıkar, hatta ona savaş açmış sayılır. O zaman devletin korunmasıyla onunki birbiriyle bağdaşamaz; ikisinden birinin yok olması gerekir ve suçlu öldürülürse, artık bir yurttaş olarak değil, bir düşman olarak öldürülür. Yargılama ve karar onun toplum sözleşmesini çiğnediğini ve dolayısıyla devletin üyesi olmaktan çıktığını gösterir. Hiç değilse devletin topraklarında yaşamış olmakla kendini devletin üyesi bildiği için, sözleşmeye aykırı davranmış bir insan diye sürgün edilerek, halk düşmanı diye de öldürülerek devletten koparılıp atılmalıdır. Çünkü böyle bir düşman bir tüzel kişi değil,

³⁶¹ Günther Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, çev. Mehmet Cemil Ozansü, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 489.

³⁶² *Jakobs* burada, kasten öldürme suçunun faili ile bir terör örgütünün kurucusu, yöneticisi veya üyesini karşılaştırarak örnek vermektedir. Ona göre tek başına ve doğrudan tipik kasten öldürme fiilini gerçekleştiren fail, yurttaş; bir terör örgütünün kurucusu, yöneticisi veya aktif üyesi olan failler ise düşmandır. *Jakobs*, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 499. Yurttaş ceza hukuku cezanın öncelikli amacı olan pozitif önlemeye hizmet ederken, düşman ceza hukuku normun stabilize edilmesi anlamında yalnızca bir “zor”dur. Saliger, “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”, 216.

³⁶³ *Jakobs*, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 490.

³⁶⁴ *Jakobs*, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 491.

bir insandır. Böyle bir durumdaysa savaş hukuku yenilenin öldürülmesini gerektirir."³⁶⁵

Fichte, *Rousseau*'ya paralel olarak bir kimsenin, kasten ya da ihmalen toplum sözleşmesinin herhangi bir kısmını ihlal etmesi halinde o kişinin bir vatandaş ve bir insan olarak tüm haklarını kaybedeceğini ve hiçbir hakkı olmayan, adeta "hukuk dışı" (*wird vollig rechtslos*) biri haline geleceğini belirtmektedir³⁶⁶. *Fichte*'ye göre bir vatandaşın sahip olduğu tüm pozitif haklar, diğer vatandaşların haklarını tehdit etmemesi koşuluna bağlıdır ve kişi sözleşmeye aykırı şekilde davrandığında kendisi ile diğer vatandaşlar arasında sözleşmeyle kurulan haklı ilişki ortadan kalkar. Her suç, suçlunun devletten dışlanmasıyla sonuçlanır, suçlu "hukuk dışı" ilan edilir ve bir kuş gibi serbest bırakılır (*wird Vogelfrei*). Yani suçlu kişinin güvenliği, bir kuşunki kadar az garanti altına alınır³⁶⁷.

Esasında *Jakobs*, "düşmanın haksızlığı" ve "yurttaşın tüm hakları" ile kabulünün ayrı radikal uçlarda bulunduğunu dolayısıyla böyle bir ayrımın çok soyut kalacağını belirterek *Rousseau* ve *Fichte*'nin yarattığı anlayışın mutlak takip edeni olmayı istememektedir. *Jakobs* hukuk düzeninin prensip olarak suçluyu iki sebepten dolayı hukuk içinde tutması gerektiğini düşünmektedir: Birincisi, ihlalci topluma daha sonra dahil olabilme ve kişi/yurttaş olarak statüsünü koruma hakkına sahip olabilmelidir. İkincisi ihlalci, ihlali neticesinde yaratmış olduğu sonuçları tamir etmeli, diğer bir ifadeyle ihlalci keyfi olarak kendini toplumdan uzaklaştıramamalıdır³⁶⁸. *Jakobs*'a göre bir toplumsal sözleşme taraftarı olan *Hobbes* bunun farkına varmıştır³⁶⁹. *Hobbes* suç işleyen kimselerin vatandaşlık statü ve haklarına dokunmamakta, suçun doğası gereği

³⁶⁵ Jean Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, çev. Vedat Günyol (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2012), 32.

³⁶⁶ Johann Gottlieb Fichte, *Foundations of Natural Right*, çev. Michael Baur, ed. Frederick Neuhouser (Cambridge University Press, 2000), 226.

³⁶⁷ Fichte, *Foundations of Natural Right*, 227.

³⁶⁸ Jakobs, "Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku", 492.

³⁶⁹ Jakobs, "Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku", 492; Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 34.

kaos içeren ortamlardan ziyade düzen dahilinde meydana geleceğini kabul etmekte³⁷⁰ ve ona göre yurttaş kendi başına yurttaşlık statüsünü ortadan kaldıramamaktadır³⁷¹.

Rousseau ve *Fichte*’ye göre her suçlu kendi başına bir düşmandır, *Hobbes*’a göre ise sadece vatana ihanet içinde olanlar düşman olarak kabul edilir³⁷². *Jakobs*, *Immanuel Kant*’ın da görüşlerine atıf yapmaktadır. Sosyal sözleşme taraftarı olan *Kant* bir başkasını daimî olarak taciz eden ve böylece kendisini vatandaşlık statüsü altına girmeye zorlamayan bir kimsenin, kişi muamelesini göremeyeceğini belirtmektedir³⁷³. *Kant* her bireyin medeni bir Anayasa’ya girmek için diğer insanları zorlama hakkına sahip olduğunu belirterek eğer kişi bu karşılıklı hukuki duruma katılmazsa ona bir düşman gibi muamele edilmesi gerektiğini düşünmektedir³⁷⁴.

Jakobs’a göre yurttaş ceza hukuku, normun geçerliliğini esas alırken düşman ceza hukuku ise tehlikelerle mücadeleyi esas almaktadır. *Jakobs*’un anlayışı şu şekildedir:

“Yurttaş ceza hukuku herkesin hukukudur; düşman ceza hukuku ise düşmana karşı duranların hukukudur. Düşman ceza hukuku düşmana karşı savaşa varıncaya dek kapsamını geniş tutan bir fiziki zor/kuvvet uygulamasıdır”.³⁷⁵

Düşman ceza hukuku anlayışı, bireysel özgürlükleri sınırlandıran, bu sınırlandırmayı cebri hukukun tamamlayıcısı olarak gören ve böylelikle düzeni, içeriğinden bağımsız şekilde, başlı başına korunması gereken bir değer olarak gören toplum sözleşmesi anlayışı ile örtüşmektedir³⁷⁶.

³⁷⁰ Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 285. Ayrıntılı bilgi için bkz. Thomas Hobbes, *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*, çev. Semih Lim (İstanbul: YKY Yayınları, 2007), 189 vd.

³⁷¹ Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 493.

³⁷² Carlos Gómez-Jara Díez, “Düşman Savaşçılar Versus Düşman Ceza Hukuku: Düşman Ceza Hukukuna İlişkin Avrupa Tartışmasına Giriş ve Onun Hukuk Dışı Düşman Yabancı Savaşçıların Hukuki Statüsü Hakkındaki Anglo-Amerikan Tartışması ile Olan İlişkisi”, çev. Serkan Oğuz, *Ceza Hukuku Dergisi* 12/34 (Ağustos 2017), 193; Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 493.

³⁷³ Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 494.

³⁷⁴ Díez, “Düşman Savaşçılar Versus Düşman Ceza Hukuku: Düşman Ceza Hukukuna İlişkin Avrupa Tartışmasına Giriş ve Onun Hukuk Dışı Düşman Yabancı Savaşçıların Hukuki Statüsü Hakkındaki Anglo-Amerikan Tartışması ile Olan İlişkisi”, 193.

³⁷⁵ Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 495.

³⁷⁶ Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 39.

Jakobs, ceza hukuku düzenlemelerinde “*kişisel davranışların yarattığı beklentilerin devamlı surette hayal kırıklığı yarattığı durumlarda*” suçlu kimseye kişi olarak muamele edilmesine yönelik hukuki duruşun gittikçe zayıfladığını vurgulamaktadır. Yazara göre kanun koyucunun, “*mücadele*” araçları üretimi yoluyla yasa yapıcılığı bu hususun güncel bir örneğini teşkil etmektedir³⁷⁷. Kişi olarak muamele görmenin asgari bilişsel şartı ile hukuka sırt çevirmiş olmama şartını taşımayan kimseler için söz konusu olan -normun geçerliliğine zarar verilmiş olması nedeniyle onun tamir edilmesi yerine- tehlikenin bertaraf edilmesidir. Bu tarz durumlarda cezalandırılabilirlik alanı hazırlık safhasına kadar geri çekilmiş, yaptırım gerçekleşmiş olan neticeden dolayı failin kınanmasından ziyade gelecekteki fiillerin önlenmesi amacına matuf kılınmıştır³⁷⁸. *Jakobs*’a göre norma sadakat hususunda asgari bilişsel şartı sağlayamayan, yani norma sadakatsizliği bir kereye mahsus ve istisnai olduğunu davranışlarıyla gösteremeyen kimseye kişi olarak muamele edilip haklar tanınırsa toplumun güvenlik hakkı ihlal edilmiş olacaktır³⁷⁹. Dolayısıyla devletin sürekli bir şekilde suç işleyen kişilerden korunması hakkı mevcut olup bundan daha fazlası yurttaşların hakkıdır: “*Devletten güvenliği sağlaması için gerekli ve bu işe özgü ölçütleri uygulamasını talep etme hakkı (güvenlik hakkı)...*”³⁸⁰

Jakobs, 2004 tarihli makalesinde düşman ceza hukuku tezi bakımından şu sonuçlara varmıştır: a) Yurttaş ceza hukukunda ceza inkâr ve karşılık fonksiyonuna hizmet ederken düşman ceza hukuku tehlikenin bertaraf edilmesi işlevini haizdir. b) Normatif beklentiler karşısında statüsünü terk etmeyen yani ilkesel sapkınlık içinde olmayan kimsenin korunması yararlı olacaktır. c) Prensip olarak sapkınlık halinde olan kimse kendi bireysel davranışları konusunda herhangi bir teminat talebinde bulunamayacaktır. Bu kişiler yurttaş olarak nitelendirilemeyecek, aksine kendileriyle

³⁷⁷ *Jakobs*, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 497.

³⁷⁸ *Jakobs*, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 497-498.

³⁷⁹ Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 289-290.

³⁸⁰ *Jakobs*, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 494. *Şanlı* burada söz konusu edilen güvenlik hakkının devleti üzerinde inşa ettiği ve devletin meşruluk sebebi saydığı *Hobbesçu* perspektif olduğunu ifade etmektedir. Devletin bu şekilde kolektif ve kudretli güvenlik aygıtı olarak ifade edildiği egemen anlayış, devletten korunma bağlamında postule edilen bireysel hak ve özgürlüklerle ilişkili olmayan bir “sözde güvenlik hakkı” olması yönünden eleştirilmektedir ve bu eleştiri bizce isabetlidir. *Şanlı*, *Düşman Ceza Hukuku*, 19.

düşman olarak savaşılacaktır. Söz konusu savaş yurttaşların güvenlik hakları gözetilerek yürütülecektir. Bu savaş, olağan ceza sürecinden farklı olup düşmanın ihraç edilmesi olgusuyla bütünleşecektir. d) Açıkça sınırları belirlenmiş bir düşman ceza hukuku anlayışı, düşman ve yurttaş ceza hukuku anlayışının birbirine karıştığı bir alışımdan daha az tehlikelidir³⁸¹.

*Jakobs'un düşman ceza hukuku tezine ilişkin şiddetli ve hararetli tartışmalar yapılmış ve yazara yönelik çok sayıda eleştiri yöneltilmiştir*³⁸². Bunun üzerine yazar, 2006 senesinde yayınlamış olduğu “*Düşman Ceza Hukuku - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme*” başlıklı makalesi ile bu eleştirilere yanıt olarak bir kurallaştırma ya da postulat yaratma çabasının olmadığını, herhangi bir kimseyi düşman olarak kategorize etmediğini, bakış açısının *tanımlayıcı* ya da *kural koyucu* olmasından ziyade *tasvir edici* olduğunu vurgulamıştır³⁸³. Ayrıca düşman ceza hukuku tezinde açıklamaya çalıştığı hususun hukuk politikasını ilgilendirmedini, çalışmasının “*hukukilik kavramının şartlarına dair analitik bakış açısıyla düzenlenmiş bir hukuk felsefesi ve ceza hukuku*” niteliğinde olduğunu belirtmiştir³⁸⁴.

Jakobs 2006 tarihli çalışmasında kişi olan ve kişi olmayan ayrımını “gerçek normativite” şeklinde nitelendirdiği ve hukukun geçerlilik koşullarını tartıştığı bir hukuk felsefesi anlayışı çerçevesinde incelemiştir³⁸⁵. *Jakobs* saf normativite, gerçek normativite ve saf olgusal kavramlarını şu şekilde açıklamıştır:

“...Gelenekselleşmiş anlayış uyarınca kişi, hak ve yükümlülüklerin taşıyıcısıdır. Hukuk geçerliliği kavramı bakımından da üç temel belirtenim ortaya koyulur: (1) Geçerli hukuk doğru temellendirilmiş kişiler arası bir ilişki biçimidir - saf normativite; (2) geçerli hukuk doğru ya da daima inandırıcı olarak temellendirilmiş kişiler arası bir ilişki biçimidir ki ancak o, bu totalitesi içinde hayata geçirilir - gerçek normativite; (3) geçerli hukuk, insanlar arasında hayata geçirilmiş olan ilişkinin kurallarıdır - saf olgusallık.”³⁸⁶

³⁸¹ Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 505.

³⁸² Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 396.

³⁸³ Jakobs, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, 508, 510.

³⁸⁴ Jakobs, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, 510.

³⁸⁵ Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 87.

³⁸⁶ Jakobs, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, 511, 513.

Jakobs saf olgusallığı derhal kapsam dışı bırakarak hukuk düzeninin bireylere yalnızca soyut haklar tanımakla yetinmediğini bunun yanında söz konusu hakların kullanım imkanının da teminat altına alındığını belirtmekte ve ardından normun geçerliliğinin bir normun salt ona riayet edilmesi ile değil, fiiliyata aykırı biçimde sebatla muhafaza edilmesi ile de sağlandığını eklemektedir³⁸⁷. Dolayısıyla *Jakobs* normun mevcut ve geçerli olmasını toplumsal gerçekliğin aktüel bir biçimi olarak ele alır ve hukukun geçerliliği yaklaşımını “gerçek normativite” kavramıyla temellendirir³⁸⁸.

Jakobs, son görüşlerinde yurttaş/düşman veya vatandaş ceza hukuku/düşman ceza hukuku kavramlarıyla gerçek hayatta saf olarak karşılaşılmadığını, hayata geçirilmiş olanların ara formlar olduğunu ve bir düşmanın her zaman tüm yönleriyle düşman olarak nitelendirilemeyeceğini bu sebeple “kısmi düşman”ın da var olabileceğini savunmuştur. Ayrıca hayatının uzun bir süresini suç örgütlerinde tüketmiş olan bir kimsenin hukuka kısmen de olsa sadık davranmasının beklenemeyeceğini, bu kimsenin kişi olma statüsünün ortadan kalkacağını vurgulamıştır³⁸⁹. Nihayetinde, *Jakobs* düşman ceza hukukunu, sınırsız yok etme amacına matuf kaideler bütünü olarak değil, tersine akıllıca idare edilen hukuk devletinde bilinçli şekilde istinaen kullanılan ve devamlılık teşkil etmeyen bir *ultima ratio* olarak nitelendirmiştir³⁹⁰.

Jakobs düşman ceza hukukunda esas alınması gereken sınırı ise, çalışmanın sonunda şu şekilde açıklamıştır:

“...Kayıtsız şartsız nefsi müdafaadan olduğu gibi kayıtsız şartsız pasifizmin de ekstrem yapısından uzaklaşıldığında, artık erişilebilir olanla ve pratik optimal ile ilgilenilir. Bu erişilebilir pratik optimal; bunun akıl emri olmasından bağımsız olarak, fiziksel güç kullanmanın yolsuzlaştırıcı yan etkilerini asgari hadde tutmak için düşman ceza hukukunu lüzumlu olan kadarla sınırlandırmak demek olacaktır.”³⁹¹

Sonuç olarak *Jakobs* vatandaş ceza hukuku ile düşman ceza hukuku ayrımını keskin ve net sınırlarıyla ortaya koymuştur. Yazara göre yurttaş ceza hukuku, “tamamlanmış

³⁸⁷ a.y.

³⁸⁸ Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 88.

³⁸⁹ *Jakobs*, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, 517.

³⁹⁰ *Jakobs*, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, 519.

³⁹¹ *Jakobs*, “Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme”, 526.

cezalandırılacak alandan hareket öncesi” alanı hariç tutarak bireyin özgürlük alanlarına saygı gösterirken düşman ceza hukuku hukuksal değerleri koruma amacıyla bireylerin anayasal haklarını göz ardı etmektedir³⁹². Zira hukuksal değerlerin henüz zarara uğramadan tehlikeye atılması halinin de cezai yaptırıma maruz kalabileceği ifade edilmektedir. Bu durum *Salopp*’un formülize ettiği failin demir çubukla şiddete başvurmamasının beklenmeyip demir çubuğu satın aldığı anda müdahale edilmesi gerekliliğini ileri süren bir örnekle açıklanabilir³⁹³.

Türk ve Birleşik Krallık hukukunda maddi ceza hukuku boyutuyla düşman ceza hukuku olarak nitelendirilebilecek uygulamaların yer aldığı değerlendirilmektedir.

Türk hukuku açısından 3713 Sayılı “*Terörle Mücadele Kanunu*”, 3628 sayılı “*Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu*” ve 5607 Sayılı “*Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu*” gibi başlığında “mücadele” ibaresinin geçtiği kanunlar yürürlükteki hukukta düşman ceza hukukunun varlığına emare göstermektedir³⁹⁴. Aynı zamanda *Jakobs* henüz bir suç işlenmemiş, bir suçun icra hareketlerine başlanmamış olsa dahi salt örgütlenmeyi “suç” kapsamına dahil eden ve dolayısıyla ön alanı cezalandıran düzenlemeleri, düşman ceza hukukunun indikatörü olarak nitelendirmektedir. Buna istinaden Türk Ceza Kanunu’nda salt örgütlenmeyi cezalandıran (TCK m. 220-suç işlemek amacıyla örgütlenme, dolayısıyla TCK m. 314-silahlı örgütlenme ve TMK m. 7- terör amaçlı örgütlenme) hükümlerin hazırlık hareketlerini cezalandıran normlar olması sebebiyle düşman ceza hukukunun varlığına işaret eder³⁹⁵. Bunun yanında TCK’nin “Millete ve Devlete Karşı Suçlar ve Son Hükümler” başlıklı dördüncü kısmının “Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümünde düzenlenen “*Hükümete Karşı Suç*” (TCK m.

³⁹² Bernd Heinrich, “Tehlikenin Önlenmesinde Ceza Hukukunun Sınırları - Yeni Bir Düşman Ceza Hukuku Hakkında Tartışmalar”, çev. Merve Selin Şohoğlu, *Hukuk Köprüsü* 5/11 (Aralık 2016), 131.

³⁹³ Heinrich, “Tehlikenin Önlenmesinde Ceza Hukukunun Sınırları - Yeni Bir Düşman Ceza Hukuku Hakkında Tartışmalar”, 131.

³⁹⁴ Karaaslan, “Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış”, 523. Zira yukarıda da ifade ettiğimiz üzere *Jakobs* ceza kanunu koymaktan mücadele kanunu koymaya geçişi düşman ceza hukuku uygulamalarının bir indikatörü olarak değerlendirmektedir.

³⁹⁵ Karaaslan, “Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış”, 523-524.

312) “Cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı” (TCK m. 310), “Anayasayı ihlal” (TCK m. 309), “Yasama organına karşı suç” (TCK m. 311), suçlarında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yaptırımını öngörülmesi, teşebbüs aşamasının tamamlanmış suç gibi cezalandırılması ve cezalandırılabilirliğin öne çekilmesi hususları, öngörülen neticenin tehlikeliliğinin hukuk düzeni bakımından oldukça yüksek olmasından kaynaklanmakta ve bu sebeple de anılan düzenlemeler Jakobs’un düşman ceza hukuku teziyle (ömür boyu hapis ile hukuk düzenine sadakatini/bağlılığını göstermeyen, hukuka tamamen sırt çeviren bireyin tehlikeliliğinden korunması) uyushmaktadır³⁹⁶.

Birleşik Krallık hukukunda da cezalandırılabilirliğin geniş şekilde hazırlık hareketleri alanına kaydırma eğilimi vardır. Örneğin bir terör örgütüne üye olmak, örgütü desteklemek; ülke içinde veya ülke dışında terör amaçlı eğitim olanakları hazırlamak veya bunun için çaba göstermek; ateşli silahların, kimyasal, patlayıcı, nükleer veya biyolojik silahların kullanılması eğitimi cezalandırılmaktadır³⁹⁷.

1.2.4. Düşman Ceza Hukukunun Eleştirisi

Düşman ceza hukuku kavramı öğretilde çeşitli yönlerden eleştirilere maruz kalmıştır. Düşman ceza hukuku teorisinin ampirik, semantik, dogmatik açıdan ve hukuk devleti ilkesi açısından zaafı bulunmaktadır³⁹⁸. Bu eleştiriler şu şekilde özetlenebilir:

- **Ampirik Açıdan:** Düşman kavramının ve tasarımının belirsizliği eleştirilerin odağında yer almaktadır³⁹⁹. Jakobs’un hukuka ve hukuk düzenine her daim sırtını dönmüş, suç işlemeye her zaman hazır düşman tasarımı gerçekte bir ilişkisi bulunmamaktadır⁴⁰⁰. Jakobs’un düşman tasarımı tanımlanma gücü ve ölçütleri de teorisinin sorunlu yönlerinden biridir. Zira düşmanın kim tarafından belirleneceği (devlet başkanı mı, meclis mi, başbakan mı, mahkeme mi, polis mi?) ve hangi kriterlere göre tanımlanacağı belirsizdir⁴⁰¹. Jakobs’un

³⁹⁶ Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 300/dp. 134.

³⁹⁷ Sinn, “Modern Suç Kovuşturması Düşman Ceza Hukuku Yolunda mı?”, 618.

³⁹⁸ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 398 vd.

³⁹⁹ Karaaslan, “Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış”, 519.

⁴⁰⁰ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 398.

⁴⁰¹ Klaus Malek, “Düşman Ceza Hukuku - 2006 Yılı 30. Müdafiler Günündeki “Düşman Ceza Hukuku - Hukuk Devletindeki Hortlak” Çalışma Grubuna İlişkin Birkaç Düşünce”, çev. Yener

düşman olarak ilan ettiği kimselerde (uyuşturucu suçluları, cinsel suçlular, mafya örgütü liderleri vs.) hukuka uygun hareket etme kabiliyetinin eksik olduğu bir realite olmakla beraber bu kimselerin hukuk düzeninin meşruluğunu tamamen inkâr edip düzeni yıkmak amacıyla oldukları gerçek dünyaya aykırı bir iddia olacaktır⁴⁰². Düşman tasarımı siyasi durum ve koşullarla yakından bağıntılı olup “*düşman “düşman” gibi hareket ettiği için değil aksine düşman olarak tanımlandığı için bir düşmandır*”.⁴⁰³ Dolayısıyla düşman ceza hukukunun “düşman” tasarımı, gerçek hayatta karşılaşılması çok olanaklı olmayan, belirsiz, görelî ve sınırları muğlak bir kavram olup bu tasarım, kapsam ve sınırları istenilen şekilde oluşturulabilecek keyfîlik olanağı yaratmaktadır⁴⁰⁴.

- **Semantik/Anlambilimsel Açıdan:** *Jakobs’un* adında “mücadele” ibaresi geçen kanunlarda, kanun koyucunun mücadele edilmesi gereken kimseleri vatandaş değil düşman olarak algıladığını ileri sürmesi eleştirilmektedir⁴⁰⁵. Zira *Jakobs* yasa yapıcılığın giderek “*mücadele araçları üretimi halini*” alması ile yasayla hedeflenen kimselerin devamlı ve kararlı bir şekilde mücadele edilecek konuma geldiğini, bu kimselerin kişi olarak muamele edilmenin ana koşulu olan asgari bilişsel teminatı taşımadığını belirtmektedir⁴⁰⁶. *Jakobs* mücadele kanunlarında geçen “mücadele” kavramını askeri mücadele, savaş olarak algılamakta olup *Jakobs’un* bu algılayışının hatalı olduğu değerlendirilmektedir. Zira, mücadele kanunlarında belli bir suç fenomeniyle mücadele edilmekte olup mücadele kanunları ile belirli bir suçlu grubu hedeflenmemektedir⁴⁰⁷.

Ünver, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 593.

⁴⁰² Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 398. Keza *Jakobs’un* kendisi de daha sonraki görüşlerinde yurttaş/düşman kavramlarıyla gerçek hayatta saf bir biçimde karşılaşmadığını, “kısmi düşman”ın da var olabileceğini savunmuştur.

⁴⁰³ Alejandro Aponte, “Savaş ve Politika - Günlük Yaşamdaki Politik Aleyhtar Ceza Hukuku”, çev. Emin Koç, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 576.

⁴⁰⁴ Şanlı, *Düşman Ceza Hukuku*, 137.

⁴⁰⁵ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 399.

⁴⁰⁶ Jakobs, “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”, 497.

⁴⁰⁷ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 399.

- **Dogmatik Açıdan:** *Jakobs*, teorisi ile vatandaş ceza hukukunda amacın toplumsal hayatta önem teşkil eden hukuksal değerlerin korunması buna karşılık düşman ceza hukukunda amacın tehlikelerle mücadele edilmesi olduğunu savunmaktadır. Ancak vatandaş ceza hukukunda da önleme fonksiyonunun yer alması sebebiyle “vatandaş ceza hukuku” - “düşman ceza hukuku” ayrımının yapılması yersizdir⁴⁰⁸. İkinci olarak, *Jakobs*’un tezindeki Kant atıflarının yüzeysel ve seçici olduğu zira Kant’ın radikal aşkın pozitivizm şeklinde nitelendirilebilecek hukuk anlayışına sahip olduğu ve bu anlayışın düşman ceza hukuku ile taban tabana zıt olduğu ileri sürülmektedir⁴⁰⁹. Radikal aşkın pozitivizm siyasetten ari ve bağımsız olup kural olarak saftır, bu anlayışta failin kişi olmaktan çıkarılması söz konusu olamaz ve bu nedenle de düşman ceza hukuku Kant’ın hukuk anlayışı olan radikal aşkın pozitivizmle temellendirilemez⁴¹⁰.
- **Hukuk Devleti İlkesi Açısından:** Düşman ceza hukuku tasarımı hukuk devleti ilkesi açısından çeşitli sorunlara sebep olabilmektedir⁴¹¹. Bu tasarım hukuk devleti ilkesi perspektifinden şu neticeleri doğurmaktadır: a) Ceza hukukunun dönüşümü bağlamında liberal hukuk devletinin biçimsel hukukundan risk toplumunun güvenlik hukukuna geçiş gözlemlenmekte ve güvenlik-özgürlük denkleminde güvenlik ön plana çıkmaktadır⁴¹². b) Ceza hukukundaki esnekleşme, hukuk devleti prensiplerinde bir yumuşamaya neden olmakta ve ceza hukukunun önleyici amaçlara hizmet etmesi ile *son çare/ultima ratio* olma ilkesi aşınmaktadır⁴¹³. c) Düşman ceza hukukunda hazırlık hareketlerinin cezalandırılması, tehlikeli faillerin takibine yönelik özel güvenlik tedbirlerinin geliştirilmesi fiil ceza hukukunun yerini fail ceza hukukuna bıraktığının

⁴⁰⁸ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 400.

⁴⁰⁹ Jörg Arnold, “Beş Tezde Düşman Ceza Hukukunun Gelişim Süreçleri”, çev. İlker Tepe, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 531.

⁴¹⁰ Arnold, “Beş Tezde Düşman Ceza Hukukunun Gelişim Süreçleri”, 532.

⁴¹¹ Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 312-313.

⁴¹² Andreas Eicker, “Ceza Hukukunun Prosedürleştirilmesi Işığında Terörle Mücadele Kanunu Yapma”, çev. Ali Kemal Yıldız, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 678.

⁴¹³ Eicker, “Ceza Hukukunun Prosedürleştirilmesi Işığında Terörle Mücadele Kanunu Yapma”, 687.

göstergesidir⁴¹⁴. d) Düşman ceza hukuku kusurluluğa değil tehlikeliliğe ağırlık veren tedbirler ile kusur ilkesinin aşınmasına neden olur⁴¹⁵. e) Düşman ceza hukukunu bütün imkanlarla ve mümkün olan en erken aşamada kullanmak Nasyonal Sosyalist dönemin yaygın sloganlardan biridir⁴¹⁶. Dolayısıyla, düşman ceza hukukunun düşman ve yurttaş ayrımı, totaliter karakterinin bir göstergesi olup ceza hukukunun genişlemesi otoriterleşme-faşistleşme tehlikesini beraberinde getirir⁴¹⁷. f) Düşman ceza hukukunda düşmanın normal şartlar altında kişi sıfatıyla taşıyacağı hakların askıya alınacağının öngörülmesi masumiyet karinesini ihlal edecektir⁴¹⁸. g) Düşman ceza hukukunda insanın kişi olmaktan çıkarılması insan onurunun reddi anlamına gelmektedir⁴¹⁹. Dolayısıyla düşman-yurttaş ayrımı hukuk devleti ilkesinin öngördüğü herkesin kanun önünde eşit olması prensibine aykırılıkla karakterize olan bir yapı barındırmakta ve bu husus insan onurunun dokunulmazlığını ilkesini de zedelemektedir⁴²⁰.

Sonuç itibarıyla düşman ceza hukuku anlayışı liberal ceza hukuku savunucuları başta olmak üzere, hukuk doktrininin ekseriyeti tarafından olağanüstü tedbir, yaptırım ve kuralları bakımından eleştirilmektedir⁴²¹. Biz de bu eleştirilere katılmaktayız.

1.2.4. Ara Değerlendirme ve Kanaatimiz

Ceza hukukunun bir devinim ve dönüşüm geçirdiği ve bu dönüşümün ceza hukukunun rolüne ilişkin meseleleri gündeme getirdiği⁴²² tartışmasız kabul edilmelidir. Ceza hukukundaki dönüşümü anlamlandırma ve sistematikleştirme çabaları ise oldukça yankı uyandırmaktadır⁴²³. 21. yüzyıldaki gelişmelerin ceza hukukunun liberal

⁴¹⁴ Sinn, “Modern Suç Kovuşturması Düşman Ceza Hukuku Yolunda mı?”, 615.

⁴¹⁵ Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 313.

⁴¹⁶ Arnold, “Beş Tezde Düşman Ceza Hukukunun Gelişim Süreçleri”, 536.

⁴¹⁷ Haydar, “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”, 313.

⁴¹⁸ Hayrettin Ökçesiz, ““Düşman Ceza Hukuku” Düşüncesinin Eleştirisi”, *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*, ed. Yener Ünver (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 555.

⁴¹⁹ Hayrettin Ökçesiz, ““Düşman Ceza Hukuku” Düşüncesinin Eleştirisi”, 556.

⁴²⁰ Rosenau, “Jakobs’un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı”, 401.

⁴²¹ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt: 1*, 148.

⁴²² Keçelioğlu, “Risk Toplumunda Ceza Hukukunun Değişen Yüzü”, 630.

⁴²³ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 6.

karakterinin kaybolmasına ve otoriter bir yaklaşımın benimsenmesine giden yolu açtığı görülmektedir⁴²⁴.

Toplumsal korkuyu besleyen bir suç ve ceza politikasının sonucunda önleyici ceza hukuku, düşman ceza hukuku gibi birçok anlayışın ve özellikle terörle mücadele ekseninde pek çok gelişmenin meydana geldiği anlaşılmaktadır⁴²⁵. Ceza hukukunun dönüşümü, yeni kanunlaştırma faaliyetlerinde, maddi hukuk bakımından cezalandırılabilirlik alanının suçun işlenmesinden önceye kaydırılması ile karakterize olmaktadır ve ceza hukuku bir bastırma aracı olmaktan uzaklaşarak önleme aracı haline gelmeye yaklaşmaktadır⁴²⁶. Ceza hukukuna yerleşen bu yeni akımlar geleneksel ceza hukukçuları tarafından liberal ceza hukuku paradigmasının bir bütün olarak aşılması ve bu yapının ortadan kaldırılması şeklinde algılanmakta ve bu algı cesur yeni dünyada yeni bir *Leviathan*'ın yükselişi (*the rise of a new leviathan*) metaforuyla ifade edilmektedir⁴²⁷. Hukuk öğretisinde ceza hukukunun geleneksel amaçlarından ve fonksiyonlarından ayrılan bu dönüşüm ve değişimi anlamlandırma çabası bulunmakta⁴²⁸ ve fakat ortaya atılan teoriler birbirinin alternatifini olmaktan ziyade bütünüleyicisi olma işlevini görmektedir⁴²⁹. Ceza hukukundaki bu dönüşüm bir şemsiye kavram olarak ve bütün yaklaşımların ortak noktasını teşkil edecek şekilde “*İkili Ceza Hukuku*” ya da “*Ceza Hukukunun İkili Yapısı*” biçimindeki bir tanımlamayla betimlenmektedir⁴³⁰.

⁴²⁴ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:1*, 151.

⁴²⁵ Dönmezer - Erman vd., *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:1*, 149.

⁴²⁶ Keçelioğlu, “Risk Toplumunda Ceza Hukukunun Değişen Yüzü”, 633.

⁴²⁷ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 28. *Thomas Hobbes* 1651 yılında yayınladığı ideal devlet düzenini tasvir eden “Leviathan” adlı eserinde devletin doğuşunu sosyal sözleşmeye dayandırır. *Hobbes’a* göre bireyler, haklarından vazgeçerek tüm haklarını bir insana ya da meclise vermelidir. Böylelikle tüm güç ve kudret tek bir insanda toplanacaktır. Bütün güç ve kudreti elinde bulunduran “civitas” ya da “devlet” ile büyük “Leviathan” doğmuş olacaktır. Michael Curtis (ed.), *The Great Political Theories Volume I* (Avon, 1965), 306-307.

⁴²⁸ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 56.

⁴²⁹ Erman, “Ceza Hukukunun Dönüşümü”, 449.

⁴³⁰ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 59.

Dubber'in ortaya attığı “*İkili Ceza Devleti*” tezi, Batı dünyasının liberal demokrasilerindeki cezai iktidar uygulamalarını biri hukuk devletine özgülenmiş (*Penal Law*) diğeri polis devletine özgül (*Penal Police*) olan ikili bir yapı ekseninde ele almaktadır⁴³¹. Dolayısıyla ceza hukukundaki tüm bu dönüşümü anlamlandırma meselesinin özü ceza hukukunun ikili bir yapıya bürünmesi, bir kısmının polis-istihbarat hukukuna dönüşmesidir⁴³². Devletler, özellikle terör saldırılarına karşı kendisini savunmak için ceza hukuku araçlarına giderek daha fazla başvurmaktadır. *Mitsch'e* göre bu husus, polis hukukunun alanına giren yetki ve görevlerin ceza hukuku alanına kaydırılmasına neden olmaktadır. Yine yazara göre ceza hukukunun polisleşmesine yönelik eğilimin gerekçesi polis yetkililerinin polis hukuku temelinde kullanabileceği müdahale ve önleme araçlarının sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır⁴³³. Bu nedenle polis-istihbarat yetkilerinin sınırlandırılmasına ilişkin yasal düzenlemeler, maddi ceza hukukunda gelecekte işlenebilecek bir suçun çok daha erken aşamasındaki eylemleri suç haline getiren ön alan suçlarının ihdası ve cezalandırılabilirliğin öne alınması yoluyla aşılmaya çalışılmaktadır⁴³⁴.

Cezalandırılabilirliğin öne alınması ve hazırlık hareketlerinden kaynaklanan ceza hukukunun giderek yaygınlaşması zarar ilkesi temeline inşa edilen, cezai haksızlık anlayışıyla hukuksal değerleri korumaya özgülenmiş klasik ceza hukuku anlayışından geriye dönüşün en önemli belirtisidir⁴³⁵.

Sonuç olarak terörle mücadelede maddi ceza hukuku alanında yaygın bir şekilde kullanılan cezalandırılabilirliğin öne alınması ve hazırlık hareketlerinden kaynaklanan

⁴³¹ Yetkin, “Fraenkel’in İkili Devletinden Dubber’in İkili Ceza Devletine Ceza Hukukunun İkili Karakteri”, 1053. *Fraenkel’in “İkili Devlet” tezi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ernst Fraenkel, İkili Devlet - Diktatörlük Teorisine Bir Katkı*, çev. Tahlıl Bora (İstanbul: İletişim Yayınları, 2020). *Dubber’in “İkili Ceza Devleti” tezi hakkında detaylı bilgi için bkz. Markus D. Dubber, The Dual Penal State: The Crisis of Criminal Law in Comparative - Historical Perspective* (Oxford University Press, 2018).

⁴³² Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 65.

⁴³³ Wolfgang Mitsch, “Terrorbekämpfung durch Strafrechtssvorverlagerung”, *Vortrag auf der dritten Internationalen rechtsvergleichende Konferenz an der Universität Postdam am 16 (2014)*, 1.

⁴³⁴ a.y.

⁴³⁵ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 65.

ceza sorumluluğunun açıklanması elzemdir. Nitekim, yeni düzende hukuksal değerlerde yaşanan dönüşüm, tamamlanması halinde ciddi ve ağır zararlar yaratacabilecek suçların henüz zarar neticesi doğurmadan tehlikenin cezalandırılmasını ya da zamansal olarak suç yolunun erken aşamalarında yer alan hareketlerin cezalandırılmasını sonuçlamıştır.

2. CEZALANDIRILABİLİRLİĞİN ÖNE ALINMASI VE HAZIRLIK HAREKETLERİNDEN KAYNAKLANAN CEZA SORUMLULUĞU

2.1. Cezalandırılabilirliğin Öne Alınması

Devletler, genel ya da özel ceza hükümlerinde kabul ettikleri suç ve ceza politikalarının gereği olarak cezalandırılabilirliği çeşitli görünüm biçimleriyle öne çekebilmektedir. Günümüzde yasama organları zarar + kusurluluk temeline dayalı geleneksel ceza hukukunu, aşırı biçimde suç haline getirme yoluyla erozyona uğratmaktadır⁴³⁶.

Cezalandırılabilirliğin öne alınması (*Vorverlagerung*) bütünüyle ceza hukukuna yabancı bir kavram olmayıp ceza kanunlarının hem genel hem de özel hükümlerinde çok sayıda farklı biçimde yer almaktadır ve bu husus ceza hukuku sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir⁴³⁷. Kanun yapıcılar tarafından cezalandırılabilirliğin öne alınması yöntemi kullanılarak cezai müeyyide uygulanması için asıl zararın meydana gelmesi beklenmemekte ve bu doğrultuda suç tipinde netice unsurundan sarfınazar edilmektedir⁴³⁸.

“Öne alma (*Vorverlagerung*)” ile “Genişleme (*Ausweitung, Ausdehnung*)” kavramları arasındaki ilişkiye değinmek de faydalı olacaktır. Bu iki kavramın eş anlamlı olarak birbirlerinin yerine kullanılması şeklinde yaygın fakat hatalı bir görüş

⁴³⁶ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 61.

⁴³⁷ Mitsch, “Terrorbekämpfung durch Strafrechtsvorverlagerung”, 2.

⁴³⁸ Arndt Sinn, “Vorverlagerung der Strafbarkeit - Begriff, Ursachen und Regelungstechniken”, *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht*, ed. Arndt Sinn - Walter Gropp - Ferenc Nagy (Göttingen: Universitätsverlag Osnabrück, 2011), 15 akt. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 66.

bulunmaktadır⁴³⁹. Genişleme kavramsal olarak hem zamansal hem de maddi anlamda genişlemeyi içerisinde barındırırken, öne alma ise salt zamansal anlamda genişlemeyi ifade etmektedir⁴⁴⁰. Dolayısıyla cezalandırılabilirliğin öne alınması genişleme kavramından daha dar olup öne alma cezalandırılabilirliğin genişlemesinin özel bir görünüş biçimini oluşturmaktadır⁴⁴¹. Hazırlık hareketleri suç işleme kastını gösteren icra hareketlerinin öncesinde cezalandırıldığı için⁴⁴² hazırlığın cezalandırıldığı hallerde maddi genişlemeden bahsedilebilir⁴⁴³.

Cezalandırılabilirliğin öne alınması kavramında açıklığa kavuşturulması gereken iki önemli sorun bulunmaktadır. Cezalandırılabilirliğin öne alınması kavramının unsurları şeklinde de ifade edilen bu sorunlar şunlardır⁴⁴⁴: a) Cezalandırılabilirliğin hangi andan itibaren öne alınmış sayılması gerektiği, diğer bir ifadeyle olağan ceza hukuku müdahalesinin gerçekleştiği anın tespiti. b) Cezalandırılabilirliğin öne alınmasında hareketin meydana çıkardığı etkinin hangi kavram (suçun konusu mu, suçla korunması amaçlanan hukuksal değer mi?) üzerinden belirlenmesi gerektiği hususu.

İlk soruna ilişkin cezalandırılabilirliğin ya da olağan ceza hukuku müdahalesinin başlangıç noktası olarak bir görüş uyarınca zarar neticesi esas alınmakta ve bu görüş, zarar neticesinin meydana gelmesinden önceki hareketleri cezalandıran normları öne

⁴³⁹ Gözde Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24/1 (Mayıs 2022), 245.

⁴⁴⁰ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 67. Maddi anlamda genişlemeye taksirli fiile cezai sorumluluk bağlayan normlar örnek olarak verilebilir. Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)” 245.

⁴⁴¹ Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)” 245.

⁴⁴² Ioana Celina Paşca, “The Tendency of Criminalizing Preparatory Acts as Selfstanding Offences or Attempt to Commit an Offence”, *Journal of Eastern European Criminal Law* 01 (2017), 46.

⁴⁴³ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 68.

⁴⁴⁴ Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 246; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 69 vd.

alma kavramının içeriğine dahil etmektedir⁴⁴⁵. Diğer görüş ise cezalandırılabilirliğin öne alınmasında başlangıç noktasını “*nedensel olarak zarar verici veya somut olarak tehlikeli fiilden önce gelen davranışla*” temellendirmektedir⁴⁴⁶. Kanaatimizce olağan ceza hukuku müdahalesinin başlangıç noktası zarar neticesi temelinde ele alınmalı, bir zarar neticesi meydana getirmeyen fiilleri cezalandıran normlar öne alma kavramının içeriğine dahil edilmelidir.

İkinci soruna yönelik, fiilin meydana getirdiği etkinin suçun konusu üzerinden mi, yoksa suçla korunan hukuksal değer üzerinden mi belirlenmesi konusunda doktrinde görüş farklılıkları bulunmaktadır⁴⁴⁷. Bu hususta temel olarak iki görüş bulunmaktadır. Bir görüşe göre soyut bir kavram olan hukuksal değer zarara uğratılamaz ya da tehlikeye düşürülemez. Dolayısıyla tehlikeye düşürülen ya da zarara uğratılan suçun konusudur⁴⁴⁸. Diğer görüş ise fiilin yarattığı etki bakımından hukuksal değeri esas almakta olup suç oluşturan fiil ile hukuksal değer zarara uğratılır veya tehlikeye düşürülür⁴⁴⁹. Hukuksal değerlerin ihlal edilebileceği bir gerçeklik olmakla birlikte

⁴⁴⁵ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 70. Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 246-248.

⁴⁴⁶ Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 248.

⁴⁴⁷ Esasında fiilin yarattığı etkinin nasıl ve hangi kavram üzerinden ele alınması gerektiği meselesi suçun hareket ve netice unsuruna yüklenen anlama kadar uzanmaktadır. Bu konuda detaylı açıklamalar için bkz. Elvan Keçelioğlu, “Sırf Hareket Suçu Soyut Tehlike Suçu Mudur?”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2021), 436 vd.

⁴⁴⁸ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 222 vd.; Koca - Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 118 vd.; Uğur Ersoy, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/41 (Ocak 2020), 33; Osman Gazi Ünal, “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz Veya Programlar Suçu (TCK M. 245/A)”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/2 (Nisan 2022), 592; Elif Bekar Ergüne, “Tehlike Suçları Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları (TCK m 216)”, *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78/3 (Aralık 2020), 1692.

⁴⁴⁹ Mitsch, “Terrorbekämpfung durch Strafrechtssvorverlagerung”, 2; Doğan Soyaslan, *Teşebbüs Suçu* (Ankara: Kazancı Matbaacılık, 1994), 13; Ömer Metehan Aynural, *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)* (İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018), 18 vd.

hukuksal değerlerin ihlali bu değerlerin zarara uğratılması ya da tehlikeye düşürülmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır⁴⁵⁰.

Kanaatimizce, öne alma kavramı fiilin hukuki değer üzerinde yarattığı etki baz alınarak tanımlanmalıdır⁴⁵¹. Zira öne alma işlevinin atfedildiği ceza normu, hukuksal değer ihlal edildiği fiili değil, hukuksal değer gelecekteki öngörülebilir ihlalinin gelişim sürecinde -hukuksal değeri ihlal eden suçtan çok önce- yer alan bir fiili kapsar⁴⁵².

Cezalandırılabilirliğin öne alınmasının çeşitli görünüm biçimleri bulunmaktadır. Cezalandırılabilirliğin öne alınmasına dair normlara, ceza kanunlarının genel ve özel hükümlerinde yer verilmektedir⁴⁵³.

Cezalandırılabilirliğin öne alınması teşkil eden tüm suç kategorilerini ele almak çalışmanın amacı ve kapsamı dışındadır. Bu itibarla, ceza hukukunun genel veya özel hükümlerinde yer alan normlarda düzenlenen hazırlık hareketlerinden doğan (hazırlık kaynaklı) ceza sorumluluğu meselesine değinilecektir.

⁴⁵⁰ Aynural, *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)*, 19.

⁴⁵¹ Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 248; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 77.

⁴⁵² Mitsch, “Terrorbekämpfung durch Strafrechtsvorverlagerung”, 2.

⁴⁵³ Wolfgang Mitsch, “Vorbereitung und Strafrecht”, *JURA–Juristische Ausbildung* 35/7 (2013), 696; Mitsch, “Terrorbekämpfung durch Strafrechtsvorverlagerung”, 2. Esasında öne alma kavramı doktrinde farklı yazarlar tarafından çeşitli şekillerde tasnif edilmektedir. Örneğin Kazaker Bozkurt’a göre cezalandırılabilirliğin öne alınması genel hükümlerde hazırlık (aşaması), teşebbüs gibi hükümlerle gündeme gelirken; özel hükümlerde kalkışma suçları, hazırlık hareketlerinin cezalandırılması (asıl suç tipinin bağımlı olarak hazırlık hareketlerine genişletilmesi ve hazırlık hareketlerinin bağımsız suç olarak düzenlenmesi şeklinde iki görünüm biçimi bulunmaktadır), tehlike suçları, zilyetlik suçları, örgüt suçları ile gündeme gelmektedir. Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 254 vd. Ünal’a göre cezalandırılabilirliğin ön alana kaydırılmasının teşebbüs suçları ve hazırlık hareketlerinin cezalandırılması şeklinde iki görünüm biçimi bulunmaktadır. Ünal, “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz Veya Programlar Suçu (TCK M. 245/A)”, 593. Bozbayındır’a göre önleyici suçlulaştırmanın başlıca örnekleri, ön tamamlanmamış suçlar (*pre-inchoate offences*), bulundurma suçları, soyut tehlike suçlarıdır ve bu suçların ortak özelliği cezalandırılabilirliğin öne alınmasıdır. Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 38.

2.2. Hazırlık Hareketlerinden Kaynaklanan Cezai Sorumluluk

Cezalandırılabilirliğin öne alınmasının görünüm biçimlerinden biri hazırlık kaynaklı ceza sorumluluğudur⁴⁵⁴. Çağdaş ve demokratik ceza hukuku anlayışında kural olarak, bir suçun hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasına ceza kanunlarının genel hükümlerinde yer verilmemektedir⁴⁵⁵. Zira düşünce veya hazırlık evresinde yer alan bir fiilin suç haline getirilmesi bir şüphenin cezalandırılması anlamına gelmektedir ve bu durum temel hak ve özgürlükleri ölçsüz biçimde sınırlandırmaktadır⁴⁵⁶. Liberal ceza hukuku anlayışı ile hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasında ön plana çıkan yönelim hazırlık hareketlerinin özel hükümlerde, istisnai olarak cezalandırılması şeklindedir ve genel olarak suç hazırlığı normatif düzeyde cezaya müstahak kabul edilemez⁴⁵⁷.

⁴⁵⁴ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 144.

⁴⁵⁵ Mitsch, “Vorbereitung und Strafrecht”, 696; İçer, *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 46; Sulhi Dönmezer, “Teşebbüste Hazırlık Ve İcra Hareketleri Tefriki”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 8/3-4 (2011), 437; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 5, 6; Gürkan Özocak, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2018), 85; Paşca, “The Tendency of Criminalizing Preparatory Acts as Selfstanding Offences or Attempt to Commit an Offence”, 46; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 486. Zira bireysel özgürlüklerin teminat altına alındığı bir hukuk devletinde, dış dünyaya yansıyan insan davranışının, işlenmesine kastedilen suç açısından icra hareketi niteliği kazanmadıkça cezalandırılması düşünülemez. Artuk - Gökçen - Alşahin - Çakır, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 712. Bununla birlikte günümüzde kimi devletlerin ceza kanunlarının genel hükümlerinde hazırlık kaynaklı ceza sorumluluğuna yer verildiği görülmektedir. Örneğin, Rusya Federasyonu Ceza Kanunu’nun “*Suçta Hazırlık ve Suça Teşebbüs*” başlıklı 30. maddesi genel hükümler kaynaklı hazırlık ceza hukukuna bir örnektir: “1. Kişinin suçun alet veya araçlarını araması, hazırlaması veya elde etmesi, suç ortağı araması, suç işlemek için anlaşma ya da suç işlemek için kasten farklı ortam yaratma, suç kişinin elinde olmayan nedenlerle tamamlanmamışsa, suçta hazırlık sayılır. 2. Sadece ağır ve nitelikli ağır suçlara hazırlık ceza sorumluluğuna sebep olur. 3. Kişinin doğrudan doğruya suçun işlenmesine yönelmiş kasıtlı hareketleri (hareketsizlik), suç kişinin elinde olmayan nedenlerle tamamlanmamışsa, suçta teşebbüs sayılır”. Emin Hüseyinoğlu, “Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suça Hazırlık”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15/2 (Ekim 2020), 511. Rusya Federasyonu dışında, Macar Ceza Kanunu ve Çin Halk Cumhuriyeti Ceza Kanunu’nda da genel hükümler kaynaklı hazırlık sorumluluğuna yer verilmektedir. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 245, 248.

⁴⁵⁶ Faruk Erem - Ahmet Danışman - Mehmet Emin Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997), 297.

⁴⁵⁷ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 249, 250; Artuk - Gökçen - Alşahin - Çakır, *Türk*

Ceza kanunlarının özel kısmında düzenlenmiş olan suç tipleri belli bir süreç içerisinde meydana gelmekte olup⁴⁵⁸ suçun, oluşu ve işlenişi bakımından aniden ortaya çıkmayan zaman içinde birbirini izleyen, farklı aşamalardan geçen bir olgu olduğu kabul edilmektedir⁴⁵⁹. Dolayısıyla dinamik ve somut perspektiften ele alındığında suç, kural olarak çeşitli aşamalardan geçmektedir ve suçun meydana geldiği ana kadar geçirilen aşamalar “*iter criminis*” (suç yolu) olarak kavramsallaştırılmaktadır⁴⁶⁰. Bir bakıma, suç yolu kavramı, suç olarak meydana gelen insandan sâdır hareketin oluşum sürecini ifade etmektedir⁴⁶¹.

“Suç, bir süreç içinde işlenmekte olup buna suç yolu (*iter criminis*) denmektedir. Bu süreçte önce hazırlık hareketleri daha sonra icra hareketleri gerçekleştirilmektedir...”⁴⁶²

Suç yolunun aşamaları için farklı tasnifler yapılmış olmakla birlikte⁴⁶³ genel itibarıyla suç yolu “*düşünce evresi*”, “*karar evresi*”, “*hazırlık evresi*”, “*icra evresi*”, “*tamamlanma evresi*” ve “*sona erme evresi*” aşamalarından oluşmaktadır⁴⁶⁴. Kişinin

Ceza Hukuku Genel Hükümler, 711; Paşca, “The Tendency of Criminalizing Preparatory Acts as Selfstanding Offences or Attempt to Commit an Offence”, 46.

⁴⁵⁸ Koca - Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 415.

⁴⁵⁹ Önder Tozman, *Suç Teşebbüs* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), 9; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 485.

⁴⁶⁰ Nevzat Toroslu - Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım* (Ankara: Savaş Yayınevi 2021), 295. Yasal düzenlemelerde suç olarak nitelendirilen haksızlığın, başlamasından tamamlanmasına kadar geçen evreye “suç yolu (*iter criminis*)” denilmektedir. Adem Sözüer, *Suç Teşebbüs* (İstanbul: Kazancı Yayınları, 1994), 157. Doktrinde “*iter criminis*” kavramının “suç yörüngesi olarak da tercüme edildiği gözlemlenmektedir. Sami Selçuk, “Suç, Suç Yörüngesi ve Kalkışmanın Konumu”, *Adalet Dergisi* 74/5 (Eylül-Ekim 1983), 801.

⁴⁶¹ Zafer İçer, *Suç Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması* (İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2021), 17.

⁴⁶² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 557.

⁴⁶³ Farklı tasnifler için bkz. Pervin Aksoy İpekçioğlu, *Türk Ceza Hukukunda Suç Teşebbüs* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009), 19 vd; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüm Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 224 vd.

⁴⁶⁴ İçer, *Suç Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 18. Doktrinde suç yolunun evrelerini müellifler farklı şekilde tasniflendirebilmektedir. Dönmezer/Erman *iter criminis*’in evrelerini şu şekilde sınıflandırmaktadır: Birincisi, suç planının söz veya yazıyla açıklanma evresi; ikincisi, hazırlık hareketleri evresi; üçüncüsü teşebbüs yani icra hareketleri evresi; dördüncüsü ise suçun tamamlanma evresi. Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I* (İstanbul: Beta Basım Yayım, 1997), 413. Selçuk suç yolunu maddi evre ve psikolojik evre olmak üzere iki evrede incelemektedir. Selçuk, “Suç, Suç Yörüngesi ve Kalkışmanın Konumu”, 802. Toroslu/Toroslu, suç yolunun evrelerinin düşünce, icra, tamamlanma ve son bulma

dış dünyada herhangi bir etkisi olmayan suç işleme düşüncesi suç kavramının dışında kalmakta olup herhangi bir surette cezalandırılabilir değildir (*cogitationis poenam nemo patitur*)⁴⁶⁵. Zira, kişilerin düşünce dünyasını araştırmak ve onu ceza tehdidinde maruz bırakmak, fiili temel alan hukuk sistemine aykırı olup birey özgürlüğünü tamamen ters yüz eder⁴⁶⁶. Suç işleme kararı alan kişinin kararını suç teşkil eden bir eyleme dönüştürmediği müddetçe cezalandırılmayacağı kabul edilir⁴⁶⁷. Ceza hukuku dışsallık ilkesi (*nulla iniuria sine actione*) gereğince yalnızca dışsal zararlı ve tehlikeli eylemlerle ilgilenmelidir⁴⁶⁸.

aşamalarına ayrıldığını; suçun tamamlanmasının suçun var olduğu, gerçekleştiği anı, suçun sona ermesinin ise suçun son bulduğu, yani suç yolunun kapandığı anı işaret ettiğini belirtmektedir. Bkz. Toroslu - Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 295, 297. Erem/ Danışman/Artuk suç yolunun evrelerini düşünce, karar ve icra olmak üzere üç safhada incelemektedir. Erem - Danışman - Artuk, *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 295. Hakeri, suç yolunun müstakil aşamalarını suç işleme kararı, hazırlık hareketleri, icra hareketleri ve netice olarak dört evrede incelemektedir. Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 487. Soyaslan'a göre, "fail bir suç işlemeyi düşünüp ve bunu gerçekleştirmeye karar verdikten sonra birtakım vasıtalar temin ederek hazırlık yapar ve suçun icrasına başlar. Eğer amacına ulaşır ve ulaştığı amaç kanunun suç olarak öngördüğü netice olur ise suç tamamlanmıştır". Dolayısıyla Soyaslan suç yolunu, düşünce, karar, hazırlık hareketleri, icra hareketleri, netice ve suçun tamamlanması olmak üzere altı evrede incelemektedir. Soyaslan, *Teşebbüs Suçu*, 17. Sözüer, suç yolunun aşamalarını, düşünce, karar, hazırlık, icra, tamamlanma ve nihai amaca ulaşma şeklinde sıralamaktadır. Sözüer, *Suç Teşebbüs*, 157.

⁴⁶⁵ Walter Gropp, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (Berlin/Heidelberg: Springer-Lehrbuch, 2001), 108; Soyaslan, *Teşebbüs Suçu*, 4; Sertaç Işıka, *Gönüllü Vazgeçme* (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2021) 5-6; Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2005), 67-68. Ulpianus'un ünlü özdeyişi olan bu postulata göre "belki günah doğacak ama suç ortaya çıkmayacaktır." Selçuk, "Suç, Suç Yörüngesi ve Kalkışmanın Konumu", 805. Ancak Sieber, ceza hukukunun geçmişte gerçekleşen haksızlığın kınanması ve bu haksızlığın suç haline getirilmesinden ziyade, kolluk hukukuna sapan bir anlayışla, gelecekteki zararların önlenmesi konseptine doğru dönüşüm geçirdiğini; ceza hukukunun bu önleme düşüncesi ve işlevinin, suça hazırlığın ve onu planlamanın da ötesinde düşüncenin cezalandırılmasına, diğer bir deyişle düşünce ceza hukukunun devreye girmesine kadar varabileceği tehlikesini yükselttiğini belirtmektedir. Sieber, "Terör Suçlarının Önalanda Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları", çev. Erdem İzzet Külçür, *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*, 430.

⁴⁶⁶ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 486.

⁴⁶⁷ İçer, *Suç Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 20; Tozman, *Suç Teşebbüs*, 11.

⁴⁶⁸ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 195. Bu noktada düşüncenin ifade edilmesinin bir düşünce suçuna vücut verip vermeyeceği, düşüncüyü ifadenin cezalandırılmasının sınırı ve nihayet bu hususta mutlak cezasız hareketler kategorisi oluşturup oluşturulamayacağı hakkında bkz. Zeki Hafizoğulları, "Liberal-Demokratik Toplum, Hukuk ve Devlet Düzeninde

Suç yolunda ilerleyen failin hazırlık hareketlerinin hem İngiliz hem Türk hukukunda kural olarak cezalandırılmayacağı kabul edilmektedir. İngiliz ve Türk hukukunda failin ceza hukuku sorumluluğu genel hükümlerde teşebbüs düzenlemesi ile sınırlandırılmaktadır⁴⁶⁹. İngiliz ceza hukukunda hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı hazırlık suçları teşebbüsün fiili unsurunu (*actus reus*) aşan bir karakterdedir⁴⁷⁰. Suça Teşebbüs Kanunu'na⁴⁷¹ göre teşebbüs için “bir suçun işlenmesine hazırlıktan öte bir fiilin” (“*an act ... more than merely preparatory to the commission of an offence...*”) varlığı aranmaktadır⁴⁷². Dolayısıyla İngiliz hukukunda genel bir suça hazırlık suçu bulunmamaktadır⁴⁷³. Bununla birlikte 2007 yılında İngiliz ve Galler Hukuk Komisyonu tarafından “suça hazırlık suçu (*criminal preparation*)” şeklinde mevzuat önerisi yapılmıştır⁴⁷⁴. Ancak bu öneriden takip eden iki yıl içinde vazgeçilmiştir⁴⁷⁵. Bunun başlıca gerekçeleri ise öneriye ilgili kuruluşlardan yeterli destek gelmemesi ve suça teşebbüsün mevcut kapsamının tatmin edici ve yeterince geniş olduğunun düşünülmesidir⁴⁷⁶. Türk hukukunda ise 5237 Sayılı Türk Ceza

İfade Hürriyetinin Sınırı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 55 (2004), 85-101; Tozman, *Suçta Teşebbüs*, 11 vd.; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 195 vd.

⁴⁶⁹ Türk Ceza Kanunu'nun “Suça teşebbüs” başlıklı 35. maddesi: “(1) Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur. (2) Suça teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onüç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir.” İngiltere ve Galler 1981 tarihli Suça Teşebbüs Kanunu'nun “Bir suç işlemeye teşebbüs” başlıklı 1. maddesinin 1. fıkrası: “Bir kimse bu madde kapsamında, bir suç işleme kastıyla, suçun işlenmesine hazırlıktan daha fazlasını içeren bir eylemde bulunursa, suç işlemeye teşebbüsten sorumlu olacaktır. (If, with intent to commit an offence to which this section applies, a person does an act which is more than merely preparatory to the commission of the offence, he is guilty of attempting to commit the offence.)”

⁴⁷⁰ Findlay Stark - Stefanie Bock, “Preparatory Offences”, *University of Cambridge Faculty of Law Research Paper* 64 (October 2018), 3.

⁴⁷¹ Suça Teşebbüs Kanunu (*Criminal Attempts Act 1981*), md.1/1.

⁴⁷² R. Antony Duff, *Criminal Attempts*, 57-58.

⁴⁷³ Ronnakorn Bunmee, “Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles”, *Social Science Asia* 2/3 (2016), 3.

⁴⁷⁴ Law Commission, *Conspiracy and Attempts* (London: The Stationery Office, 2009), para. 8.16.

⁴⁷⁵ Law Commission, *Conspiracy and Attempts*, para. 8.67-8.70.

⁴⁷⁶ Bunmee, “Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles”, 3.

Kanunu'nun 35. maddesinde teşebbüs için kişinin işlemeye kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlaması şartı aranmaktadır. İşlenmesine kastedilen suçun doğrudan doğruya icraya başlanmış kabul edilebilmesi için, ihlal edilen normun yasakladığı hareketlerle belirli bir bağlantı ve yakınlık içerisinde bulunan hareketlerin varlığı gerekmektedir⁴⁷⁷. Dolayısıyla teşebbüs sorumluluğu, kişinin asli bir suç işlemeye yönelik "önemli bir adım" attığını varsaymaktadır. Bu açıdan suça teşebbüsün cezalandırılmasının failin atmış olduğu adımların korunan hukuksal değere yönelik somut bir tehlike oluşturması sebebiyle meşru olduğu kabul edilmektedir⁴⁷⁸.

Hazırlık hareketlerinin gündelik yaşamda farklı görünüm biçimleri bulunmaktadır. Klasik hazırlık hareketleri, suç planının başarıya ulaştırılmasına yönelik plan ve tasarı yapılması, suç aletlerinin temini, üretilmesi, bulundurulması, suç yerine gidilmesi, burada kalınması, keşif yapılması, suç için anlaşmak, örgütlenmek gibi tipik hareketler olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁷⁹.

Fail gerçekleştirmiş olduğu hazırlık hareketleri ile suçun gelecekteki icrasını mümkün kılmakta, kolaylaştırmakta ya da suçun işlenmesini, tamamlanmasını güvence altına almaktadır⁴⁸⁰. Hazırlayanın kendisi ya da başka bir fail, hazırlık vasıtasıyla yaratılan suçun icra koşullarını değerlendirip hukuksal değeri ihlal eden bir suç işlemeyi amaçlamaktadır⁴⁸¹. Bir hareketin varlığı (objektif unsur) ve planlama bağlantısı (gelecekteki bir suçun icrasını olanaklı hale getirmek ya da kolaylaştırmak) hazırlığın unsurları olarak işlev görmektedir⁴⁸². Hazırlık gelecekteki bir hedefe yönelik olup

⁴⁷⁷ Artuk- Gökçen - Alşahin - Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 704.

⁴⁷⁸ Stark ve Bock, "Preparatory Offences", 3; Toroslu - Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 303.

⁴⁷⁹ İçer, *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 38-42; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 219, 221; Hüseyinoğlu, "Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suça Hazırlık", 513 vd.

⁴⁸⁰ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 225; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 492; Aksoy İpekçioğlu, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, 49.

⁴⁸¹ Mitsch, "Terrorbekämpfung durch Strafrechtssvorverlagerung", 3.

⁴⁸² Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 226 vd.

(hedef suç) bu hedefe yönelik olma durumu planlama bağlantısı ile karakterize edilmektedir⁴⁸³. Terör saldırılarının “hazırlığı” kavramı nedeniyle, planlanan suçların ağırlıklı olarak önleyici etkisi dikkat çekicidir ve bu suçlar, baskı ve önleme arasındaki arayüzde fonksiyon icra etmektedir⁴⁸⁴.

Ceza kanunlarının özel hükümlerinde bağımsız olarak düzenlenen⁴⁸⁵ ve tipleştirilmiş hazırlık suçlarının⁴⁸⁶ niteliği bakımından bir değerlendirme yapılması gerekli görülmektedir. Bağımsız ve tipleştirilmiş hazırlık suçları yalnızca şeklen bağımsız nitelikte olup başka bir ceza normunda yaptırım altına alınan fiilin ön hazırlığını teşkil eden, yani maddi anlamda hazırlık niteliğinde olan bir fiilin başka bir norm içerisinde bağımsız şekilde yasaklandığı suç tipleridir⁴⁸⁷. Bir görüşe göre kanunda bir suç olarak öngörülen maddi hazırlık hareketleri başlı başına bağımsız bir suç oluşturmaktadır⁴⁸⁸. Bağımsız hazırlık suçları, suç yolunun ifade ettiği anlamda bir hazırlık hareketi olmayıp bu hazırlık hareketleri kanunda öngörülen bir suç tipini ihlal ettiğinden artık hazırlık hareketi değil, icra hareketi niteliğinde olacaktır⁴⁸⁹. Ancak bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre, her ne kadar hazırlık hareketleri ayrı bir suç olarak

⁴⁸³ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 243.

⁴⁸⁴ Radtko - Steinsiek, “Terrorismusbekämpfung durch Vorfeldkriminalisierung? – Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung schwerer staatsgefährdender Gewalttaten”, 107.

⁴⁸⁵ Hazırlık hareketlerinin cezalandırılması çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, genel hüküm olarak cezalandırılma, iştirakin önadımı olarak cezalandırılma ve münferit/istisnai olarak cezalandırılma hazırlık suçlarının görünüm biçimleridir. Bağımsız hazırlık suçları da istisnai cezalandırma niteliğindedir. İçer, *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 58 vd.

⁴⁸⁶ Tipleştirilmiş hazırlık suçları ile belirli karakterdeki ve tehlikeli hazırlık hareketlerinin kanunda bağımsız suç tipleri olarak düzenlenmesi kastedilmekte iken, tipleştirilmemiş hazırlık suçları ile kastedilen kanuni düzenlemede tipik hareketin somutlaştırılmamış olması ve her türlü hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının öngörülmesidir. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 277, 279.

⁴⁸⁷ İçer, *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 69; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 278.

⁴⁸⁸ Sözüer, *Suçta Teşebbüs*, 184-185; Tahir Taner, *Ceza Hukuku Umumi Kısım* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1953), 265.

⁴⁸⁹ Özocak, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, 89.

öngörüldüğünde bağımsız bir suçun oluştuğu kabul edilebilecek olsa da böylesi bir durumda cezalandırılan fiilin hazırlık hareketi olma vasfı değişmeyecektir⁴⁹⁰.

2.2.1. Hazırlık Hareketlerinin Cezasızlığına Dayanak Oluşturan Görüşler

Ceza hukukunda hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması kuralı liberal ceza hukuku anlayışının temel yapıtaşıdır. Hazırlık hareketlerinin kural olarak cezalandırılmama sebepleri için biri objektif diğeri subjektif ekseninde iki ana gerekçe ileri sürülmüştür. Bu görüşler, hazırlığın suçla korunan hukuki değere yönelik somut ve yakın bir tehlike teşkil etmemesi (*tehlikesizlik teorisi-objektif teori*) ile failin gerçekleştirdiği hareketlerin bir suça yönelik olup olmadığının, diğeri bir ifadeyle kastın varlığının tespitindeki zorluktur (*iradenin zayıflığı teorisi-sübjektif teori*)⁴⁹¹.

Tehlikesizlik teorisine göre hazırlık hareketleri, neticeye ve işlenmesi kastedilen suça uzak olmaları nedeniyle kastedilen suç açısından tehlike oluşturmayan veya önemsiz tehlike oluşturan davranışlardır ve dolayısıyla bu nitelikteki hareketler cezalandırılmamaktadır⁴⁹². Hazırlık hareketleri suç ile korunan hukuksal değeri ihlal etmemektedir zira hukuksal değer icra hareketlerinin başlamasıyla beraber ihlal edilmektedir⁴⁹³. Ancak doktrinde hazırlık hareketlerinin cezasızlığına dayanak oluşturan objektif görüş eleştirilmiştir. Bu eleştiriye göre, hazırlık hareketlerinin her zaman icra hareketlerinden daha tehlikesiz olduğunun kabulü hatalıdır zira ağır

⁴⁹⁰ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 234.

⁴⁹¹ Artuk - Gökcen - Alşahin - Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 711; Koca - Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 417 vd.; Devrim Aydın, “Suça Teşebbüs”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 55/1 (Mart 2006), 92; Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt II-III* (İstanbul: Beta, 1992), 399-400; İçer, *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 23; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 306-307; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 493; Ünal, “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz Veya Programlar Suçu (TCK M. 245/A)”, 593; Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 49; Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 255.

⁴⁹² Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 509; Aksoy İpekçioğlu, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, 50; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 490-491; Soyaslan, *Teşebbüs Suçu*, 62.

⁴⁹³ Yener Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003), 1009-1010.

suçların hazırlığı birçok suçun icra hareketinden sosyal olarak daha tehlikelidir⁴⁹⁴. Biz de bu eleştiriye iştirak etmekteyiz.

İradenin zayıflığı teorisine göre, hazırlık hareketleri ile dışa yansıyan irade tespit edilememekte ve sadece bu hareketlere bakarak failin hangi suçu işleyebileceğini kanıtlamak güç hatta imkânsız olmaktadır⁴⁹⁵. Dolayısıyla hazırlık hareketlerinin değişik ve çok anlamlılığı suç kastını şüpheye düşürmektedir ve bu ispat güclüğü de hazırlığın cezalandırılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir⁴⁹⁶. Ancak hazırlık hareketleri failin planladığı suçla doğrudan ilgili olup bu planı ortaya çıkaran hareketleri temsil etmektedir⁴⁹⁷. Fail hazırlık hareketlerini gerçekleştirirken suç kastını kesin bir şekilde ortaya koyabilir; buna karşılık icra hareketleri safhasında bu anlamda kesin bir kararın varlığı mevcut olmayabilir⁴⁹⁸. Bunun yanı sıra, subjektif unsurlar için ağırlaştırılmış gereklilikler hazırlık suçlarının karakteristik özelliğidir; ağırlaştırılmış subjektif unsurlarla mündemiç hazırlık suçlarının yaratımı ise fiil ceza hukukunun gerekliliklerini karşılamaktan uzak olup bu tercih fail ceza hukuku yönelimine sebep olabilir⁴⁹⁹.

2.2.2. Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılabilirliğine Dayanak Oluşturan Görüşler

Hazırlık hareketleri çoğunlukla doğrudan doğruya bir tehlike oluşturmamakta ve bu hareketlerin hangi kastla yapıldığı anlaşılamamaktadır⁵⁰⁰. Bir hukuk devletinde bireylere sağlanan hak ve hürriyetler, bu temel hak ve özgürlüklerin bireylere azami olarak hareket serbestisi tanınması, bu kapsamda fiilin cezalandırılabilirlik alanının

⁴⁹⁴ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 311.

⁴⁹⁵ Aydın, “Suça Teşebbüs”, 92; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 509; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 493; Önder, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 400; Kayıhan İçel, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Beta, 2016), 501.

⁴⁹⁶ Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 492-493; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 312-313; Toroslu - Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 307.

⁴⁹⁷ Paşca, “The Tendency of Criminalizing Preparatory Acts as Selfstanding Offences or Attempt to Commit an Offence”, 47.

⁴⁹⁸ Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 511-512.

⁴⁹⁹ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 316.

⁵⁰⁰ Toroslu - Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 307.

daraltılması ve cezalandırılabilirliğin çizgisinin belirli bir safhadan itibaren başlatılması hazırlık hareketlerinin kural olarak cezalandırılmaması düşüncesinin temelini oluşturmaktadır⁵⁰¹. Bununla birlikte suç ve ceza politikasının gereği olarak, hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı durumlara da rastlanmaktadır. Dolayısıyla hazırlık hareketlerinin cezalandırılması gerektiğini düşünen görüşler, cezalandırma gerekliliğinin temelinde yatan çeşitli gerekçeler ileri sürmüştür. Bu görüşler iki ana ekseninde toplanmaktadır: *Korunan hukuki değer*in üstünlüğü/hazırlık hareketinin tehlikeliliği görüşü ve *olabildiğince erken atılma/erkenden müdahale yetkileri oluşturma görüşü*⁵⁰².

*Korunan hukuki değer*in üstünlüğü görüşü hazırlığın cezalandırılması gerekliliğini şöyle ifade etmektedir⁵⁰³: Her ne kadar ceza hukuku öğretisi ağırlıklı olarak hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması prensibini kabul etmiş olsa da, hukukun koruduğu değerlerin aynı değer ve öneme sahip olmadığı, hukuksal değerlerin arasında hiyerarşik bir derecelendirme yapılmasının zorunlu olduğu açıktır ve haksızlığın ağırlığı nedeniyle daha çok korunmaya layık görülen hukuksal değere yönelik ihlaller cezalandırılabilirliğin öne alınmasını gerektirmektedir⁵⁰⁴. Bazı suçların hazırlığı niteliğinde olan, tehlikelilik karakterine sahip davranışlar toplum üzerinde endişe ve huzursuzluk yaratmaktadır ve bu karakteri taşıyan hareketler kanun koyucunun izlediği ceza politikasının gereğince bağımsız suç olarak cezalandırılmaktadır⁵⁰⁵.

⁵⁰¹ İçer, *Suç Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 37.

⁵⁰² İçer, *Suç Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 51 vd; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 316; Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 494.

⁵⁰³ Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, 1008-1010; Ünal, “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz Veya Programlar Suçu (TCK M. 245/A)”, 592, 594.

⁵⁰⁴ İçer, *Suç Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 52.

⁵⁰⁵ Soyaslan, *Teşebbüs Suçu*, 62; Aksoy İpekçioğlu, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, 52.

Korunan hukuksal değer öğretisinin Anglo-Amerikan ceza hukukundaki muadili de zarar ilkesidir (*harm principle*)⁵⁰⁶. Çeşitli hukuk öğretilerinde cezalandırılabilirliği zarar kavramı temelinde açıklamaya yönelik bir çaba mevcuttur ve dolayısıyla zarar kavramı ceza hukukunda son derece önemli bir yere sahiptir⁵⁰⁷. Hem hukuksal değer öğretisi hem zarar ilkesi ceza hukukunun amacını ahlaka aykırı eylemleri önleme düşüncesi olarak kabul eden görüşün karşısında olup bu görüşler ceza hukukundaki ihlali, norma sadakatsizlik olarak değil hukuksal değer/zarar prensibi ekseninde açıklamaktadır⁵⁰⁸.

Bilhassa devletin iç güvenliğine yönelik oluşturulan tehlikeler ile terörizm ve örgütlü suçluluğun oluşturduğu tehlikeler ceza hukuku müdahalesinin öne alınmasıyla engellenmeye çalışılmaktadır⁵⁰⁹. Bu perspektiften terör saldırılarını ceza hukuku araçlarıyla etkin bir şekilde önlemek için hukuki değer zararının ön alanındaki davranışlar kriminalize edilmektedir ve bu kriminalizasyon bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır⁵¹⁰. Afganistan ya da Pakistan’da bir terör kampına katılan, silah ve patlayıcı kullanımı konusunda eğitim alan ve bu çerçevede ideolojik eğitimden geçen herkes güvenlik için potansiyel bir tehlike oluşturmaktadır⁵¹¹. Bu tür olası terörist saldırganların ve onların terör saldırılarının yarattığı özel potansiyel tehlike, cezai sorumluluğun ilgili hazırlık hareketi alanına kaydırılmasını haklı çıkarmaktadır ve terörizmle etkili mücadele etmenin tek yolu budur⁵¹².

Olabildiğince erken atılma/erken müdahale yetkileri oluşturma görüşüne göre, belirli bazı suçlarda cezalandırılabilirlik alanını teşebbüs anından itibaren başlatmak, ceza

⁵⁰⁶ Anglo-Amerikan temelli zarar ilkesi ile Kıta Avrupası eksenli hukuksal değer teorisi karşılaştırması hakkında detaylı bilgi için bkz. Lucille Micheletto, “Towards an Integrated (and Possibly Pan-European?) Prima Facie Legitimacy Test: Merging the Rechtsgut Theory, the Offensivität Principle, and the Harm Principle”, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 29/3-4 (2021), 241-263.

⁵⁰⁷ İlhan Bulut, *Suçta Netice* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 96.

⁵⁰⁸ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 317-318.

⁵⁰⁹ Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)” 249.

⁵¹⁰ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 329.

⁵¹¹ Siegfried Kauder, “Strafbarkeit Terroristischer Vorbereitungshandlungen: Erwiderung Zu Deckers/Heusel”, *Zeitschrift Für Rechtspolitik* 42/1 (2009), 22.

⁵¹² Kauder, “Strafbarkeit Terroristischer Vorbereitungshandlungen: Erwiderung Zu Deckers/Heusel”, 22.

normunu etkisizleştirmektedir. Bu nedenle belirli bir fiile mümkün olan en erken aşamada müdahale edilmesi, suçun koruduğu hukuksal değerin koruma amacına ulaşması açısından gereklilik arz etmektedir⁵¹³. Cezalandırılabilirliğin öne alınmasının sonucu olarak usuli polis-istihbarat yetkileri de maddi ceza hukukundaki öne almayı takip etmektedir. Böylelikle ceza hukukunun soruşturma tedbirleri için müdahale eşiği düşmekte, maddi hukuk zamanla daha fazla usûle yönelik işlevler üstlenmektedir⁵¹⁴. Ancak maddi ceza hukukunu izleyen usuli genişlemeler devlet organlarına tanınan takdir yetkisinin kötüye kullanım tehlikesi açısından endişe yaratmaktadır ve bu durum aynı zamanda devletin en müdahaleci ceza muhakemesi önlemlerinin ve istihbaratın kapsamlı kullanımına olanak tanımaktadır⁵¹⁵.

Terör saldırılarının hem devletin varlığına ve bütünlüğüne hem de bireylerin başta yaşam olmak üzere pek çok hak ve hürriyetine ağır ihlaller içeren sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Dolayısıyla terör suçlarında korunan hukuksal değer çok yönlü ve ağır ihlallerin engellenmesine yöneliktir. Terör kapsamında kalan fiillerin teşebbüs yoğunluğuna ulaşmasını beklemek ceza normunu etkisizleştirebilir. Ayrıca terör konusunda maddi ceza hukukundaki genişlemeyi takip eden usuli genişlemeye de ihtiyaç duyulmaktadır. Terör saldırılarına hazırlık oluşturan fiillerin bizatihi icrasının kamu düzeni açısından tehlikelilik hali oluşturduğu da açıktır. Bu düşünceler ışığında terör saldırılarına yönelik hazırlık hareketlerini cezalandırmanın hukuksal açıdan nedeni *hukuki değerin üstünlüğü/hazırlık hareketlerinin istisnai tehlikeliliği ve olabildiğince erken atılma/erken müdahale yetkileri oluşturma* görüşlerine dayanılarak açıklanabilir.

2.3. Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılmasının Sınırına İlişkin Standartlar

Birinci bölüm altında terör saldırılarının önlenmesine yönelik uluslararası ve bölgesel düzenlemelerin içerikleri tahlil edildiğinde, bu düzenlemelerde bir terör saldırısının icrasından önce korunan hukuksal değerin ön alanında bulunan hazırlık hareketlerinin

⁵¹³ İçer, *Suçta Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*, 52.

⁵¹⁴ Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 251.

⁵¹⁵ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 46.

cezalandırılabilirliğine ilişkin hükümlerin yer aldığı görülmüştür. Bununla birlikte bu düzenlemelerde, cezalandırılabilirliğin öne alınmasına dair sınırlandırıcı hükümlere yer verilmemesi dikkate değer bir eksikliktir.

Hazırlık niteliği taşıyan bir fiilin genel cezalandırma politikasının dışına çıkılarak suç olarak düzenlenmesi konusu⁵¹⁶ “*Uluslararası Ceza Hukuku Derneği’nin*” (AIDP) 2009’da İstanbul’da düzenlenen 18. Uluslararası Ceza Hukuku Kongresinde tartışılmıştır. Kongre’nin ardından alınan kararlarda uluslararası terörizm, sınır ötesi organize suç, silah ticareti gibi suçların ülke sınırlarını aşan boyutları ile bireylerin ve toplumun hukuki değerlerine ciddi zarar verdiği kabul edilmiştir. Ayrıca bu suçlarla mücadele edebilmek amacıyla hazırlık hareketlerinin cezalandırılması eğiliminin ana hatlarının çizilmesinin ve böylelikle farklı ülkeler arasında maddi ceza hukukunun uyumlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır⁵¹⁷. Terörizm, örgütlü suç ve diğer ağır suçlar ile mücadele hususlarındaki meşru durumun, istisnai hükümlerin kapsamlı bir şekilde uygulanması için mazeret oluşturmayacağı; bu nedenle, ceza hukukunun hukukilik, orantısallık, ultima ratio, bireysel sorumluluk, insan hakları ve temel özgürlükler gibi ilkelerinin dikkate alınması suretiyle, ceza hukukunun dönüşümünde otoriter eğilimlerden kaçınmanın gerekliliği ifade edilmiştir⁵¹⁸. Dolayısıyla Kongre sonrası kararda hazırlık hareketlerinin cezalandırılması hususunda aşağıdaki şartların varlığı aranmış ve söz konusu şartlar mevcut olmadan yapılan düzenlemelerin meşru kabul edilmeyeceği belirtilmiştir⁵¹⁹:

“1. Diğer insanların özgürlüklerine, hayatlarına, vücut bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verecek çok ağır bir suçun önlenmesi;

2. Hukukun, hangi hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağını çok genel ifadelere başvurmadan (“diğer tüm hazırlık hareketleri” gibi) ve özellikle sadece suç işleme

⁵¹⁶ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 49.

⁵¹⁷ Türk Ceza Hukuku Derneği (TCHD), “18. Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi” (Erişim 30 Aralık 2023).

⁵¹⁸ Elif Yarsuvat (çev.), “Hazırlık Hareketleri ve İştirakın Genişleyen Biçimleri/Karar/Müzakereler (Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi, 20-27 Eylül 2009, İstanbul)” *Suç ve Ceza Dergisi* 1 (2010), 16.

⁵¹⁹ Yarsuvat (çev.), “Hazırlık Hareketleri ve İştirakın Genişleyen Biçimleri/Karar/Müzakereler (Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi, 20-27 Eylül 2009, İstanbul)”, 15-17.

kastının cezalandırılmasından kaçınarak, objektif ve somut hareketleri tanımlamış olması;

3. Suç haline getirilen fiillerin asıl suçun işlenmesine sıkı sıkıya bağlı olması ve yukarıda belirtilen hukuki yararlarla somut ve yakın tehdit teşkil eden bu bağlantının, objektif olarak belirlenebilmesi;

4. Failin somut ve belirli bir suçun işlenmesi için doğrudan kasıt (dolus directus) ile hareket etmesi;

5. Ceza, asıl suç için öngörülenden daha hafif ve her halükârda, teşebbüs ile orantılı olmalıdır. Hazırlık hareketleri, gerçekleştirilmesi planlanan suçun oluşması neticesini verdiğinde, asıl suç için öngörülen cezanın, hazırlık hareketleri için öngörülen cezayı içermesi;

6. Failin hazırlık hareketlerinden gönüllü vazgeçerek hareketlerine devam etmemesi halinde, failin cezalandırılmaması veya cezasında indirim yapılması.”

AIDP standartları, terör suçlarında hazırlık hareketlerini cezai norm haline getiren devletler için uyulması gereken sınırları belirleyen bir rehber niteliğindedir. Ayrıca bu standartlar, içerisinde cezalandırmanın sınırına yönelik önemli ceza hukuku ilkerini de barındırmaktadır. Uluslararası Ceza Hukuku Derneği; her beş senede bir, dünyanın çeşitli ülkelerinde, farklı ülkelerin teorisyenleri tarafından ceza hukukuna ilişkin önemli bir sorunun tartışılıp görüşüldüğü kongreler düzenlemektedir. Kongre sonucunda alınan kararlar devletler için bağlayıcı olmamakla birlikte doktriner anlamda suç ve ceza politikalarının idealize edilmesinde önem arz etmektedir⁵²⁰.

Cezalandırılabilirliğin öne alınmasının ve hazırlık kaynaklı ceza sorumluluğunun sınırlarını belirleme konusunda doktriner bir çaba da mevcuttur. İngiliz doktrinde *Ashworth/Zedner*, cezalandırılabilirliğin öne alındığı önleyici ceza hukuku normlarına (örneğin örgüt üyeliği, zilyetlik/bulundurma suçları gibi) yönelik 7 sınırlandırıcı ilke önermektedir⁵²¹:

⁵²⁰ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 49/dp. 7.

⁵²¹ Ashworth - Zedner, *Preventive Justice*, 108, 112 ve 114.

1. *Kriminalizasyon zarar ilkesi temel alınarak gerçekleştirilmelidir ve yalnızca bir zararın ya da zarar riskinin ortaya çıkması haksızlık teşkil etmelidir.*
2. *Belirli bir davranışın önleyici amaçlarla suç oluşturulmasının yeterli gerekçelerinin belirlenmesinde, kriminalizasyonun riskleri ile önlenmeye çalışılan zararın ciddiyeti dikkate alınmalıdır. İlkesel olarak, kabul edilebilir bir önleme düzeyine ulaşabilecek en az kısıtlayıcı ve sınırlandırıcı yaklaşım benimsenmelidir; bireyin devlet müdahalesine karşı özerkliğinin olası ve yersiz bir şekilde erozyona uğratılmasından kaçınılmalıdır.*
3. *Prensip olarak, bir kişi sadece ileriye dönük olarak işlemeyi kastettiği fiilleri açıkça beyan etmişse, bu kişinin gelecekte yapabileceği eylemler temelinde işlediği fiillerden dolayı ceza sorumluluğu doğabilir.*
4. *Suç teşkil eden davranış, önlenmesi gereken zarardan ne kadar uzaksa ve bu zarar ne kadar az haksızlık içeriğine sahipse, suç haline getirme durumu o kadar temelsizdir. Ancak böyle bir hareketin kriminalize edilmesi sonucu ortaya çıkmışsa, kanun koyucu tarafından daha üst düzey kusur gereklilikleri karşılanmalıdır.*
5. *Prensip olarak, bir kişinin gelecekteki eylemlerinden dolayı adil ve meşru bir şekilde sorumlu tutulabilmesi için bu kişinin, başkalarının gelecekteki eylemlerinden yalnızca o fiillere yeterli ölçüde normatif katılımı bulunmalı (örneğin teşvik etmiş, yardım etmiş veya kolaylaştırmış olmalı), veya başkalarının eylemleri öngörülebilmeli ve kişinin başkası tarafından oluşturulabilecek bir zararı önleme yükümlülüğü bulunmalıdır.*
6. *Önleyici suçlar da dahil olmak üzere tüm suçlar, cezalandırılan haksızlığı açık bir şekilde tanımlamalı, kanunilik ilkesi gibi hukuk devleti değerlerine uygun olmalıdır.*
7. *Önleyici suçlar da dahil olmak üzere tüm suçlar, mahkemenin daha geniş bir davranışa değil, hedeflenen belirli bir haksızlığa karar vermesini gerektirecek şekilde kaleme alınmalıdır.*

Alman doktrininde Sieber hazırlık suçlarında haksızlığın gerekçelendirilmesini 3 ana başlık altında açıklamaktadır⁵²²:

⁵²² Sieber, “Terör Suçlarının Önalanında Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları”, 448.

1. Hazırlık suçlarında haksızlığın gerekçelendirilmesi, şüphe taşımayan gündelik hareketlerin dışında açık bir suç bağlantısı gerektirmektedir. Dolayısıyla, hazırlık kararı açık ve objektif olarak görülebilir şekilde ortaya konulmalıdır.

2. Hazırlık hareketi ile objektif olarak -eylem planı temelinde- önemli ölçüde tehlike meydana getirilmelidir.

3. Hazırlık suçları çoğunlukla eyleme uzaktır ve buna paralel olarak planlanan eylem düşük düzeyde somutlaşmaktadır. Bu nedenle hazırlık suç tipinde yeterli derecede sübjektif haksızlık unsuru öngörülmalı; gelecekteki eyleme yönelik saik ya da bilme şeklinde nitelikli kastın varlığı aranmalıdır.

Türk doktrininde Yetkin'e göre hazırlık hareketinin meşru bir şekilde cezalandırılmasına yönelik kabul edilen kriterler şunlardır⁵²³:

1. Hedef suç, önemli bir hukuki değeri korumalı, ağır nitelikte olmalı ve başka bir hazırlık suçu olmayıp bir zarar suçu olmalıdır.

2. Hazırlık istisnai olarak ve özel hükümlerde tiplleştirilmiş şekilde cezalandırılmalıdır.

3. Cezalandırılabilirliğin öne alınması açısından geçerli olan belirlilik, kusurluluk ve ölçülülük ilkelerine riayet edilmelidir. Düşüncenin ve mutlak cezasız hareketlerin hazırlık hareketi olarak tasvir edilmemesi ve hazırlığın esas suça nazaran daha hafif cezalandırılması gerekmektedir. Ayrıca kanun koyucular genel olarak bir suça hazırlık hareketinin cezalandırılması şeklinde bir formülasyondan kaçınmalıdır.

4. Hazırlık hareketi tehlikelilik niteliğini haiz olmalı, hedef suça elverişli bir hareket olmalıdır.

5. Hazırlık suçu doğrudan kastla işlenmeli, planlama bağlantısı olmalıdır.

6. Hazırlık suçlarında etkin pişmanlık ve gönüllü vazgeçme hükümlerine yer verilmelidir.

⁵²³ Yetkin, Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu, 396-397.

3. ARA DEĞERLENDİRME

Hazırlık suçları gelecekte tamamlanacak bir suçun⁵²⁴ işlenebileceğine dair bir tehlike (riziko) taşıdığı düşünülen fiilleri cezalandırır. Bu suçlar, cezai sorumluluğu zarara yol açan fiilin gerçekleşmesinden önceki planlama ve hazırlık aşamasındaki fiillere kadar geriye götürür. Planlama ve hazırlık aşamasındaki bu fiiller, tamamlanmış suçtan önce gelen ve tehdit altına alınan zarardan oldukça uzak olan hareketlerdir⁵²⁵. Hazırlık hareketlerinde hazırlayan gelecekte işlenecek bir suça yönelmiştir ve hazırlık hareketleri gelecekteki hedef suçun icrasını kolaylaştıran, olanaklı kılan ve güvence altına alan fiillerdir⁵²⁶.

Önleyici ceza kanunları, henüz zarar verme elverişliliği ortaya çıkmamış olsa bile yasaklanmış zararı önlemek (*pre-empt*) için giderek daha yaygın hale gelmiştir. Bu tür düzenlemelerle ceza hukuku geleneksel ceza hukuku anlayışından önleyici ceza hukuku konseptine sapma gerçekleştirmektedir. Hazırlık suçları da bu önleyici suçlardan biridir. Ceza hukukunun temel işlevlerinden biri de zararın önlenmesidir; bu amaca odaklanan hazırlık suçları, devlete -zararın ortaya çıkmasını önlemek amacıyla- devam eden bir suç zincirinin daha erken aşamasına müdahale etme yetkisi vermektedir⁵²⁷. Bilhassa önleyicilik işlevleri nedeniyle hazırlık suçları ceza hukukunda kendisine yer bulmuştur ve gelecekte gerçekleşecek bir esas suçla bağlantı, hazırlık suçlarının ayırıcı niteliğini ortaya koymaktadır⁵²⁸. Dolayısıyla suça hazırlık eylemlerinin cezalandırılması geniş perspektifte devletin önleme görevinin bir

⁵²⁴ İngiliz ceza hukuku doktrininde, tamamlanmamış suç (*inchoate offence*) veya tamamlanmamış sorumluluk (*inchoate liability*) kavramı bulunmaktadır. Tamamlanmamış suç failin mağdura yönelik planladığı saldırının henüz gerçekleşmemiş olması anlamında kullanılmaktadır. Bu noktada teşebbüs (*attempts*), komplo (*conspiracies*) ve 2007 tarihli Ağır Suçlar Yasası'nın (Serious Crimes Act, 2007) 44. ve 45. maddelerinde yer alan suçlar tamamlanmamış suçların tipik örnekleridir. Jonathan Herring, *Great Debates in Criminal Law* (Palgrave Macmillan, 2012), 160-161. Tamamlanmamış suç kavramı ile ilgili detaylı açıklamalar için bkz. William Wilson, *Criminal Law: Doctrine and Theory* (Pearson Education, 2011), 503-549.

⁵²⁵ Stark - Bock, "Preparatory Offences", 2.

⁵²⁶ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 244.

⁵²⁷ Bunmee, "Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles", 2.

⁵²⁸ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 552.

parçasıdır ve bu önleyici görev, aktüel zarara yol açmayan eylemlerin kriminalize edilmesi için oluşturulan kanuni düzenlemelerin gerekçesidir⁵²⁹. Ancak ortada bir suç olmadığı gerçeği göz ardı edilerek öngörülen peşinen kriminalizasyon, henüz eyleme geçmeden önce kötü niyetler için ya da bir suçun işlenmesinden zamansal olarak oldukça uzak faaliyetler için sorumluluk yükler ki, bu durumda cezanın haklı olduğundan bahsedilemez⁵³⁰.

Kanun koyucu, cezalandırılabilirliği teşebbüsün ön alanına çeken hazırlık suçlarında ceza hukukunun öne alınma gerekçesini hedef suçun özel tehlikeliliği ve bu suçların önlenmesinde erken müdahale gerekliliği esasına dayandırırsa da hazırlık hareketinin haksızlığının bu şekilde gerekçelendirilmesi yetersizdir⁵³¹. Suç işleme iradesinin tespitindeki zorluk görüşü de hazırlığın cezalandırılmamasına ilişkin yeterli bir dayanak değildir. Hazırlığın cezasızlığı kuralını ne fiilin tehlikesizliğinde ne de suç işleme iradesindeki tespitin zorluğunda aramak gerekir; hazırlığın cezalandırılması kural haline gelirse cezadan muaf alan yalnız düşünsel alan olacaktır⁵³².

Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının birtakım sakıncaları olduğu ifade edilmiştir. Bu sakıncalar şunlardır⁵³³:

1) Aynı önleyici amacı paylaşan geleneksel suçların aksine hazırlık suçları, tamamen gizli bir niyetle/doğrudan kastla yapılan, objektif olarak zararsız eylemleri cezalandırmaya izin verir.

2) Hazırlık suçları, tüm yurttaşların faydalanması gereken özel alan olan pişmanlığa yer bırakmamaktadır.

⁵²⁹ Ashworth - Zedner, *Preventive Justice*, 94.

⁵³⁰ Lucia Zedner, “Pre-Crime and Pre-Punishment: A Health Warning”, *Criminal Justice Matters* 81/1 (September 2010), 24.

⁵³¹ Sieber, “Terör Suçlarının Önalanda Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları”, 447-448.

⁵³² Dolayısıyla hazırlığın kural olarak cezasızlığının dayanağını, cezai iktidarın sınırlandırılması ihtiyacının yanı sıra liberal ve özgürlükçü ceza hukuku anlayışında aramak gerekir. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğinin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 387, 388.

⁵³³ Bunmee, “Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles”, 2.

3) *Hazırlık hareketleri cezalandırılabilirliğin kapsamına dahil edilir edilmez devlet, vatandaşların zihinsel alanlarına müdahale etmek, zararsız hazırlık eylemlerine rağmen suçun işlenmesini önlemek için adil görünen bir mazerete sahip olur.*

4) *Ön hazırlık suçları (pre-inchoate offence) bireyleri siyasi olarak devlete bağımlı hale getirebilir.*

Bu sakıncalar göz önünde bulundurulduğunda hazırlık suçlarının liberalizm, demokrasi, insan hakları, özerklik ve sivil özgürlük gibi temel değerlere zarar verdiği görülmektedir⁵³⁴.

Tüm bu açıklamalar ışığında, bir terör saldırısı şeklindeki hedef suça hazırlık oluşturan fiilleri cezalandıran kanun koyucular, cezalandırmanın meşruluğunu sağlamak için yukarıda açıklanan standartlara uygunluğu gözetmelidir ve hazırlık hareketleri istisnai olarak özel hükümlerde cezalandırılmalıdır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye ve Birleşik Krallık'ın yasal düzenlemelerinde yer alan hazırlık niteliğindeki terör suçlarının hazırlığın cezalandırılmasına ilişkin standartları karşılayıp karşılamadığı tartışılacaktır.

⁵³⁴ Bunmee, “Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles”, 2.

BÖLÜM 3

TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN TERÖRLE MÜCADELE MEVZUATINDA YER ALAN HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARI VE HAZIRLIĞIN CEZALANDIRILMASINA İLİŞKİN STANDARTLARA UYGUNLUĞUNUN ANALİZİ

1. ÇEŞİTLİ SUÇ KATEGORİLERİNE GÖRE HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARI

İngiliz doktrininde özellikle terör suçlarına yönelik cezalandırılabilirlik alanının öne çekildiği suç tipleri için “precursor crimes”⁵³⁵, “preventive offences”⁵³⁶, “preparatory offences”⁵³⁷, “pre-inchoate offences”⁵³⁸, “preparation offences”⁵³⁹, “prophylactic crimes/offences”⁵⁴⁰ gibi çeşitli kavramlar kullanılmıştır. İfade edilmelidir ki, bu kavramlar arasında çoğunlukla örtüşen bir anlam birliği vardır. Söz konusu kavramlarla, suçun teşebbüs aşamasına ulaşmadan henüz hazırlık hareketi safhasında kalan fiilleri cezalandırılabilirliğin kapsamına dahil eden suçlar ifade edilmektedir. Türk doktrininde ise terör suçlarına yönelik hazırlık hareketlerinin müstakil suç olarak düzenlenmesine ilişkin hususlar Alman ceza hukuku ile karşılaştırmalı olarak ele

⁵³⁵ Clive Walker, “Counter-Terrorism Through Precursor Crimes”, *Precursor Crimes of Terrorism: The Criminalisation of Terrorism Risk in Comparative Perspective*, ed. Clive Walker, Mariona Llobet Angl  - Manuel C. Meli  (Edward Elgar Publishing, 2022), passim.

⁵³⁶ Bkz. Ashworth - Zedner, *Preventive Justice*, 95 vd.; Simon, *Preventive Terrorism Offence*, passim.

⁵³⁷ Stark - Bock, “Preparatory Offences”, 2 vd.; Bunmee, “Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles”, passim.

⁵³⁸ Rory Kelly, “The Right to a Fair Trial and the Problem of Pre-Inchoate Offences”, *European Human Rights Law Review* 6 (October 2017), passim.

⁵³⁹ Phil Edwards, “Counter-Terrorism, the Rule of Law and the “Counter-Law” Critique”, *Verfassungsblog* (Erişim 12 Aralık 2023).

⁵⁴⁰ A. P. Simester, “Prophylactic Crimes”, passim; Simester - Hirsch, *Crimes, Harms, And Wrongs: On The Principles Of Criminalisation*, passim.

alınmıştır⁵⁴¹. Alman Ceza Kanunu m. 129a ve 129b’de düzenlenen örgüt suçlarının kapsamı dışında kalabilecek ancak örgütle bağlantılı olup ceza sorumluluğunu daha da erken bir döneme çeken hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasını öngören düzenlemeler için “önanan suçları” kavramı kullanılmıştır⁵⁴². Alman Ceza Kanunu’nda yer alan devletin güvenliğini tehdit eden ağır suçlara ilişkin bazı hazırlık hareketlerini cezalandıran ön alan suçlarıyla (m. 89a, 89b ve 91) esasen “*hazırlık hareketlerinin hazırlığını oluşturan fiiller*” cezalandırılmaktadır; klasik anlamda örgüt suçlarının ve örgütlü suçluluğun kapsamı dışında kalan bu suçlar ceza hukukunu *önleyici ceza hukuku* anlayışına yaklaştırmaktadır⁵⁴³. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında tespit edildiği üzere Türk hukukunda terör saldırılarına hazırlık oluşturan fiillerin cezalandırıldığı suç tiplerinin terör amaçlı örgütlenme, silahlı örgütlenme, silahlı örgüte silah sağlama suçları olduğu ve bu suçların klasik anlamda örgütlü suçluluk kapsamında kaldığı göz önünde bulundurulduğunda ceza hukukunun niteliksel açıdan dönüşümünün yoğun bir şekilde terörle mücadele mevzuatına yerleştiğini söyleyebilmek güçtür. Yine detaylı şekilde incelenecek olmakla birlikte, Türk hukukunun aksine Birleşik Krallık terörle mücadele mevzuatında gerçekten de hazırlığa hazırlığın cezalandırıldığı, dolayısıyla ceza hukukunun klasik anlayıştan uzaklaştığı ifade edilebilir.

1.1. Türk Hukuku

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, terör eylemlerini engellemek ve böylelikle devletin siyasal iktidar düzenini, anayasal sistemini korumak amacıyla çıkarılmıştır. Bu nedenle kanun “hazırlık” ve “hazırlık başlangıcı” niteliğindeki eylemleri cezalandırmak suretiyle zarar neticesinin önlenmesini amaçlamaktadır⁵⁴⁴.

⁵⁴¹ Bkz. Kazaker Bozkurt, “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”, 241-288.

⁵⁴² Alman ceza hukuku literatüründe “*vorfelddelikte*” olarak ifade edilen kavram Türk literatüründe “önanan suçları” olarak çevrilmiştir. Fatih Yurtlu, “Terör Suçlarıyla Mücadelede Yeni Konsept: Önanan Suçları-BGH Kararları Işığında Almanya Örneği”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/3 (Eylül 2021), 2183-2184.

⁵⁴³ Yurtlu, “Terör Suçlarıyla Mücadelede Yeni Konsept: Önanan Suçları - BGH Kararları Işığında Almanya Örneği”, 2183 vd.

⁵⁴⁴ Özek, ““Devletin Korunması”, “Terörle Mücadele Yasası” ve “Bilgilenme Hakkı””, 254.

Türk hukukunda terör suçları, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 3. ve 4. maddelerinde düzenlenmektedir. Kanun metninde tercih edilmemiş olsa da doktrin tarafından “Terör suçları” başlıklı TMK m. 3 *mutlak terör suçları* olarak; “Terör amacı ile işlenen suçlar” başlıklı TMK m. 4 ise *nispi terör suçları* olarak⁵⁴⁵ adlandırılmaktadır⁵⁴⁶. Belirtilmelidir ki terör suçu, Kanun’un terör suçu olarak kabul ettiği suçlardır; terör suçu kavramı bir suç tipini değil ikincil bir suç kategorisini ifade etmektedir⁵⁴⁷. *Tahir Taner*’in de ifadesiyle “*hakikatte bir tethişçilik suçu yoktur, tethişçilik mahiyetinde birtakım suçlar vardır*”⁵⁴⁸ denilebilir. Dolayısıyla terör suçlarında terör unsuru suçun kendisini değil, niteliğini ifade etmektedir⁵⁴⁹.

Mutlak terör suçları 3713 Sayılı TMK’nin 3. maddesinde “26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320 nci maddeleri ile 310 uncu maddesinin birinci fıkrasında yazılı suçlar, terör suçlarıdır” amir hükmüyle düzenlenmektedir.

Hükme göre mutlak terör suçu olarak kabul edilen ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda yer alan suçlar şunlardır:

- “Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak” (TCK m. 302),

⁵⁴⁵ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 124-125; Balcı - Çakır - Başoğlu, *Terörizmin Finansmanı Suçu - Silahlı Terör Örgütüne Yardım Suçu ve Bu Suçların Ayrımı*, 20; Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, s. 41; Faruk Yasin Turinay, “Terörle Mücadele Kanunu’na Göre Mutlak ve Nispi Terör Suçları”, *İnsan ve İnsan* 6/20 (Nisan 2019), 339.; Nurullah Bodur - Eshat Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), s. 49; Bununla birlikte doğrudan-dolaylı terör suçları kavramını kullanan müellifler için bkz. Gökmen, *Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar*, 35, 150; Turabi, *Terör Örgütleri ve Terör Suçları*, 25.

⁵⁴⁶ Yargıtay ekseriyetle mutlak terör suçu ve nispi terör suçu ayrımını yapmaktadır. Bkz., Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2019/5252, K. 2021/3953 (15 Haziran 2021); Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2020/6746, K. 2020/6881 (14 Aralık 2020); Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2019/7715, K. 2020/3677 (22 Haziran 2020); Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/7107, K. 2019/5300 (17 Eylül 2019); Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/3066, K. 2019/1376 (28 Şubat 2019); Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/1093, K. 2019/1323 (27 Şubat 2019).

⁵⁴⁷ Turinay, “Terörle Mücadele Kanunu’na Göre Mutlak ve Nispi Terör Suçları”, 336.

⁵⁴⁸ Tahir Taner, “Tedhişçilik ve 16 İkinci Teşrin 1937 Cenevre Mukavelenameleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Cemil Birsal’e Armağan)* (1939), 467.

⁵⁴⁹ Özek, “Terör ve Terörle Mücadele Kanunu”, 355.

- “*Askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma*” (TCK m. 307),
- “*Anayasayı ihlal*” (TCK m. 309),
- “*Yasama organına karşı suç*” (TCK m. 311),
- “*Hükûmete karşı suç*” (TCK m. 312),
- “*Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silâhlı isyan*” (TCK m. 313),
- “*Silâhlı örgüt*” (TCK m. 314),
- “*Silâh sağlama*” (TCK m. 315),
- “*Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma*” (TCK m. 320),
- “*Cumhurbaşkanına suikast*” (TCK m. 310/1).

Anılan hükümde yer alan suçlar her durum ve koşul altında terör suçu kabul edilecek⁵⁵⁰ ve Kanun’un 1. maddesinde terör eylemleri kapsamında aranan yöntem, amaç ve örgütsel birliktelik unsurları aranmayacaktır⁵⁵¹. Madde metninde yer alan yabancı hizmetine asker yazma, yazılma (TCK m. 320) ve Cumhurbaşkanına suikast (TCK m. 310/1) suçlarının teoride tek bir kişi tarafından işlenmesi mümkündür. Dolayısıyla bu suçlar mutlak terör suçu olarak kabul edildiği için terör eylemleri bakımından aranan örgütün varlığı şartı aranmayacak olup⁵⁵² ayrıca anılan maddede yer alan suçları işleyen kişi veya kişiler örgüt mensubu olup olmadıklarına bakılmaksızın terör suçlusu kabul edileceklerdir⁵⁵³.

3713 Sayılı TMK’nin “terör örgütü” başlıklı 7. maddesinin 1. fıkrasında yer alan hüküm ile terör amaçlı örgütlenme suçu düzenlenmektedir⁵⁵⁴:

“Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1 inci maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanununun 314

⁵⁵⁰ Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 49.

⁵⁵¹ Balcı - Çakır - Başoğlu, *Terörizmin Finansmanı Suçu - Silahlı Terör Örgütüne Yardım Suçu ve Bu Suçların Ayrımı*, s. 21.

⁵⁵² Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 61.

⁵⁵³ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 41.

⁵⁵⁴ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 203.

üncü maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır”.

Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesine göre ise:

“(1) Bu kısmın dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silahlı örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir. (3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.”

Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesinin 3. fıkrasından, terör amaçlı örgütlenme suçu bakımından suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümlerin (TCK m. 220 ve TCK m. 221) uygulanacağı sonucunu çıkarmak mümkündür⁵⁵⁵.

Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinde terör amaçlı örgütlenme suçuna ilişkin olarak Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesine atıf yapılmış ve TMK’nin 3. maddesinde ise 5237 sayılı Kanun’un 314. maddesine yer verilmiş olduğundan terör amaçlı örgütlenme suçu da mutlak anlamda terör suçlarından sayılmaktadır⁵⁵⁶.

Terör örgütleri sadece devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar kapsamında kalan fiilleri işlememekte, esasında adi suç kategorisindeki suçları işleme potansiyelini de örgüt bünyesinde taşımaktadır⁵⁵⁷. Terörle Mücadele Kanunu bu hususu göz önünde bulundurarak, Türk Ceza Kanunu’nda ve bazı özel kanunlarda düzenlenen suçların TMK’nin 1. maddesinde belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halini terör suçu saymış ve cezai yaptırıma bağlamıştır. Fakat esasında Terörle Mücadele Kanunu’nun “terör amacı ile işlenen suçlar” başlıklı 4. maddesinde yer alan suçlar kendiliğinden terör suçu değildir. Kanunilik ilkesi gereğince, terör suçları, TMK’nin 3. maddesinde sayılan suçlarla sınırlıdır⁵⁵⁸. Örneğin, TMK’nin 4. maddesinde yer alan “tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi” (TCK m. 174) ya da “suç için anlaşma” (TCK m. 316) esasında bir terör

⁵⁵⁵ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 206.

⁵⁵⁶ Turinay, “Terörle Mücadele Kanunu’na Göre Mutlak ve Nispi Terör Suçları”, 340.

⁵⁵⁷ Turinay, “Terörle Mücadele Kanunu’na Göre Mutlak ve Nispi Terör Suçları”, 345.

⁵⁵⁸ Hafizoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 77.

suçu değildir. Bu husus madde metninde yer alan diğer adi suçlar için de geçerlidir. Bu suçlara terör suçu niteliğini veren olgu *suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi* durumudur. Yukarıda da ifade edildiği üzere terör amaçlı örgütlenme suçu ise yer aldığı atıf içeriği itibarıyla mutlak anlamda terör suçları arasındadır.

Nispi terör suçları olarak ifade edilen bu suçlar, TMK'nin “terör amacı ile işlenen suçlar” başlıklı 4. maddesinde düzenlenmiştir. Hükme göre nispi terör suçları şunlardır:

“Aşağıdaki suçlar 1 inci maddede belirtilen amaçlar doğrultusunda suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlendiği takdirde, terör suçu sayılır: a) Türk Ceza Kanununun 79, 80, 81, 82, 84, 86, 87, 96, 106, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 142, 148, 149, 151, 152, 170, 172, 173, 174, 185, 188, 199, 200, 202, 204, 210, 213, 214, 215, 223, 224, 243, 244, 265, 294, 300, 316, 317, 318 ve 319⁵⁵⁹ uncu maddeleri ile 310 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar. b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan suçlar. c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman

⁵⁵⁹ Göçmen kaçakçılığı (m. 79), insan ticareti (m.80), kasten öldürme ve nitelikli hali (m. 81 ve 82), intihara yönlendirme (m. 84), kasten yaralama (m. 86), neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama (m. 87), eziyet (m. 96), tehdit (m. 106), şantaj (m. 107), cebir (m. 108), kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (m. 109), eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi (m. 112), kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi (m. 113), siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi (m. 114), inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme (m. 115), konut dokunulmazlığının ihlali (m. 116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m. 117), sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi (m. 118), nitelikli hırsızlık (m. 142), yağma (m. 148), nitelikli yağma (m. 149), mala zarar verme (m. 151), mala zarar vermenin nitelikli halleri (m. 152), genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (m. 170), radyasyon yayma (m. 172), atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme (m. 173), tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değiştirmesi (m. 174), zehirli madde katma (m. 185), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (m. 188), kıymetli damgada sahtecilik (m. 199), para ve kıymetli damgaları yapmaya yarayan araçlar (m. 200), mühürde sahtecilik (m. 202), resmi belgede sahtecilik (m. 204), resmi belge hükmünde belgeler (m. 210), halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit (m. 213), suç işlemeye tahrik (m. 214), suçu ve suçluyu övme (m. 215), ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (m. 223), kıt'a sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformların işgali (m. 224), bilişim sistemine girme (m. 243), sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme (m. 244), görevi yaptırmamak için direnme (m. 265), kaçmaya imkan sağlama (m. 294), devletin egemenlik alametlerini aşağılama (m. 300), suç için anlaşma (m. 316), askerî komutanlıkların gasbı (m. 317), halkı askerlikten soğutma (m. 318), askerleri itaatsizliğe teşvik (m. 319), Cumhurbaşkanıya karşı fiili saldırı (m. 310/2) suçları.

Kanununun 110 uncu maddesinin dördüncü ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları. ç) 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar. d) Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde, olağanüstü halin ilanına neden olan olaylara ilişkin suçlar. e) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 inci maddesinde tanımlanan suç.”

Madde metninde devlet aleyhine karşı işlenen birtakım suçların yanı sıra bu nitelikte olmayan diğer suçların da yer aldığı görülmektedir⁵⁶⁰. 5532 Sayılı Kanun’un gerekçesinde de ifade edildiği üzere mahiyeti itibarıyla cebir, şiddet veya tehdit içermeyen suçlar bile bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmeleri durumunda terör suçu sayılacaklardır. 5532 Sayılı Kanun tasarısı, tasarının kapsamlı olması gerekçesiyle değiştirilmiş ve değişikliğin gerekçesi “... ‘kasten öldürme ve yaralama suçları, cebir ve şiddet içeren suçlar ile’ ibaresi metinden çıkarılmış ve bunun yerine Türk Ceza Kanununun doğrudan ilgili maddelerine atıfta bulunulmuştur” şeklinde belirtilmiştir⁵⁶¹. Doğrudan ilgili maddelere atıf yapılarak nispi terör suçlarının kapsamının daraltılması ve somutlaştırılması kanunilik ilkesi bakımından isabetli olarak değerlendirilmiştir⁵⁶².

Terörle Mücadele Kanunu’nun nispi terör suçlarını düzenleyen 4. maddesi 29/6/2006 tarihli 5532 Sayılı “Terörle Mücadele Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile değiştirilmiş, söz konusu değişiklikten önce 4. maddede sadece 1. maddedeki terör amacı unsuruna atıf yapılmış olup yöntem ve örgütsel bağlantı unsuruna yer verilmemiştir. Bu durum 5532 Sayılı Kanun’dan önceki dönemde Zafer tarafından, terörün unsurlarının ve özelliklerinin vurgulanmasından sonra bu unsurlardan vazgeçilmesinin çelişkili olması sebebiyle eleştirilmiştir⁵⁶³. Bir görüşe göre 5532 Sayılı Kanun’la, TMK’nin 4. maddesinde yer alan suçların, terör suçu kabul edilmesi için, bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olmalarının gerekli

⁵⁶⁰ Hafızoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 63.

⁵⁶¹ Baltacı, *Yeni TCK ve CMK’da Terör Suçları ve Yargılaması*, 324.

⁵⁶² Turinay, “Terörle Mücadele Kanunu’na Göre Mutlak ve Nispi Terör Suçları”, 346.

⁵⁶³ Zafer, *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*, 125.

ve yeterli olacağı kabul edilmiştir⁵⁶⁴. Bu bağlamda nispi terör suçlarının hangi amaçla işlendiğinin ve 5532 Sayılı Kanun’un gerekçesinde belirtildiği üzere işleme yönteminin bir önemi bulunmamaktadır⁵⁶⁵. Dolayısıyla kanun koyucu tarafından mutlak terör suçlarına TMK’nin 1. maddesinde yer alan amaç, yöntem ve örgütsel birliktelik unsurları için istisna tanınmışken nispi terör suçlarına ise -ilgili suç tipinde özel olarak aranması hali saklı olmak üzere- yöntem ve amaç unsurları bakımından istisna tanındığı ifade edilmiştir⁵⁶⁶. Bununla birlikte doktrinde karşıt görüşler de bulunmaktadır. Karşıt bir görüşe göre nispi terör suçları ancak Kanun’un 1. maddesinde gösterilen değerleri ihlal etmek amacıyla işlendiklerinde 7. maddede öngörülen terör örgütü kurmak, yönetmek veya üye olmak suçları mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, bu suçları işlemek için terör amaçlı örgütlenme suçunda, söz konusu suçların terör amacı ile işlenmek istendiğinin tespiti zorunludur⁵⁶⁷.

Doktrinde nispi terör suçlarının kapsamına Türk Ceza Kanunu’nun suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunun düzenlendiği 220. maddesinin⁵⁶⁸, 2911 Sayılı Toplantı

⁵⁶⁴ Osmanoğlu - Kızıllı, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, 1161. 5532 Sayılı Kanun’un 3. maddesinin gerekçesi şöyledir: *“Terörle Mücadele Kanununun 4’üncü maddesinde yapılan değişiklikle, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenen çeşitli suçların da terör suçu sayılacağı kabul edilmiştir. Çeşitli suçlar, mahiyeti gereğince cebir, şiddet veya tehdit içermeseler bile bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmeleri halinde terör suçu sayılacaklardır. Örneğin, uyuşturucu madde imal ve ticareti, belgede sahtecilik, parada sahtecilik, kaçakçılık gibi suçlar bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde sıklıkla işlenebilmektedirler. 3713 sayılı Kanunun 4’üncü maddesinin mevcut metninde mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan sınırlı suç maddesine yollamada bulunduğu için, bu örnek suçlar terör suçu olarak kabul edilememektedir. Bu durum özellikle görevli mahkemenin belirlenmesi açısından bir sorun oluşturmaktadır. Örneğin terör örgütünü kurmak ve yönetmek suçundan dolayı açılan dava özel yetkili bir mahkemede görülürken, bu örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen belgede sahtecilik suçuna ilişkin davaya genel yetkili mahkemelerde bakılmaktadır. Bu sakıncanın önüne geçebilmek amacıyla madde metninde değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliğe göre, söz konusu 4’üncü madde metninde 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun atıfta bulunulan maddelerinde tanımlanan suçların bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmiş olması halinde terör suçu sayılması mümkün olacaktır.”*

⁵⁶⁵ Balcı - Çakır - Başoğlu, *Terörizmin Finansmanı Suçu - Silahlı Terör Örgütüne Yardım Suçu ve Bu Suçların Ayrımı*, 22.

⁵⁶⁶ Osmanoğlu - Kızıllı, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme”, 1161; Balcı - Çakır - Başoğlu, *Terörizmin Finansmanı Suçu - Silahlı Terör Örgütüne Yardım Suçu ve Bu Suçların Ayrımı*, 22.

⁵⁶⁷ Hafizoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 63.

⁵⁶⁸ Türk, *Terörizmle Mücadelenin Hukuki Boyutları*, 7.

ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun bir kısım maddeleri ile 33. maddesinin⁵⁶⁹ dâhil edilmemiş oluşu bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir.

Türk ceza hukukunda hazırlık niteliğindeki terör suçlarının neler olduğu konusuna değinmek gerekmektedir; öncelikle Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinde, terör amaçlı örgütlenme suçunun düzenlenmiş olduğu⁵⁷⁰ ve bir hazırlık hareketi niteliğindeki⁵⁷¹ terör örgütü kurma, yönetme ve üye olma eylemlerinin yaptırım altına alındığı ifade edilmelidir. Terör amaçlı örgütlenme suçu, bu suçları önlemeye yönelik hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı önleyici bir tehlike suçudur (*infraction obstacle*)⁵⁷². Zira “... suç işlemek için örgüt kurmak, teşekkül meydana getirmek, toplumda hâkim olan düzeni tehlikeye maruz bırakmaktadır. İşte bu tehlike nedeniyledir ki, kanun koyucu esasta hazırlık hareketi niteliğindeki davranışları suç haline getirmiş ve suç işlemek için örgüt kurulmasını, işlenmesi amaçlanan suçlardan bağımsız bir suç olarak düzenlemiştir”⁵⁷³. Mutlak terör suçlarından olan silâhlı örgüt (TCK m. 314) suçu da toplum için doğurabileceği tehlike göz önüne alınarak hazırlık niteliğindeki fiillerin cezalandırıldığı bir suç tipidir⁵⁷⁴.

Örgütlenme suçlarında “örgütlenmenin” hazırlık hareketi niteliğinde olup olmadığı doktrinde tartışılmaktadır. Azınlıkta kalan görüşe göre bu fiiller hazırlık hareketi niteliğinde kabul edilemez. Çünkü bu fiiller hazırlık hareketi niteliğinde olsaydı, kanun hazırlık hareketlerini de tamamlanmış suç gibi kabul ederdi. Hâlbuki kanun bu fiilleri teşebbüs durumunun dışında kabul ederek sadece amaç suçları önlemek için düzenlemiştir⁵⁷⁵. Hazırlık hareketlerinin tüm unsurlarıyla bağımsız bir suç tipi olarak

⁵⁶⁹ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 46.

⁵⁷⁰ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 203.

⁵⁷¹ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 57.

⁵⁷² Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 208.

⁵⁷³ İzzet Özgenç, *Suç Örgütleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 12-13.

⁵⁷⁴ Tülay Kitapçioğlu Yüksel, “Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72/1 (Mart 2023), 306; Vesile Sonay Evik, “Silahlı Örgütlenme Suçu”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/1 (Ocak 2006), 107.

⁵⁷⁵ Aktarılan bu görüşler için bkz. Vesile Sonay Evik, “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19/2 (Aralık 2013), 672; Evik, “Silahlı Örgütlenme Suçu”, 106; Çetin Özek, *Siyasî İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler: (TCK. Mad. 146-151, 168-173)* (İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1967), 347.

düzenlenmesi ceza hukuku bakımından istisnai bir durum olarak düşünülemez, bu hazırlık hareketlerinin özel bir suç tipi olarak düzenlenmesi ve yaptırım altına alınması korunan hukuksal değerin öneminden ve önleyici bir yöntem olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır⁵⁷⁶. *Hafizoğulları/Kurşun*'a göre de örgütlenme suçlarında ne düşüncenin kendisi ne de hazırlık hareketleri cezalandırılmaktadır. Nitekim, örgütlenmek düşüncüyü ifade etmek yanında başkalarınca algılanabilir bir fiil işlemeyi de gerektirmektedir. Ayrıca suç işlemek için örgüt kurmak başlı başına bir suç teşkil etmekte olup bir suçun hazırlık hareketi değildir⁵⁷⁷. Çoğunluk görüşüne göre ise, örgütlenme kapsamında yer alan fiiller, nitelikleri itibarıyla amaç suçlara yönelik hazırlık hareketi niteliğindedir⁵⁷⁸. Amaç suçları işlemek isteyen kişiler bu amaçlarına ulaşabilmek amacıyla öncelikle örgüt kurarak harekete geçmektedirler⁵⁷⁹. Dolayısıyla örgüt teşkili işlenmesi amaçlanan suçlar bakımından yalnızca bir araç suç niteliğindedir⁵⁸⁰.

Yargıtay Ceza Kanunu'nun kural olarak hazırlık hareketlerini cezalandırmadığını ancak belli amaçlara yönelik hazırlık hareketlerinin özel suç tipi olarak düzenlendiği hallerin mevcut olduğunu ifade etmiştir. 5237 Sayılı TCK'nin 314. maddesindeki silahlı örgütlenme suçunun karşılığı olan mülga 765 Sayılı Kanun'un 168. maddesindeki silahlı çete suçunun ihdas edilmesindeki amacın devlete karşı "ağır zarar tehlikesi" yaratan ve hazırlık niteliğinde olan fiillerin cezalandırılmasının sağlanması olduğu belirtilmiştir⁵⁸¹. Devletin şahsiyetine karşı suçların çoğunda,

⁵⁷⁶ Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*, 154.

⁵⁷⁷ Hafizoğulları - Kurşun, "Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk", 29-30.

⁵⁷⁸ Dönmezer - Erman, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:II*, 119; Osman Yaşar - Hasan Tahsin Gökcan - Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt V Madde 205-256* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2010), 6219; Özgenç, *Suç Örgütleri*, 14; Evik, "Silahlı Örgütlenme Suçu", 106; A. Caner Yenidünya - Zafer İçer, "Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19/2 (Aralık 2013), 799; Evik, "Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu", 672; Önder Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 32; Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 295.

⁵⁷⁹ İsmail Dursun, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK M. 220)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 13.

⁵⁸⁰ Özgenç, *Suç Örgütleri*, 12; Dursun, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 13; Baltacı, *Yeni TCK ve CMK'da Terör Suçları ve Yargılaması*, 182.

⁵⁸¹ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2003/9-30, K. 98 (11 Mayıs 1999).

teşebbüs dahi tamamlanmış suç gibi kabul edildiğinden bu suçların zaten tehlike suçu olduğu; bu bakımdan hazırlık hareketlerinin cezalandırılması ile “*tehlike tehlikesinin cezalandırıldığı*” ifade edilmiştir⁵⁸². Örgütlenme suçlarında genel hükümlerden ayrılan kanun koyucu, kamu düzeninin ve güvenliğinin korunmasını sağlamak amacıyla hazırlık hareketlerini suç sayarak bağımsız bir suç düzenlemesi yapmaktadır dolayısıyla örgütlenme suçları amaç suçtan bağımsız olarak hazırlık hareketlerini cezalandırmaktadır⁵⁸³. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasındaki amaç müstakbel suçların önlenmesidir zira henüz bir suç işlememelerine rağmen sadece örgüt kurmuş olmaları nedeniyle örgüt mensuplarına ceza verilmesinin temel ve tek nedeni gelecekte gerçekleşecek olan amaç suçların engellenmesidir⁵⁸⁴.

Örgütlenme suçlarının bağımsız bir suç tipi olduğu tartışmasızdır; amaç suçun hukuksal değerine verilen önem, korunan hukuksal değer açısından zarar tehlikesi yaratan hazırlık hareketlerinin suç sayılarak zararın önlenmesine yönelik kanuni düzenlemeler yapılmasına sebep olmuştur⁵⁸⁵. Bu açıdan belirli bir amaç etrafında birleşmenin “örgüt suçu” oluşturması, amaç suça ilişkin hazırlık hareketlerinin cezalandırılması anlamına gelmektedir. Terör örgütleri de belirli suçları işlemek amacıyla meydana getirilmiş bir suç örgütü olduğundan aynı kapsamda değerlendirilmektedir⁵⁸⁶.

TCK m. 315’te silahlı örgütün faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden, nakleden veya depolayan kişinin, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Mutlak terör suçlarından sayılan

⁵⁸² Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2018/366 K. 2022/146 (3 Mart 2022).

⁵⁸³ Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2020/5713 K. 2021/2837 (20 Nisan 2021); Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 1999/8-299 K. 2000/1 (1 Şubat 2000); Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2001/9-125 K. 2001/128 (19 Haziran 2001).

⁵⁸⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2001/9-125 K. 2001/128 (19 Haziran 2001).

⁵⁸⁵ Çetin Özek, ““Silahlı Çete-Amaç Suç” İlişkisinde İştirak Sorunları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 49/03 (1994), 359; Evik, “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”, 683.

⁵⁸⁶ Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*, 153.

silah sağlama suçu da amaç suçların işlenmesi açısından hazırlık hareketlerinin özel olarak cezalandırıldığı soyut tehlike suçu niteliğindedir⁵⁸⁷.

Türk ceza hukukunda, kural olarak, bir suçta kullanılmak üzere silah bulunduran bir kimsenin, suç işlemeye yönelik kastı şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmiş olsa bile bu kimsenin fiili “hazırlık hareketi” niteliğinde olup da icra hareketleri safhasına ulaşmadığı sürece kişinin cezalandırılması mümkün olmayacaktır⁵⁸⁸. Aynı şekilde, suçu doğrudan doğruya işlemeyen fakat suçun işlenişine katkı sağlayan şerik sıfatındaki failin suça iştirak hükümlerine göre cezalandırılabilmesi için bağıllık kuralı gereğince (TCK m. 40) en azından suçun icrasına başlamış olması gerekmektedir⁵⁸⁹. Bununla birlikte Türk Ceza Kanunu’nun 315. maddesinde, bir terör suçunun icra hareketlerine başlanılmamış olsa dahi terör örgütlerinin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden, nakleden veya depolayan failin cezalandırılması öngörülmüştür⁵⁹⁰.

1.2. Birleşik Krallık Hukuku

Birleşik Krallık hukuku terörle mücadeleyle yönelik çıkarılan kanunların sayısı ve kapsamı ile uygulayıcılara tanıdığı takdir yetkisiyle öne çıkmaktadır⁵⁹¹. Nitekim bu düzenlemelerin tarihsel akışı Birleşik Krallık’ta terör hareketlerinin tarihçesi başlığı altında aktarılmıştır. Birleşik Krallık’ta, temellerini Roma Hukukundan alan Kara Avrupası hukuk sisteminin aksine, Birleşik Krallık topraklarında doğmuş olan “Ortak Hukuk (Common Law)” ya da “Anglo-Sakson” olarak adlandırılan hukuk sistemi uygulanmaktadır. Anglo-Sakson hukuk sisteminin esası içtihatlarla dayanmakta olup örf ve âdet hukuku birincil kaynaktır. Hukuk kuralları tedvin edilmemiştir. Ortak

⁵⁸⁷ Vesile Sonay Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (Haziran 2022), 11.

⁵⁸⁸ Fatih Yurtlu, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, Kurulmuş Örgütü Yönetme veya Bu Örgüte Üye Olma* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 66.

⁵⁸⁹ Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 646.

⁵⁹⁰ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 57.

⁵⁹¹ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 55.

hukukun yetersiz kalması ile ortak hukukun yanı sıra “*equity law*” denilen uygulama başlatılmıştır. Nihayetinde oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda İngiliz parlamentosu yasama yetkisini kullanarak kurallar koymaya başlamış ve yasama yetkisi ile oluşturulan bu kurallar da “*statue law-kanun hukuku*” olarak adlandırılmıştır⁵⁹². Suç ve ceza içeren kuralların ise kanunların yanı sıra mahkeme içtihatlarında yer alması Birleşik Krallık ceza hukukunun bir özelliğini teşkil etmektedir. Mahkeme kararlarının asırlar boyunca özel ya da yarı resmi kuruluşlar tarafından neşredilmesi ile Birleşik Krallık ceza hukukunun hem kanunlar halinde hem de içtihatlar külliyyatı olarak tamamen yazılı hale gelmesi sağlanmıştır. Bu bağlamda Birleşik Krallık ceza hukuku 1) kanunlar, 2) *common law*, 3) doktrin olmak üzere üç kaynaktan oluşmaktadır⁵⁹³.

Birleşik Krallık’ta ceza hukukunun gelişimi kanun, ortak hukuk ve doktrin çerçevesinde gerçekleşmekle beraber terörle mücadele amacıyla oluşturulmuş terör suçlarının kaynağının kanun hukuku (*statue law*) olduğu söylenebilir⁵⁹⁴.

Zedner Parlamento’nun yasama yetkisini kullanarak yayınlamış olduğu kanunlarda yer alan önleyici terör suçlarını dört kategoriye ayırmaktadır:

- (1) zamansal genişleme - ön hazırlık suçları (*pre-inchoate offences*), hazırlık hareketleri (*preparatory acts*),
- (2) yanal genişleme - yasaklı örgütlerle ilişki kurmanın, onlara yardım etmenin, üye olmanın veya üniforma giymenin suç sayılması,
- (3) uzaktan terörle ilgili suçlar - finansman, eğitim alma, yayın, konuşma, göçmenlik suçları, bulundurma ile ilgili suçlar,
- (4) ihmal sorumluluğu - terörle ilgili suçların bildirilmemesi⁵⁹⁵.

⁵⁹² İhsan Erdoğan, *Hukuka Giriş* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 58.

⁵⁹³ Uğur Alacakaptan, *İngiliz Ceza Hukukunda Suç ve Cezaların Kanuniliği Prensibi* (Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Kriminoloji Enstitüsü Yayınları, 1958), 54.

⁵⁹⁴ Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*, 72.

⁵⁹⁵ Lucia Zedner, “Preventive Justice and The Rule of Law: What Role for The Legal Profession and the Courts, What Role for Academia?”, *Queensland Legal Yearbook 2014*, ed. John McKenna - Alice-Ann Boylan (Brisbane: Supreme Court Library Queensland, 2015), 261-262.

Birleşik Krallık'ta terörle mücadeleyle yönelik önleyici ceza hukuku düzenlemelerinin tarihi uzun bir zamana dayanmaktadır. Öncelikle 1922 tarihli “Sivil Otoriteler (Özel Yetkiler) Kanunu [Civil Authorities (Special Powers) Act” (SPA)], olağanüstü durdurma, arama, gözaltına alma ve tutuklama yetkilerinin yanı sıra özel suç kategorileri düzenlemiştir. Kanun, sivil otorite olarak İçişleri Bakanlığına ya da onun yetkilerini devrettiği polise, denizcilik, askerlik veya polislikle ilgili üniforma veya rozetlerin ya da emirde belirtilen herhangi bir dernek veya kuruluşa üyeliği gösteren üniforma veya rozetlerin kullanılması, takılması veya bulundurulmasını; kamuya açık yerlerde saldırı silahlarının veya bu şekilde kullanılabilecek eşyaların taşınmasını; ateşli silahların, askeri silahların, mühimmatın veya patlayıcı maddelerin taşınmasını, bulundurulmasını veya saklanmasını yasaklama veya kısıtlama yetkisi vermektedir⁵⁹⁶. Bu suçların 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun yasaklama rejimi kapsamında yer alan üyelik (*membership*), destek (*support*), üniforma (*uniform*) suçlarının öncülü olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır⁵⁹⁷. Ayrıca SPA'da “barışın korunmasına veya düzenin sağlanmasına zarar verecek şekilde hareket ettiğinden şüphelenilen” kişilerin yargılanmaksızın gözaltına alınması (*detention*) ya da tutuklanması (*internment*) yetkisi oldukça ihtilaflı kabul edilmektedir⁵⁹⁸.

1969 tarihli Ateşli Silahlar Yasası [(Northern Ireland) Firearms Act, 1969)] ve 1971 tarihli Ateşli Silahlar Yasası ile [(Northern Ireland) Firearms Act (Amendment), 1971] silah veya mühimmat bulundurulması yasaklanmış ve yasal amaçla bulundurulduğunun ispatı sanığa yüklenmiştir. 1969 tarihli Birey ve Mülkün Korunması Yasası [(Northern Ireland Protection of the Person and Property Act, 1969] ve 1970 tarihli Patlayıcılar Yasası [(Northern Ireland) Explosives Act, 1970] ile patlayıcı madde, molotof kokteyli yapma, bulundurma ve kullanma yasaklanmıştır⁵⁹⁹.

1973 tarihli Kuzey İrlanda Olağanüstü Yetkiler Kanunu [Northern Ireland (Emergency Provisions) Act 1973]- EPA polise, asayiş ya da kamu düzeninin bozulması gibi endişelerle toplantıları yasaklama yetkisi vermiştir. Kanun ayrıca IRA ve Sinn Féin de

⁵⁹⁶ Civil Authorities (Special Powers) Act (Northern Ireland), 1922 md. 3.

⁵⁹⁷ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 9.

⁵⁹⁸ Roach, *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism*, 245.

⁵⁹⁹ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 43-44.

dahil olmak üzere terör gruplarının yasaklanmasını öngörmüş ve bu tür yasadışı terör örgütlerine üye olmayı ya da bu örgütler için para toplamayı veya talep etmeyi suç haline getirmiştir. Bir kişinin yasaklanmış bir örgüte mensup olduğuna dair “makul bir endişe uyandıracak şekilde” giyinmesini veya toplum içinde davranmasını da suç haline getirmiştir⁶⁰⁰. Ayrıca, 1973-1998 tarihli EPA’lar ile terörist eşyası bulundurma suçlarında ispat yükümlülüğünün tersine çevrildiği dikkat çekmektedir⁶⁰¹.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun (*Terrorism Act 2000*) 54. maddesi, ateşli silahların, radyoaktif madde veya herhangi bir radyoaktif maddeyi yaymak için geliştirilmiş veya imal edilmiş silahların, patlayıcıların veya kimyasal, biyolojik veya nükleer silahların yapım veya kullanımı konusunda eğitim verilmesini, alınmasını ya da eğitim alınmasına davet edilmesini cezalandırmaktadır. Bu suç kapsamında kişinin eyleminin veya katılımının tamamen terörizme yardım etmek, hazırlanmak veya katılmak amacıyla olması gerekmektedir.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 56. maddesi bir kişinin, terör eylemlerinin işlenmesiyle ilgili bir örgütün faaliyetlerini herhangi bir düzeyde yönetmesini suç olarak düzenlemekte ve bu suçun karşılığı olarak müebbet hapis cezası öngörmektedir. Aynı Kanun’un “terör amacıyla bulundurma (*possession for terrorist purposes*)” başlığını taşıyan 57. maddesi “bir kişinin bir terör eyleminin işlenmesi ya da bu terör eylemine hazırlanma veya azmettirme amacıyla kullanacağı şüphesini uyandıracak şekilde bir eşyayı bulundurmasını” suç olarak düzenlemekte ve on beş yıla kadar hapis cezası öngörmektedir. Ayrıca bu suçla itham edilen bir kişinin, söz konusu eşyayı bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurmadığını kendisi ispatlamak durumundadır. Kanun’un 58. maddesi ise “bilgi toplama” başlığını taşımaktadır. Bu maddeye göre bir terör eyleminin gerçekleştirilmesi veya hazırlanması amacıyla yararlı olabilecek türden bilgilerin toplanması, kayıt altına alınması; bu türden bilgileri içeren bir belge veya kaydı elinde bulundurması, bu türden bilgileri içeren bir belge veya kaydı internet aracılığıyla

⁶⁰⁰ Roach, *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism*, 250.

⁶⁰¹ Oehmichen, *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France*, 124.

görsüntülemesi suç olarak düzenlenmektedir. 57. maddedeki düzenlemeye benzer şekilde yine bu suçla itham edilen kişinin toplama, bulundurma, kayıt altına alma ve internet aracılığıyla görsüntüleme eylemleri için makul bir mazereti olduğunu ispat yükümlülüğü kendisi üzerindedir. Ayrıca madde kapsamında yer alan suçlardan dolayı uygulanacak yaptırım olarak on beş yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir. Kanun'un 2. bölümünde terör örgütlerinin desteklenmesi, bu örgütlere üye olunması ve kamuya açık bir yerde bulunan bir kimsenin yasaklanmış bir örgütün üyesi veya destekçisi olduğuna dair makul şüphe uyandıracak şekilde kıyafet giymesi veya nişanlar takması suç olarak düzenlenmektedir.

2006 tarihli Terörizm Kanunu (*Terrorism Act 2006*) ile muhakemeye ilişkin olarak tutukluluk sürelerinin uzatılmasının yanı sıra Kanun'un "terör eylemlerine hazırlık (*preparation of terrorist acts*)" başlıklı 5. maddesinde, bir kişinin terör eylemlerinde bulunmak veya bir başkasının bu tür eylemlerde bulunmasına yardımcı olmak kastıyla hazırlık hareketi niteliğinde davranışlarda bulunması müebbet hapis cezası ile yaptırım altına alınmaktadır. Kişinin bu suçtan ceza alabilmesi için terör eyleminde bulunma kastının varlığı yeterli olup ayrıca eylemin bir zarar ya da zarar tehlikesi meydana getirmesi gerekli değildir. Üstelik aynı hükümde kişinin kastının ve yaptığı hazırlık hareketlerinin bir ya da daha fazla terör eylemi, belirli bir tanımdaki terör eylemleri ya da genel olarak terör eylemleri ile ilgili olup olmadığının önem taşımadığı belirtilmektedir⁶⁰².

2019 tarihli Terörizmle Mücadele ve Sınır Güvenliği Kanunu (*Counter-Terrorism and Border Security Act, 2019*) ile 2000 ve 2006 tarihli Terörizm Kanun'larında birtakım değişikliklere gidilmiş ve yeni cezai hükümler içeren düzenlemeler getirilmiştir. Anılan Kanun uyarınca 2000 ve 2006 tarihli Terörizm Kanun'larında yer alan bazı terör suçlarının cezalarının arttırılmasının yanı sıra yasaklı bir örgüte destek olma suçunun, başkalarını yasaklı bir örgütü desteklemeye teşvik etmeyi de kapsayacak biçimde genişletildiği; yasaklı bir örgütün üyesi veya destekçisi olduğuna dair makul şüphe bulunan kişinin görüntüsünün yayımlanması suçunun, görüntünün internet üzerinden kullanımını da kapsamayı; internet üzerinden terörle ilgili materyallerin

⁶⁰² Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 139-140.

kaydetmek için indirilmesi dahil olmak üzere internet üzerinden aktarılmasını kapsayacak şekilde genişletildiği; Birleşik Krallık toprakları dışında terörle mücadele kapsamında belirli bir alana gitme veya burada kalmanın yeni bir suç olarak düzenlendiği dikkat çekmektedir⁶⁰³.

2000 ve 2006 tarihli Birleşik Krallık Terörizm Kanun’larında yer alan ve yukarıda aktarılan geniş kapsamlı suç tipleri önleyici terör suçlarının tipik örnekleridir⁶⁰⁴. 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 57. maddesinde yer alan terör amacıyla bulundurma suçu ve aynı Kanun’un 58. maddesinde yer alan bilgi toplama suçu amaç suçların (bir terör eyleminin) işlenişine hazırlık niteliğindeki spesifik hareketlerdir⁶⁰⁵. Yine 2000 tarihli Terörle Mücadele Kanunu’nun 54. maddesinde düzenlenen terör eğitimi alınması, verilmesi ya da eğitim almaya davet suçları⁶⁰⁶; aynı Kanun’un 2. bölümünde düzenlenen terör örgütüne üye olma, terör örgütünü destekleme, terör örgütüne mensubiyet ya da örgütü destekleme şüphesi uyandıran giysi veya eşya kullanma olarak üç tip halinde düzenlenen terör amaçlı örgütlenme suçu⁶⁰⁷ hazırlık niteliğindeki terör suçlarının örnekleridir⁶⁰⁸. 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5’inci maddesinde düzenlenen terör eylemlerine hazırlık suçu, hangi hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağı konusunda oldukça belirsiz ve takdir hakkının geniş olduğu bir suç tipi olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁰⁹.

⁶⁰³ Özkan, *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele*, 104-105.

⁶⁰⁴ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 40.

⁶⁰⁵ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 55. Buna karşılık Yetkin, zilyetlik suçlarında suçun tipte düzenleniş şekline göre bir ayrıma gitmektedir. Buna göre gelecekteki bir suça yönelik temine dayalı bir durum söz konusu ise bulundurma hazırlık suçu niteliğinde olacaktır; bunun haricindeki durumlarda bulundurma tehlike suçu niteliğini haizdir. Zilyetlik suçları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 300-305. Ayrıca bkz. Gözde Kazaker Bozkurt, “Zilyetlik Suçları”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 27/3 (Temmuz 2023), 295-344.

⁶⁰⁶ Bozbayındır, “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”, 40.

⁶⁰⁷ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 173.

⁶⁰⁸ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 278 vd.

⁶⁰⁹ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 56.

Sonuç olarak Birleşik Krallık terörle mücadele mevzuatı, terör eylemlerinin önlenmesine yönelik çok kapsamlı ve içerik bakımından geniş suçlar barındırmaktadır.

2. TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK'TA HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARININ HAZIRLIĞIN CEZALANDIRILMASINA İLİŞKİN STANDARDİZASYONA UYGUNLUĞUNUN ANALİZİ

Türk ceza hukukunda 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun benimsediği suç teorisi göz önüne alındığında -bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre- suçun unsurları tipiklik ve hukuka aykırılık olmak üzere iki tanedir⁶¹⁰. Tipiklik kapsamında suçun maddi (objektif) ve manevi (subjektif) unsurları bulunmaktadır. Tipikliğin maddi (objektif) unsurlarına fiil, fail, mağdur, konu, netice, nedensellik bağı ve objektif isnadiyet ile nitelikli haller girmektedir. Tipikliğin manevi (subjektif) unsurlarında ise kast, taksir, diğer subjektif unsurlar (maksat, saik) şeklinde ayırım bulunmaktadır⁶¹¹.

Anglo-Sakson hukuk sistemine tabii olan Birleşik Krallık ceza hukukunda ise suçun iki unsuru bulunmaktadır: Suçun maddi unsurunu *actus reus (suçlu hareket)* manevi unsurunu da *mens rea (suçlu zihin)* oluşturmaktadır⁶¹². *Actus reus* suçun harici/dışsal (*external*) unsurunu karşılarken *mens rea* suçun zihinsel/içsel (*mental*) unsurunu ifade etmektedir⁶¹³. Suçun maddi unsuru olarak nitelendirilen *actus reus* 1) iradi bir eylem

⁶¹⁰ Artuk - Gökçen - Alşahin - Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 299-300; Koca - Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 85 vd. Türk hukukunda suçun yapısı ve unsurları kabul edilen suç ve hareket teorisine göre farklılık göstermektedir. Suçun yapısı ve unsurları konusunda müellifler arasında da görüş birliği bulunmamaktadır. Kusura ve fiile atfedilen anlam ile kabul edilen suç teorilerine göre suçun unsurlarına yönelik görüşler farklılaşmaktadır. Bu kapsamda suçun unsurlarına yönelik iki unsur taraftarları bulunduğu gibi sekiz unsur taraftarı olan müellifler de bulunmaktadır. Bu hususta ayrıntılı açıklamalar, farklı görüş ve değerlendirmeler için bkz. Artuk - Gökçen - Alşahin - Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 273 vd.; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 161 vd.; Koca - Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 85 vd.; Veli Özer Özbek - Koray Doğan - Serkan Meraklı - Pınar Bacaksız - İsa Başbüyük, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 203 vd.; Murat Volkan Dülger, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 225 vd.; Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 215 vd.

⁶¹¹ Koca - Üzülmmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 89.

⁶¹² Suç ile yasaklanan davranışı ifade eden "actus reus" maddi unsur olarak da nitelendirilmektedir. Emek, *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*, 72.

⁶¹³ Joshua Dressler, *Understanding Criminal Law* (New York: Lexis Pub., 2001), 81. Ayrıntılı açıklamalar için bkz. William Wilson, *Criminal Law* (Pearson, 2017), 69-191; Wilson, *Criminal Law: Doctrine and Theory*, 122-155.

2) nedensellik 3) sosyal zarar bileşenlerinden oluşmaktadır⁶¹⁴. Ancak “actus reus” kavramının evrensel olarak kabul edilmiş bir anlamı bulunmadığından, uygulamada ve doktrinde bu terim daha dar bir şekilde, sadece sanığın davranışını (verilen örnekte, bıçağı almak ve B'yi bıçaklamak gibi iradi eylemler) veya bu davranışın neticesini (B'nin ölümünün sosyal zararı) tanımlamak için kullanılmaktadır⁶¹⁵. Suçun manevi unsurlarından mens rea ise, kast (*intention*), taksir (*negligence*), olası kast/bilinçli taksir (*recklessness*) ayırımından oluşmaktadır⁶¹⁶.

İleride, Türk ve Birleşik Krallık hukukunda hazırlık niteliğindeki terör suçları, ikinci bölümde ele alınan hazırlığın cezalandırılmasının sınırına yönelik standartlara uygunluğu bakımından değerlendirilecektir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için gerekli olan fiil, manevi unsur, yaptırım, hedef (amaç, asıl) suç ile hazırlık hareketi arasındaki objektif planlama bağlantısı, dengeleme araçları (gönüllü vazgeçme, etkin pişmanlık) gibi açıklamaların yanı sıra uygulamada önem arz eden mahkeme kararlarına yer verilecektir. Çalışmamız bir suç tipi incelemesi değil, suç politikası karşılaştırması olduğu için hazırlık niteliğindeki terör suçlarının tüm unsurlarına ayrı ayrı başlık açılmamış, hazırlığın cezalandırılmasına yönelik standardizasyona uygunluk analiz edilmiştir.

Ayrıca Türk hukuku bakımından mutlak-nispi terör suçları ayrımı bulunduğu, nispi terör suçlarının kendiliğinden terör suçu niteliğinde olmayıp esasında adi suç olduğu, bu suçlara terör suçu niteliğini veren hususun suç işlemek üzere kurulmuş bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumu olduğu ifade edilmişti. Bu nedenle bir terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi durumunda terör suçu niteliği kazanan nispi terör suçları [örneğin esasında bir hazırlık hareketinin cezalandırıldığı suç tipi olan suç için anlaşıma (TCK m. 316) suçu⁶¹⁷] -halihazırda terör amaçlı

⁶¹⁴ Dressler, *Understanding Criminal Law*, 81. Örneğin, A eline bir bıçak alıp B'yi bıçaklayarak öldürürse, kasten öldürme suçu oluşmuş demektir: A, B'nin ölümüne (sosyal zarara) neden olan iradi bir eylem (B'yi bıçaklamak) gerçekleştirmiştir. Örnek için bkz. Dressler, *Understanding Criminal Law*, 81.

⁶¹⁵ Dressler, *Understanding Criminal Law*, 81/dp. 5.

⁶¹⁶ Murat Volkan Dülger, “Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında Birleşik Krallık İngiltere Hukukunda Bilişim Suçları Mevzuatı ve Uygulaması”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 31 (Temmuz 2017), 224.

⁶¹⁷ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 600-601.

örgütlenme suçu analiz edilmiş olduğundan- hazırlığın cezalandırılmasına ilişkin standartlara uygunluğunun analizine dahil edilmemiştir.

2.1. Türk Hukuku

2.1.1. Silahlı Örgütlenme (TCK m. 314) ve Terör Amaçlı Örgütlenme (TMK m. 7) Suçları

Türk hukukunda terör örgütlerine ilişkin, ilki TCK m. 314’te düzenlenen “silahlı örgüt”, diğeri ise TMK m. 7’de yer alan “terör örgütü” olmak üzere iki temel düzenleme bulunmaktadır⁶¹⁸. Türk hukukunda -yukarıda da ifade edildiği üzere- hem silahlı örgütlenme hem de terör amaçlı örgütlenme suçları mutlak terör suçları arasındadır. Bu iki suç tipinin içinde bulundukları “atıf zinciri”⁶¹⁹ ve TCK m. 220’nin örgütlenme suçlarına ilişkin temel düzenleme olarak kabul edilmesi nedeniyle suçun unsurlarına yönelik birçok açıklama benzer mahiyette olacaktır⁶²⁰.

Türk Ceza Kanunu örgütlü suçluluğun basit şekli olarak Kanun’un 220. maddesinde “suç işlemek amacıyla örgüt kurma” suçunu düzenlemektedir. TCK’nin 314. maddesinde yer alan silahlı örgüt suçu ile TMK’nin 7. maddesinde düzenlenen terör amaçlı örgütlenme suçu ise suç işlemek amacıyla örgütlenme suçunun özel şekilleridir⁶²¹. Diğer bir ifadeyle Türk Ceza Kanunu’nun 220. maddesiyle genel norm niteliğinde suç işlemek amacıyla örgütlenme suçu düzenlenmektedir⁶²². Türk Ceza Kanunu’nun örgütlü suçlara ilişkin anlayışı, temel düzenleme olarak TCK m. 220’yi esas alıp diğer özel örgüt düzenlemelerini TCK m. 220’nin temel alındığı bir yapıya göre düzenlemek şeklindedir⁶²³. Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesindeki TCK’nin 314. maddesine yapılan atıf ile amaçlanan TCK m. 220 ve m. 314’e işlerlik kazandırmaktır⁶²⁴. Nitekim TCK m. 314’te “suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna

⁶¹⁸ Kitapçioğlu Yüksel, “Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)”, 307.

⁶¹⁹ Atıf zincirine yönelik eleştiri ve düzenleme önerisi için bkz. Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 207-208.

⁶²⁰ Terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgütlenme suçları arasındaki benzerlik ve farklılık karşılaştırması için bkz. Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 247-249;

⁶²¹ Hafızoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 28.

⁶²² Kitapçioğlu Yüksel, “Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)”, 299.

⁶²³ Mehmet Zengin, *Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçlarının Normatif ve Olgusal Temelleri (Çete Yapılanmaları, Suç Örgütleri, Terör Örgütleri)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 58.

⁶²⁴ Kitapçioğlu Yüksel, “Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)”, 307.

ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır” hükmü yer almakta ve yine TMK’nin 7. maddesinde de Kanun’un 1. maddesinde düzenlenen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanların Türk Ceza Kanunu’nun 314. maddesi hükümlerine göre cezalandırılacağı ifade edilmektedir. Dolayısıyla, terör amaçlı örgütlenme suçu⁶²⁵ ve silahlı örgütlenme suçu⁶²⁶ ile suç işlemek amacıyla (genel) örgütlenme suçu arasında özel hüküm-genel hüküm ilişkisi bulunmaktadır. Terör amaçlı örgütlenme suçunun düzenlendiği TMK m. 7 ve silahlı örgütlenme suçunun düzenlendiği TCK m. 314 hükümlerinde yer alan atıflar nedeniyle hem silahlı örgütlenme hem de terör amaçlı örgütlenme suçları bakımından maddede yer almayan hususlarda Türk Ceza Kanunu’nun genel amaçlı suç örgütüne ilişkin 220. ve 221. maddeleri uygulanacaktır. Dolayısıyla TCK m. 314 ve TMK m. 7 bakımından genel olarak örgütlü suçluluğa ilişkin unsurların ortaya konulması gerekmektedir.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu bakımından bir suç örgütünün varlığından söz edebilmek için 1) devamlılık, 2) hiyerarşik yapılanma, 3) belirsiz sayıda ve tipte suçların işlenmesi için bir araya gelme, 4) üye sayısının en az üç olması, 5) örgütün yapısının amaç suçları işlemeye elverişli olması unsurlarının bulunması gerekmektedir⁶²⁷. Türk hukukunda birden fazla kişinin geçici surette belirli bir veya birden fazla suçu işlemek için bir araya gelmesi durumunda suça iştirak halinden bahsedilecektir. Suça iştirak ilişkisinin varlığı için ise iştirak kapsamındaki suçun icrasına başlanmış olması gerekmektedir⁶²⁸. Bununla birlikte örgütlenme kapsamında belirsiz sayıda suçu işlemek amacıyla sürekli bir araya gelme durumu söz konusudur. Bu durum maddi ceza hukuku açısından cezalandırma alanının öne çekilmesi ve henüz

⁶²⁵ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 217.

⁶²⁶ Kitapçıoğlu Yüksel, “Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)”, 299.

⁶²⁷ Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 182-252; Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 19-37.

⁶²⁸ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 57. Türk hukukunda suça iştirak müessesesi için bkz. Artuk - Gökçen - Alşahin - Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 748-816; Özgeçen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 594-668.

hiçbir suç işlenmemiş olsa bile belirli amaçlarla bir araya gelenlerin sırf bir araya gelmelerinden dolayı cezalandırılmaları anlamına gelmektedir⁶²⁹.

Bir suç örgütünün varlığından bahsedebilmek için üyeler arasında soyut bir birleşme değil, bir ast-üst ilişkisi, gevşek de olsa hiyerarşik (dikey) yapılanma olması zorunludur⁶³⁰. Nitekim suç işlemek amacıyla bir araya gelen kişilerin arasında sıkı veya gevşek bir hiyerarşi ilişkisi olmaksızın örgüt içi düzen, karar alma mekanizmasında istikrar ve disiplinin gerçekleşmesi mümkün değildir⁶³¹. Dolayısıyla üyeler arasında yalnızca yatay yapılanmanın olduğu durumlarda suç örgütünün varlığından söz edilemez⁶³².

Türk Ceza Kanunu’nun 220. maddesinde lafzi olarak, doğrudan hiyerarşik yapılanma ifadesi yer almasa da maddenin 7. fıkrasında “*örgüt içerisindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte*” ibaresinden Kanun’un dolaylı olarak bir suç örgütünde hiyerarşik bir yapının bulunması koşulunu aradığı anlaşılmaktadır⁶³³. Bununla birlikte hiyerarşik yapının varlığının aranmasına madde gerekçesinde açıkça yer verilmektedir. Gerekçeye göre, “*Örgüt, soyut bir birleşme değildir, bünyesinde hiyerarşik bir ilişki hâkimdir. Bu hiyerarşik ilişki, bazı örgüt yapılanmalarında gevşek bir nitelik taşıyabilir. Bu ilişki dolayısıyla örgüt, mensupları üzerinde hakimiyet tesis eden bir güç kaynağı niteliği kazanmaktadır*”.

Yargıtay da bir suç örgütünün mevcudiyeti için hiyerarşik yapının varlığını aramaktadır. Yargıtay’a göre örgütün varlığı için failerin aralarında önceden anlaşış iş bölümü ve hiyerarşik bir yapı içerisinde, süreklilik gösterecek şekilde planlı bir ortaklık ve paylaşım anlayışıyla hareket edip etmediklerinin ve belirlenmemiş sayıdaki suçları işlemek amacı etrafında birleşip birleşmediklerinin araştırılması gerekmektedir⁶³⁴.

⁶²⁹ Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 117.

⁶³⁰ Yenidünya - İçer, “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu”, 802.

⁶³¹ Ersan Şen - H. Sefa Eryıldız, *Suç Örgütü* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 94-95.

⁶³² Yenidünya - İçer, “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu”, 802.

⁶³³ Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 204.

⁶³⁴ Yargıtay 8. Ceza Dairesi, E. 2000/10810, K. 2000/13581 (10 Temmuz 2000).

Suç işlemek amacıyla örgütlenmenin ayırt edici unsurlarından biri de örgütlenmenin nitelik itibarıyla devamlılık arz etmesidir⁶³⁵. Geçici birleşmeler örgütün oluşumu için yeterli olmayıp birleşmenin örgüt sayılması için faillerin devamlı surette bir araya gelmiş olmaları aranmaktadır. Dolayısıyla diğer unsurlara sahip bir birleşme bulunsa bile, bu birleşmenin süreklilik arz etmemesi, belirli bir veya birden fazla suçun işlenmesiyle sınırlı olması durumunda suç işlemek amacıyla kurulmuş örgütün varlığından söz edilemeyecektir⁶³⁶.

Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin gerekçesinde örgütün devamlılık unsuru açıklanmaktadır:

“Örgütün varlığı için suç işlemek amacı etrafındaki fiili birleşme yeterlidir. Örgüt, niteliği itibarıyla, devamlılık arz eder. Bu itibarla, kişilerin belli bir suçu işlemek için bir araya gelmesi halinde, örgüt değil, iştirak ilişkisi mevcuttur. İştirak ilişkisinden bahsedebilmek için, suç ortakları nezdinde suçun konu veya mağdur bakımından somutlaştırılması gerekir. Buna karşılık, örgüt yapılanmasında, işlenmesi amaçlanan suçların konu veya mağdur itibarıyla somutlaştırılması zorunlu değildir”.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçunu, iştirak müessesesinden ayırt eden önemli unsurlardan biri de belirsiz sayıda ve tipte suçların işlenmesi için bir araya gelinmesi hususudur⁶³⁷. Nitekim örgütlenme, suça iştirak kavramını aşan bir olgudur⁶³⁸. İştirak ilişkisinde belirli bir suçu işlemek için geçici bir iş birliği yapılmakta ve böylelikle işlenecek suç ya da suçlar konu veya mağdur itibarıyla somutlaştırılmaktadır. Bununla birlikte örgüt kurma fiili açısından belirsiz sayıda ve konu veya mağdur itibarıyla belirlenmemiş suçları işleme amacı bulunmaktadır⁶³⁹. Bu doğrultuda örgütlenme kapsamında birden fazla belirsiz sayıda suçun işlenmesine yönelik bir programın gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir⁶⁴⁰.

Örgütlenme kapsamında, örgütün varlığı için üye sayısının en az üç kişi olması gerekmektedir (TCK m. 220/1, c. 2). Mülga 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ise bu

⁶³⁵ Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 31.

⁶³⁶ Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 223.

⁶³⁷ Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 33.

⁶³⁸ Evik, “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”, 682.

⁶³⁹ Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 234.

⁶⁴⁰ Evik, “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”, 683.

sayı iki olarak belirlenmiştir⁶⁴¹. Bu bağlamda suç işlemek amacıyla örgütlenme suçu, mahiyeti gereği yalnızca birden fazla kişinin katılımı ile gerçekleşebileceği için çok failli bir suçtur⁶⁴².

Örgütlenme kapsamında, “*örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması*” gerekmektedir (TCK m. 220/1). Bu bağlamda suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu somut bir tehlike suçudur⁶⁴³. Kurulan örgütün üye sayısı, malzeme donanımı gibi unsurları itibarıyla amaç suçları gerçekleştirme açısından somut tehlike arz edip arz etmediği hâkim tarafından değerlendirilecektir. Dolayısıyla salt üç kişinin bir araya gelmesi amaçlanan suç bakımından muhakkak bir somut tehlike oluşturduğu anlamına gelmeyecektir⁶⁴⁴. Madde gerekçesinde elverişlilik unsuruna ilişkin olarak şu ifadelerle yer verilmiştir:

⁶⁴¹ Mülga 765 Sayılı TCK m. 313/6, “*Bu maddede yazılı teşekkül, iki veya daha fazla kimsenin birlikte cürüm işlemek amacı etrafında birleşmesi ile oluşur*” hükmünü amirdir.

⁶⁴² Özgenç, *Suç Örgütleri*, 18.

⁶⁴³ Evik, “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”, 672; Özgenç, *Suç Örgütleri*, 18; Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 240; Şen - Eryıldız, *Suç Örgütü*, 67; Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt V Madde 205-256*, 6220. Türk ve Alman doktrininde somut ve soyut tehlike suçları şeklinde klasik ikili ayrımın yanında “*soyut-somut tehlike suçları*”, “*elverişlilik suçları*”, “*potansiyel tehlike suçları*” gibi farklı kavramlarla ifade edilen ayrı bir tehlike suçu kategorisinin bulunduğu ifade edilmektedir. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 427; Ersoy “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, 49; Osman Gazi Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 312. Elverişlilik suçlarında insandan sadır belirli bir hareketin en azından kural olarak belirli sonuçları meydana getirmeye elverişli olması aranmaktadır. Bernd Heinrich, *Ceza Hukuku Genel Kısım I*, çev. Hakan Hakeri vd., ed. Yener Ünver (Ankara: Adalet Yayınevi, 2014), 94. Alman Ceza Kanunu’nda “*elverişli olma (Eignung)*” ibaresinin yer aldığı suç tiplerinin “*soyut-somut tehlike suçları*” kategorisi altında kümelendiği ve bu nedenle “*tehlikeye elverişli olma*” durumunun elverişlilik suçlarında suçun kanuni tarifi içerisinde yer aldığı ifade edilmektedir. Ünal, *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*, 312. Türk doktrininde de 220. maddede yer alan “*amaç suçları işlemeye elverişli olma*” ibaresiyle icra edilen fiilin suç tipiyle korunması amaçlanan hukuksal değer açısından tehlike oluşturmaya elverişli olmasının kastedildiği ve bu nedenle bu suç tipinin potansiyel tehlike suçu kategorisinde yer aldığı görüşü bulunmaktadır. Anılan görüş için bkz. Ersoy, “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”, 60. Yine benzer yönde Ünal tarafından terör örgütü kurma, yönetme ve üye olma suçlarının soyut-somut tehlike suçu olarak ihdas edildiği değerlendirilmektedir. Görüş için bkz. Ertuğrul Ünal, “Mukayeseli Hukukta Terör Örgütü Kurma, Yönetme, Üye Olma ve Üye Olmamakla Birlikte Örgüte Bilerek Yardım Etme Suçlarında Etkin Pışmanlık Halleri”, *Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Terörizm, Terör Suçları ve İnfaz Hukuku 1. Cilt*, ed. İzzet Özgenç (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2024), 451.

⁶⁴⁴ Özgenç, *Suç Örgütleri*, 19.

“Suç işlemek için örgüt kurulması bir somut tehlike suçudur. Her ne kadar en az üç kişinin belli amaç etrafında suç işlemek üzere devamlı surette fiilen birleşmesi suretiyle örgüt meydana gelebilirse de; kurulan örgüt, güdülen amaç bakımından somut bir tehlike oluşturmaz. Bu nedenle örgütün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından, amaçlanan suçları işlemeye elverişli olması aranmalıdır. Bu bakımdan, örneğin sadece üç kişinin bir araya gelmesi, devletin ülke bütünlüğünü bozmaya yönelik suçları işleme açısından somut bir tehlike taşımayabilir; buna karşılık, ekonomik çıkar sağlamaya yönelik suçlar açısından elverişli olabilir”.

Türk Ceza Kanunu m. 314’te düzenlenen silahlı örgütlenme suçunda, yalnızca belirli suçları -TCK m. 302-313 arasında düzenlenen suçları- işlemek amacıyla silahlı örgüt kurulması, yönetilmesi ve böyle bir örgüte üye olunması cezalandırılmaktadır. Buna göre, silahlı örgüt; “devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak”, “düşmanla işbirliği yapmak”, “devlete karşı savaşa tahrik”, “temel millî yararlar karşısında faaliyette bulunmak için yarar sağlama”, “yabancı devlet aleyhine asker toplama”, “askerî tesisleri tahrip ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşıma”, “düşman devlete maddi ve mali yardım”, “anayasayı ihlal”, “cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı”, “yasama organına karşı suç”, “hükûmete karşı suç”, “Türkiye Cumhuriyeti hükûmetine karşı silâhlı isyan” suçlarını işlemek amacıyla kurulmalıdır. Bununla birlikte Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinde düzenlenen terör örgütü kurma, yönetme ve üye olma suçunda ise, TMK’nin 1. maddesinde belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan bir örgütün varlığı aranacaktır. Buna göre terör örgütü; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amaçlarıyla kurulan bir örgüttür. Bu iki örgüt tipi amaç unsuru bakımından karşılaştırıldığında, terör örgütünün TMK m. 1’de sayılı amaçlara yönelik olarak kurulduğu, TCK m. 314’te düzenlenen silahlı örgütün ise yalnız maddede yazılı

suçları işlemek üzere kurulduğu, silahlı örgütün bu yönüyle terör örgütüne kıyasla daha dar bir suç kümesine sahip olduğu belirtilmiş ve bu nedenle silahlı örgütün de terör örgütü olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁶⁴⁵.

Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesindeki örgüt kurma, yönetme ve üye olma suçlarının oluşması için, örgütün silahlı olması zorunlu bir unsurdur⁶⁴⁶. Madde gerekçesinde de silahın, bu suçun bir unsurunu oluşturduğu belirtilmektedir⁶⁴⁷. Bununla birlikte TMK'nin 7. maddesi kapsamındaki terör örgütünün varlığı için silahın zorunlu bir unsur olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki çoğunluk görüşe göre terör örgütlerinde silah zorunlu bir unsurdur⁶⁴⁸. Azınlık görüşe göre ise, terör örgütünün silahlı olması gerektiğine yönelik Terörle Mücadele Kanunu'nda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle silah, terör örgütlerinde zorunlu bir unsur değildir⁶⁴⁹. Biz de terör örgütünde silahı zorunlu bir unsur olarak kabul eden görüşe iştirak etmekteyiz. Zira TMK'nin 7. maddesinin gerekçesinde TCK'nin 314. maddesine yapılan atfın yalnızca ceza yaptırımı ile sınırlı olmayıp silahlı örgüt

⁶⁴⁵ Osmanoğlu - Kızıllı, "Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme", 1172.

⁶⁴⁶ Osman Yaşar - Hasan Tahsin Gökcan - Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2010), 8538; Kitapçıoğlu Yüksel, "Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)", 300.

⁶⁴⁷ 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinin gerekçesi şöyledir: "Maddenin birinci fıkrasında, bu fıkra kapsamına giren suçları işlemek amacıyla silâhlı örgüt kurmak veya yönetmek, ayrı bir suç olarak yaptırım altına alınmıştır. Maddede geçen temel kavram örgüttür. Dikkat edilmelidir ki, genel olarak suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu örgüte üye olmak, kanunda yaptırım altına alınmış olmasına rağmen; bu maddede, işlenmesi amaçlanan suçlar bakımından bir sınırlama getirilmiştir. Keza, her iki suç arasında örgütün niteliği bakımından da farklılık bulunmaktadır. Bu madde kapsamına giren örgütün silâhlı olması gerekmektedir. Başka bir deyişle, silâh, bu suçun bir unsurunu oluşturmaktadır. Ancak, örgütün bütün mensuplarının silâhlı olmaları zorunlu değildir; hedeflenen suçların işlenmesini sağlayabilecek derecede olmak üzere bazı üyelerin silâhlı olmaları, suçun oluşması için yeterlidir. Her hâlde silâh sayısının suçun oluşması bakımından yeterli olup olmadığının takdiri de hâkime aittir. Maddenin üçüncü fıkrasında, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümlerin, bu suç açısından da aynen uygulanacağı kabul edilmiştir. Bu suça ilişkin diğer hususlar hakkında, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak suçuna ilişkin madde gerekçesi ile bu suçla bağlantılı etkin pişmanlık hükmünün gerekçesine bakılmalıdır."

⁶⁴⁸ Özgenç, *Suç Örgütleri*, 61; Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 43; Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 85; Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 233.

⁶⁴⁹ Baltacı, *Yeni TCK ve CMK'da Terör Suçları ve Yargılaması*, 333.

suçunun unsurlarının terör örgütü bakımından da göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmektedir⁶⁵⁰. Ayrıca silahsız terör örgütünün varlığının kabul edilmesi, terörizmle mücadelenin etkinliği açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir⁶⁵¹. Terör örgütleri gibi siyasi maksatlarla hareket eden silahsız suç örgütleri, Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesi kapsamında değil, Türk Ceza Kanunu’nun 220. maddesi kapsamında değerlendirilmelidir⁶⁵².

Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin yasalaşma sürecinde, TBMM İçişleri Komisyonunca düzenlenen raporda terör örgütünün kapsamının sınırlandırılmasına ilişkin ifadeler dikkat çekmektedir. Rapora göre,

“3713 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde yapılan değişiklikle terör örgütü ile ilişkisi kurulabilen kimi suçların terör suçu sayılacağı kabul edilmiştir. Bu suçlara bakıldığında, kimilerinin, cebir ve şiddet içermedikleri halde terör örgütüyle ilişkili oldukları için kapsama alındıkları görülmektedir. Bu hüküm terör suçlarının alanını olağanüstü boyutta genişletmektedir. Terör örgütü kavramının da belirsizleşmesi halinde, Kanunun uygulaması toplumun son derece önemli bir kesimini kapsar hale gelir. Dolayısıyla 7 nci maddede yapılacak değişiklikle terör örgütünün ancak silahlı bir örgüt olabileceği hususuna açıklık kazandırmak gerekir. Aksi taktirde cebir ve şiddet içermeyen pek çok suç, salt bir örgütle ilişki kurulduğu için terör suçu olarak kabul edilecektir.”⁶⁵³

⁶⁵⁰ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 85. Doktrinde Turinay, terör örgütünün silahlı ya da silahsız olması hususunda Terörle Mücadele Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair 5532 Sayılı Kanun’un kabulünden önceki ve sonraki dönemi esas alan bir ayırım yapılması gerektiğini, değişiklik Kanunu’ndan önceki dönemde terör amaçlı örgütlenme suçu ile silahlı örgütlenme suçu arasında teknik, zorunlu bir bağlantının bulunmadığını ve değişiklik Kanunu öncesi dönemde doktrinde henüz silahlı mücadeleyi tercih etmemiş, ancak silahlı olarak faaliyet gösterme potansiyeli taşıyan örgütler hakkında silahsız terör örgütü olarak nitelendirmeler yapıldığını ifade etmiştir. Bkz.; Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 231-235.

⁶⁵¹ Özgenç, *Terörle Mücadele Kanunu*, 63.

⁶⁵² Özgenç, *Suç Örgütleri*, 61-62; Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 234.

⁶⁵³ Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), *Terörle Mücadele Kanunu’nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ile Adalet Komisyonları Raporları (1/1194)* (Ankara: TBMM, 2006).

Ayrıca raporda TMK'nin 7. maddesi ile TCK'nin 314. maddesi arasındaki ilişkinin sadece yaptırım bakımından sınırlı olmadığı vurgulanmaktadır:

“Tasarının 6 ncı maddesi 3713 sayılı Kanunun 7 nci maddesinde değişiklik öngörmektedir. Değişikliğe bakıldığında, TCK'nın 314 üncü maddesine atıfta bulunulduğu görülmektedir. Ancak bu atfın sadece ceza miktarlarının artırılmasını sağlamak bakımından yapıldığı izlenimi doğmaktadır. Oysa terör eylemlerini diğer eylemlerden ayırmak bakımından 314 üncü maddedeki tanımın esas alındığı konusuna açıklık getirilmelidir. Aksi taktirde 4 üncü maddeye ilişkin olarak açıklanan kapsam genişlemesine ilişkin endişeler sürecektir.”

Yargıtay, yeni ve güncel tarihli bir kararında, terör örgütünde silahın zorunlu bir unsur olduğu yönünde görüş bildirmiştir⁶⁵⁴. Bununla birlikte, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınan ve “örgüt halen tebliğ ve açılım faaliyetlerini sürdürmekte olup, kullandığı doküman, kitapçık ve internet sitelerinde nihai hedef olarak kurmayı düşündüğü “Raşidi Hilafet Devleti'nin” tüm yönetim unsurlarına detaylı olarak yer vermekle beraber söz konusu örgütün bugüne kadar herhangi bir silahlı eylemine rastlanılmadığı” yönündeki görüş yazısına rağmen⁶⁵⁵, Yargıtay'ın Hizb-ut Tahrir örgütünün terör örgütü olduğuna yönelik vermiş olduğu kararların⁶⁵⁶ çelişkili olduğu değerlendirilmiştir⁶⁵⁷.

⁶⁵⁴ “...Araç gereç; terör örgütü silahlı bir örgüt türüdür. (TCK 314. madde) Silah suçun unsurudur. Üyelerinin tamamının silahlı olması gerekmez, nitelik ve nicelik bakımından amaç suçu işlemeye yetecek kadar elemanında silah bulunması yeterlidir. Örgütün silahlı olup olmaması sahip olunan silahların cins, nitelik ve miktarı somut tehlikenin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Örgütün, silahlı örgüt vasfını kazanması için mensuplarının silah sahibi olmaları gerekmez. Silahlar üzerinde gerektiğinde tasarruf imkanının olması gerekli ve yeterlidir. Elverişlilik somut olaya göre hâkim tarafından takdir edilecektir...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2016/7162, K. 2017/4786 (18 Temmuz 2017).

⁶⁵⁵ Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 44.

⁶⁵⁶ Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2004/1586, K. 2004/1433 (19 Nisan 2004); Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2004/4829, K. 2004/5628 (21 Ekim 2004); Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2006/8281, K. 2007/8763; Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2007/5600, K. 2007/8399 (19 Kasım 2007); Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2007/324, K. 2007/8187 (13 Kasım 2007); Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2007/5166, K. 2007/9121 (10 Aralık 2007); Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/2605, K. 2017/5049 (4 Ekim 2017).

⁶⁵⁷ Bkz. Fatih Yurtlu, “Ceza Mahkemesi Kararlarının Gerekçeli Olma Zorunluluğu ve Silahsız Terör Örgütü Tartışmaları (Hizb-Ut Tahrir Örneği)”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (Aralık 2021), 261-293; Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 44-46.

Silahlı örgütlenme ya da terör amaçlı örgütlenme suçları kapsamında maddi unsurlardan ve seçimlik hareketlerden⁶⁵⁸ olan örgüt kurma fiili, belirli bir amaç etrafında birçok kişiyi birleştirmek ve organize etmektir⁶⁵⁹. Bu doğrultuda örgüte eleman sağlanması, iş bölümü yapılması, silah ve cephane temin edilmesi gibi fiiller örgüt kurma kapsamında değerlendirilebilecektir⁶⁶⁰. Yargıtay’a göre, örgüt kurma fiili suç işlemek amacıyla yeni bir örgütün oluşturulması şeklinde tezahür edebileceği gibi yasal bir teşkilatın suç örgütüne dönüşmesi de mümkündür⁶⁶¹. Örgüt kurma fiili ani nitelikte bir fiildir⁶⁶². Örgütü kuran failin cezalandırılması için ayrıca amaçlanan suçların icra hareketlerine başlanmasına ve işlenmesine gerek duyulmamaktadır. Ayrıca örgüte o an için önderlik eden kişinin örgütü kuran kişi olmaması da imkân dahilindedir⁶⁶³.

Tipikliğin maddi unsurlarından ve seçimlik hareketlerden bir diğeri örgüt yönetme fiili ile ilgili öncelikle, Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. maddesinin ilk fıkrasının son cümlesinde terör örgütünün faaliyetlerini düzenleyenlerin de örgüt yöneticisi olarak cezalandırılacağına öngörüldüğü ifade edilmelidir. Silahlı bir örgütü ya da terör örgütünü yönetmek, örgüt hiyerarşisinin farklı basamaklarında örgütün amaç ve yöntemlerine uygun olarak örgüt faaliyetlerini sevk ve idare etmektir⁶⁶⁴. Örgütü yönetmek kapsamına; örgütün genel stratejisini belirlemek, iş bölümünü yapmak, örgütün faaliyet planlarını organize etmek, üyelere görev ve talimat vermek, genel anlamda örgütü koordine etmek fiilleri girmektedir⁶⁶⁵. Yöneten kavramına sadece lider girmemekte ve örgütün birden fazla yöneticisinin olması mümkün görünmektedir⁶⁶⁶.

⁶⁵⁸ Evik, “Silahlı Örgütlenme Suçu”, 120.

⁶⁵⁹ Çetin Akkaya, *Terör Suçları ve Cezalarının İnfazı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), 208.

⁶⁶⁰ Akkaya, *Terör Suçları ve Cezalarının İnfazı*, 216.

⁶⁶¹ Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3, K. 2017/3 (14 Temmuz 2017).

⁶⁶² Akkaya, *Terör Suçları ve Cezalarının İnfazı*, 216; Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 80.

⁶⁶³ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 80.

⁶⁶⁴ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 269.

⁶⁶⁵ Mehmet Taştan, “Silahlı Örgüt Kurmak, Yönetmek ve Silahlı Örgüte Üye Olmak Suçu”, *Terazi Aylık Hukuk Dergisi* 20/6 (Nisan 2008), 114.

⁶⁶⁶ a.y.

Bir terör örgütü ya da silahlı örgüte üye olmak, örgüte fiili katılmayı⁶⁶⁷, örgütün amacını benimseyerek hiyerarşik gücünün parçası haline gelmeyi⁶⁶⁸ ifade etmektedir. Ancak, örgüte katılan üyenin bir görevi ya da fonksiyonu benimsemesi halinde, örgüt üyeliği nedeniyle cezalandırılması için, yüklenilen görevi somut olarak yerine getirdiğinin ispatına gerek duyulmamaktadır. Zira, örgütün gerek duyduğunda üyeyi herhangi bir görevde kullanabileceğini bilmesi örgütü güçlendirici bir durumdur. Bununla birlikte örgüte sadece sempati duyulması, örgütün ideolojisinin benimsenmesi gibi eylemler örgüt üyeliği bakımından yeterli kabul edilmemektedir⁶⁶⁹. Örgüte üye olanlar, örgütü kuranlar ve yönetenler dışında kalan kişiler olup⁶⁷⁰ bu kişiler örgüte daha sonradan girmiş, örgütün sevk ve yönetimine katılmamış olmalıdır⁶⁷¹. Örgüt üyeliği suçunun oluşması açısından, üye olmak yeterli olduğu için, örgütün herhangi bir eylemine veya faaliyetine iştirak edilmesi gerekmemektedir. Bu bağlamda, örgüt üyesi olma suçu, tehlike suçu niteliğindedir⁶⁷². Örgüte üye olmak, kesintisiz (temadi eden) bir fiilin varlığını gerektirmektedir. Bu nedenle bir terör örgütüne ya da silahlı örgüte katılma halinde kesintisiz (mütemadi) suç söz konusu olmaktadır. Örgüt üyesinin, örgüte hiyerarşik bağlılığı devam ettiği sürece suç işlenmeye devam edilmekte olup üyenin örgütün hiyerarşik yapısına bağlılığının sona erdiği anda temadi bitmektedir⁶⁷³.

Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin gerekçesinde örgüte üye olma suçu açısından örgüt yöneticilerinin rızasının varlığına gerek bulunmadığı ve tek taraflı iradeyle örgüte katılmanın mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte doktrin ve uygulamada örgüt üyeliği için tek taraflı iradenin yeterli olup olmadığı tartışılmıştır. Bir görüş, örgüte üye olmak için yöneticilerin rızasının gerekmediğini⁶⁷⁴ ve tek taraflı

⁶⁶⁷ Özgenç, *Suç Örgütleri*, 22.

⁶⁶⁸ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 81.

⁶⁶⁹ Vesile Sonay Evik, “Cürüm İşlemek İçin Örgütlenme”, *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı* (İstanbul: GSÜ Yayınları, 2004), 383.

⁶⁷⁰ Evik, “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”, 684.

⁶⁷¹ Taştan, *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 81.

⁶⁷² Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8549.

⁶⁷³ Özgenç, *Suç Örgütleri*, 23; Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8550.

⁶⁷⁴ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 279.

irade ile örgüte katılmanın mümkün olduğunu⁶⁷⁵ değerlendirmektedir. Bizim de iştirak ettiğimiz karşıt görüşe göre örgüte üye olmak için örgütün organları tarafından kişinin üye olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁶⁷⁶. Zira üyelik “örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmayı” gerektirdiğine göre bir kişinin tek taraflı irade ile örgütün hiyerarşik yapısına dahil olması mümkün görünmemektedir⁶⁷⁷. Yargıtay kimi kararlarında tek taraflı iradenin örgüte katılım için yeterli olmadığı görüşünde bulunurken⁶⁷⁸ kimi kararlarında ise örgüt yöneticilerinin rızasının varlığına gerek duyulmaksızın tek taraflı irade beyanıyla bile örgüte katılmanın mümkün olduğunu⁶⁷⁹ ileri sürmektedir.

Doktrin ve uygulamada örgüt üyeliğinin belirlenmesinde birtakım ölçütlerden yararlanılabileceği belirtilmiştir. Bu ölçütler şu şekilde sıralanmaktadır: 1) organik bağ, 2) eylem ve faaliyetlerin sürekliliği, çeşitliliği ve yoğunluğu⁶⁸⁰. Örgüt üyesinin

⁶⁷⁵ Akkaya, *Terör Suçları ve Cezalarının İnfazı*, 218; Özgenç, *Suç Örgütleri*, 22.

⁶⁷⁶ Evik, “Cürüm İşlemek İçin Örgütlenme”, 383.

⁶⁷⁷ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8550.

⁶⁷⁸ “Yerleşik yargısal kararlarda belirlenen ilkelere göre, failin salt silahlı örgüte ilgi duyması, örgüte katılmak için zemin arayışına girmesi, bu amaçla kendisini örgüte ulaştırabilecek kişilerle temasa geçmeye çalışması ve örgüt mensuplarıyla görüşüp buluşmadan salt örgüte katılmak amacıyla başka bir bölgeye yolculuk yapması silahlı örgüt üyeliği suçunun oluşumu için yeterli değildir.” Yargıtay Ceza Genel Kurulu (YCGK), E. 2007/9-270, K. 2008/164 (10 Haziran 2008).

⁶⁷⁹ “Silahlı örgüt üyeliği suçu; silahlı bir örgütün kuruluş amaçlarını, faaliyet ve eylemlerini benimseyerek gönüllü olarak örgüt hiyerarşisine dahil olmayı tercih etmek suretiyle işlenmektedir. Bu bakımdan eylemin iradi olması ve örgüte iştirak bilinç ve iradesiyle hareket edilmiş olması gerekir. Suç, örgüte üye olma fiilinin gerçekleştiği anda tamamlanmakla birlikte, üyelik süresince eylem temadi etmektedir. Örgüte üye olmak fiili bir katılma olup örgüte üye olmak için örgüt yöneticilerinin rızasının varlığına gerek yoktur, tek taraflı iradeyle bile örgüte katılmak mümkündür.” Yargıtay 16. Ceza Dairesi (Yargıtay), E. 2015/1069, K. 2015/840 (20 Nisan 2015).

⁶⁸⁰ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8551. “Yargıtay yüksek 9. Ceza Dairesinin yerleşik uygulamasında; silahlı örgüte üyelik suçunun oluşabilmesi için örgütle organik bağ kurulması, süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetlerin bulunması aranmaktadır. Temadi eden suçlardan olan örgüt üyeliği, hukuki veya fiili kesinti gerçekleşinceye kadar tek suç sayılır. Örgüt üyeliğinden mahkûm olduktan sonra tekrar örgütle hiyerarşik bağ kurup süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren faaliyetlere katılması halinde yeniden üyelik suçu oluşacaktır.” Yargıtay 16. Ceza Dairesi (Yargıtay), E. 2015/3344 K. 2015/926 (30 Nisan 2015); “Sanıkların aksi sabit olmayan savunmaları ve tüm dosya kapsamından küçük yaşta aileleri ile birlikte Birleşmiş Milletler denetimindeki kamplarda kaldıkları anlaşılmış, ancak bu süre içinde örgütle organik bağ içine girip faaliyette bulunduklarına dair her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gözetilmeden ...” Yargıtay 9. Ceza Dairesi (Yargıtay), E. 2005/6028, K. 2005/9094 (29 Kasım 2005). Bununla birlikte Yargıtay 16. Ceza Dairesi bir kararında farklı

örgütle hiyerarşik ilişkisini güncel ve canlı tuttuğunu belirleyen organik bağın varlığı, örgütün özel görevli arşivci üyeleri tarafından düzenlenen “özgeçmiş raporları”, “künye defterleri” gibi çeşitli kanıtlarla ortaya konabilir⁶⁸¹. Yargıtay’ın çeşitli kararları ile örgüte yeni eleman temin eden, barındıran, gönderen veya ulaşımını sağlayan⁶⁸²;

olarak, “Silahlı örgüte üyelik suçunun oluşabilmesi için örgütle organik bağ kurulması ve kural olarak süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetlerin bulunması aranmaktadır. Ancak niteliği, işleniş biçimi, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı, örgütün amacı ve menfaatlerine katkısı itibarıyla süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk özelliği olmasa da ancak örgüt üyeleri tarafından işlenebilen suçların faillerinin de örgüt üyesi olduğunun kabulü gerekir.” şeklinde karar vermiştir. Yargıtay 16. Ceza Dairesi (Yargıtay), E. 2018/1810, K. 2018/4596 (27 Kasım 2018).

⁶⁸¹ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8551.

⁶⁸² “Terör örgütlerinin yurtiçi ve yurtdışındaki kamplarına örgüte katılmak üzere eleman göndermenin bu örgütlere üye sağlamanın başlıca yollarından biri olduğu, terör örgütlerinin amaç suçun işlenmesi yolunda güven, disiplin ve sıkı irtibata önem veren iş bölümüne dayalı, hiyerarşik düzene sahip yapılar olarak istihbarat, gizlilik, güvenlik ve denetim konularında duyarlı oldukları, işleyiş ve yapılanma itibarıyla bu özellikleri gösteren terör örgütlerinin, örgütün “hiyerarşik yapısına” dahil edilmek üzere gönderilen elemanları, irtibat halinde olmadıkları, güvenilir bulmadıkları, denetlemedikleri kaynaklardan kabul etmeyecekleri gibi, gizlilik ve güvenlik kuralları ile hiyerarşiye uymayan kişilerin bu tür faaliyetlerine de izin vermeyecekleri, terör örgütlerine yeni eleman temin etme, barındırma, gönderme veya ulaşımını sağlama gibi faaliyetlere dair organizasyonun örgütsel yapı dışında değerlendirilemeyeceği göz önüne alındığında; Somut olay bakımından; sanık Z. Y.’ın, PKK terör örgütünün dağ kadrosuna katılmaya ikna ettiği G. Y. ile birlikte, sanıklar R. T. ve D. O. tarafından yapılan organizasyon dahilinde Kızıltepe ilçesine gittikleri, burada diğer sanık B. Ç. ile buluştukları, geceyi sanık B. Ç. tarafından götürüldükleri evde geçirdikleri, ertesi gün tekrar sanık B. Ç. ile buluşarak sanık D. O. tarafından kullanılan araçla terör örgütünün kırsalına gitmek üzere iken Nusaybin ilçesi yolu üzerinde güvenlik güçleri tarafından yapılan durdurma ihtarına rağmen kaçmak isterlerken yakalandıklarının iddia ve kabul edilmesi karşısında, belli bir organizasyon dahilinde ve gizlilik içerisinde hareket ederek G. Y.’ı ikna edip onun örgütün kırsal kadrolarına katılmasına yönelik faaliyette bulunan sanıkların eylemlerinin, hiyerarşik yapısına dahil olmak suretiyle örgüte üye olma suçunu oluşturacağı, hukuki durumlarının buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden...” Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2013/15763, K. 2014/2801 (12 Mart 2014); “Terör örgütlerinin yurtiçi ve yurtdışındaki kamplarına örgüte katılmak üzere eleman göndermenin, bu örgütlere üye sağlamanın başlıca yollarından biri olduğu, terör örgütlerinin amaç suçun işlenmesi yolunda güven, disiplin ve sıkı irtibata önem veren iş bölümüne dayalı, hiyerarşik düzene sahip yapılar olarak istihbarat, gizlilik, güvenlik ve denetim konularında duyarlı oldukları, işleyiş ve yapılanma itibarıyla bu özellikleri gösteren terör örgütlerinin, örgütün “hiyerarşik yapısına” dahil edilmek üzere gönderilen elemanları, irtibat halinde olmadıkları, güvenilir bulmadıkları, denetlemedikleri kaynaklardan kabul etmeyecekleri gibi, gizlilik ve güvenlik kuralları ile hiyerarşiye uymayan kişilerin bu tür faaliyetlerine de izin vermeyecekleri, terör örgütlerine yeni eleman temin etme, barındırma, gönderme veya ulaşımını sağlama gibi faaliyetlere ilişkin organizasyonun örgütsel yapı dışında değerlendirilemeyeceği göz önüne alındığında; Somut olayda; Erhan isimli arkadaşına terör örgütüne katılmak istediğini söyleyen tanık ...’nin bu amaç doğrultusunda adı geçen şahıs aracılığıyla sanık ... ile tanıştığı, silahlı terör örgütünün

yasadışı gösteriye kimliğini gizlemek amacıyla yüzünü kapatmak suretiyle katılan ve ikametinin müştemilatında molotof kokteyli bulunduran⁶⁸³; örgütün ideolojisini benimseyerek evinde örgütsel doküman ve kitap bulundurup örgütün belirli bir bölgedeki yapılanmasını oluşturunca faaliyetlerde bulunan⁶⁸⁴ kişiler terör örgütü üyeliğinden sorumlu tutulmuştur.

Bir silahlı örgüte ya da terör örgütüne üye olmadığı halde, örgüt adına suç işleyen kişilerin eylemlerine yönelik olarak TCK'nin 220. maddesinin 6. fıkrası uygulanacaktır. 02/03/2024 tarihli, 7499 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la yapılan değişiklikten önce söz konusu hüküm; örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılacağını öngörmekteydi. Bu düzenleme uyarınca örgüt adına suç işleyen kişilerin de örgüte üye olma suçundan cezalandırılmaları gerekir. Tipikliğe göre bu suçun faili örgüt üyesi değildir. Ancak,

şartlarını överek tanığın terör örgütünün kırsal kadrosuna katılma kararını kuvvetlendiren sanığın Derecik istikametine giden kamyoneti durdurarak tanığı örgüte ait kampa götürmek üzere tanıkla birlikte yola çıktığı ancak yol kontrolü yapan kolluk kuvvetlerince yakalandığı, böylelikle sanığın eyleminin, hiyerarşik yapısına dahil olmak suretiyle örgüte üye olma suçunu oluşturacağı, hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/4767, K. 2015/1862 (16 Haziran 2015).

⁶⁸³ *“Silahlı terör örgütünün gençlik yapılanmasında yer alıp örgütün stratejisi doğrultusunda örgüte ait yayın organları tarafından yapılan eylem çağrıları ve örgüt talimatları üzerine düzenlenen 13.1.2011 tarihli yasadışı gösteriye kimliğini gizlemek amacıyla yüzünü kapatmak suretiyle katıldığı güvenlik güçlerine patlayıcı madde attığı ve elde edilen istihbari bilgiler üzerine 11.2.2012 tarihinde ikametinin müştemilatında yapılan aramada terör örgütü adına ve örgütün amacı doğrultusunda yapılacak eylemlerde kullanılmak üzere hazırlanmış 22 adet molotof kokteyli bulundurduğu yakalama, el koyma, arama, olay tutanakları, olay yeri görüntüleri, koruma altına alınan tanık beyanı, başka dosya sanıkları T. B., R. İ. ve S. K. 'ın kollukta müdafii eşliğindeki anlatımları ile teşhis tutanakları ve tüm dosya kapsamından anlaşılan sanığın eylemlerinin silahlı terör örgütü üyesi olma ve patlayıcı madde bulundurma suçlarını oluşturacağı hukuki durumunun buna göre takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden suç vasfında yanlışlıkla düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması...”* Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2014/4255, K. 2014/7359 (20 Haziran 2014).

⁶⁸⁴ *“...terör örgütünün ideolojisini benimsediği, sanığın evinde yapılan aramada çok sayıda örgütsel kitap ve dokümanların bulunduğu, örgüte adam kazandırma ve propaganda amacıyla kullanılan kitapları temin ettiği ve dağıttığı, örgütün... yapılanmasının oluşturulması yönünde faaliyette bulunduğu, örgütün diğer üyeleri ile sürekli irtibat kurduğu anlaşılacakla, eylem ve faaliyetlerindeki süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk durumu da dikkate alındığında, örgütle organik bağ kurduğu anlaşılan, sanık hakkında silahlı terör örgütüne üyelik suçundan mahkumiyet yerine yazılı şekilde beraat kararı verilmesi...”* Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/1069, K. 2015/840 (20 Nisan 2015).

örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmadığı halde örgüt eylemine iradi olarak iştirak etmenin, örgütün tehlikeliliğini arttırdığı düşünülmektedir. Bu sebeple kanun koyucu, örgüt adına suç işleyen kişilerin eylemlerini örgüte üye olmakla eşdeğer görüp bu kişilerin örgüte üye olmak suçundan cezalandırılması gerektiğini kabul etmektedir⁶⁸⁵. Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından verilen bir kararda, örgütle doğrudan ilişkisi bulunmasa da örgütün yayın organlarının yayınları ve çağrılarına uyularak gerçekleştirilmiş olan propaganda eylemlerinin örgüt adına suç işleme kapsamında olduğu ve failin TCK m. 220/6 gereğince örgüt üyeliğinden de cezalandırılması gerektiği belirtilmiştir⁶⁸⁶.

⁶⁸⁵ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345, 8554*.

⁶⁸⁶ “Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlık, PKK terör örgütünün genel eylem çağrısı ve yeni stratejisi doğrultusunda, 26.02.2006, 21.03.2006 ve 28.03.2006 tarihlerinde anılan örgütün yayın organları tarafından özel olarak gerçekleştirilen eylem çağrıları üzerine organize edilip gerçekleştirilen korsan gösterilere katılarak, örgüte ait amblem ve işaretlerle Abdullah Öcalan’ın posterlerini taşıyan göstericilerin önünde yer alan, polise saldırmaları için talimat veren ve bizzat polise saldıran, örgütçe yapılan çağrıya uygun olarak güvenlik güçlerinin operasyonlarında öldürülen örgüt mensuplarının cenazelerini teslim alan grup içerisinde yer alıp, zafer işareti yapıp “Öcalan siyasi irademizdir” “Başkan siyasi irademizdir” “Gerilla vuruyor, Kürdistanı kuruyor” şeklinde sloganlar atan, ateş yakarak yolu trafiğe kapatan grubu yönlendiren sanığın eylemlerinin, oluşturduğu bağımsız suçlar dışında ayrıca örgüt adına işlenen suçlar kapsamında değerlendirilip, değerlendirilemeyeceğine ilişkindir. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCY’nın, 314. maddesinin 3. fıkrasında; “Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.” hükmüne yer verilip, örgüt kurma suçuna ilişkin 220. maddenin 6. fıkrasında ise “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı” cezalandırılacağı belirtilmiş, anılan normun konuluş amacı gerekçesinde; “Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır.” şeklinde açıklanmış, 765 sayılı TCY’nın sistematiğinden tamamen farklı bir anlayışla düzenlenen maddede, örgütün faaliyetleri doğrultusunda işlenen suçlardan da ayrıca sorumluluk esası kabul edilmiş, yardım etme fiilleri de örgüt üyeliği kapsamında değerlendirilerek, bağımsız bir şekilde örgüte yardım suçuna yer verilmemiş, gösterdiği vahamet dikkate alınarak örgüte silah sağlama şeklindeki yardım fiilleri 315. maddede bağımsız olarak, diğer yardım fiilleri ise örgütün niteliğine göre anılan Yasanın 220 ile 314. maddeleri kapsamında yaptırıma bağlanmıştır. İnceleme konusu somut olayda; örgütün genel çağrısı, örgüte ait yayın organlarının yayınları ve çağrıları ile somutlaşmış olup, bu çağrının belirli bir kişiye yapılmış olmasına gerek bulunmamaktadır. Örgütün bilgisi ve istemi doğrultusunda gerçekleştiren bu eylemlerin, örgüt adına gerçekleştiği sabittir. Örgüt adına gerçekleştirilen bu eylemlere katılan sanığın eylemi diğer suçların yanında 5237 sayılı TCY’nın 314/3 ve 220/6. maddeleri yollamasıyla 314/2. maddesine de aykırılık oluşturduğundan...” Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2007/9-282, K. 2008/44 (4 Mart 2008).

Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişinin, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılacağını düzenleyen TCK'nin 220. maddesinin 6. fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümleleri Anayasa Mahkemesi kararı ile anayasaya aykırılık gerekçesiyle iptal edilmiştir⁶⁸⁷. Anayasa Mahkemesi söz konusu kararı ile maddede yer alan örgüt adına işlenen suç kavramından ne anlaşılması gerektiğine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğini ve işlenen suçlar arasında bir ayırım yapılmadığını; yargı makamlarının örgüt adına işlenen suç kavramının her somut olayın özelliklerine göre farklı yorumladıklarını ve dolayısıyla bu hususların son derece ağır bir itham ve ceza öngören bir suçun kapsamını ölçütleri belirsiz olacak biçimde genişlettiğini tespit etmiştir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi, bir kimsenin silahlı örgütle zayıf da olsa bir şekilde bağlantısı bulunduğu iddia edilen bir suç işlediği gerekçesiyle -örgütle bağlantısı açıkça ortaya konulmaksızın- işlediği suçun yanı sıra gerçek içtima hükümleri uyarınca ayrıca örgüt üyeliğinden de cezalandırıldığı, bu durumun örgüt adına suç işleyen kimsenin örgüt üyelerine göre daha ağır cezalarla karşılaşmasına neden olduğu değerlendirmelerinde bulunmuştur. Anılan hüküm 7499 Sayılı Kanun'la değiştirilmiş olup yeni düzenleme şu şekildedir:

“Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca iki yıl altı aydan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. İşlenen suçun niteliğine göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Bu fıkra hükmü sadece silahlı örgütler hakkında uygulanır.”

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesi ile Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesi ve TCK'nin 220. maddesi arasındaki atıf ilişkisi dikkate alındığında bir terör örgütünün ya da silahlı örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işleyen örgüt kurucusu, yöneticisi veya üyesi ayrıca bu suçlardan dolayı da cezalandırılacaktır (TCK m. 220/4). Terör örgütünün ya da silahlı örgütün yöneticileri yönetimi elinde bulundurdukları süre boyunca örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen bütün suçlardan dolayı ayrıca fail olarak cezalandırılacaktır (TCK m. 220/5). Ayrıca silahlı örgütteki veya terör örgütündeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve

⁶⁸⁷ Anayasa Mahkemesi (AYM), E. 2023/132, K. 2023/183 (26 Ekim 2023).

isteyerek yardım eden kişi de terör örgütü üyesi olarak cezalandırılacaktır (TCK m. 220/7)⁶⁸⁸.

Silahlı örgütlenme suçunun manevi unsuruna değinilecek olursa bu suç belirli suçları işlemek amacıyla sürekli birlikteliğı gerektirmektedir. Nitekim silahlı örgütlenme suçu kapsamında yer alan kurma, yönetme ve üye olma fiilleri, TCK'nin 302-315. maddelerindeki suçları veya bu suçlardan en az birini işleme iradesiyle gerçekleşmektedir. Bu nedenle suç, amaç-saik gerektiren bir suçtur. Dolayısıyla silahlı örgüt kurma, yönetme, üye olma suçları yalnızca doğrudan kastla işlenebilir olup olası kastla işlenemez⁶⁸⁹. Terör amaçlı örgütlenme suçunun manevi unsuru bakımından ise fail, 3713 Sayılı Kanun'un 1. maddesinde Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değıştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağığı bozmak olarak ifade edilen örgütün amaçlarını bilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla terör amaçlı örgütlenme suçu da amaç-saik gerektiren ve yalnızca doğrudan kastla işlenebilen bir suçtur⁶⁹⁰.

Silahlı örgütlenme ve terör amaçlı örgütlenme suçlarının faileri hakkında, Türk Ceza Kanunu'nun örgütlenme suçları bakımından ortak hüküm olma niteliğı taşıyan ve etkin

⁶⁸⁸ Taştan, *Açıklamalı-İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*, 84-85.

⁶⁸⁹ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8554.

⁶⁹⁰ "Silahlı terör örgütüne üye olma suçunun doğrudan kastla işlenebildiğı gözetilerek..." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2017/956, K. 2017/370 (26 Eylül 2017); "Suçun manevi unsuru: Kasden işlenebilen bir suçtur. Suçun oluşumu için doğrudan kasdın varlığı gerekmektedir. Bu suç olası kast ile işlenemez. Suç örgütünün varlığı için suç işlemek amacının açık bir şekilde ortaya konulmuş olması gerekir. Bir oluşumun çekirdeğini oluşturan kişiler suç işlemek amacıyla hareket etmekle birlikte, oluşumun içinde yer alan fakat bu amaçtan habersiz olan kişiler, suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüte üye olmaktan veya bu örgütü yönetmekten sorumlu tutulamazlar." Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3, K. 2017/3 (14 Temmuz 2017).

pişmanlık hükümlerinin düzenlendiği 221. maddesi⁶⁹¹ uygulanabilecektir⁶⁹². Yargıtay'ın görüşü de bu doğrultudadır⁶⁹³.

Terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgütlenme suçunun yaptırımı hususuna değinilecek olursa 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrası hükmüne göre terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinde düzenlenen silahlı örgütü kuran veya yöneten kişiler için, on yıldan onbeş yıla kadar; örgüte üye olanlar için ise, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. 3713 sayılı TMK'nin m. 5/1 fıkrasında ise, *“3 ve 4 üncü maddelerde yazılı suçları işleyenler hakkında ilgili kanunlara göre tayin edilecek hapis cezaları veya adli para cezaları yarı oranında artırılarak hükmolunur. Bu suretle tayin olunacak cezalarda, gerek o fiil için, gerek her nevi ceza için muayyen olan cezanın yukarı sınırı aşılabılır. Ancak, müebbet hapis cezası yerine, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”* hükmü öngörülmektedir. Dolayısıyla terör

⁶⁹¹ Etkin pişmanlık - Madde 221: *“(1) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu nedeniyle soruşturmaya başlanmadan ve örgütün amacı doğrultusunda suç işlenmeden önce, örgütü dağıtan veya verdiği bilgilerle örgütün dağılmasını sağlayan kurucu veya yöneticiler hakkında cezaya hükmolunmaz. (2) Örgüt üyesinin, örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak etmeksizin, gönüllü olarak örgütten ayrıldığını ilgili makamlara bildirmesi halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz. (3) Örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak etmeden yakalanan örgüt üyesinin, pişmanlık duyarak örgütün dağılmasını veya mensuplarının yakalanmasını sağlamaya elverişli bilgi vermesi halinde, hakkında cezaya hükmolunmaz. (4) Suç işlemek amacıyla örgüt kuran, yöneten veya örgüte üye olan ya da üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen veya örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişinin, gönüllü olarak teslim olup, örgütün yapısı ve faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili bilgi vermesi halinde, hakkında örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçundan dolayı cezaya hükmolunmaz. Kişinin bu bilgileri yakalandıktan sonra vermesi halinde, hakkında bu suçtan dolayı verilecek cezada üçte birden dörtte üçe kadar indirim yapılır.82 (5) Etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında bir yıl süreyle denetimli serbestlik tedbirine hükmolunur. Denetimli serbestlik tedbirinin süresi üç yıla kadar uzatılabilir. (6) (Ek: 6/12/2006 – 5560/8 md.) Kişi hakkında, bu maddedeki etkin pişmanlık hükümleri birden fazla uygulanmaz.”*

⁶⁹² Turinay, Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu, 337.

⁶⁹³ “1- Silahlı örgüt üyesi olup kendiliğinden örgütten ayrılarak teslim olan sanığın örgütün faaliyeti çerçevesinde herhangi bir suçun işlenişine iştirak edip etmediği ve yaptığı açıklamaların doğruluğu Emniyet Genel Müdürlüğü'nden sorulup araştırıldıktan sonra hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken, 5237 sayılı TCK.nun 221. maddesi hükümlerinin terör suçları için uygulanamayacağından bahisle etkin pişmanlık hükmünün uygulanmasına yer olmadığına karar verilmesi...” Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2006/7781, K. 2007/4039 (10 Mayıs 2007).

amaçlı örgütlenme ve silahlı örgütlenme suçunun faillerine, silahlı örgütlenme suçunun TMK'nin 3. maddesine göre mutlak terör suçu olması sebebiyle 5. maddenin 1. fıkrasındaki arttırım uygulanacaktır. Netice itibarıyla 3713 sayılı TMK'nin m. 5/1 hükmü ve yarı oranında arttırılan cezalar uyarınca, terör örgütü ve silahlı örgüt kuran ve yöneten kişilere, on beş yıldan yirmi iki buçuk yıla kadar; terör örgütü ve silahlı örgüte üye olan kişilere ise yedi buçuk yıldan on beş yıla kadar hapis cezası uygulanabilecektir⁶⁹⁴.

2.1.2. Silahlı Örgüte ve Terör Örgütüne Silah Sağlama Suçu (TCK m. 315)

Silahlı örgüte silah sağlama suçu Türk Ceza Kanunu'nun 315. maddesinde düzenlenmiştir. TCK'nin “Silah sağlama” başlıklı 315. maddesine göre:

“Yukarıdaki maddede tanımlanan örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden, nakleden veya depolayan kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”.

Silah sağlama suçunun madde gerekçesi ise şöyledir:

“Madde metninde, silâhlı örgüt suçu kapsamına giren örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak üzere silâh, cephaneye veya benzeri maddelerin sağlanmasını, imal veya icat veya bunların naklini veya bu maddelerin hazırlanmasını veya bu maksatla yabancı memleketlerden Türkiye'ye söz konusu maddelerin sokulmasını veya saklanması ve taşınmasını ayrıca cezalandırmaktadır. Suçun manevî unsuru, söz konusu fiillerin, örgütlerin amaçları bilinerek gerçekleştirilmesidir. Söz konusu maddelerin kullanılması suretiyle ve örgütün faaliyeti çerçevesinde çeşitli suçların işlenmesi hâlinde; bu silâh ve cephaneyi temin eden kişiler, aslında bu suçların işlenişine yardım eden olarak sorumlu tutulmaları gerekir. Ancak, söz konusu fiiller bu madde kapsamında müstakil bir suç olarak tanımlandığı için, sadece bu suçtan dolayı cezaya hükmetmek gerekecektir”.

Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesinde tanımlanan silahlı örgütlerin ve 3713 Sayılı Kanun'un 7. maddesinin 1. fıkrasındaki atıf sebebiyle terör örgütlerinin, faaliyetlerinde kullanılmak üzere silah sağlanması fiili, bu örgütlere yardım anlamına

⁶⁹⁴ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 336.

gelmektedir⁶⁹⁵. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin 7. fıkrası ise, örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişinin, örgüt üyesi olarak cezalandırılacağını düzenlemiştir. Dolayısıyla esasen, silahlı örgüte yardım suçu da TCK m. 220/7'nin kapsamına girmektedir⁶⁹⁶. Ancak kanun koyucu silahlı örgütün vahamet arz eden eylemlerini işlemek amacıyla silah sağlama eylemini, bu fiillere yardım kapsamında cezalandırmaktan ziyade, bu hususta özel bir suç tipi düzenlemek suretiyle daha ağır cezalandırma yolunu tercih etmiştir⁶⁹⁷. Nitekim silahlı örgüte silah sağlama fiili bu tür örgütlerin tehlikeliliğini arttıran bir unsur olarak değerlendirilmektedir⁶⁹⁸. TCK'nin 315. maddesi, örgüte yardımın özel bir şekli olup devletin güvenliğine, toprak bütünlüğüne, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçları işlemek amacıyla kurulan silahlı örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak üzere bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin edilmesi, nakledilmesi veya depolanması bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş ve daha ağır bir yaptırım öngörülmüştür⁶⁹⁹.

Silahlı örgüte silah sağlama suçunda tipikliğin maddi unsurlarından olan fiil unsuru değerlendirilecek olursa bu suç seçimlik hareketli bir suçtur. Suçun kanuni tanımı ve

⁶⁹⁵ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8627.

⁶⁹⁶ a.y.

⁶⁹⁷ Mustafa Kurtaran, "Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/2 (Temmuz 2020), 336.

⁶⁹⁸ Evik, "Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu", 5; Yaşar – Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8627.

⁶⁹⁹ "Örgüte silah sağlama şeklindeki yardım eylemi, gösterdiği vahamet dikkate alınarak bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş ve 5237 sayılı TCK'nın "Silah sağlama" başlığını taşıyan 315. maddesinde "Yukarıdaki maddede tanımlanan örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silâh temin eden, nakleden veya depolayan kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." hükmüne yer verilmiştir. Maddede ihdas edilen suç, örgüte yardımın özel bir şekli olup Devletin güvenliğine, toprak bütünlüğüne, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçları işlemek amacıyla kurulan silahlı örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak üzere bunların amaçlarını bilerek, üretmek, satın almak ve ülkeye sokmak suretiyle silah, cephane veya nitelik ve nicelik yönünden vahim olan benzeri maddelerin temin edilmesi, nakledilmesi veya depolanması bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş ve daha ağır bir yaptırıma bağlanmıştır." Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2019/246, K. 2023/61 (8 Şubat 2023).

tipikliği kapsamında silah üretmek, silah satın almak, ülkeye silah sokmak, silah nakletmek, silah depolamak silah sağlama olarak kabul edilen seçimlik hareketlerdir⁷⁰⁰. Tipiklikte ifade edilen fiillerden birinin işlenmesi suçun oluşması için yeterlidir. Ayrıca silah sağlama suçu maddede belirtilen fiiller ile işlenebileceğinden bağlı hareketli bir suç niteliğindedir⁷⁰¹. Suç seçimlik hareketli bir suç olduğu için hareketlerden birkaçının birlikte yapılması halinde tek suçun mevcudiyeti söz konusu olacak ancak bu durum temel cezayı belirlemede dikkate alınacaktır⁷⁰².

Yargıtay bir kararında “*silahlı terör örgütünün faaliyetlerinde kullanılmak üzere temin edilen 1 adet el bombası ile 5.670 gr. plastik patlayıcı, 4 adet elektrikli kapsül, 8 adet elektrikli bomba düzeneğini örgütün amaçlarını bilerek bulunduran sanıkların eylemlerinin 5237 sayılı TCK’nın 315. maddesinde tanımlanan suçu oluşturacağını*”⁷⁰³ ifade etmiş olup kararda bahsi geçen eylemi depo etme olarak nitelendirmiştir.

Silahlı örgüte silah sağlama suçu herhangi bir kimse tarafından işlenebilecek olmakla birlikte failin örgütün kurucusu, yöneticisi veya üyesi olmaması gerekir⁷⁰⁴. Failin, örgütün kurucusu, yöneticisi ya da üyesi olması durumunda fiilin niteliğine göre

⁷⁰⁰ Evik, silah sağlama suçu ile cezalandırılan hareketin silahlı örgüte silah sağlanması olduğunu bu nedenle madde metninin başlığa uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Yazar, maddenin ilgili kısmının “... silah üretmek, satın almak, ülkeye sokmak suretiyle silah temin eden” yerine “silah üretmek, satın almak, ülkeye sokmak, nakletmek, depolamak suretiyle silah sağlayan” şeklinde yazılmasının daha uygun olacağını ifade etmiştir. Maddenin terminolojik olarak tutarlı olması adına bu eleştiri ve yeniden düzenleme önerisine katılıyoruz. Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 9-10.

⁷⁰¹ Yaşar – Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8629; Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 10.

⁷⁰² Hafizoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 45.

⁷⁰³ Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2007/4669, K. 2007/5385 (18 Haziran 2007).

⁷⁰⁴ Özgenç, *Suç Örgütleri*, 61/dp. 103; Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 6.

TCK m. 314/f.1,2 ve m. 170/f.1-c, 174. maddelerinin⁷⁰⁵ veya 6136 Sayılı kanun hükümlerinin⁷⁰⁶ uygulanması gündeme gelebilir⁷⁰⁷.

⁷⁰⁵ Yaşar – Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8628.

⁷⁰⁶ Türker Türkoğlu, “Örgüte Yardımın Özel Şekli Olarak Terör Örgütüne Silah Sağlama Suçu (TCK 315) (Yargıtay Kararları Işığında)”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/42 (Nisan 2020), 612; Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 7.

⁷⁰⁷ “...silahlı terör örgütlerinin üyesi olan failin bu seçimlik hareketleri gerçekleştirmesi halinde ise, örgüt üyesi olmaktan TCK’nın 314/2 ve 6136 sayılı Kanuna aykırılık suçundan cezalandırılması gerekeceğinden; somut olayda sanığın müdafii huzurunda kollukta, Cumhuriyet Savcılığında ve Sulh Ceza Hakimliğinde sorgusunda vermiş olduğu ifadelerine ve tüm dosya kapsamına göre, olay öncesinde PKK terör örgütünün dağ kadrosu mensuplarıyla irtibatı olan ve örgütün kırsal alanda faaliyet gösteren silahlı mensuplarıyla beraber hareket eden, kendisine ait traktörü ile yüklü miktarda silah ve mühimmatı birçok kez örgütün istediği yere taşıyan, olay günü de suça konu silahları ve mermileri Risor bölgesinden örgüt mensuplarından teslim alıp sevk ettiği sırada yakalanan, örgütün silah sevkiyatları ve örgüt mensupları hakkında kod adlarına varıncaya kadar bilgi sahibi olan ve PKK terör örgütü içerisinde aktif bir şekilde faaliyet gösterdiği anlaşılan sanığın, süreklilik, yoğunluk ve çeşitlilik gösteren eylemlerinin, örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmak suretiyle TCK’nın 314/2. maddesinde düzenlenen örgüte üye olma ve 6136 sayılı Kanuna muhalefet etme suçlarını oluşturacağı gözetilmeden suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/600, K. 2018/1653 (22 Mayıs 2018); “...Beraat eden sanık ...’nın beyanları, suça konu eşyalarla birlikte ele geçirilen elektronik doküman içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre askeri tip elbiselerle birlikte vahim nitelikte 1 adet tüfek, tabanca ve mermileri ile 3200 gr patlayıcı maddeyi PKK terör örgütü ile iltisaklı PYD/YPG terör örgütüne götürürken yakalanan sanıklardan ...’ın PYD/YPG terör örgütüne üye olduğuna, sanıklardan ...’nın ise 2004 yılında ayrıldığı PKK veya PKK terör örgütü ile iltisaklı PYD/YPG terör örgütlerinin hiyerarşik yapısına yeniden dahil olduğu hususunda herhangi bir delil bulunmadığı da anlaşılmakla, sanıkların eyleminin bir bütün halinde TCK’nın 315. maddesinde düzenlenen silah sağlama suçunu oluşturacağı gözetilmeden yazılı şekilde silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek, 6136 sayılı Kanuna aykırılık ve tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması suçlarından hükümler kurulması...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/8277, K. 2016/2279 (11 Nisan 2016); “...Somut olayda, Diyarbakır ili Sur ilçesinde 06.09.2015 tarihinde PKK silahlı terör örgütüne yapılan roketatarlı saldırı sonucu iki polis memurunun şehit olduğu, ilçede sokağa çıkma yasağı ilan edilerek operasyonlara başlandığı ve örgüt üyelerinin saldırılarını sürdürdüğü sırada, 09.09.2015 günü ilçeye girmek üzere iken kolluk görevlilerince durdurulan iki araçtan sanıklardan ...’ın kullandığı araçta iki adet roketatar lunch, on iki roketatar mermisi ve 1980 adet tüfek mermisi ele geçirildiği, sanıklar ... ve ...’ın bulunduğu aracın ise suça konu silahların bulunduğu aracın güvenliğini sağlamak için öncü konumunda bulunduğu, PKK silahlı terör örgütünün hiyerarşik yapısına dahil oldukları yönünde haklarında delil bulunmayan sanıkların fikir ve eylem birliği içinde yakalanan silahları PKK silahlı terör örgütünün Sur ilçesinde bulunan mensuplarına ulaştırmaya çalıştığının anlaşıldığı olayda eylem hem 6136 sayılı Kanunun’un 12/1, hem de TCK’nın 315.maddesinde düzenlenen suçlara temas etmekte ise de; taşınması,nakledilmesi suç teşkil eden silahların silahlı terör örgütüne götürüldüğünün anlaşılmaya göre, içinde 6136 sayılı Kanunu’nun 12/1 maddesindeki suçu da barındırıp tüketmesi nedeniyle eylemin özel norm niteliğinde olan TCK’nın 315.maddesindeki suçu oluşturduğu, silahların niteliği ve nakledildiği ilçede silahlı

Doktrinde silahlı örgüte silah sağlama suçunda suçun konusu olan silahın niteliğine ilişkin tartışma bulunmaktadır. Kimi yazarlar, silah kavramının Türk Ceza Kanunu'nun 6. maddesindeki tanımı çerçevesinde değil de suçların işlenmesine elverişli silahlar olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Buna göre suçların işlenmesine elverişli silahların, 6136 sayılı Kanun'un⁷⁰⁸ 12, 13 ve ek 5. maddelerinde sayılan silahlar ile mermilerin ve TCK'nin 174. maddesinde sayılan patlayıcılar ve bombalar olduğu ifade edilebilir⁷⁰⁹. Karşıt görüşteki yazarlar ise silahın niteliğine ilişkin TCK'nin 6. maddesini esas almaktadır⁷¹⁰.

Silah sağlama suçu, daha önce de ifade edildiği üzere, amaç suçların işlenmesi için hazırlık hareketlerinin özel olarak cezalandırıldığı bir suç tipidir. Bu suçun oluşması için somut tehlikenin ya da bir zararın gerçekleşmesi aranmamakta olup suç soyut

terör örgütüne saldırıların sürdürüldüğünün anlaşılmasına göre TCK'nın 61. maddesinin c ve f bentlerinde yer alan suçun işlendiği zaman ve yer ile meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı ölçütleri dikkate alınarak sanıklar hakkında TCK'nın 315. maddesi gereğince hükmolunacak cezanın üst sınıra yakın tayin edilip 3713 sayılı yasanın 5/1. maddesine göre artırılması gerekirken suç vasfında ve takdirde hataya düşülmek suretiyle 6136 sayılı yasanın 12/1,3 ve ek 5. maddeleri gereğince temel cezanın alt sınırdan tayini suretiyle hüküm kurulması...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2016/7002, K. 2017/379 (25 Ocak 2017); “...Örgütle organik bağ kurup örgütün hiyerarşik yapısına dahil olarak yoğunluk, çeşitlilik ve süreklilik gösteren faaliyetlerde bulunduğu dair yeterli ve kesin delil elde edilemeyen sanığın, oluş ve tüm dosya kapsamına göre, Suriye ülkesinde ikamet eden kimliği tespit edilemeyen örgüt üyesi...’ın örgütsel amaçla kullanılmak üzere kendisine teslim ettiği patlayıcı maddeleri belirtilen yere gömerek gizlemeden önce yakalanması sonucu patlayıcı maddenin ele geçirildiği olayda, sanığın eyleminin küll halinde TCK'nın 315. maddesinde tanımlanan örgüte silah sağlama suçunu oluşturacağı gözetilmeden suç vasfında yanılığa düşülerek yazılı şekilde hüküm kurulması...” Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/3774, K. 2018/4378 (20 Kasım 2018).

⁷⁰⁸ Hafizoğulları/Özen, “silah cephane ve benzeri maddelerin sağlanması” ibaresinin, 6136 S. Kanun kapsamında kalan ateşli silahlar ve bıçaklar ile diğer aletler anlamında anlaşılması gerektiğini belirtmektedir. Zeki Hafizoğulları - Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar* (Ankara: US-A Yayıncılık, 2016), 411.

⁷⁰⁹ Yaşar - Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345, 8629*; Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 9; Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 159.

⁷¹⁰ Türkoğlu, “Örgüte Yardımın Özel Şekli Olarak Terör Örgütüne Silah Sağlama Suçu (TCK 315) (Yargıtay Kararları Işığında)”, 609.

tehlike suçudur⁷¹¹. Ayrıca silahların örgüte teslim edilmiş olması ya da kullanılması gerekmemektedir⁷¹².

Silahlı örgüte silah sağlama suçunun manevi unsuru değerlendirilirse, madde metninde “*yukarıdaki maddede tanımlanan örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla*” ibaresi yer aldığından, devletin güvenliğine ve anayasal düzenine ve bu düzenin işleyişine karşı suçları işlemek amacıyla kurulmuş bir silahlı örgüte, örgüt faaliyetlerinde kullanılmak amacıyla silahın sağlanmış olması gerekmektedir⁷¹³. Madde metninde maksadın varlığının aranması⁷¹⁴ ve “bilerek” ibaresinin yer alması sebebiyle⁷¹⁵ suçun ancak doğrudan kastla işlenebileceği kabul edilmektedir.

Silah sağlama suçu için etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması mevcut düzenleme uyarınca mümkün görünmemektedir. TCK’nin m. 314/3 ile suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin hükümlere (TCK m. 220, 221) atıf yapılmıştır. TCK’nin etkin pişmanlığı düzenleyen 221. maddesi, m. 220/7’de düzenlenen örgüte yardım suçu için uygulanabilirken TCK m. 315’te düzenlenen silahlı örgüte yardımın özel bir şekli olan silah sağlama suçu için uygulanamamaktadır⁷¹⁶. Bununla birlikte doktrinde *Hafızoğulları/Kurşun*, TCK’nin 314/3. maddesinde “...diğer hükümler...” ibaresinin bulunması sebebiyle 221. maddedeki etkin pişmanlık hükümlerinin silah sağlama suçu için de uygulanabilir olduğunu ileri sürmektedir⁷¹⁷. Yargıtay ise TCK’nin 315. maddesinde düzenlenen silah sağlama suçu hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanamayacağı yönünde karar vermiştir⁷¹⁸.

⁷¹¹ Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 12; Bodur - Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, 160.

⁷¹² Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 12.

⁷¹³ Evik, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 13.

⁷¹⁴ Yaşar – Gökcan - Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*, 8630.

⁷¹⁵ Kurtaran, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 348; Türkoğlu, “Örgüte Yardımın Özel Şekli Olarak Terör Örgütüne Silah Sağlama Suçu (TCK 315) (Yargıtay Kararları Işığında)”, 609.

⁷¹⁶ Soyaslan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 600; Kurtaran, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 373.

⁷¹⁷ Hafızoğulları - Kurşun, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, 45.

⁷¹⁸ Yargıtay 9. Ceza Dairesi (Yargıtay), E. 2008/19650, K. 2009/3395 (24 Mart 2009).

2.2. Birleşik Krallık Hukuku

2.2.1. Terör Örgütlerinin Yasaklanması ve Terör Amaçlı Örgütlenme Suçları

Anglo-Sakson hukuk sisteminde suç örgütü kavramı, Kıta Avrupası hukuk sistemine göre daha geniş bir mahiyete sahiptir⁷¹⁹. Ortak hukuk sistem ve geleneğine sahip ülkelerde örgüt kurmanın karşılığı olarak “*conspiracy*” kavramı kullanılmaktadır⁷²⁰. Kıta Avrupası hukuk sisteminde suç örgütü, belirsiz sayıda suçların işlenmesi amacıyla kurulan örgütlenmeleri ifade ederken Anglo-Sakson hukuk sisteminde bir suçun işlenmesi amacıyla gerçekleştirilen suç anlaşması da örgüt kapsamında ele alınmaktadır. Dolayısıyla Kıta Avrupası’ndaki örgütlenme suçlarında genellikle en az üç kişinin bir araya gelmesi koşulundan farklı olarak Common Law geleneğine tabi olan ülkelerde iki kişinin de suç işlemek amacıyla örgütlenmesi mümkündür⁷²¹.

İngiliz hukukunda örgütlü suçlar, hem mahkeme kararlarına dayanan (*common law*) hem de kanuni düzenlemeler ile (*statutory law*) oluşturulan suç niteliğinde kabul edilmektedir⁷²². Suç işlemek amacıyla örgütlenme hususunda yasal düzenlemelerden başlıcası 1977 tarihli Ceza Hukuku Yasası’dır (Criminal Law Act 1977). Kanun’un 1. maddesine göre bir kişi, başka bir kişi veya kişilerle bir ya da daha fazla suçu işlemek için anlaşırse “*conspiracy*” suçu meydana gelecektir.

2.2.1.1. Terör Örgütlerinin Yasaklanması

Birleşik Krallık’ta terör örgütlerinin yasaklanması rejimi, 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 2. bölümünde düzenlenmiş olup yasaklanan terör örgütleri ise aynı Kanun’da ek Çizelge 2’de listelenmiştir⁷²³. Kanun’un 3. maddesine göre Devlet

⁷¹⁹ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 167.

⁷²⁰ Tozman, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, 82.

⁷²¹ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 167-168.

⁷²² Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 168.

⁷²³ 2000 tarihli Terörizm Kanunu ek Çizelge 2’de yasaklanan bazı terör örgütleri şunlardır: İrlanda Cumhuriyet Ordusu (The Irish Republican Army), Kızıl El Muhafızları (The Red Hand Defenders), Ulster Gönüllü Gücü (The Ulster Volunteer Force), El-Kaide (Al-Qa’ida), Hizbullah (Allah’ın Partisi) [Hizballah (Party of God)], Türkiye Halk Kurtulus Partisi-Cephesi (Turkish People’s Liberation Party), Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) [Revolutionary Peoples’ Liberation Party — Front], Kürdistan Özgürlük Şahinleri (TAK) ve Halk Savunma Güçleri (HPG) dahil Kürdistan İşçi Partisi [Kurdistan Workers’ Party (Partiya Karkeren Kurdistan) (PKK) including Teyrebazene Azadiye Kurdistan (TAK) and Hezen Parastina Gel (HPG)], BASK Yurdu ve Özgürlüğü [Basque Homeland and Liberty (Euskadi ta Askatasuna) (ETA)], Harakat al Muqawama al-Islamiyya (Hamas).

Bakanı (*Secretary of State*), “terörizmle irtibatlı” olduğuna inandığı bir örgütü yasaklama yetkisine sahiptir. Kanun; terör eylemleri gerçekleştiren ya da bu eylemlere katılan, terör eylemleri için hazırlık yapan, terörizmi destekleyen veya teşvik eden, terörizmle başka bir şekilde ilgili olan örgütleri “terörizmle irtibatlı” kabul etmektedir.

Yasal kriterlerin karşılanması halinde Devlet Bakanı, bir örgütü yasa dışı ilan etmek için takdir yetkisini kullanıp kullanmayacağını değerlendirecektir. Devlet Bakanı bu takdir yetkisini kullanıp kullanmamayı değerlendirirken, a) örgütün faaliyetlerinin niteliği ve ölçeği, b) Birleşik Krallık için oluşturduğu özel tehdit, c) yurtdışındaki İngiliz vatandaşları için oluşturduğu özel tehdit, d) örgütün Birleşik Krallık'taki varlığının kapsamı, terörizme karşı küresel mücadelede uluslararası toplumun diğer üyelerini destekleme ihtiyacı gibi faktörleri dikkate alacaktır⁷²⁴.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 3. maddesinde bir örgütün “terörizmle başka bir şekilde ilgili olması” halinde “terörizmle irtibatlı” olduğunun kabulü şeklindeki düzenlemenin Devlet Bakanına oldukça geniş bir takdir yetkisi bıraktığı kabul edilmektedir⁷²⁵. Ayrıca, yasaklanan terör örgütünün mahiyetinin bir ceza mahkemesi tarafından tespit edilmemesi ve mahkemenin idari bir merciinin terör örgütü olarak saptadığı bir örgütün faaliyetlerini yargılamak durumunda olması *suçta ve cezada kanunilik* ilkesi bakımından eleştirilmektedir⁷²⁶. Zira bir örgütün “terörizmle irtibatlı” olduğu gerekçesiyle yasaklanması bir idari tedbirdir ve böylelikle yürütme organı tarafından “maddi vakıa” bir mahkeme tarafından karara bağlanmadan bireylerin özgürlükleri dolaylı yoldan sınırlandırılabilir⁷²⁷.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 3. maddesinde geçen “Terörizmle irtibatlı” kavramı “*Secretary of State for the Home Department v Lord Alton of Liverpool*”⁷²⁸ davasında incelenmiştir. Mahkemeye göre, terörist faaliyetlerde bulunma kapasitesinden yoksun olan ve böyle bir kapasiteye sahip olmak ya da terörist faaliyetleri desteklemek veya

⁷²⁴ United Kingdom Government, “Proscribed Terrorist Groups or Organisations” (Erişim 5 Kasım 2023).

⁷²⁵ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 283.

⁷²⁶ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 174.

⁷²⁷ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 285.

⁷²⁸ Court of Appeal of England and Wales (EWCA), *The Secretary of State for the Home Department v Lord Alton of Liverpool and Others* EWCA Civ 443 (2008).

teşvik etmek için herhangi bir girişimde bulunmayan bir örgütün, salt liderlerinin gelecekte terörizme başvurmak gibi olası bir niyete sahip olmaları nedeniyle “terörizmle irtibatlı” olduğu değerlendirilemeyecektir. Böyle bir örgüt ile terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi arasındaki bağ, “terörizmle irtibatlı” tanımına giremeyecek kadar uzaktır⁷²⁹.

Bir örgütün yasa dışı ilan edilmesi sebebiyle örgütün kendisi veya örgütün yasaklı örgüt kapsamına girmesinden etkilenen kişiler, bu karara karşı Devlet Bakanı’na itiraz edebilir⁷³⁰. Yapılan itirazın/başvurunun reddedilmesi halinde başvuru sahibi, Yasaklı Örgütler İtiraz Komisyonu’na [Proscribed Organisations Appeal Commission (POAC)] itiraz edebilmektedir. Komisyon, bir örgütün adının yasaklı olmaktan çıkarılması ya da bir adın bir örgüt adı olarak değerlendirilmesinin sona erdirilmesi (*deproscription*) talebinin reddine karşı yapılan itirazı -yargı denetimi için yapılan bir başvuruda geçerli olan ilkeler ışığında değerlendirildiğinde- ret kararının hatalı olduğu kanaatine varırsa kabul edecektir⁷³¹. POAC, itirazları yargı denetimi ilkelerine uygun olarak karara bağlamakla görevli bir üst derece mahkemesidir (*superior court*)⁷³².

2.2.1.2. Terör Amaçlı Örgütlenme Suçları

Birleşik Krallık hukukunda terör amaçlı örgütlenme suçları, 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun “Yasaklanmış Örgütler” başlıklı 2. bölümünde düzenlenen bir terör örgütüne üye olma veya üye olduğunu açıklama (m. 11), terör örgütünü destekleme (m. 12) ve terör örgütünün üniformasını giymeyi (m. 13) kapsamaktadır. Bu suçlar, Kanun’un öngördüğü terör örgütlerini yasaklama rejimi ile bağlantılıdır⁷³³.

⁷²⁹ Court of Appeal of England and Wales (EWCA), *The Secretary of State for the Home Department v Lord Alton of Liverpool and Others* EWCA Civ 443 (2008), para. 37.

⁷³⁰ 2000 tarihli Terörizm Kanunu (Terrorism Act 2000), m. 4.

⁷³¹ 2000 tarihli Terörizm Kanunu (Terrorism Act 2000), m. 5.

⁷³² Anderson, *The Terrorism Acts In 2011: Report of the Independent Reviewer on the Operation of the Terrorism Act 2000 and of Part 1 of the Terrorism Act 2006*, 42.

⁷³³ Keith Syrett, “The United Kingdom”, *Comparative Counter-Terrorism Law*, ed. Kent Roach (New York: Cambridge University Press, 2015), 181; Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 173.

Terör örgütüne üye olma suçunu düzenleyen 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 11. maddesi şu şekildedir⁷³⁴:

Üyelik:

(1) Yasaklı/yasadıışı bir örgüte üye olan veya üye olduğunu açıklayan/ılan eden (*profess*) bir kişi suç işlemiş olur.

(2) (1). fıkra uyarınca bir suçla itham edilen bir kişinin,

(a) üye olduğu veya üye olduğunu açıklamaya başladığı son (veya tek) olayda örgütün yasaklı olmadığını ve

(b) yasaklı olduğu herhangi bir zamanda örgütün faaliyetlerine katılmadığını kanıtlaması bir savunmadır.

(3) Bu madde kapsamındaki bir suçtan sorumlu bulunan bir kişinin,

(a) iddianame üzerine yargılama halinde, [14] yılı aşmayan bir süre için hapis cezasına, para cezasına veya her ikisine birden veya

(b) jürisiz yargılama halinde, altı ayı aşmayan bir süre için hapis cezasına, yasal üst sınırı aşmayan bir para cezasına veya her ikisine birden mahkumiyetine karar verilebilir.

11. maddede düzenlenen suç iki şekilde işlenebilir (*actus reus*): a) yasadışı bir örgüte üye olmak suretiyle ya da b) yasadışı bir örgüte üye olduğunu açıklamak suretiyle. Bir örgüte üye olmanın esasen bir davranış (*conduct*) teşkil etmediği, kişinin yasaklanmış bir örgütün üyesi olmasını yani bir durumun suç haline getirildiği ifade edilmiştir⁷³⁵. Yasaklanmış bir örgütün üyesi olduğunu açıklama halinde ise açıklamanın gerçek

⁷³⁴ **Membership:** (1) A person commits an offence if he belongs or professes to belong to a proscribed organisation. (2) It is a defence for a person charged with an offence under subsection (1) to prove — (a) that the organisation was not proscribed on the last (or only) occasion on which he became a member or began to profess to be a member, and (b) that he has not taken part in the activities of the organisation at any time while it was proscribed. (3) A person guilty of an offence under this section shall be liable — (a) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding [14] years, to a fine or to both, or (b) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding six months, to a fine not exceeding the statutory maximum or to both.

⁷³⁵ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 293.

olmadığı durumda da suçun oluşması mümkündür. Dolayısıyla en uzak anlamda dahi somut/objektif bir tehlike arz etmeyen bu eylemin (açıklama eyleminin) haksız (*wrongful*) olduğunu ileri sürmek ceza hukukundaki haksızlık (*wrongfulness*) anlayışının genişlemesine neden olacaktır. Suçun manevi unsuru (*mens rea*) konusunda ise herhangi bir gerekliliğe atıf bulunmamakta olup m. 11/1 kapsamındaki suç objektif sorumluluk gerektiren suçlar arasındadır⁷³⁶.

Anılan maddenin 1. fıkrasında yer alan üye olduğunu açıklama/ilan etme (*profess*) kelimesinin anlamının muğlak olduğu *Lord Bingham* tarafından Başsavcılık Başvurusunda ifade edilmiştir. *Bingham*’a göre;

“... “*profess*” bir ceza kanununda bulunması ilginç bir ifadedir ve tanımlanmamıştır. Oxford İngilizce Sözlüğü’nde bu ifadeye verilen çeşitli anlamlar arasında, kanımca, bir örgüte mensup olduğuna dair açık bir beyanı mı yoksa böyle bir mensubiyetin kabulünü mü ifade etmesi gerektiği ve (her iki durumda da) böyle bir beyanın veya kabulün 11 (1). madde kapsamına girmesi için doğru olması gerekip gerekmediği açık değildir.”⁷³⁷

Ayrıca 11. maddenin 1. fıkrasında tanımlanan suçun olağanüstü geniş (*extraordinary breadth*) bir hüküm olduğu ve suç kapsamına giren çok çeşitli fiillerin söz konusu olabileceği vurgulanmıştır. Nitekim m. 11/1, terör örgütü olmadığı ya da terör örgütü olsa bile bunu bilmediği halde bir örgüte katılan bir kişiyi; yasaklı olmadığı ya da yasaklı olsa bile yasaklı olduğunu bilmediği bir örgüte katılan bir kişiyi; bu tür bir örgüte yurtdışında, yasaklı olmadığı bir ülkede katılan ve burada yasaklı olduğunu bilmeden bu ülkeye gelen bir kişiyi kapsayabilecektir. Madde 11/1 başlı başına değerlendirildiğinde, yasaklı bir örgüte üye olmaktan dolayı mahkûm edilip cezalandırılacak kişilerden bazıları, makul olarak suç sayılabilecek veya cezai yaptırım uygulanmasını gerektirecek hiçbir davranıştan sorumlu olmayabilir⁷³⁸.

⁷³⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 294.

⁷³⁷ United Kingdom House of Lords (UKHL), *Attorney General's Reference No 4 of 2002 (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division))*, *Sheldrake (Respondent) v. Director of Public Prosecutions (Appellant)* UKHL 43 (2004), para. 48.

⁷³⁸ United Kingdom House of Lords (UKHL), *Attorney General's Reference No 4 of 2002 (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division))*, *Sheldrake (Respondent) v. Director of Public Prosecutions (Appellant)* UKHL 43 (2004), para. 47.

Terörizm Kanunu’nun 11. maddesinin 2. fıkrası sanığa bir savunma sağlamaktadır. Ancak sanığa sağlanan bu savunmanın delil ispat yükü (*evidential burden*) mü yoksa ikna edici/yasal ispat yükü (*legal/persuasive burden*) mü olduğu konusu tartışmalıdır⁷³⁹. 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 118. maddesi delil ispat yükünün getirildiği maddeleri düzenlemiştir. 118. madde; 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 12(4), 39(5)(a), 54, 57, 58, 58A, [58B,] 77 ve 103. maddeleri için, eğer kişi bir meseleyi ortaya koymaya yetecek kanıtlar sunar ve iddia makamı makul şüphenin ötesinde aksini kanıtlayamazsa mahkeme veya jürinin savunmanın yerine getirildiğini varsayacağını hüküm altına almıştır. Görüldüğü üzere bu hükümde Terörizm Kanunu’nun 11. maddesi zikredilmemiştir. *Lord Bingham*, Lordlar Kamarası’nın Başsavcılık Başvurusunda bu hususa atıf yaparak, Parlamento’nun m.11/2’nin sanığa yasal/ikna edici ispat yükü getirmesini amaçladığına dair hiçbir şüphe olmadığını; zira Yasa’nın 118. maddesinde sadece delil ispat yükü getirecek şekilde anlaşılması gereken bir dizi madde sıralandığını ve m.11/2’nin bu maddeler arasında yer almadığını ifade etmiştir⁷⁴⁰. Bununla birlikte Lordlar Kamarası, 1998 tarihli İnsan Hakları Kanunu’nun (*Human Rights Act 1998*) 3. maddesi uyarınca, m. 11/2’deki savunmanın yasal/ikna edici ispat yükü yerine delil ispat yükü niteliğinde olduğunu yorumlamak gerektiğini ve 118. maddede düzenlenen delil ispat yükü müessesesinin 11. maddenin 2. fıkrasına da uygulanması zarureti ifade etmiştir⁷⁴¹.

⁷³⁹ İkna edici/yasal ispat yükü, bir konuyla ilgili olarak, konunun varlığını ispatlama yükü anlamına gelir. Delil ispat yükü ise, bir konuyla ilgili olarak, konunun varlığına veya yokluğuna dair makul/mantıklı bir olasılığı ortaya koyan delilleri sunma veya gösterme yükü anlamına gelir. Australian Government - Australian Law Reform Commission (ALRC), “A Common Law Principle” (Erişim 8 Kasım 2023). İkna edici/yasal ispat yükü ve delil ispat yükü arasındaki ayrıma ilişkin açıklamalar için ayrıca Bölüm 2.2.4.1. “**Terörist Amaçlı Bulundurma (2000 Tarihli Terörizm Kanunu, m. 57)**” başlığı altındaki açıklamalara bakınız.

⁷⁴⁰ United Kingdom House of Lords (UKHL), *Attorney General’s Reference No 4 of 2002 (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division)), Sheldrake (Respondent) v. Director of Public Prosecutions (Appellant)* UKHL 43 (2004), para. 50.

⁷⁴¹ United Kingdom House of Lords (UKHL), *Attorney General’s Reference No 4 of 2002 (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division)), Sheldrake (Respondent) v. Director of Public Prosecutions (Appellant)* UKHL 43 (2004), para. 53.

Lord Bingham Başsavcılık başvurusunda terör örgütüne üye olma suçu konusunda şu tespitlerde bulunmuştur⁷⁴²:

“Yasa-dışı bir örgüte üye olmayı cezalandıran, Terörizm Kanunu m. 11/1 fıkrasının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkının kullanılmasına müdahale ettiğini düşünüyorum. Ancak böyle bir müdahale, çeşitli koşulları yerine getirdiği takdirde haklı görülebilir. İlk olarak, meşru bir amaca yönelik olmalıdır. Bu amaçlar arasında ulusal güvenlik, kamu güvenliği ve toplumsal düzensizliğin ya da suçun önlenmesi yer almaktadır. Madde 11(1) bu amaçlara yöneliktir. İkinci olarak, müdahalenin kanunla öngörülmüş olması gerekmektedir. “Profess (açıklama, ilan etme)” kelimesinin anlamı konusundaki mevcut kuşkularıma rağmen bu gereklilik yerine getirilmiştir. Üçüncü olarak, demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı olmalıdır. Terör örgütlerine müdahale etmenin gerekliliği benim görüşüme göre açıktır. 11. maddenin 2. fıkrası ister yasal/ikna edici ispat yükü ister delil ispat yükü getirsin, 11. maddenin 2. fıkrasında düzenlenen suçun 10. madde açısından orantılı olduğunu düşünme eğilimindeyim...”

Terör amaçlı örgütlenme kapsamında yer alan bir diğer suç tipi ise 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 12. maddesinde düzenlenen “destek (*support*)” suçudur. Bu madde, yasaklı/yasa-dışı bir örgüte destek vermeyi çeşitli şekillerde suç olarak tanımlamaktadır. Anılan maddeye göre öncelikle bir kimse yasaklı/yasa-dışı bir örgüte destek çağrısında bulunması halinde suç işlemiş olur. Bu destek çağrısı aynı Kanun’un 15. maddesine göre para veya diğer maddi kaynakların sağlanması ile sınırlı değildir. 2019 yılında Terörle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası (*Counter-Terrorism and Border Security Act 2019*) ile 2000 tarihli Terörizm Kanunu’na eklenen (1A) fıkrası; bir kimsenin yasaklı bir örgütü destekleyen bir görüş veya inancı ifade etmesini ve bunu yaparken yöneltilen görüş veya inancın bir kişiyi yasaklı bir örgütü desteklemeye teşvik edip etmediği konusunda dikkatsiz/özensiz (*reckless*) davranmasını suç haline getirmektedir.

⁷⁴² United Kingdom House of Lords (UKHL), *Attorney General’s Reference No 4 of 2002 (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division)), Sheldrake (Respondent) v. Director of Public Prosecutions (Appellant)* UKHL 43 (2004), para. 54.

Maddenin 2. fıkrası; bir kimsenin (a) yasaklı bir örgütü desteklemesini, (b) yasaklı bir örgütün faaliyetlerini ilerletmesini veya (c) yasaklı bir örgüte üye olan veya üye olduğunu ifade eden bir kişi tarafından konuşma yapılacağını bildiği bir toplantıyı düzenlemesi, yönetmesi ya da düzenlenmesine veya yönetilmesine yardımcı olmasını suç olarak düzenlemektedir. Son olarak maddenin 3. fıkrasına göre, bir kimsenin bir toplantıda konuşma yapması ve konuşmasının amacının yasaklı bir örgüte desteği teşvik etmek veya faaliyetlerini ilerletmek olması suç niteliğindedir. Maddenin 5. fıkrasına göre, “toplantı” (*meeting*) halka açık olsun veya olmasın üç ya da daha fazla kişinin katıldığı bir toplantı anlamına gelir ve halka açık olmayan bir toplantı “özel” (*private*) olarak tanımlanır.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 12. maddesinin 4. fıkrası bir savunma getirmektedir. Buna göre, bir kimsenin özel bir toplantıyla ilgili olarak (2) (c) alt bendi kapsamında (*yasaklı bir örgüte üye olan veya üye olduğunu ifade eden bir kişi tarafından konuşma yapılacağını bildiği bir toplantıyı düzenlemesi, yönetmesi veya düzenlenmesine veya yönetilmesine yardımcı olması durumu*) bir suçla itham edilmesi halinde, (2) (c) alt bendinde belirtilen konuşmaların yasaklı bir örgütü destekleyeceğine ya da faaliyetlerini ilerleteceğine inanmak için makul bir nedeni olmadığını kanıtlaması bir savunma olarak kabul edilir. Bu hüküm yalnızca 12. maddenin (2) (c) alt bendine getirilmiş istisna bir savunma olup diğer suç tipleri için herhangi bir savunma mevcut değildir. Ayrıca savunma özel toplantılarla sınırlı olup kamuya açık toplantılar için geçerli değildir. Bu husus Parlamento görüşmelerinde de tartışılmış ve dönemin Milletvekili *Charles Clarke* “*yasaklı bir örgütün bir üyesi tarafından konuşulacak gerçekten iyi niyetli özel bir toplantı olabileceğini kabul ediyoruz (...) Ancak, toplantıyı düzenleyen kişinin konuşmanın örgütü destekleyeceğini düşünmese bile, yasaklı örgütlerin üyeleri tarafından halka açık toplantılar düzenlenmesini kabul edemeyeceklerini*” ifade etmiştir⁷⁴³.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 12. maddesinin 6. fıkrasına göre, bu madde kapsamındaki bir suçtan yargılanan kişinin (a) iddianame üzerine yargılama halinde,

⁷⁴³ Hansard Common Debates, “Column 655 (10 July 2000) Charles Clarke” (Erişim 11 Kasım 2023).

[14] yılı aşmayan bir süre için hapis cezasına, para cezasına veya her ikisine birden veya (b) jürisiz yargılama halinde, altı ayı aşmayan bir süre için hapis cezasına, yasal azami miktarı aşmayan bir para cezasına veya her ikisine birden mahkumiyetine karar verilebilir.

Terör amaçlı örgütlenme kapsamında yer alan bir diğer suç tipi ise Terörizm Kanunu'nun 13. maddesinde düzenlenen suçtur. Maddenin 1. fıkrası, halka açık yerde bulunan bir kimsenin (a) yasaklı bir örgütün üyesi veya destekçisi olduğuna dair makul şüphe uyandıracak şekilde veya koşullarda bir kıyafet giymesi veya (b) bir eşya takması, taşıması veya teşhir etmesi suç olarak düzenlenmiştir. 2019 yılında Terörle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası (*Counter-Terrorism and Border Security Act 2019*) maddede çeşitli değişiklikler gerçekleştirmiş olup maddeye eklenen (1A) fıkrası ile bir kimsenin (a) bir giysinin veya (b) başka bir eşyanın görüntüsünü, kişinin yasaklı bir örgütün üyesi veya destekçisi olduğuna dair makul şüphe uyandıracak şekilde veya koşullarda yayınlanması da suç olarak ihdas edilmiştir. Madde 13 kapsamında bir suçtan yargılanan kimse hakkında (a) altı ayı aşmayan bir süre için hapis cezasına, (b) standart ölçekte 5. seviyeyi aşmayan bir para cezasına veya (c) her iki cezaya birden mahkumiyetine karar verilebilir (m. 13/3).

Terör amaçlı örgütlenme kapsamında mütalaa edilebilecek bir başka suç tipi 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 56. maddesinde düzenlenen “terör örgütünü yönetmek” suçudur. Maddeye göre, bir kimse, terör eylemlerinin işlenmesiyle ilgili bir örgütün faaliyetlerini herhangi bir düzeyde yönetirse suç işlemiş olur. Bu madde kapsamındaki bir suçtan suçlu bulunan kişi, iddianame üzerine yargılama halinde müebbet hapis cezasına mahkumiyetine karar verilebilir.

2.2.2. Silah Eğitimi Suçu (Terörizm Kanunu, 2000 m. 54)

2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 54. maddesi “silah eğitimi” suçunu düzenlemektedir. Maddenin 1. fıkrası, bir kimsenin (a) ateşli silahlar, (aa) radyoaktif madde veya herhangi bir radyoaktif maddeyi boşaltmak için tasarlanmış veya uyarlanmış silahlar, (b) patlayıcılar veya (c) kimyasal, biyolojik veya nükleer silahların yapımı veya kullanımı konusunda talimat veya eğitim vermesini suç olarak düzenlemektedir. Maddenin 2. fıkrasına göre bir kimsenin, (a) ateşli silahlar, (aa)

radioaktif madde veya herhangi bir radioaktif maddeyi boşaltmak için tasarlanmış veya uyarlanmış silahlar, (b) patlayıcılar veya (c) kimyasal, biyolojik veya nükleer silahların yapımı veya kullanımı konusunda talimat veya eğitim almasını yaptırım altına almaktadır. Yine maddenin 3. fıkrasına göre kişinin, bir başkasını talimat veya eğitim almaya davet etmesi de cezalandırılan bir fiildir.

Terörizm Kanunu'nun 54. maddesinin 5. fıkrası sanığa bir savunma hakkı getirmektedir. Buna göre talimat veya eğitimle ilgili olarak bu madde kapsamındaki herhangi bir suçla itham edilen kişinin, eyleminin veya katılımının tamamen terörizme yardım etmek, terörizme hazırlanmak veya terörizme katılmak dışında bir amaç için olduğunu kanıtlaması bir savunmadır. 6. fıkra göre, bu madde kapsamındaki bir suçtan yargılanan kişinin (a) iddianame üzerine yargılama halinde müebbet hapis cezasına, para cezasına veya her ikisine birden; (b) jürisiz yargılama halinde, altı ayı aşmayan bir süre için hapis cezasına, yasal azami süreyi aşmayan bir para cezasına veya her ikisine birden mahkumiyetine karar verilebilir.

2.2.3. Terör Eylemlerine Hazırlık Suçu (Terörizm Kanunu, 2006 m. 5)

Birleşik Krallık terör suçları rejiminin merkezinde terör eylemlerine hazırlık suçu yer almaktadır⁷⁴⁴.

2006 tarihli Terörizm Kanunu'nun 5. maddesine göre,

(1) Bir kişi,

(a) terör eylemlerinde bulunmak veya

(b) bir başkasının bu tür eylemlerde bulunmasına yardımcı olmak kastıyla, bu kastını gerçekleştirmek için hazırlık niteliğinde herhangi bir davranışta bulunursa suç işlemiş olur.

(2) Failin kast veya hazırlığının bir ya da daha fazla terör eylemi, belirli tanımdaki terör eylemleri ya da genel olarak terör eylemleri ile ilgili olup olmadığı (1) numaralı alt bendin amaçları açısından önem taşımamaktadır.

⁷⁴⁴ Andrew Cornford, "Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice", *Criminal Law Review* 8 (Jul 2020), 665.

(3) Bu madde kapsamındaki bir fiilden yargılanan kişinin, iddianame üzerine müebbet hapis cezası ile mahkumiyetine karar verilebilir⁷⁴⁵.

2006 tarihli Terörizm Kanunu'nun 5. maddesi teşebbüs sorumluluğunun kapsamını, teşebbüs kurumunun ilkelerine aykırı olarak, hazırlık hareketlerinin erken aşamalarına kadar genişletmektedir. Bu maddeye göre ceza sorumluluğu, yalnızca hazırlık niteliğinde olan ve dolayısıyla hem zamansal hem de nedensel olarak bağımsız bir terör eyleminin işlenmesinden uzak olan aşamaları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ancak terör eyleminin işlenmesine yönelik bu uzaklığa rağmen terör eylemlerine hazırlık suçu için belirlenen azami ceza müebbet hapis cezasıdır⁷⁴⁶.

Suçun maddi (fiili) unsuru (*actus reus*) oldukça geniş olup suç kapsamına hangi davranışların girebileceği konusunda madde metninde herhangi bir yönlendirmede bulunulmamıştır. Madde kapsamında failin gerçekleştirmiş olduğu davranış, terör eylemlerini gerçekleştirme veya başkalarının gerçekleştirmesine yardımcı olma kastını ortaya koyacak şekilde hazırlık niteliğinde olmalıdır. Terörizme hazırlık suçunun en dikkat çekici özelliği çok geniş kapsamlı olmasıdır. Her türlü hazırlık davranışını -uzak ya da yakın- cezalandırılabilir kıldığı için terör eylemi planlarının tasarlanmasından tamamlanmasına kadar her aşamada uygulanabilir⁷⁴⁷. Ortada bir durumdan ziyade bir davranış ya da hareket olmalıdır. Bu hareket, bir başkasının terör eylemi gerçekleştirme ya da gerçekleştirmesine yardımcı olma niyetini hayata geçirmeye yönelik herhangi bir hazırlık hareketi olabilir. Davranış (*actus reus*) şartının geniş şekilde formülasyonu nedeniyle doğası gereği masum olan, haksızlık teşkil etmeyen ve gizli/doğrudan bir kastın (*ulterior intention*) eşlik etmesi halinde bile haksız eylemlere dönüştürülemeyen eylemler bu madde kapsamına girebilir. Nihai zararlar ilgili bir kasıt şartının varlığı, bu suçun genişliğiyle ilgili bazı endişeleri gidermektedir.

⁷⁴⁵ Section 5 of the Terrorism Act 2006: (1) A person commits an offence if, with the intention of— (a) committing acts of terrorism, or (b) assisting another to commit such acts, he engages in any conduct in preparation for giving effect to his intention. (2) It is irrelevant for the purposes of subsection (1) whether the intention and preparations relate to one or more particular acts of terrorism, acts of terrorism of a particular description or acts of terrorism generally. (3) A person guilty of an offence under this section shall be liable, on conviction on indictment, to imprisonment for life.

⁷⁴⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 129.

⁷⁴⁷ Cornford, "Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice", 665-666.

Bununla birlikte, kasıt şartı suçun oluşmasında o kadar önemli bir ağırlık kazanmaktadır ki, bu suçun aslında kötü niyeti (*bad intention*) suç haline getirme tehlikesi bulunmaktadır.⁷⁴⁸

Suçun manevi unsuru (*mens rea*) suça konu olan hazırlık hareketini işleme kastıyla sınırlı olmayıp terör eylemleri gerçekleştirmeye yönelik gizli/doğrudan bir kast (*ulterior intention*)⁷⁴⁹ gerektirir. Manevi unsura yönelik kriter, taksir veya olası kast/bilinçli taksirden ziyade kasttır. 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5. maddesinin 2. fıkrasında failin kastının belirli bir terör eylemiyle ilgili olması gerekmediği, bununla birlikte genel olarak terör eylemleriyle ilgili olabileceği açıkça belirtilmiştir. Bu düzenleme suçu daha da genişleten bir etkiye sahiptir.⁷⁵⁰

Terörizme hazırlık suçunun hangi fiilleri kapsayabileceği ile ilgili mevzuatta bir açıklık bulunmamaktadır. Bununla birlikte 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun “Açıklayıcı Notları (*Explanatory Notes*)” ile suçun genel açıklamasına ve hangi fiilleri kapsadığına ilişkin aydınlatıcı birtakım açıklamalar yapılmıştır. Buna göre;

“Beşinci madde, terör eylemlerine hazırlık suçunu oluşturmaktadır. Bu suç, terör eylemleri gerçekleştirmeye iştirak etmek/bu eylemleri gerçekleştirmek için komplo kurmak ve bu tür eylemleri gerçekleştirmeye teşebbüs etmek şeklindeki mevcut genel hukuk suçlarına eklenmektedir. Mevcut kanun sistemi, suça hazırlık eylemlerini cezalandırmamaktadır: Nitekim teşebbüs sorumluluğu, yapılan eylemlerin hazırlık hareketlerinden daha fazlası olması gerektiğini ve iştirak/komplo sorumluluğu da suç işlemek için bir anlaşmanın yapılmış olması gerektiğini öngörmektedir. Buna ek olarak, her iki suç da terörizm anlamına gelen eylemleri gerçekleştirmeye yönelik genel bir kasttan ziyade belirli bir suça teşebbüs edilmesini veya planlanmasını gerektirmektedir. Bu madde ile oluşturulan yeni suç kapsamında ise, ilgili kasta sahip hazırlık eylemleri suç kapsamına alınacaktır; örneğin, bir kişi derhal kullanacak

⁷⁴⁸ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 138-139.

⁷⁴⁹ İngiliz ceza hukukunda “ulterior intention” terimi, suçun işlenmesine yönelik kastın (*intention*) yanında “amaç” gibi özel bir kastın (*specific intent*) arandığı durumlarda -örneğin hırsızlık, çalma kastıyla, yani mağduru mülkünden kalıcı olarak mahrum bırakma kastıyla, başkasına ait kişisel mülkün izinsiz olarak alınması ve taşınmasıdır- kullanılan bir kavramdır. Dressler, *Understanding Criminal Law*, 121; Ayrıca bkz. Jeremy Horder, “Crimes of Ulterior Intent”, *Harm and Culpability*, ed. Andrew Simester - A. T. H. Smith (Oxford: Clarendon Press, 1996), 153 vd.

⁷⁵⁰ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 139.

durumda olmasa bile terörizm için kullanılabilecek eşyalara sahipse ve bu kişi gerekli kasta sahipse eylemi suç kapsamına alınacaktır.”⁷⁵¹

Ancak kişinin bir terör eylemi için kullanılabilecek bir eşyaya sahip olması durumu, zaten 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 57. maddesi ile yaptırım altına alınmaktadır.

Lord Carlile, terörizme hazırlık suçuna vücut veren fiillere örnek olarak teröristlere terörist oldukları bilinerek kalacak yer sağlanmasını ve teröristlerin geçiminin sağlanması için kredi kartı dolandırıcılığı yapılmasını vermektedir⁷⁵². Bununla birlikte Kanun’un yasalaşma sürecindeki Avam Kamarasındaki tartışmalarda dönemin devlet bakanı *Paul Hoggings*, bir terör eylemi gerçekleştirme planına aktif bir katılım ve iştirak olması gerektiğini ve yalnızca mali bağışta bulunmanın suç kapsamına girmeyeceğini ifade etmiştir⁷⁵³. Ancak 5. maddenin 2. fıkrasında yer alan, kastın genel olarak terör eylemleriyle ilgili olabileceği ve planlanan belirli bir terör eylemiyle sınırlı olmadığı düzenlemesi göz önüne alındığında bir kişinin terör örgütüne bağışta bulunması durumunda da 5. maddedeki suçun oluşabileceği anlaşılmaktadır⁷⁵⁴.

Bu suç hem doğrudan terör eylemi hazırlığı hem de “hazırlığa hazırlık” olarak nitelendirilebilecek eylemler için kullanılmıştır. Bu nedenle, kovuşturmalar genellikle terör eğitimi yürütmek veya üstlenmek ya da silah, askeri teçhizat ve patlayıcı maddeler gibi malzemeleri temin etmek veya sağlamak gibi davranışları içermiştir. Ancak eğitim almak amacıyla yurtdışına seyahat organize etmek ya da internetten teçhizatlar hakkında bilgi indirmek gibi eylemler de kovuşturulmuştur. Üstelik terör amacıyla başkalarıyla temas kurmak da tek başına bu suç kapsamında kovuşturmanın konusu olmuştur⁷⁵⁵.

Terörizm Kanunu’nun 5. maddesi kapsamında *R v Iqbal*⁷⁵⁶ davasında 25 yaşında Abbas Iqbal ve 23 yaşındaki kardeşi Ilyas Iqbal, terörle ilgili çeşitli suçlardan mahkûm

⁷⁵¹ Home Office, “Terrorism Act 2006 Explanatory Notes” (Erişim 1 Ekim 2023).

⁷⁵² Lord Carlile, *Proposals by Her Majesty’s Government for Changes to the Laws Against Terrorism* (Home Office, 2005), para. 30.

⁷⁵³ UK Parliament, “Bound Volume Hansard - Commons Debates” (Erişim 1 Ekim 2023).

⁷⁵⁴ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 141.

⁷⁵⁵ Cornford, “Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice”, 667.

⁷⁵⁶ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *R v Iqbal (Abbas Niazi); R v Iqbal (Ilyas Niazi)* EWCA Crim 3215 (2010).

edilmiş ve mahkûmiyet kararlarına karşı temyiz başvurusunda bulunmuşlardır. Abbas, 14 Ağustos 2008 tarihinde Finlandiya'ya uçmak üzere gittiği Manchester havaalanında tutuklanmıştır. Abbas'ın üzerinde, altı adet boş kovan, cep telefonunda kendisinin elinde bıçak, kardeşinin elinde kurusıkı tabanca ve ateş ederken çekilmiş görüntüleri, teröristlere ait görüntüler ve Arapça konuşmalar içeren ses dosyaları ve birtakım materyaller bulunmuştur. Abbas, Kanmi adında bir sanıkla birlikte seyahat etmekteydi ve bu sanığın bavulunda, el yapımı patlayıcılar, 11 Eylül görüntüleri, Londra'daki 7/7 saldırılarıyla ilgili bilgisayarda oluşturulmuş görüntüler ve infazlarda kullanılan teknikleri gösteren terörizmle ilgili çok sayıda aşırılık içeren videolar bulunmuştu. Başvuranların evinde yapılan aramada, palalar, tatar yayları, havalı tüfekler, gerçek fişeklerle dolu bir silah dolabı, Usame Bin Ladin'in bir poster, internetten indirilen ve İlyas tarafından altı çizilen gerilla savaşına ilişkin belgeler, "cihat" başlıklı bir kitap ve İlyas tarafından el yazısıyla yazılmış "şehir savaşı" başlıklı bir belge de dahil olmak üzere terörle ilgili çeşitli araç ve gereçler bulunmuştur. Savcılık, başvuranların cihada hayranlık duyduklarını, El-Kaide'yi desteklediklerini, kendilerini gelecekteki terör faaliyetleri için hazırladıklarını, kendilerinin ve başkalarının terör saldırıları gerçekleştirmesini sağlayacak materyallere sahip olduklarını iddia etmiştir. Savunma makamı, başvuranların ve diğer sanıkların "hayalperest" olduklarını ve El-Kaide'ye sempati duymakla birlikte bunun terörle ilgili faaliyetler gerçekleştirmeyi amaçladıkları anlamına gelmediğini belirtmiştir. Abbas'ın Finlandiya'ya dini konuşmalar yapmak üzere gittiği belirtilmiştir. Savunma ayrıca, İlyas'ın askeri tarih öğrencisi olduğunu ve ele geçirilen belgelerin serbestçe erişilemeyen hiçbir bilgi içermediğini ve bu açıklamanın bulundurma için makul bir mazeret teşkil ettiğini iddia etmiştir. Abbas'ın, 2006 tarihli Terörizm Kanunu'nun 2. maddesine aykırı olarak terörizm materyallerinin yayılması ve aynı Kanunun 5. maddesine aykırı olarak terörizm eylemlerine hazırlık suçlarından mahkumiyetine karar verilmiştir. İlyas'ın, 2000 tarihli Terörizm Yasası'nın 58. maddesine aykırı olarak, teröristlerin işine yarayabilecek bilgileri bulundurma suçundan mahkumiyetine ancak 5. maddedeki

suçtan beraatine karar verilmiştir. Bu mahkûmiyet kararları Temyiz Mahkemesi tarafından onanmıştır⁷⁵⁷.

R v Iqbal kararında Temyiz Mahkemesi, suçun dar bir şekilde yorumlanmasını reddetmiş, suçun genişliğine vurgu yapmıştır. Mahkeme, genel hükümlerde düzenlenen teşebbüs veya iştirakin/komplonun kapsamına girmeyecek olan hazırlık hareketlerini suçun kapsamına dahil edebilmek için “değerlendirmenin kapsamını geniş tuttuğunu” ifade etmiştir. İştirake/komploda taraflar arasında anlaşma, teşebbüste ise hazırlıktan daha fazla eylem aranırken 5. madde bu kısıtlamalara tabii değildir. Madde 5 kapsamında bir hazırlık hareketinin ve bu fiil unsurunun yanında kastın bulunması yeterli kabul edilmektedir⁷⁵⁸. Sanıklardan İlyas Iqbal’ın 5. madde kapsamında değil de 58. madde uyarınca mahkumiyetine karar verilmesinin sebebi de ilgili kastın yokluğudur. Bu durum, iki suç arasındaki manevi unsur (*mens rea*) standardındaki farklılığı göstermektedir. Ayrıca bu davada savunma makamı tarafından öne sürülen 2006 tarihli Terörizm Yasası’nın 5. maddesinin yurtdışında işlenecek eylemleri kapsamaması gerektiğine yönelik savunması da yerinde görülmemiştir⁷⁵⁹.

Terörizm Kanunu’nun 5. maddesi kapsamında *R v Roddis*⁷⁶⁰ davasında Temyiz mahkemesi suçun maddi unsuruna (*actus reus*) ilişkin rehber niteliğinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Dava konusu olayda temyiz başvurusunda bulunan kişi, eski işverenlerini ziyaret etmiş ve onlara kara mayınları, mermiler vs. olduğunu söylediği çeşitli teçhizatlar göstermiştir. Müdürün polisi araması ve sanığın tutuklanması üzerine sanığın dairesi aranmış ve dairede üç şişe aseton ve bir şişe hidrojen peroksit, patlayıcı yapımında kullanılan tarifler, çiviler, bilgisayar dosyaları, patlayıcılar ve bombalarla ilgili el yazısı notlar ve teröristler tarafından gerçekleştirilen kafa kesme videoları da dahil olmak üzere çok sayıda malzeme bulunmuştur. Sanık, 5.

⁷⁵⁷ Ben Middleton, “Preparing for Terrorism”, *Journal of Criminal Law* 75/3 (Haziran 2011), 177.

⁷⁵⁸ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 145-146.

⁷⁵⁹ Middleton, “Preparing for Terrorism”, 179-180.

⁷⁶⁰ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *R v Nicholas Roddis* EWCA Crim 585 (2009).

maddenin “bulundurmaktan daha fazlasını” içerecek şekilde yorumlanması gerektiğini ileri sürmüştür.

R v Roddis davasında Temyiz Mahkemesi, 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5. maddesi ile 2000 tarihli Terörizm Yasası’nın 57 ve 58. maddeleri arasında örtüşmeler olabileceğini kabul etmiştir. Mahkeme icrai bir fiil olmaksızın bulundurmanın da söz konusu olabileceğini açıklamıştır. Zira zilyetliğin/bulundurmanın genellikle 5. madde kapsamındaki kastı gerçekleştirmeye yönelik hazırlık niteliğindeki davranışların bir parçası olması muhtemeldir. Örneğin, ev sahibinin kimyasalı alması, bombanın nasıl yapılacağını öğrenmek için kütüphaneye gitmesi, diğer malzemeleri araştırması vb. durumlarında bulundurma, terör eylemine hazırlık davranışının bir parçası olarak kabul edilebilecektir⁷⁶¹. Madde 5’teki “fiil” kelimesini yorumlarken mahkeme bazı maddelerin sadece bulundurulmasının fiil niteliği teşkil etmek için yeterli olmayabileceğini belirtmekle beraber bu tür bir davranışın çok güçlü bir bileşeni olmasının muhtemel olduğunu kabul etmiştir. Zira terörizmle ilgili materyal ve bilginin sürekli olarak edinilmesi 5. madde kapsamında hazırlık hareketi olarak kabul edilmek için yeterli olacaktır. Bu kararın önemi, 5. maddenin 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 58. maddesi kapsamındaki bir suçlamaya alternatif ya da ek olarak kullanılabileceğini ortaya çıkarmasıdır⁷⁶².

*R v Barot*⁷⁶³ davasında sanık, terörizme hazırlık (m. 5) suçundan ziyade cinayet için komplo kurmakla suçlanmakla birlikte bu karar, terörizmle ilgili önemli ceza ilkelerini ortaya koymakta ve bu alanda bir dönüm noktası olmuştur. *Barot*, binaların çökmesine ve yüzlerce kişinin ölümüne yol açmak amacıyla bir yeraltı otoparkına park edilmiş limuzindeki patlayıcıları infilak ettirme planına dahil olmuştur. Duruşma hâkimi, planların henüz hazırlık aşamasında olmasının önemli olmadığını zira grubun

⁷⁶¹ Bu yargılamada jüriye sunulan dava patlayıcı madde yapımıyla ilgili olarak birbirini izleyen malzeme edinme eylemlerinin yanı sıra belge, elektronik bilgi ve diğer bilgi edinme biçimlerinin de söz konusu olduğu ve yargılamanın Terörizm Kanunu’nun 5. maddesi kapsamında kaldığı şeklindeydi. Dolayısıyla mahkemenin bu değerlendirmesinin *obiter dictum* niteliğinde olduğu mütalaa edilmiştir. Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 143.

⁷⁶² Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 142-144.

⁷⁶³ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *R v Barot (Dhiren)* EWCA Crim 1119 (2007).

durdurulmaması halinde planın hayata geçirilmesinin sadece bir zaman meselesi olduğunu belirtmiştir. Hâkim en az 40 yıl olmak üzere müebbet hapis cezasına hükmetmiş, sanığın suçunu kabul etmesi ve amacına ulaşmamış ya da amacına ulaşmasının son aşamasına gelmemiş olması nedeniyle müebbet hapis cezası vermeyi reddettiğini belirtmiştir. Temyiz Mahkemesi, planın uygulanabilirliğinin bulunmadığına ilişkin bilirkişi raporunun göz ardı edildiğini; planın “yüzeysel olarak çekici ama aslında amatörce” olduğunu ve duruşma hakiminin saldırının neticeleneceği esasına göre hareket etmesinin yanlış olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, cezanın ilgili ilkelerinin *cezalandırma, caydırıcılık ve kamunun korunmasını* içerdiğini belirtmiştir (Ceza Adaleti Kanunu 2003 (Birleşik Krallık) m. 142)⁷⁶⁴. Tamamlanmamış suçların cezalandırılmasında hareket noktası, suçlunun amacına ulaşmış olması halinde verilecek cezanın dikkate alınmasıdır çünkü zararın amaçlandığı ancak meydana gelmediği durumlarda, amaçlanan zararın derecesi kusurluluk açısından hayati önem taşımaktadır. Mahkeme, günümüz teröristlerinin fanatizminin yeni bir olgu olduğunu ve belirsiz cezaları (*indeterminate sentence*) uygun hale getirdiğini belirtmiştir çünkü mahkemeye göre “bu tür teröristlerin tehlikelilik halinin ne zaman sona ereceğini söylemek çoğunlukla imkansızdır”. Mahkeme, komponun işlerliğinin belirsiz olmasını ve sanığın suçunu kabul etmesini gerekçe göstererek sanığın cezasını asgari 30 yıl olarak revize etmiştir⁷⁶⁵. Her ne kadar sanığın 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5. maddesi uyarınca terör hazırlığı suçundan ziyade cinayet komplosu suçundan mahkûmiyetine karar verilmiş olsa da bu dava ceza kararlarında terör suçlularının algılanan tehlikeliliğine odaklanıldığını göstermektedir⁷⁶⁶.

⁷⁶⁴ Her suçta olduğu gibi, 2003 tarihli Ceza Adaleti Yasası’nın 143. maddesi cezanın kusurluluk ve zararı dikkate almasını öngörmektedir: Terör suçlarının çoğunda, kusurluluk son derece yoğun olacaktır. İkinci olarak, en ciddi terör suçları için cezanın amacı *cezalandırma, caydırma ve etkisiz hale getirmektir*. Terör suçlarında cezalandırmanın amacı olarak rehabilitasyon çok az rol oynayacaktır. Bkz. England and Wales Court of Appeal (EWCA), *Usman Khan and Others v R* EWCA Crim 468 (2013).

⁷⁶⁵ Zoe Scanlon, “Punishing Proximity: Sentencing Preparatory Terrorism in Australia and the United Kingdom”, *Current Issues in Criminal Justice* 25/3 (March 2014), 769.

⁷⁶⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 148.

2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5. maddesi kapsamında kalan bir başka yargılama, suçun ağırlığının belirlenmesinde hazırlık hareketinin uzaklığı konusunu dolaylı yoldan da olsa elen alan *R v Parviz Khan*⁷⁶⁷ davasıdır⁷⁶⁸. Başvurucu, 5. madde kapsamındaki suçlardan biri olan ve İngiliz silahlı kuvvetlerindeki bir askerin kaçırılması ile ilgili olarak verilen cezaya itiraz etmiştir. Bu plan, İngiliz silahlı kuvvetlerindeki morali bozmak ve özellikle İslam inancına sahip olanları bu kuvvetlerde görev yapmaktan caydırmak ve hükümete siyasi bir darbe vurmak amacıyla İngiliz Ordusunda görev yapan bir Müslümanı tespit edip kaçırmak, uygun bir yere götürmek, kamera önünde kafasını kesmek ve dünya haber ağlarına dağıtılmak üzere bir film yapmaktır. Temyiz başvurusu planın mağdurun (*askerin*) tespit edilemediğini ileri sürerek ve buna dayanarak mahkeme tarafından verilen cezanın orantısız (uzun) olduğunu iddia etmiştir. Temyiz Mahkemesi, hedef askerin belirlenmemiş olmasının doğru olduğunu ifade etmekle birlikte planın detaylı şekilde formüle edilmiş olduğunu belirtmiştir. Başvuran, bir eylem planına dayanarak başkalarından yardım talebinde bulunmuş; askeri nasıl tuzağa düşüreceğine, onu nasıl kaçıracağına ve infaz yerine karar vermişti. Mahkeme, sanığın *R v Barot* kararında belirtilen türden bir “fanatizme” ve “tehlikeliliğe” sahip olduğunu değerlendirmiştir⁷⁶⁹. Temyiz Mahkemesine göre Savcılığın argümanına dayanarak cevaplanması gereken sorun, kaçırılacak olan belirli bir askerin tespit edilememesi gerçeği ışığında 28 yıllık kesinleşmiş cezanın uzun olup olmadığıdır. Temyiz Mahkemesi, bir askerin kimliği tespit edilseydi ve plan kaçırma eylemini gerçekleştirmek için belirli bir günde yola çıkma aşamasına gelseydi durumun daha ciddi olacağını kabul etmiştir. Ancak bu suçun işlenmiş (tamamlanmış) olması halinde, 2003 tarihli Ceza Adaleti Yasası’na uygun olarak ömür boyu hapis cezası gerektireceğini belirtmiştir. Bu nedenle başvuru reddedilmiştir. *R v Parviz Khan* davasına ilişkin kararda Temyiz Mahkemesi, hazırlık aşamasındaki eylemin neticenin gerçekleşmiş olduğu (nihai) terör eylemine yakınlığının, suçun ağırlığının belirlenmesinde ve cezanın verilmesinde dikkate alınması gereken bir faktör olduğunu değerlendirmiştir. Ancak somut olayda planın

⁷⁶⁷ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *R v Khan (Parviz)* EWCA Crim 1085 (2009).

⁷⁶⁸ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 146.

⁷⁶⁹ Scanlon, “Punishing Proximity: Sentencing Preparatory Terrorism in Australia and the United Kingdom”, 770.

uygulanabilir olmaktan uzak olmasına rağmen Temyiz Mahkemesi planın çok ciddi olarak değerlendirilebilmesi için yeterince ayrıntılı ve teknik olduğunu düşünmüştür. Bu nedenle, planlamanın nihai terör eylemine nispeten yakın olduğu ve dolayısıyla uzun süreli hapis cezasını gerekçelendirdiği düşünülmektedir⁷⁷⁰.

*R v Qureshi*⁷⁷¹ davasında fail hakkında, Pakistan'a gitmek üzere Heathrow Havaalanına seyahat ettiği için terör eylemlerine hazırlık suçundan (2006 tarihli Terörizm Kanunu m.5) mahkumiyetine karar verilmiştir. Fail yargılamada, terör eylemi hazırlığı yapmak (2006 tarihli Terörizm Kanunu'nun 5. maddesi), terör amaçlı eşya bulundurmak (2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 57. maddesi) ve terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için faydalı olabilecek bir kayıt bulundurmak (2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 58. maddesi) suçlarını kabul etmiştir. Temyiz davası, muhakeme sonucunda fail hakkında verilen toplam dört buçuk yıl hapis cezasının aşırı derecede hafif olduğu gerekçesiyle, Başsavcı tarafından, verilen cezaya karşı yapılan temyiz başvurusundan oluşmaktadır. *Qureshi*, aşırılık yanlısı materyallere sahip olup bir internet forumunda Pakistan'a giderek bir terör operasyonuna katılma niyetinde olduğunu belirtmiştir. Failin para ve teçhizatla askeri bir merkeze gittiğine dair kanıtlar olduğu kabul edilmekle birlikte belirli bir terör eylemi gerçekleştirme kastı olduğu teyit edilememiş, herhangi bir terör planıyla bağlantısı olduğuna dair bir kanıt bulunmamış ve herhangi bir kimyasal madde veya silah bulundurduğu tespit edilmemiştir. Duruşma hâkimi, sanığın nereye gittiğini veya ne tür bir faaliyette bulunacağını tespit edemediğini belirtmiştir. Ayrıca, Madde 5 ve Madde 57 kapsamındaki suçların, bir terör eylemi gerçekleştirmeye teşebbüs etmek ya da fiilen gerçekleştirmek kadar suç teşkil etmediği belirtilmiştir. 2006 tarihli Terörizm Kanunu'nun 5. maddesinin ve 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 57. maddesinin içerdiği geniş yelpazede, somut olaydaki durumun skalanın alt ucunda yer aldığına karar verilmiştir. Temyiz Mahkemesi, duruşma hakiminin, bu davadaki suçun bu suçlar skalasının alt ucunda yer aldığı yönündeki tespitine katılmıştır. Fail tarafından işlenen eylemler ile potansiyel terör faaliyeti arasındaki bağlantının uzak olması

⁷⁷⁰ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 147-148.

⁷⁷¹ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *R v Sohail Anjum Qureshi* EWCA Crim 1054 (2008).

Temyiz Mahkemesi'nin Başsavcının temyiz başvurusunu reddetmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bu yargılama, planlanan nihai terör eylemine olan uzaklığın veya yakınlığın mahkeme tarafından bir cezaya hükmedilirken dikkate alınması gereken bir faktör olduğunu göstermektedir⁷⁷².

Terör eylemlerine hazırlık suçu kapsamında kalan önemli bir diğer yargılama *Usman Khan v The Queen*⁷⁷³ davasıdır. *Usman Khan v The Queen* davasında Londra'dan bir grup ve Stoke'tan bir grup olmak üzere dokuz sanık bulunmaktadır. "Londralı sanıkların" yakın gelecekte Londra Menkul Kıymetler Borsasına boru tipi bomba yerleştirmeyi planladıkları iddia edilmiş ancak herhangi bir malzeme temin edilmemiş ve tarih belirlenmemiştir. "Stoke sanıkları" ise Pakistan'da bir Cihatçı eğitim kampı kurmayı ve potansiyel olarak terör saldırıları gerçekleştirmek amacıyla Birleşik Krallık'a dönmek üzere bu kampa finansman sağlamayı, eleman toplamayı ve katılmayı görüşmüşlerdir. Savunma makamı, Stoke sanıklarının yakın gelecekte bir terör eylemine katılmaya yönelik kastlarının olmadığını; herhangi bir zaman dilimi, hedef ve yöntem belirlemediklerini ve nihayetinde Birleşik Krallık'a döndüklerinde potansiyel olarak artık terör eylemine yönelik kastlarının olmayabileceğini savunmuştur. Stoke sanıklarının davranışlarının bir terör saldırısı gerçekleştirmekten uzak olmasına rağmen duruşma hâkimi, planlarının uzun vadede çok ciddi sonuçlar doğurduğuna karar vermiştir. Ayrıca Stoke grubunun Londra'daki gruba kıyasla deneyim, teknik, hırs ve imkân açısından çok daha gelişmiş olduklarını tespit etmiştir. Londra Menkul Kıymetler Borsası'na bomba yerleştirme planının daha acil olmasına rağmen iki planın da eşit derecede ciddi olduğuna karar vermiştir. Londra'daki sanıklar 17 ve 18,5 yıl hapis cezasına çarptırılırken Stoke'taki sanıklara kamu güvenliği için belirsiz hapis cezaları (*indeterminate sentences*) verilmiştir. Temyiz Mahkemesi'nde savunma, Stoke planı için inşa edilmiş bir kamp, finansman ve eğitim bağlantısı bulunmadığını ve Pakistanlı yetkililerin faaliyetleri durdurmasının olası olduğunu savunmuştur. Ayrıca Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilecek potansiyel bir saldırı için

⁷⁷² Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 150.

⁷⁷³ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *Usman Khan - Mohibur Rahman - Omar Sharif Latif - Abdul Boshir Mohammed Shahjahan - Nazam Hussain v R* EWCA Crim 468 (2013).

herhangi bir zaman çizelgesi, hedef veya yöntem geliştirilmediği de belirtilmiştir. Temyiz Mahkemesi, Stoke sanıklarının bir eğitim kampını aktif olarak işletebileceklerine veya bu kampa katılabileceklerine dair bir bulgu bulunmadığını değerlendirmiştir⁷⁷⁴. Mahkeme, Stoke sanıklarından kaynaklanan riskin, terör hedeflerine ulaşmaya çok daha yakın olan Londra sanıklarından kaynaklanan riskten daha büyük olamayacağına karar vermiştir. Temyiz mahkemesince Stoke sanıklarının belirsiz cezaları bozulmuş ve yerine Londralı sanıklara eşdeğer cezalar verilmiştir.

2.2.4. Terörizmle İlişkili Materyallerin Bulundurulması Suçları (2000 Tarihli Terörizm Kanunu m. 57, m. 58)

2.2.4.1. Terörist Amaçlarla Bulundurma Suçu (2000 tarihli Terörizm Kanunu, m. 57)

2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 57. maddesi bir kimse tarafından terör eylemi işlenmesi, hazırlanması ve azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için makul şüpheye yol açan koşullarda bir eşyanın bulundurulmasını cezalandırmaktadır⁷⁷⁵. 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 57. maddesine göre⁷⁷⁶:

⁷⁷⁴ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *Usman Khan - Mohibur Rahman - Omar Sharif Latif - Abdul Boshir Mohammed Shahjahan - Nazam Hussain v R* EWCA Crim 468 (2013), para. 71.

⁷⁷⁵ Zilyetlik suçlarında zilyet olmak veya bulundurmak kimi yazarlara göre bir hareket teşkil ederken kimi yazarlar ise zilyetliğin bir hareket değil, bir durum olduğunu, cezalandırılabilirliğin bir durumla temellendiğini dolayısıyla bu hususun fiil ilkesine aykırı olduğunu değerlendirmektedirler. Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 302-303. Bulundurmanın bir hareket teşkil ettiği yönündeki görüş için bkz. Dönmezer - Erman, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:II*, 96; Toroslu - Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, 136; Zeki Hafızogulları - Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: US-A Yayıncılık, 2019), 170. Bulundurma/zilyetlik suçlarının fiil ceza hukuku ilkelerine aykırılık teşkil ettiği yönündeki görüşler için bkz. Roxin - Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 367 vd; Andrew Ashworth, "The Unfairness of Risk-Based Possession Offences", *Criminal Law and Philosophy* 5 (2011), 240.

⁷⁷⁶ **Possession For Terrorist Purposes:** "(1) A person commits an offence if he possesses an article in circumstances which give rise to a reasonable suspicion that his possession is for a purpose connected with the commission, preparation or instigation of an act of terrorism. (2) It is a defence for a person charged with an offence under this section to prove that his possession of the article was not for a purpose connected with the commission, preparation or instigation of an act of terrorism. (3) In proceedings for an offence under this section, if it is proved that an article — (a) was on any premises at the same time as the accused, or (b) was on premises of which the accused was the occupier or which he habitually used otherwise than as a member of the public, the court may assume that the accused possessed the article, unless

(1) Bir kimse herhangi bir eşyayı, bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurduğuna dair makul bir şüpheye yol açan koşullarda bulundurursa suç işlemiş olur.

(2) Bu madde uyarınca bir suçla itham edilen bir kişinin, söz konusu eşyayı bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurmadığını ispatlaması bir savunmadır.

(3) Bu madde kapsamındaki suçtan dolayı yapılan kovuşturmada, bir eşyanın;

(a) sanıkla aynı zamanda herhangi bir yerde bulunduğu veya,

(b) sanığın ikamet ettiği veya kamunun bir üyesi olmak dışında mutad olarak kullandığı bir yerde bulunduğu ispatlanırsa, mahkeme, eşyanın o yerde bulunduğunu bilmediğini veya üzerinde hiçbir kontrolü olmadığını kanıtlamadıkça, sanığın eşyaya sahip olduğu karinesiyle hareket edebilir.

(4) Bu madde kapsamındaki suçtan sanık hakkında,

(a) iddianame üzerine, [15 yılı] aşmayan bir süre için hapis cezasına, para cezasına veya her ikisine birden veya,

(b) jürisiz yargılama sonucunda, altı ayı aşmayan süre için hapis cezasına, yasal üst sınırı aşmayan para cezasına veya her ikisine birden mahkumiyetine karar verilebilir.

2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 121. maddesi eşya (*article*) kavramını tanımlamaktadır. 121. maddeye göre bu Kanun’da yer alan eşya kavramı herhangi bir maddeyi ve başka herhangi bir şeyi kapsamaktadır (*“article” includes substance and any other thing*). Buna göre, ateşli silahlar ve patlayıcıların bulundurulmasına yönelik özel kanunlar uygulanmakta olup 57. madde terörizm için tasarlanmamış tehlikeli olmayan herhangi bir eşyayı da kapsayabilir⁷⁷⁷. Eşya kavramına ilişkin sorun, bir

he proves that he did not know of its presence on the premises or that he had no control over it. (4) A person guilty of an offence under this section shall be liable — (a) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding [15 years] , to a fine or to both, or (b) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding six months, to a fine not exceeding the statutory maximum or to both.”

⁷⁷⁷ David Anderson, *The Terrorism Acts In 2011: Report of the Independent Reviewer on the Operation of the Terrorism Act 2000 and of Part 1 of the Terrorism Act 2006*, 124.

eşyanın belge ve/veya kayıtları (*documents and records*) kapsayıp kapsamadığı ya da bu tür bilgilerin sadece 58. madde kapsamında olup olmadığı konusudur. Somut eşyaların yanı sıra bilgi ve/veya kayıtların da (fiziki ya da elektronik ortamda bulunan) 57. madde kapsamına girebileceği dolayısıyla belge ve kayıtların 57. maddenin amaçları doğrultusunda “eşya” olabileceği *R v Rowe*⁷⁷⁸ davasında ifade edilmiştir.

57. maddenin 1. fıkrası suçun fiil unsurunu (*actus reus*) açıklamaktadır. Bu fıkra göre, suç için gerekli olan eylem bir eşyanın bulundurulmasıdır. Bulundurma, bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için olduğuna dair makul bir şüpheyi yol açacak koşullarda olmalıdır. Bu husus, suçlunun gerçekten de böyle bir amacı olması gerektiği anlamına gelmez. Gerekli olan, içinde bulunulan koşullarda, bulundurmanın failin böyle bir amacı olduğuna dair makul bir şüpheyi uyandırmasıdır. Bu nedenle koşul, failin düşüncelerine veya niyetlerine değil, failin davranışının bir sonucu olarak makul bir kişinin zihninde yaratılan izlenimlere bağlıdır⁷⁷⁹.

Bir kimsenin herhangi bir eşyayı, bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurduğuna dair makul bir şüpheyi yol açan koşullarda bulundurması hususu, suçun, sanığın bir terör eylemi gerçekleştirmek, hazırlamak veya azmettirmek amacıyla veya bu kastla eşyaya sahip olmasını gerektirmediği ifade edilmektedir⁷⁸⁰. Diğer bir ifadeyle iddia makamının sanığın bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı amacının ne olduğunu kanıtlamasına gerek bulunmamakta olup koşulların, eşyanın bulundurulmasının ilgili amaç için olduğuna dair makul bir şüpheyi yol açtığıının ispatlanmasının yeterli olduğu kabul edilmektedir⁷⁸¹. Terörizm Kanunu m. 57/2 ile sanığın söz konusu eşyanın bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurmadığını ispat etme yükümlülüğü kendisi üzerinde olup m. 57/3 ile bir bulundurma karinesi ve bu bulundurma karinesini

⁷⁷⁸ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *R v Rowe* EWCA Crim 635 (2007).

⁷⁷⁹ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 213.

⁷⁸⁰ R. Antony Duff, “Strict Responsibility, Moral and Criminal”, *The Journal of Value Inquiry* 43/3 (September 2009), 310.

⁷⁸¹ United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v G, R v J* UKHL 13 (2009), para. 55.

çürütmek için sanığa yüklenen ispat yükü bulunmaktadır. Bu hususlar suçun, faile objektif sorumluluk (*strict liability, strict responsibility*) yükleyen suçlar arasında olduğunu göstermektedir⁷⁸².

Terörist amaçlarla bulundurma suçunda lafzi olarak açık bir manevi unsur şartı (*mens rea*) bulunmamakta ancak zilyetlik veya bulundurma mahkemeler tarafından genellikle eşya üzerinde bilgi ve kontrol gerektirdiği şeklinde yorumlanmaktadır, dolayısıyla sınırlı da olsa fiile (*actus reus*), zihinsel bir unsur dahil edilmektedir⁷⁸³. Sanık, söz konusu eşyanın bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurmadığını ispat etmesi üzerine, iddia makamı sanığın savunmasını makul şüphenin ötesinde çürütmek zorundadır. Zira 2000 tarihli Terörizm Kanunu m. 188/2 bu hususu açıklığa kavuşturmaktadır. Düzenlemeye göre, “Eğer kişi davanın konusunu aydınlatmaya yetecek bir delil sunarsa, iddia makamı makul şüphenin ötesinde aksini kanıtlamadıkça, mahkeme ya da jüri savunmanın yerine getirildiğini kabul edecektir.”

Terörizm Kanunu 57. maddesi ile sanığa yüklenen ispat yükünün niteliği ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen masumiyet karinesini ihlal edip etmediği meselesi “*R v Director of Public Prosecutions Ex Parte Kebeline*”⁷⁸⁴ davasında 57. maddenin önceki düzenlemesi olan Terörizmin Önlenmesi (Geçici Hükümler) Kanunu’nun 16A maddesi kapsamında ele alınmıştır. Bu davada Lordlar Kamarası, 16A bölümünün AİHS m. 6/2 kapsamındaki masumiyet karinesini ihlal edip etmeyeceğini değerlendirmiştir. Bunu yaparken, mahkeme “delil ispat yükü (*evidential burden*)” ile “ikna edici ispat yükü (*persuasive burden*)” arasında bir ayrım yapmıştır⁷⁸⁵. Lord Hope bu ayrımı şu şekilde açıklamıştır:

“İkna edici ispat yükü, sanığın suçluluğunun veya masumiyetinin belirlenmesi için gerekli olan bir olguyu ihtimaller dengesi çerçevesinde ispatlamasını gerektirir. İspat

⁷⁸² Duff, “Strict Responsibility, Moral and Criminal”, 310; Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 222.

⁷⁸³ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 221.

⁷⁸⁴ United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v Director of Public Prosecutions Ex Parte Kebeline* UKHL 43 (1999).

⁷⁸⁵ Clive Walker, *Blackstone’s Guide to the Anti-terrorism Legislation* (Oxford University Press, 2002), 172.

yükünü savcılıktan alıp sanığa vererek tersine çevirir. Delil ispat yükü ise, yalnızca sanığın, davadaki olgulardan biri olarak belirlenmeden önce bir hususu ortaya koymak için yeterli delil sunmasını gerektirir. Savcılığın bu konuda herhangi bir delil sunmasına gerek yoktur, bu nedenle sanığın meseleyi ortaya koymak istemesi halinde bunu yapması gerekir. Ancak mesele ortaya konulursa, ispat yükü iddia makamında kalır. Sanık sadece suçluluğu hakkında makul bir şüphe uyandırmalıdır.”⁷⁸⁶

Mahkeme, 16A maddesinin sanığa ikna edici ispat yükünden ziyade delile dayanan ispat yükü getirdiğine ve bu nedenle AİHS m. 6/2 ile düzenlenen masumiyet karinesi ile uyumlu olduğuna karar vermiştir. Ayrıca mahkeme tarafından, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, masumiyet karinesine yönelik, ispat yükünün tersine çevrilmesi konusunda mutlak bir yasak koyan bir madde bulunmadığı aksine *bir suç ile itham edilen herkesin, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmasına ilişkin hakkın, sınırlamanın makul olması koşuluyla, belirli durumlarda sınırlandırılabilirliği* değerlendirilmesi yapılmıştır.

“*R v Director of Public Prosecutions Ex Parte Kebeline*” kararının ardından, hükümet 57. maddeyi PTA’nın 16A maddesi ile aynı şekilde yasalaştırmaya çalışmıştır. Ancak önerilen suçla ilgili çok fazla eleştiri gelmesi üzerine kanun koyucu tarafından, sanığa yüklenen ispat yükü niteliğinin “delil ispat yükü” olduğunu açıklığa kavuşturan 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 118. maddesini getirilmiştir⁷⁸⁷. Madde 118, hem m.

⁷⁸⁶ United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v Director of Public Prosecutions Ex Parte Kebeline*, UKHL 43 (1999).

⁷⁸⁷ Walker, *Blackstone’s Guide to the Anti-terrorism Legislation*, 173. “**Defences:** (1) Subsection (2) applies where in accordance with a provision mentioned in subsection (5) it is a defence for a person charged with an offence to prove a particular matter.

(2) If the person adduces evidence which is sufficient to raise an issue with respect to the matter the court or jury shall assume that the defence is satisfied unless the prosecution proves beyond reasonable doubt that it is not.

(3) Subsection (4) applies where in accordance with a provision mentioned in subsection (5) a court—

(a) may make an assumption in relation to a person charged with an offence unless a particular matter is proved, or

(b) may accept a fact as sufficient evidence unless a particular matter is proved.

(4) If evidence is adduced which is sufficient to raise an issue with respect to the matter mentioned in subsection (3)(a) or (b) the court shall treat it as proved unless the prosecution disproves it beyond reasonable doubt.

(5) The provisions in respect of which subsections (2) and (4) apply are—

(a) sections 12(4), 39(5)(a), 54, 57, 58, 58A, [58B,] 77 and 103 of this Act, and

57/3'teki bulundurma karinesi hem de m. 57/2'deki savunma için geçerlidir. Madde 118, sanığın sadece karineyi çürütmek ya da bulundurma konusunda bir savunma sunmak amacıyla bir delil ortaya koyması gerektiğini ve savcılığın da bunu makul bir şüphenin ötesinde çürütmesi gerektiğini belirtmektedir. Sanığa, suçlu ya da masum olduğunun belirlenmesinde esas teşkil eden bir olguyu kanıtlaması için ikna edici bir ispat yükü getirilmemektedir⁷⁸⁸.

2.2.4.2. Bilgi Toplama Suçu (2000 Tarihli Terörizm Kanunu, m. 58)

2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 58. maddesi "Bilgi Toplama (*Collection of Information*)" başlığını taşımaktadır. Düzenlemeye göre⁷⁸⁹:

(1) Bir kimse,

(a) terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olabilecek türden bilgileri toplar veya kayıt altına alırsa,

(b) bu türden bilgileri içeren bir belge veya kaydı elinde bulundurursa veya

(c) bu türden bilgileri içeren bir belge veya kaydı internet aracılığıyla görüntüler veya başka bir şekilde bunlara erişirse suç işlemiş olur.

(b)sections 13, 32 and 33 of the Northern Ireland (Emergency Provisions) Act 1996 (possession and information offences) as they have effect by virtue of Schedule 1 to this Act."

⁷⁸⁸ Walker, *Blackstone's Guide to the Anti-terrorism Legislation*, 174.

⁷⁸⁹ **Collection of information:** "(1) A person commits an offence if — (a) he collects or makes a record of information of a kind likely to be useful to a person committing or preparing an act of terrorism, (b) he possesses a document or record containing information of that kind, or (c) the person views, or otherwise accesses, by means of the internet a document or record containing information of that kind. (1A) The cases in which a person collects or makes a record for the purposes of subsection (1) (a) include (but are not limited to) those in which the person does so by means of the internet (whether by downloading the record or otherwise). (2) In this section "record" includes a photographic or electronic record. (3) It is a defence for a person charged with an offence under this section to prove that he had a reasonable excuse for his action or possession. (3A) The cases in which a person has a reasonable excuse for the purposes of subsection (3) include (but are not limited to) those in which — (a) at the time of the person's action or possession the person did not know, and had no reason to believe, that the document or record in question contained, or was likely to contain, information of a kind likely to be useful to a person committing or preparing an act of terrorism, or (b) the person's action or possession was for the purposes of — (i) carrying out work as a journalist, or (ii) academic research. (4) A person guilty of an offence under this section shall be liable — (a) on conviction on indictment, to imprisonment for a term not exceeding [15 years], to a fine or to both, or (b) on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding six months, to a fine not exceeding the statutory maximum or to both."

(1A) Bir kimsenin (1) (a) alt bendinin amaçları doğrultusunda bir kayıt topladığı veya oluşturduğu durumlar, kişinin bunu internet aracılığıyla (kayıdı indirerek veya başka bir şekilde) gerçekleştirdiği durumları kapsar (ancak bu durumla sınırlı değildir).

(2) Bu madde kapsamında “kayıt” fotoğraflık veya elektronik kayıtları da kapsamaktadır.

(3) Bu madde kapsamında bir suçla itham edilen kişinin eylemi veya bulundurması için makul bir gerekçesi olduğunu kanıtlaması bir savunmadır.

(3A) Bir kişinin 3. fıkranın amaçları doğrultusunda makul bir gerekçeye sahip olduğu durumlar aşağıdakileri içerir (ancak bunlarla sınırlı değildir):

(a) kişinin eylemi veya bulundurması sırasında söz konusu belge veya kaydın bir terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olabilecek türden bilgiler içerdiğini veya içerme olasılığı bulunduğunu bilmediği ve buna inanmak için bir nedeni olmadığı veya

(b) kişinin eylemi veya bulundurmasının,

(i) gazeteci olarak görev icra etmek veya

(ii) akademik araştırma yapmak amacıyla olduğu durumlar.

(4) Bu madde kapsamındaki bir suçtan fail hakkında;

(a) iddianame üzerine yargılama halinde, [15 yılı] aşmayan bir süre için hapis cezasına, para cezasına veya her ikisine birden veya

(b) jürisiz yargılama halinde, altı ayı aşmayan bir süre için hapis cezasına, yasal üst sınırı aşmayan bir para cezasına veya her ikisine birden mahkumiyetine karar verilebilir.

Bilgi toplama suçunun maddi (fiili) unsuru (*actus reus*) iki seçimlik unsurdan oluşmaktadır. Failin ya terörist amaçları olan bir kişinin işine yarayabilecek bilgileri toplamış veya kaydetmiş olması ya da böyle bir kişinin işine yarayabilecek bilgileri içeren bir belge veya kayda sahip olması gerekmektedir. Bilgi toplama suçu (m. 58), 57. maddeden farklı olarak sadece bulundurmaya değil, aynı zamanda belirli bilgilerin

toplanmasını ya da kayıt altına alınmasını da suç kapsamına almaktadır⁷⁹⁰. *Cornford*'a göre de suçun fiili unsuru, “terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olabilecek türden” bilgilerin toplanması, kaydedilmesi, bulundurulması veya internet üzerinden görüntülenmesidir⁷⁹¹. Suçun “çevrimiçi görüntüleme” şeklinde işlenme biçimi ise 2019 yılında Terörle Mücadele ve Sınır Güvenliği Yasası (Counter Terrorism and Border Security Act 2019) ile eklenmiştir.

Birleşik Krallık Lordlar Kamarası *R v G, R v J*⁷⁹² davasında 58. maddede düzenlenen bilgi toplama suçunun maddi (fiili) unsuruna (*actus reus*) ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Mahkemeye göre 58. madde ile amaçlanan, toplumun sıradan fertlerinin aksine tipik olarak teröristlerin işine yarayacak bilgilere sahip olan fertleri tespit etmektir. Dolayısıyla madde kapsamına girmesi için bilginin doğası gereği, bir terör eylemi gerçekleştiren ya da hazırlayan bir kişiye pratik fayda sağlamak üzere tasarlanmış olması gerekmektedir. Elbette, bilginin sadece terör eylemi gerçekleştiren bir kişi için faydalı olması gerekli değildir. Örneğin, patlayıcıların nereden temin edileceğine ilişkin bilgiler, banka soygunu planlayan sıradan bir dolandırıcı da bu bilgileri faydalı bulabilecek olsa bile, m. 58/1 kapsamına girebilir⁷⁹³. Bununla birlikte mahkeme, parlamentonun, toplumun sıradan fertleri açısından her türlü günlük amaç için yararlı olan ve toplumda pek çok kişinin düzenli olarak edindiği veya kullandığı türden bilgilere sahip olmayı, sırf bu bilgiler bir terör eylemi hazırlığında olan biri için de yararlı olabilir diye suç haline getirmeyi amaçlamış olamayacağını ifade etmiştir⁷⁹⁴. Bir görüşe göre bu açıklamalar, fiilin (*actus reus*) kapsamını netleştirmekte başarısız olmuştur. Mahkeme, özellikle potansiyel teröristler için bilginin pratik faydasına odaklanarak suçun kapsamını biraz daraltmıştır. İlk olarak, bilginin “toplumun sıradan fertlerinin aksine, tipik olarak teröristlerin işine yaraması gerektiği” kabul edilmiştir. İkincisi, bilginin hangi amaçlar için kullanılacağına ilişkin olarak potansiyel teröristlere “pratik yardım sağlamak üzere kullanılacak şekilde tasarlanmış olması”

⁷⁹⁰ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 229.

⁷⁹¹ Cornford, “Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice”, 686.

⁷⁹² United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v G, R v J* UKHL 13 (2009).

⁷⁹³ United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v G, R v J* UKHL 13 (2009), para. 43.

⁷⁹⁴ United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v G, R v J* UKHL 13 (2009), para. 42.

gerektiği vurgulanmıştır. Mahkemenin değerlendirmelerinin çelişkili olup suçun kapsamını netleştirmeye ya da daraltmaya yetmediği ifade edilmiştir⁷⁹⁵.

Terörizm Kanunu'nun 57. maddesinde düzenlenen terörist amaçlarla bulundurma suçundaki terörizmin "azmettirilmesi" amacı 58. maddede bulunmamaktadır. 58. maddeye göre, terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olabilecek türden bilgi olması yeterli olup terör eylemlerini azmettiren bir kişi için faydalı olabilecek türden bilgiler maddenin kapsamına dahil değildir. "*Azmettirilmesi amacının*" maddede bulunmamasının nedeni olarak propaganda materyallerinin toplanması veya bulundurulmasını suçun kapsamı dışında tutmak olduğu ileri sürülmektedir⁷⁹⁶. Zira *K v R* davasında Temyiz Mahkemesi, yalnızca terör eylemlerini teşvik eden belge veya kayıtların 58. madde kapsamına girmediğine karar vermiştir⁷⁹⁷. Nitekim, 2006 tarihli Terörizm Kanunu'nda propagandist materyalleri de içerecek şekilde, terörist yayınların yayılması veya bulundurulması yoluyla terörizmin teşvik edilmesi ve azmettirilmesi suç olarak düzenlenmiştir. 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 57. maddesinde yer alan "*azmettirilmesi*" amacına atıf bu nedenle eleştirilmekte ve aslında parlamentonun terör eylemlerini teşvik etmek amacıyla propaganda materyallerinin bulundurulması ile ilgili olarak yasal düzenlemeyi 2006 tarihli Terörizm Yasası'nın 2/(2)/(f) maddesi ile arzuladığı ifade edilmektedir⁷⁹⁸.

Terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kimse için yararlı olabilecek bilgileri toplamayı veya kaydetmeyi ya da bu tür bilgileri içeren bir belge veya kayıt bulundurmayı suç haline getiren Terörizm Kanunu'nun 58. maddesi doktrinde geniş ve muğlak fiil unsuru itibarıyla eleştirilmiştir⁷⁹⁹. Suçun bu genişliğine göre, bir kimsenin Londra Coğrafyacılarının A'dan Z'ye Sokak Atlası olarak (Londra A-Z olarak kısaltılır) bilinen haritaları bulundurması bile -bulundurmanın amacının herhangi bir teröristin terör eylemine hazırlanması olması kaydıyla- madde kapsamına

⁷⁹⁵ Cornford, "Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice", 688.

⁷⁹⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 229.

⁷⁹⁷ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *K v R* EWCA Crim 185 (2008), para. 13.

⁷⁹⁸ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *Zafar & Others* EWCA Crim 184 (2008), para 31.

⁷⁹⁹ Jacqueline Hodgson - Victor Tadros, "How to Make a Terrorist Out of Nothing", *The Modern Law Review* 72/6 (October 2009), 984.

girebilir⁸⁰⁰. Zira *K v R* davasında bu mesele ele alınmış ve temyiz eden tarafından, 58. maddenin ortak hukukun kanunilik doktrinine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “*kanunsuz ceza olmaz*” ilkesini düzenleyen 7. maddesine⁸⁰¹ aykırı olduğu ileri sürülmüştür⁸⁰². Ayrıca temyiz eden tarafından, madde metninde geçen “yararlı olması muhtemel” kavramının, kanuni belirlilik ilkesinin gereklerini yerine getiremeyecek ve sınırsız sayıda bilginin bulundurulmasını suç haline getirecek kadar geniş olduğu ifade edilmiştir⁸⁰³. Mahkeme, “*terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olması muhtemel türden bilgiler*” ifadesini yorumlarken, bir belge veya kaydın ancak terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişiye pratik fayda sağlaması muhtemel türden olması halinde 58. madde kapsamına gireceğini belirtmiştir⁸⁰⁴. Ayrıca mahkeme bu maddenin doğal anlamının, maddeyi ihlal eden bir belge ya da kaydın, bir terör eyleminin hazırlanmasına ya da işlenmesine yardımcı olmak amacıyla kullanılacağına dair makul bir şüphe uyandıracak nitelikte bilgiler içermesini gerektirmekte olduğunu⁸⁰⁵ değerlendirmiş ve bu şekilde suçun kanunilik doktrini ile uyumlu hale getirilmesi için tipiklikteki belirsizliği gidermeye çalışmıştır⁸⁰⁶.

Terörizm Kanunu'nun 58. maddesinde düzenlenen bilgi toplama suçunun manevi unsuru (*mens rea*), toplanan veya sahip olunan bilgi veya kaydın niteliği hakkında bilgi sahibi olmaktır⁸⁰⁷. Zira, *R v G - R v J* davasında Mahkeme, “*...failin madde 58'deki suçtan mahkumiyetine karar verebilmek için, sanığın söz konusu bilgileri toplaması veya kaydetmesi ya da bu bilgileri içeren bir belge veya kayda sahip olması gerekmektedir. Zilyetlikle ilgili olarak, 58. maddenin, mahkemeye belirli durumlarda sanığın söz konusu eşyalara sahip olduğunu kabul etmesine olanak tanıyan 57(3)*

⁸⁰⁰ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *K v R* EWCA Crim 185 (2008), para. 9.

⁸⁰¹ **Madde 7 Kanunsuz ceza olmaz:** “1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu bulunamaz. Aynı biçimde, suçun işlendiği sırada uygulanabilir olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. 2. Bu madde, işlendiği zaman uygar uluslar tarafından tanınan genel hukuk ilkelerine göre suç sayılan bir eylem veya ihmalden suçlu bulunan bir kimsenin yargılanmasına ve cezalandırılmasına engel değildir.”

⁸⁰² England and Wales Court of Appeal (EWCA), *K v R* EWCA Crim 185 (2008), para. 4.

⁸⁰³ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *K v R* EWCA Crim 185 (2008), para. 6.

⁸⁰⁴ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *K v R* EWCA Crim 185 (2008), para. 13.

⁸⁰⁵ England and Wales Court of Appeal (EWCA), *K v R* EWCA Crim 185 (2008), para. 14.

⁸⁰⁶ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 234.

⁸⁰⁷ Cornford, “Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice”, 686.

*maddesindeki karineye eşdeğer bir hüküm içermemesi dikkat çekicidir. Buradan çıkan sonuç, 58(1) maddesi uyarınca, iddia makamının, sanığın belge veya kaydın kendisinde olduğunu bildiğini ve kontrolünün kendisinde olduğunu makul bir şüphenin ötesinde kanıtlaması gerektiğidir...*⁸⁰⁸ kararıyla suçun manevi unsurunu açıklamaktadır. Ancak 2019 yılında Terörle Mücadele ve Sınır Güvenliği yasası ile 58. maddeye (3A) fıkrası eklenmiş ve a bendiyle kişiye “*kişinin eylemi veya bulundurması sırasında söz konusu belge veya kaydın bir terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olabilecek türden bilgiler içerdiğini veya içerme olasılığı bulunduğunu bilmediği ve buna inanmak için bir nedeni olmadığı*” şeklinde makul gerekçe sunulmuştur. Eklenen fıkranın suçun manevi unsurunu sınırlayıcı bir etkiye neden olduğu ve suçu objektif sorumluluk gerektiren suçlar kategorisine dahil ettiği değerlendirilmesi yapılmıştır⁸⁰⁹. Suçun manevi unsuruna göre, 58. madde failin terör amacına yönelik bir kast taşıdığının ispatlanmasını gerektirmemektedir⁸¹⁰.

Bilgi toplama suçunun düzenlendiği 58. maddenin 3. fıkrasında suçun kapsamını ve terörle ilgisi olmayan kişilere uygulanma potansiyelini sınırlamak üzere⁸¹¹ kişiye bir savunma hakkı tanınmaktadır. Sadece iddia makamının suçun tüm unsurlarını ispatlaması durumunda sanığın madde 58(3)’teki savunmaya dayanması gerekir. Madde 58(3)’ü uygularken jüri, sanığın materyali bulundurmak için makul bir gerekçesi olduğunu kabul ederse, bu durumda, iddia makamının madde 58(1)’e göre suçun tüm gerekli unsurlarını ispatlamış olması söz konusu olsa bile, koşullardaki bu ek faktör nedeniyle sanık beraat etme hakkına sahip olacaktır⁸¹².

3. TÜRKİYE VE BİRLEŞİK KRALLIK’IN YASAL DÜZENLEMELERİNDE YER ALAN HAZIRLIK NİTELİĞİNDEKİ TERÖR SUÇLARININ STANDARTLARA UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doktrinde ve uluslararası arenada hazırlık hareketi niteliğindeki fiillerin kural olan genel suç politikasının dışına çıkılarak cezalandırılmasının sınırlarına yönelik

⁸⁰⁸ United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v G, R v J* UKHL 13 (2009), para. 46.

⁸⁰⁹ Cornford, “Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice”, 686.

⁸¹⁰ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 241.

⁸¹¹ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 243.

⁸¹² United Kingdom House of Lords (UKHL), *R v G, R v J* UKHL 13 (2009), para. 60.

tespitlerde bulunulmuş ve bu kapsamda ceza normlarının meşruluğunu sağlayacak standartlar belirlenmiştir. Bu çaba, hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı fiillere belirli standartlar sağlamak için önemli bir adımdır. Türk ve Birleşik Krallık kanun koyucularının bu standartları karşılayıp karşılamadığına ilişkin değerlendirmenin çalışmada ulaşılabacak sonuç için sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Terör suçları diğer insanların hayatlarına, vücut bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verici nitelikteki çok ağır suçlardır. Çalışmanın ilk bölümünde de ele alındığı üzere terörün tarihsel seyri içerisinde gerçekleşen saldırılar, bireylerin özgürlüklerine, yaşamlarına ve vücut bütünlüklerine yönelik ne denli ağır sonuçlar doğurduğunu ortaya koymaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen 11 Eylül saldırılarının ve İngiltere’nin 9/11’i olarak nitelendirilen 7 Temmuz 2005 tarihinde Londra’da gerçekleştirilen terör eylemlerinin ardından Birleşik Krallık’ın yasal düzenlemelerinde terörle etkin mücadelenin gelişim ve dönüşümü net bir şekilde gözlemlenmektedir. İngiltere’de 2005-2017 yılları arasında 12 yıllık bir zaman diliminde 81 kişinin ölümüne, 823 kişinin ise yaralanmasına yol açan yedi terör saldırısı gerçekleşmiştir⁸¹³. Türkiye’de de devlet ve bireyler etnik ve dini olmak üzere PKK, FETÖ/PDY, El- Kaide, Hizbullah, DHKP-C gibi terör örgütlerinin çok yönlü saldırılarına maruz kalmıştır. Türkiye’de ise 2011-2016 yılları arasında 5 yıllık zaman diliminde gerçekleşen 15 saldırıda 266 kişi hayatını kaybetmiş ve 765 kişi yaralanmıştır⁸¹⁴. Hem Türkiye’de hem Birleşik Krallık’ta geçmişten günümüze kadar gerçekleşen terör saldırılarının bireylerin hayatlarına, vücut bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verdiği açıktır.

Hazırlık hareketlerinin cezalandırılması için yasal normlarda; hangi hazırlık hareketlerinin cezalandırılacağı konusunda çok genel ifadelerle başvurulmasından (“diğer tüm hazırlık hareketleri” gibi) ve özellikle sadece suç işleme kastının cezalandırılmasından kaçınılması ayrıca objektif ve somut hareketlerin tanımlanmış olması aranmaktadır. Türk hukukundaki yasal düzenlemeler değerlendirildiğinde hem

⁸¹³ British Broadcasting Corporation (BBC), “2005’ten bugüne İngiltere’de 7 saldırı: 89 kişi öldü” (Erişim 13 Kasım 2023).

⁸¹⁴ Cable News Network (CNNTÜRK), “Türkiye’de son 5 yılda meydana gelen terör saldırıları” (Erişim 13 Kasım 2023).

silahlı örgütlenme ve terör amaçlı örgütlenme hem de silahlı örgüte silah sağlama suçlarında “*diğer tüm hazırlık hareketleri*” şeklinde genel ifadelere başvurulmamış olup ayrıca sadece suç işleme kastının cezalandırılması da söz konusu değildir. Zira suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu bakımından bir suç örgütünün varlığından söz edebilmek için *devamlılık, hiyerarşik yapılanma, belirsiz sayıda ve tipte suçların işlenmesi için bir araya gelme, üye sayısının en az üç olması, örgütün yapısının amaç suçları işlemeye elverişli olması* unsurlarının bulunması gerekmektedir. TCK’nin temel örgütlenme suçu niteliğinde olan 220. maddesinin başlığında “*suç işlemek amacıyla*” ifadesi ve ayrıca tipiklikte “*kanunun suç saydığı fiilleri işlemek amacıyla*” ibaresi yer almaktadır. Bu ifadeler, gelecekteki işlenecek suçlara ilişkin subjektif bağlantıyı yani planlama bağlantısını göstermektedir⁸¹⁵. Silahlı örgüt ya da terör örgütü kurma, yönetme ve üye olma suçları bakımından da objektif ve somut hareketlerin tipiklikte tanımlanmış olduğu düşünülmektedir. Bu durum “*diğer tüm hazırlık hareketleri*” gibi genel ifadelere başvurulmadığını göstermektedir. Silahlı örgüte silah sağlama suçunda da cezalandırılan hazırlık hareketleri somut ve objektif olarak belirlenmiş olup bu hareketler *yukarıdaki maddede tanımlanan örgütlerin faaliyetlerinde kullanılmak maksadıyla bunların amaçlarını bilerek, bu örgütlere üretmek, satın almak veya ülkeye sokmak suretiyle silah temin edilmesi, nakledilmesi veya depolanması* olarak sıralanmıştır. Birleşik Krallık hukukunda ise 2006 tarihli Terörizm Kanunu’nun 5. maddesinde düzenlenen terör eylemlerine hazırlık suçunda cezalandırılan hazırlık hareketi failin “*hazırlık niteliğinde herhangi bir davranışta bulunması*” olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Birleşik Krallık kanun koyucusunun Terörizm Kanunu’nun 5. maddesinde cezalandırılan hazırlık hareketleri bakımından çok genel ifadelere başvurduğu düşünülmekte olup terör eylemlerine hazırlık suçu için gereken standarda uyum sağlanamamıştır⁸¹⁶.

Hazırlık suçlarındaki bir başka standart, suç haline getirilen fiillerin asıl suçun işlenmesine sıkı sıkıya bağlı olması ve diğer insanların hayatlarına, vücut

⁸¹⁵ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 295.

⁸¹⁶ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 56.

bütünlüklerine ve özgürlüklerine zarar verecek çok ağır bir suçun önlenmesi şeklinde belirtilen hukuksal değerlere somut ve yakın tehdit teşkil eden bu bağlantının, objektif olarak belirlenebilmesidir. Türk hukuku bakımından silahlı örgüt ve terör örgütü kurma, yönetme üye olma ve silahlı örgüte (ve terör örgütüne) silah sağlama suçlarında hazırlık hareketleri ile asıl suç arasındaki bağlantı objektif olarak belirlenebilir niteliktedir⁸¹⁷. Buna karşılık Birleşik Krallık'ta yer alan terör eylemlerine hazırlık suçunun (Terörizm Kanunu 2006 m. 5) formüle ediliş şekli hazırlık hareketi ile asıl suç arasındaki planlama bağlantısının objektif olarak belirlenmesini zorlaştırmaktadır⁸¹⁸.

Hazırlık suçlarında fail somut ve belirli bir suçun işlenmesi için doğrudan kast (dolus directus) ile hareket etmelidir. Türk hukuku bakımından hem terör amaçlı örgütlenme (TMK m. 7) hem de silahlı örgütlenme suçu (TMK m. 314) amaç-saik gerektiren suçlar olup örgüt kurma, yönetme ve üye olma fiilleri yalnızca doğrudan kastla işlenebilir niteliktedir. Silahlı örgüte (ve terör örgütüne) silah sağlama suçunda da madde metninde maksadın varlığının aranması ve “bilerek” ibaresinin yer alması sebebiyle suçun ancak doğrudan kastla işlenebileceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla Türk hukukunda nitelikli manevi unsur standardı sağlanmış görünmektedir. Birleşik Krallık hukukunda ise terör amaçlı örgütlenme suçlarından olan terör örgütüne üye olma ve üye olduğunu açıklama suçlarında (Terörizm Kanunu 2000, m. 11), suçun manevi unsuru (*mens rea*) konusunda herhangi bir gerekliliğe atıf bulunmamakta olup suç objektif sorumluluk gerektiren suçlar arasındadır. Yine 2000 tarihli Terörizm Kanunu m. 57/2 ile sanığın söz konusu eşyanın bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurmadığını ispat etme yükümlülüğü kendisi üzerinde olup m. 57/3'te bir bulundurma karinesi ve bu bulundurma karinesini çürütmek için sanığa atfedilen bir ispat yükü bulunmaktadır. Bu hususlar suçun, faile objektif sorumluluk (*strict liability, strict responsibility*) yükleyen suçlar arasında bulunduğunu göstermektedir. 2000 tarihli Terörizm Kanunu'nun 58. maddesinde

⁸¹⁷ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 58.

⁸¹⁸ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 56.

düzenlenen bilgi toplama suçunun manevi unsuru bakımından ise yasal düzenleme, failin terör amacına yönelik bir kast taşıdığının ispatlanmasını gerektirmemektedir. Ayrıca 58. maddeye 2019 yılında Terörle Mücadele ve Sınır Güvenliği yasası ile (3A) fıkrası eklenmiş ve a bendiyle kişiye *“kişinin eylemi veya bulundurması sırasında söz konusu belge veya kaydın bir terör eylemi gerçekleştiren veya hazırlayan bir kişi için yararlı olabilecek türden bilgiler içerdiğini veya içerme olasılığı bulunduğunu bilmediği ve buna inanmak için bir nedeni olmadığı”* şeklinde makul gerekçe sunulmuştur. Eklenen fıkranın suçun manevi unsurunu sınırlayıcı bir etkiye neden olduğu ve suçu objektif sorumluluk gerektiren suçlar kategorisine dahil ettiği değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu açıklamalar çerçevesinde terör örgütüne üye olma (Terörizm Kanunu 2000, m. 11), terörist amaçlarla bulundurma (Terörizm Kanunu 2000, m. 57) ve bilgi toplama (Terörizm Kanunu 2000, m. 58) suçlarında *“failin somut ve belirli bir suçun işlenmesi için doğrudan kasıt (dolus directus) ile hareket etmesi”* şeklindeki ağırlaştırılmış manevi unsur kriterinin sağlanamadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte terör eylemlerine hazırlık suçunun (Terörizm Kanunu 2006, m. 5) manevi unsuru (*mens rea*), suçun konusu olan hazırlık fiilini işleme kastıyla sınırlı olmayıp terör eylemleri gerçekleştirmeye yönelik gizli/doğrudan bir kast (*ulterior intention*) gerektirmektedir. Dolayısıyla terör eylemlerine hazırlık suçunda (Terörizm Kanunu 2006, m. 5) ağırlaştırılmış manevi unsur standardının sağlanmış olduğu ifade edilebilir.

Hazırlık suçlarında bir başka standart olarak, cezanın, asıl suç için öngörülenden daha hafif ve her halükârda, teşebbüs ile orantılı olması gerektiği; hazırlık hareketlerinin, gerçekleştirilmesi planlanan suçun oluşması neticesini verdiğinde, asıl suç için öngörülen cezanın, hazırlık hareketleri için öngörülen cezayı içermesi şartı belirlenmiştir. Türk hukukunda terör örgütü ve silahlı örgüt kuran ve yöneten kişilere, on beş yıldan yirmi iki buçuk yıla kadar; terör örgütü ve silahlı örgüte üye olan kişilere ise yedi buçuk yıldan on beş yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir. Silahlı örgüte silah sağlama suçunda öngörülen ceza ise on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasıdır. Gerçekleştirilen tek bir fiille yapılan bir terör saldırısı neticesinde yüzlerce insanın ölümüne sebep olunması halinde mağdur sayısı kadar suç oluşacak ve TCK'nin 43.

maddesinin 3. fıkrası⁸¹⁹ uyarınca meydana gelecek kasten öldürme suçu⁸²⁰ için gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır⁸²¹. Kasten öldürme suçunun temel halinin düzenlendiği 81. maddesi müebbet hapis cezası; nitelikli hallerinin düzenlendiği 82. maddesi ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası öngörmektedir. Dolayısıyla Türk hukukunda terör amaçlı örgütlenme (TMK m. 7), silahlı örgütlenme (TMK m. 314) ve silahlı örgüte (ve terör örgütüne) silah sağlama (TCK m. 315) suçları kapsamında öngörülen cezalar, amaç suçlar için öngörülen cezalarla orantılı olarak belirlenmiştir. Birleşik Krallık hukukunda ise terör eylemlerine hazırlık (Terörizm Kanunu 2006, m. 5), silah eğitimi (Terörizm Kanunu 2000, m. 54) ve terör örgütünü yönetmek (Terörizm Kanunu 2000, m. 56) suçları için öngörülen azami ceza müebbet hapis cezasıdır. Dolayısıyla Birleşik Krallık hukukunda yer alan bu suçlar hakkında öngörülen yaptırım orantısızdır.

Hazırlık suçlarında dengeleme aracı olarak, failin hazırlık hareketlerinden gönüllü vazgeçerek hareketlerine devam etmemesi halinde, failin cezalandırılmaması veya cezasında indirim yapılması öngörülmektedir. Türk ceza hukukunda gönüllü vazgeçme 5237 Sayılı TCK'nin genel hükümler kitabında ve 36. maddesinde düzenlenmektedir. Anılan maddeye göre fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü

⁸¹⁹ **Zincirleme suç: Madde 43-** “(1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. Bir suçun temel şekli ile daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekilleri, aynı suç sayılır. Mağduru belli bir kişi olmayan suçlarda da bu fıkra hükmü uygulanır. (2) Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır. (3) Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz.”

⁸²⁰ **Kasten öldürme: Madde 81-** “(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

Nitelikli haller Madde 82- “(1) Kasten öldürme suçunun; a) Tasarlayarak, b) Canavarca hisle veya eziyet çektirerek, c) Yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle, d) Üstsoy veya altsoydan birine ya da eş, boşandığı eş veya kardeşe karşı, e) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, f) Kadına karşı, g) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla, i) Bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle, j) Kan gütme saikiyle, 28 k) Töre saikiyle, işlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.”

⁸²¹ Artuk - Gökçen - Alşahin - Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 851; Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 851.

vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmayacak; fakat tamam olan kısım esasen bir suç oluşturduğu takdirde, sadece o suça ait ceza ile cezalandırılacaktır⁸²². Doktrinde, silahlı örgüte silah sağlama suçu (TCK m. 315) için gönüllü vazgeçme hükümlerinin uygulanmasının mümkün olduğu değerlendirilmektedir. Zira fail, bir terör örgütüne ya da silahlı örgüte ulaştırılmak üzere aracına silah yüklerken kendi özgür iradesi ile bu eyleminden vazgeçerse örgüte silah sağlama suçundan gönüllü vazgeçmiş sayılacaktır⁸²³. Terör amaçlı örgütlenme (TMK m. 7) ve silahlı örgütlenme (TCK m. 314) faileri hakkında ise 5237 sayılı TCK'nin örgütlenme suçları açısından “ortak hüküm” niteliği arz eden 221. maddesindeki etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir⁸²⁴. Dolayısıyla Türk hukukundaki yasal düzenlemelerin dengeleme aracı şartını karşılayabildiği düşünülmektedir⁸²⁵. Birleşik Krallık ceza hukuku bakımından bir değerlendirme yapılması gerekirse, *common law* geleneğinde kural olarak, iştirak halinde gönüllü vazgeçmeye ilişkin hükümler saklı olmak kaydıyla, genel hükümlerde bir gönüllü vazgeçme müessesesi bulunmamaktadır. Zira İngiliz öğretisinde, geleneksel yaklaşıma göre fail bir defa suçu işledikten sonra geriye dönük şekilde suçun işlenmemiş

⁸²² Gönüllü vazgeçmenin düzenlendiği 36. maddenin gerekçesinde ise şu açıklamalara yer verilmiştir: “*Gerek icra hareketleri aşamasında gerekse icra hareketlerinin bitmesinden sonra, failin suçu tamamlamaktan gönüllü olarak vazgeçmesini teşvik etmek modern suç politikasının temel araçlarından biridir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda sadece icra hareketlerinin devamı aşamasında kabul edilen gönüllü vazgeçme, icra hareketlerinin bittiği ancak neticenin meydana gelmediği olaylar bakımından da öngörülmüştür. Böylece suçun icrası sürecindeki bütün aşamalarda gönüllü vazgeçme mümkün hale gelmektedir. Ancak icra hareketlerinin bitmesinden sonra gönüllü vazgeçmenin kabulü için, vazgeçenin suçun tamamlanmasını önlemek bakımından ciddi bir çaba göstermesi gerekmektedir. Gönüllü vazgeçme hâlinde kişiye ceza verilmemekte, ancak o ana kadar yapılan hareketler ayrıca bir suç oluşturuyorsa sadece o suçtan sorumlu tutulmaktadır. Suç bütün unsurlarıyla tamamlandıktan sonra örneğin çalınan eşyanın geri verilmesi veya kaçırılan kişinin serbest bırakılması hallerinde, artık vazgeçme değil etkin pişmanlık söz konusudur. Bazı suçlarla ilgili olarak yapılan düzenlemeler bağlamında özel hükümler olarak etkin pişmanlığa yer verilmesinin daha doğru olacağı düşüncesiyle; Hükümet Tasarısında “tam teşebbüs” aşamasındaki gönüllü vazgeçme karşılığında kullanılan etkin pişmanlıkla ilgili hüküm, Tasarı metninden çıkarılmıştır.*”

⁸²³ Kurtaran, “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”, 356.

⁸²⁴ Turinay, *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*, 337.

⁸²⁵ Tekin, “Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, 58.

sayılması (*uncomission*) mantığa aykırı addedilmektedir⁸²⁶. Ayrıca çalışmada incelenen Birleşik Krallık yasal düzenlemelerinde yer alan hazırlık hareketlerinin veya bulundurmanın ya da diğer uzak davranış biçimlerinin suç sayılması, suçlunun nihai suç planına devam etmemeye karar vermesi için gerekli olan *locus poenitentiae*'ye (gönüllü vazgeçme) izin vermemektedir. Bu durum doktrinde eleştirilmiş; hazırlık hareketlerinin cezalandırıldığı bu tür suçlar için failin suç işleme amacından vazgeçebileceği gönüllü vazgeçme savunmasına izin verilmesinin hukukun üstünlüğü standartlarına bağlı kalma konusunda bir gereklilik olduğu ifade edilmiştir⁸²⁷.

Türk hukuku bakımından Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin 6. fıkrası iptal edilmiş⁸²⁸ ve kanun koyucu tarafından 7499 Sayılı “Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un” 10. maddesi ile anılan hükümde değişikliğe gidilmiştir. Bu düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin “*bir kimsenin silahlı örgütle zayıf da olsa bir şekilde bağlantısı bulunduğu iddia edilen bir suç işlediği gerekçesiyle, örgütle bağlantısı açıkça ortaya konulmaksızın, işlediği suçun yanı sıra gerçek içtima hükümleri uyarınca ayrıca örgüt üyeliğinden de cezalandırıldığı ve bu durumun örgüt adına suç işleyen kimsenin örgüt üyelerine göre daha ağır cezalarla karşılaşmasına neden olduğu*” değerlendirmesi dikkate alınarak kaleme alınmış artık örgüt adına suç işleyen kişinin örgüt üyesi gibi cezalandırılmasına yönelik iradedden vazgeçilmiştir.

Türk hukukunda; İngiliz hukukunda mevcut olan silah eğitimi ya da terör eylemlerine hazırlık suçu ve Alman hukukunda bulunan “*devlet güvenliğini ağır bir tehlikeye düşürecek cebir ve şiddet suçuna hazırlık yapma (m. 89a)*”, “*devlet güvenliğini ağır bir tehlikeye düşürecek cebir ve şiddet suçunu işlemek için bağlantı/ilişki kurma (m. 89b)*”, “*devlet güvenliğini ağır bir tehlikeye düşürecek cebir ve şiddet suçunu işlemek için yönlendirme (m. 91)*” gibi hazırlık suçları bulunmamaktadır. Ancak doktrinde 2005 tarihli AKTÖS Ek Protokol gereğince bu minvalde çeşitli hazırlık suçlarının

⁸²⁶ Ali Emrah Bozbayındır, “Türk ve Mukayeseli Ceza Hukukunda Gönüllü Vazgeçmede “Gönüllülük” Şartı”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17/1 (Ocak 2018), 130.

⁸²⁷ Simon, *Preventive Terrorism Offences*, 71-73.

⁸²⁸ Anayasa Mahkemesi (AYM), E. 2023/132, K. 2023/183 (26 Ekim 2023).

eklenmesi yüksek ihtimal olarak değerlendirilmektedir⁸²⁹. Böyle bir yasama tasarrufu gerçekleştirilecekse, hukuka ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak adına, hazırlığın cezalandırılmasına yönelik doktriner ve uluslararası tüm standartların kanun koyucu tarafından göz önünde bulundurulması tavsiye edilmektedir.

⁸²⁹ Yetkin, *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*, 599-600.

SONUÇ

Terör kavramı birçok sosyal bilim alanını ilgilendirmektedir. Suç politikası açısından istisna kabul edilen hazırlık hareketlerinin cezalandırılması ve ceza hukukunun geleneksel anlayışından ayrılarak önleme potansiyelinin geliştirilmesi, son dönemlerde terör suçlarıyla mücadelede devletlerin sıklıkla başvurduğu yöntemlerdir. Bu nedenle kavramın ceza hukuku perspektifinden ele alınması gerekmiştir. Birinci bölümde terör kavramının ve terör hareketlerinin tarihçesi incelenmiş, literatürde terör ve terörizm kavramlarının üzerinde uzlaşamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Pek çok müellif kavramı farklı açılardan ele almış, kimi yazarlar terör ve terörizm kavramını ayırarak kullanmayı kimi yazarlar ise bu kavramları birlikte kullanmayı tercih etmişlerdir. Kanaatimizce, kavramı gerçekte kullanıldığı anlamıyla tanımlamak bir gerekliliktir. Dolayısıyla terörü, suçun farklı bir boyutu, daha ileri ve daha tehlikeli bir versiyonu ve hatta savaşın bazı birleştirici özelliklerini içeren bir süper suç olarak değerlendirmenin uygun olduğu kanaatindeyiz.

Terörün tarihsel seyrini incelediğimizde, terörün insanlık tarihi kadar eski olduğu anlaşılmaktadır. Modern çağda, terörizmin miladının Fransız İhtilali olduğu kabul edilmektedir. Terör ve terörizm kavramı ilk kez Fransız İhtilalinden sonra hükümete yönelik olarak yönetimindeki 10 Ağustos 1792-27 Temmuz 1794 tarihleri arasındaki dönem için kullanılmıştır. “Terör rejimi” olarak adlandırılan bu dönem içerisinde terör, yönetenler tarafından halka karşı uygulanan şiddeti tarif etmektedir. Türkiye’de terör hareketleri tarihsel olarak 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Türkiye, ideolojik terörizm (sağ-sol çatışması), etnik/bölücü (PKK, ASALA) terörizm ve radikal dini terörizm gibi çok yönlü terör dalgasıyla karşı karşıya kalmış bir ülkedir. Birleşik Krallık’ta ise İrlanda’dan kaynaklı sorunların kökeni 12. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Hem Türkiye hem de Birleşik Krallık’ın tarihinde gerçekleşen terör olayları neticesinde terörle mücadeleye yönelik oluşturulan yasal düzenlemeler açıklanmıştır.

Terör olgusu Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Uluslararası Adalet Divanı gibi birçok bölgesel ve uluslararası örgütlerin sözleşme ve kararlarına da konu olmuştur. Terör ve terörizmin tanımlanmasına yönelik olarak yapılan girişimleri incelediğimizde uluslararası anlamda tam olarak kabul olunan bir tanımlama

bulunmadığı tespit edilmiştir. Terörizm terimi ilk defa 1930 yılında Brüksel’de düzenlenen Üçüncü Konferansta ortaya çıkmış olup burada siyasi ve sosyal fikirlerin ifade edilmesi ya da uygulanması amacıyla kişilerin yaşam ve özgürlüğüne, fiziksel bütünlüğüne ya da devlet ve özel mülkiyete karşı gerçekleştirilen müşterek tehlike yaratabilecek araçların kasıtlı kullanımının cezalandırılacağı ifade edilmiştir. *Radulesco’nun*, Madrid’deki 5. Konferansa vermiş olduğu tanımda belirli hazırlık eylemlerinin terör eylemi olarak ele alınması dikkat çekmekte ve terör suçlarında hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasına değinen düşüncenin 1930’lu yıllarda ortaya çıkmaya başladığına güzel bir örnektir.

Terör eylemlerinin küresel gücünde bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek 11 Eylül saldırılarının ardından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1373 Sayılı Kararı ile özellikle terörist gruplara üye toplanmasının ve teröristlere mühimmat sağlanmasının cezalandırılması öngörülmektedir. Dolayısıyla bu karar ile üye devletlerin, terör saldırılarına hazırlık hareketlerini cezalandırmasının önü açılmaktadır. Avrupa Birliği’nin 1373 Sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı’nın uygulanabilmesi amacıyla 27 Aralık 2001 tarihinde Terörizmle Mücadeleye Dair Özel Önlemlerin Uygulamasına İlişkin Ortak Tutum Belgesi’nde ise silahların, patlayıcıların veya nükleer, biyolojik veya kimyasal silahların imalatı, bulundurulması, edinilmesi, taşınması, tedarik edilmesi veya kimyasal silahların araştırılması ve geliştirilmesi ve bir terörist grubu yönetmek; bilgi veya maddi kaynak sağlamak da dahil olmak üzere bir terörist grubun faaliyetlerine katılmak fiillerinin terör eylemi niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Anılan hükümde herhangi bir terör saldırısının gerçekleşmesinden önce mevzubahis olabilecek fiillerin bir terör eylemi niteliği teşkil edeceği anlaşılmaktadır. Avrupa Konseyi’nin terörizmle ilgili 2005 tarihli Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi hükümleri incelendiğinde ise henüz bir terör eylemi gerçekleşmeden ve herhangi bir terör eylemine hazırlık hareketi olarak nitelendirilebilecek olan terör suçunun işlenmesine alenen tahrik, terörist saflara katma, terörizm için eğitim gibi fiillerin üye devletlerin ulusal mevzuatlarında cezalandırılabilirliğin kapsamına dahil edebilecekleri görülmektedir.

Türk hukukunda terör tanımı, örgütsel unsurun zorunlu olması, yalnızca Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı gerçekleştirilen terör eylemlerini kapsamı ve Türkiye'nin güvenliği için önem arz eden yabancı devletlere ve uluslararası örgütlere yönelik gerçekleştirilen terör eylemlerini kapsam dışı bırakması gibi gerekçelerle yapılan eleştiriler isabetlidir. Birleşik Krallık'ta ise terör tanımı, etkileme kavramının geniş yorumlanmaya müsait olduğu, bu kavramın yerine “korkutma” ya da “yıldırma” kavramının kullanılmasının daha yerinde olacağı, ayrıca motivasyonun ceza hukuku ilkesi olmadığı gerekçesiyle politik veya dini motivasyonla hareket etme tanımlamasının doğru olmadığı belirtilmiş ve tanım bu kapsamda eleştirilmiştir. Bu eleştirilerin isabetli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ceza hukukunun dönüşümü, cezalandırılabilirliğin öne alınması ve hazırlık hareketlerinden kaynaklanan ceza sorumluluğu ele alınmıştır. Terör eylemlerinin işlenmeden önce engellenmesine yönelik çabalar, ceza hukukunda cezalandırılabilirliğin öne çekilmesiyle sağlanmaya çalışılmaktadır. Liberal ceza hukukunun kanunilik, kusurluluk, son çare olma, şüpheden sanığın yararlanması gibi ilkeleri zarar neticesi doğuran eylemlerle uyumluluk göstermekte ve bu ilkeler cezalandırılabilirlik alanını zarar neticesi doğuran eylemlerle sınırlandırmaktadır. Ancak tüm dünyada terör eylemlerinde meydana gelen artış doğrultusunda Avrupa ülkelerinin suç politikası dönüşmekte, ceza hukukunun önleyici konseptte genişlemesi gözlemlenmektedir.

Maddi ceza hukukunun dönüşümünün görünüm biçimlerinden ve şemsiye kavramlarından biri de cezalandırılabilirliğin öne alınması ve hazırlık kaynaklı ceza sorumluluğudur. Suç yolunda ilerleyen failin hazırlık hareketlerinin hem İngiliz hem de Türk hukukunda kural olarak cezalandırılmaması kabul edilmektedir. İngiliz ceza hukukunda Suça Teşebbüs Kanunu'na göre teşebbüs için “bir suçun işlenmesine hazırlıktan öte bir fiilin” varlığı aranmaktadır. Dolayısıyla İngiliz hukukunda genel bir suça hazırlık suçu bulunmamaktadır. Türk hukukunda ise 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 35. maddesinde teşebbüs için kişinin işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlaması şartı aranmaktadır. İşlenmesine kastedilen suçun doğrudan doğruya icraya başlanmış kabul edilebilmesi için, ihlal

edilen normun yasakladığı davranışlarla belirli bir yakınlık ve bağlantı içerisinde bulunan hareketlerin varlığı gerekmektedir.

Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasının nedenleri ve sınırlarına da çalışmanın ikinci bölümünde yer verilmiştir. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılması gerektiğini düşünen görüşler, korunan hukuki değerin kaliteliliği-üstünlüğü/istisnai tehlikelilik ve olabildiğince erken atılma/erken müdahale yetkileri oluşturma görüşü şeklinde sınıflandırılmaktadır. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasına dair uluslararası arenada ve doktrinde standart belirleme çabaları mevcuttur.

Türk hukukunda terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgütlenme suçları bakımından bir suç örgütünün varlığından söz edebilmek için 1) devamlılık, 2) hiyerarşik yapılanma, 3) belirsiz sayıda ve tipte suçların işlenmesi için bir araya gelme, 4) üye sayısının en az üç olması, 5) örgütün yapısının amaç suçları işlemeye elverişli olması unsurlarının bulunması gerekmektedir. Birleşik Krallık hukukunda ise bir suçun işlenmesi amacıyla gerçekleştirilen suç anlaşması da örgüt kapsamında ele alınmaktadır. Common Law geleneğine tabi olan Birleşik Krallık'ta iki kişinin suç işlemek amacıyla örgütlenmesi mümkündür. Birleşik Krallık'ta yer alan silah eğitimi suçu, terör eylemlerine hazırlık suçu, terörizmle ilişkili materyallerin bulundurulması suçlarının birebir örneğinin Türk hukukundaki yasal düzenlemelerde yer almadığı görülmektedir.

Birleşik Krallık hukukunda 2006 tarihli Terörizm Kanunu'nun 5. maddesinde düzenlenen terör eylemlerine hazırlık suçunda cezalandırılan hazırlık hareketi failin *"hazırlık niteliğinde herhangi bir davranışta bulunması"* olarak belirlenmiştir. Türk hukukundaki silahlı örgütlenme, terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgüte silah sağlama suçlarında ise "diğer tüm hazırlık hareketleri" şeklinde genel ifadelere başvurulmamıştır. Türk hukukunda silahlı örgüt ve terör örgütü kurma, yönetme üye olma ve silahlı örgüte (ve terör örgütüne) silah sağlama suçlarında hazırlık hareketleri ile asıl suç arasındaki bağlantı objektif olarak belirlenebilir nitelikte iken Birleşik Krallık'ta yer alan terör eylemlerine hazırlık suçunun formüle edilmiş şekli hazırlık hareketi ile asıl suç arasındaki bağlantının objektif olarak belirlenmediğini göstermektedir.

Türk hukukunda terör amaçlı örgütlenme ve silahlı örgütlenme suçu amaç-saik gerektiren suçlar olup örgüt kurma, yönetme ve üye olma fiilleri yalnızca doğrudan kastla işlenebilir niteliktedir. Silahlı örgüte silah sağlama suçunda da madde metninde amacın varlığının aranması ve “bilerek” ibaresinin yer alması sebebiyle suçun ancak doğrudan kastla işlenebileceği kabul edilmektedir. Birleşik Krallık hukukunda ise terör amaçlı örgütlenme suçlarından olan terör örgütüne üye olma ve üye olduğunu açıklama suçlarında, suçun manevi unsuru konusunda herhangi bir gerekliliğe atıf bulunmamakta olup suç objektif sorumluluk gerektiren suçlar arasındadır. 2000 tarihli Terörizm Kanunu m. 57/2 ile sanığın söz konusu eşyanın bir terör eyleminin işlenmesi, hazırlanması veya azmettirilmesi ile bağlantılı bir amaç için bulundurmadiğini ispat etme yükümlülüğü kendisi üzerinde olup m. 57/3’te yer alan bulundurma karinesini çürütme yükümlülüğü ise sanığa aittir. Bu hususlar da suçun, faile objektif sorumluluk yükleyen suçlar arasında bulunduğunu göstermektedir. 2000 tarihli Terörizm Kanunu’nun 58. maddesinde düzenlenen bilgi toplama suçunun manevi unsuru ise failin terör amacına yönelik bir kast taşıdığının ispatlanmasını gerektirmemektedir.

Türk hukukunda terör örgütü ve silahlı örgüt kuran ve yöneten kişilere, on beş yıldan yirmi iki buçuk yıla kadar; terör örgütü ve silahlı örgüte üye olan kişilere ise yedi buçuk yıldan on beş yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir. Silahlı örgüte silah sağlama suçunda öngörülen ceza ise on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasıdır. Gerçekleştirilen tek bir fiille yapılan bir terör saldırısı neticesinde yüzlerce insanın ölümüne sebep olunması halinde mağdur sayısı kadar suç oluşacak ve TCK’nin 43. maddesinin 3. Fıkrası uyarınca meydana gelecek kasten öldürme suçu için gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır. Kasten öldürme suçunun temel halinin düzenlendiği 81. maddesi müebbet hapis cezası; nitelikli hallerinin düzenlendiği 82. maddesi ise ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası öngörmektedir. Dolayısıyla Türk hukukunda terör amaçlı örgütlenme (TMK m. 7), silahlı örgütlenme (TMK m. 314) ve silahlı örgüte silah sağlama (TCK m. 315) suçları kapsamında öngörülen cezalar, amaç suçlar için öngörülen cezalarla orantılı olarak belirlenmiştir. Birleşik Krallık hukukunda ise terör eylemlerine hazırlık (TA 2006, m. 5), silah eğitimi (TA 2000, m. 54) ve terör örgütünü yönetmek (TA 2000, m. 56) suçları için öngörülen azami ceza müebbet hapis cezasıdır.

Türk hukukunda silahlı örgüte silah sağlama suçunda (TCK m. 315) gönüllü vazgeçmenin uygulanmasının mümkün olduğu değerlendirilmektedir. Terör amaçlı örgütlenme (TMK m. 7) ve silahlı örgütlenme (TCK m. 314) faileri hakkında, 5237 sayılı TCK'nin örgütlenme suçları açısından “ortak hüküm” niteliği arz eden 221. maddesindeki etkin pişmanlık hükümleri uygulanabilecektir. Birleşik Krallık ceza hukukunda ise genel hükümlerde bir gönüllü vazgeçme müessesesi bulunmamaktadır. İngiliz öğretisinde, fail bir kez suçu işledikten sonra geriye dönük şekilde suçun işlenmemiş sayılması mantığa aykırı bulunmaktadır.

Ceza hukukunun dönüşüm fenomeni özellikle terör eksenli suçlarla ilişkilendirilmektedir. Aydınlanmacı ve liberal ceza hukuku, hukuksal değer eksenli ve zarar anlayışı temellidir. Bir hukuksal değer ihlalinin ön alanında gerçekleştirilen fiillerin cezalandırılması aydınlanmacı, klasik ve liberal ceza hukuku değerlerinden geriye dönüşü tasvir etmektedir.

Ceza hukukunda hazırlık hareketlerinden kaynaklanan cezai sorumluluk, birçok suç kategorisinde öngörülmektedir. Ancak bugün hem Kıta Avrupası'nda hem de Anglo-Sakson dünyada hazırlıktan kaynaklanan ceza sorumluluğu özellikle terör suçları eksenli tartışılmaktadır. Hazırlıktan kaynaklanan ceza sorumluluğu İngiliz ve Türk ceza kanunlarının genel hükümlerinde yer almamakta ve istisnai olarak bağımsız suç tipleri şeklinde düzenlenmektedir. Hukuksal değerın öneminden kaynaklanan ve erken müdahale yetkileri oluşturmak amacıyla bu istisnai cezalandırma terör suçları için haklı bir mevzidedir. Ancak ceza hukukunun tamamıyla alt üst edilmesinden ve ceza hukukunun ceza hukuku olmaktan çıkarılmasından hukuk devleti ilkesi gereğince kaçınılması gerekmektedir.

Türkiye ve Birleşik Krallık'ta terör suçlarına hazırlıktan kaynaklanan ceza sorumluluğunun standartlara uygunluğu tartışıldığında Türkiye'nin terörle mücadele mevzuatının ceza hukuku ilkelerine ve standartlarına Birleşik Krallık'a kıyasla daha uygun bir mevzide bulunduğu kanaatindeyiz. Nitekim, Türkiye'de terörle mücadele mevzuatında yer alan bir terör saldırısı şeklinde hedef suça hazırlık niteliğindeki terör suçları klasik örgütlenme suçları eksenlidir. Ancak Birleşik Krallık'ta özellikle silah eğitimi alma ve terör eylemlerine hazırlık suçlarının varlığı ve bu suçların tipiklikte

düzenleniş şekli terörle mücadele mevzuatının aydınlanmacı ceza hukuku anlayışından saptığını ve hazırlığın cezalandırılmasına yönelik standartlara uymadığını göstermektedir. 2005 tarihli AKTÖS Ek Protokol gereği ileride Türk terörle mücadele mevzuatına girmesi muhtemel suç tiplerinin standartlara uygunluğu yasa yapıcılar tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

Terör saldırılarına hazırlık hareketlerinin cezalandırılması konusunda Türkiye'ye kıyasla çok daha cüretkâr davranan Birleşik Krallık'ın teröre yönelik yasal düzenlemelerinde yer alan suçlar ile demokrasi, insan hakları, özerklik ve bireysel özgürlük gibi temel değerlere zarar verdiği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Birleşik Krallık yasa yapıcılarının terör saldırılarına yönelik hazırlık hareketlerini cezalandırma konusunda yasal mevzuatını hazırlık suçlarının ihdasına ilişkin standartlar, insan hakları öğretisi, hukuk devleti ve hukuki güvenlik ilkeleri ile uyumlaştırmaları demokratik değerler bakımından elzem görülmektedir. Türk hukukunda yer alan yasal düzenlemelerde ise cezalandırılabilirlik alanı çok genişletilmemekte ve mevzuat standartlara uygunluk göstermektedir. Bu sebeple, Türk hukukunda terör saldırılarına yönelik hazırlık hareketlerinin cezalandırılmasında çizilen sınır demokrasi ve insan hakları değerleri ile uyum içerisindedir.

KAYNAKÇA

KİTAP - MAKALE - TEZ -RAPOR

- Alacakaptan, Uğur. *İngiliz Ceza Hukukunda Suç ve Cezaların Kanuniliği Prensibi*. Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Kriminoloji Enstitüsü Yayınları, 1958.
- Akın, Engin. *Anayasa Mahkemesi - Yargıtay Kararları ve Uluslararası Hukuk Metinleri Çerçevesinde Terör ve Terörün Finansmanı Suçu*. Ankara: Adalet Yayınları, 2009.
- Akkaya, Çetin. *Terör Suçları ve Cezalarının İnfazı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Aksoy İpekçioğlu, Pervin. *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2009.
- Alan, Engin. *Terör-PKK: 40 Yıllık İhanet*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2016.
- Alder, John. *Constitutional and Administrative Law*. Palgrave, 10. Edition, 2015.
- Alexander, Yonah - Friedlander, Robert A. (ed.). *Self-Determination: National, Regional, And Global Dimensions*. Routledge, 2019.
- Alpaslan, Şükrü. *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*. İstanbul: Teknik Yayınlar, 1983.
- Altuğ, Yılmaz *Terörün Anatomisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi, 1995.
- Ambos, Kai. “Düşman Ceza Hukuku”. çev. Serkan Oğuz. *Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi* 7/22 (Haziran 2017), 77-107.
- Anderson, David. *The Terrorism Acts in 2011: Report of The Independent Reviewer on The Operation of The Terrorism Act 2000 and Part 1 of The Terrorism Act 2006*. The Stationery Office, 2012.
- <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c6bf540f0b62aff6c18e7/9780108511769.pdf>
- Aponte, Alejandro. “Savaş ve Politika - Günlük Yaşamdaki Politik Aleyhtar Ceza Hukuku”. çev. Emin Koç. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 571-581. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Arnold, Jörg. “Beş Tezde Düşman Ceza Hukukunun Gelişim Süreçleri”. çev. İlker Tepe. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 527-550. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

- Artuk, Mehmet Emin - Gökçen, Ahmet - Alşahin, Mehmet Emin - Çakır, Kerim. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 17. Basım, 2023.
- Ashworth, Andrew - Zedner, Lucia. *Preventive Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Ashworth, Andrew - Horder, Jeremy. *Principles of Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 7. Edition, 2013.
- Ashworth, Andrew - Zedner, Lucia. "Prevention and Criminalization: Justifications and Limits". *New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal* 15/4 (2012), 542-571.
<https://doi.org/10.1525/nclr.2012.15.4.542>
- Ashworth, Andrew - Zedner, Lucia. "Just Prevention: Preventive Rationales and the Limits of the Criminal Law". *Philosophical Foundations of Criminal Law*. ed. R. Antony Duff - Stuart P. Green. 279-303. Oxford University Press, 2011.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199559152.003.0013>
- Ashworth, Andrew. "The Unfairness of Risk-based Possession Offences". *Criminal Law and Philosophy* 5 (2011), 237-257.
<https://doi.org/10.1007/s11572-011-9112-2>
- Ashworth, Andrew. "Conceptions of Overcriminalization". *Ohio State Journal of Criminal Law* 5/2 (Spring 2008), 407-425.
- Aydın, Devrim. "Suça Teşebbüs". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 55/1 (Mart 2006), 85-113.
- Aynural, Ömer Metehan. *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179/3)*. İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018.
- Badey, Thomas J. "Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach". *Terrorism and Political Violence* 10/1 (Spring 1998), 90-107.
<https://doi.org/10.1080/09546559808427445>
- Balcı, Murat – Çakır, Kerim - Başoğlu, Neşat. *Terörizmin Finansmanı Suçu - Silahlı Terör Örgütüne Yardım Suçu ve Bu Suçların Ayrımı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Baltacı, Vahit. *Yeni TCK ve CMK'da Terör Suçları ve Yargılaması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2007.

- Bardak, Cengiz. *Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kanunu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1997.
- Bassiouni, M. Cherif. “Legal Control of International Terrorism: A Policy-Oriented Assessment”. *Harvard International Law Journal* 43/1 (Winter 2002), 83-103.
- Bassiouni, M. Cherif. “Assessing Terrorism into the New Millenium”. *DePaul Bus. LJ* 12/1 (1999).
<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/depbus12&div=4&id=&page=>
- Başeren, Sertaç Hami. “Terrorism With Its Differentiating Aspects”. *Defence Against Terrorism Review* 1/1 (Spring 2008), 1-11.
- Bayraktar, Köksal. *Siyasal Suç*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1982.
- Baxter, Richard Reeve. “A Skeptical Look at The Concept of Terrorism”. *Akron Law Review* 7/3 (1974), 380-387. Available at:
<http://ideaexchange.uakron.edu/akronlawreview/vol7/iss3/2>
- Beck, Ulrich. *Risikogesellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 1986.
- Beckman, James. *Comparative Legal Approaches to Homeland Security and Anti-Terrorism*. Ashgate, 2007.
- Beşe, Ertan. *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002.
- Bodur, Nurullah - Özkul, Eshat. *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Basım, 2022.
- Bozbayındır, Ali Emrah. “The Advent of Preventive Criminal Law: An Erosion of the Traditional Criminal Law?”. *Criminal Law Forum* 29 (March 2018), 25-62.
<https://doi.org/10.1007/s10609-017-9322-y>
- Bozbayındır, Ali Emrah. “Türk ve Mukayeseli Ceza Hukukunda Gönüllü Vazgeçmede “Gönüllülük” Şartı”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17/1 (Ocak 2018), 87-169.
- Brandon, Ben. “Terrorism, Human Rights and The Rule of Law: 120 years of The UK’s Legal Response to Terrorism”. *Criminal Law Review* (2004), 981-997.

- Broadbridge, Sally. "The Anti-Terrorism, Crime and Security Bill: Introduction and Summary". *Research Paper* 01/101 (November 2001).
<https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP01-101/RP01-101.pdf>
- Bulut, İlhan. *Suçta Netice*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Bunmee, Ronnakorn. "Preparatory Offences: a Challenge to Criminal Law Boundaries, Democracy and Human Rights Principles". *Social Science Asia* 2/3 (2016), 1-29.
<https://doi.org/10.14456/ssa.2016.18>
- Carlile, Lord. *The Definition of Terrorism A Report by Lord Carlile of Berriew Q.C. Independent Reviewer of Terrorism Legislation*. The Stationery Office, 2007.
<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7b9cb240f0b62826a04b08/7052.pdf>
- Carlile, Lord. *Proposals by Her Majesty's Government for Changes to the Laws Against Terrorism*. Home Office, 2005.
- Carvalho, Henrique. *The Preventive Turn in Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Çaşın, Mesut Hakkı. *Uluslararası Terörizm*. Ankara: Nobel, 2008.
- Chomsky, Noam. "Uluslararası Terörizm". *Silinen Yüzler Karşısında Terör*. haz. Cemal Güzel. 217-254. Ankara: Ayraç Yayınevi, 2002.
- Cornford, Andrew. "Terrorist Precursor Offences: Evaluating The Law in Practice". *Criminal Law Review* 8 (Jul 2020), 663-685.
<https://doi.org/10.1093/ojls/gqac007>
- Cornford, Andrew. "Preventive Criminalization". *New Criminal Law Review* 18/1 (Winter 2015), 1-34.
<https://doi.org/10.1525/nclr.2015.18.1.1>
- Curtis, Michael (ed.). *The Great Political Theories Volume I*. Avon, 1965.
- Çitlioğlu, Ercan. *Gri Tehdit Terörizm*. Ankara: Ümit Yayıncılık, 2. Basım, 2006.
- Demirbaş, Timur. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 18. Basım, 2023.

- Demirer, Temel – Özgür, Gökçer. “Kuzey İrlanda’da Savaş ve Barış”. *Terör Ne? Terörist Kim? Avrupa, Asya ve Ortadoğu Cilt II.* ed. Noam Chomsky vd. 89-153. Ankara: Ütopya, 2000.
- Díez, Carlos Gómez-Jara. “Düşman Savaşçılar Versus Düşman Ceza Hukuku: Düşman Ceza Hukukuna İlişkin Avrupa Tartışmasına Giriş ve Onun Hukuk Dışı Düşman Yabancı Savaşçıların Hukuki Statüsü Hakkındaki Anglo-Amerikan Tartışması ile Olan İlişkisi”. çev. Serkan Oğuz. *Ceza Hukuku Dergisi* 12/34 (Ağustos 2017), 181-210.
- Dinler, Veysel. “Suç Sayma Teorileri ve Anglosakson Temelli Tartışmalar Üzerine”. *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 28 (Mayıs 2019), 153-167.
- Diplock, Lord. *Report of the Commission to Consider Legal Procedures to Deal with Terrorist Activities in Northern Ireland.* Stationery Office, 1972.
- Donohue, Laura K. *Counter-Terrorist Law and Emergency Powers in The United Kingdom, 1922-2000.* Dublin: Irish Academic Press, 2001.
- Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir vd. *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:1.* İstanbul: Der Yayınları, 15. Basım, 2022.
- Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir vd. *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt:II.* İstanbul: Der Yayınları, 15. Basım, 2021.
- Dönmezer, Sulhi. “Teşebbüste Hazırlık Ve İcra Hareketleri Tefriki”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 8/3-4 (2011), 433-456.
- Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt I.* İstanbul: Beta Basım Yayım, 13. Basım, 1997.
- Dönmezer, Sulhi. “Tedhişçilik Üzerine”. *Devir Dergisi* 6/11 (Aralık 1972).
- Dressler, Joshua. *Understanding Criminal Law.* New York: Lexis Pub., 2001.
- Duff, R. Antony. “Strict Responsibility, Moral and Criminal”. *The Journal of Value Inquiry* 43/3 (September 2009), 295-313.
<https://doi.org/10.1007/s10790-009-9183-7>
- Duff, R. Antony. *Criminal Attempts.* Oxford: Clarendon Press, 1997.
- Dursun, İsmail. *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK M. 220).* İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

- Dölger, Murat Volkan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2023.
- Dölger, Murat Volkan. “Karşılaştırmalı Hukuk Bağlamında Birleşik Krallık İngiltere Hukukunda Bilişim Suçları Mevzuatı ve Uygulaması”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 31 (Temmuz 2017), 141-258.
- Eicker, Andreas. “Ceza Hukukunun Prosedürleştirilmesi Işığında Terörle Mücadele Kanunu Yapma”. çev. Ali Kemal Yıldız. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 677-690. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Emek, Yusuf. *Terörizm Çerçevesinde Terör Örgütü Kurma, Yönetme ve Üye Olma Suçu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- English, Richard. *Armed Struggle: The History of The IRA*. Oxford University Press, 2003.
- Erdoğan, İhsan. *Hukuka Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Basım, 2021.
- Eren, Ceren Sedef. *İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Örgütü Üyeliği Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Erem, Faruk - Danışman, Ahmet - Artuk, Mehmet Emin. *Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 1997.
- Ergil, Doğu. *Türkiye’de Terör ve Şiddet: Yapısal ve Kültürel Kaynakları*. Ankara: Turhan Kitabevi, 1980.
- Ergüne, Elif Bekar. “Tehlike Suçları Bağlamında Halkı Kin ve Düşmanlığa Tahrik veya Aşağılama Suçları (TCK m 216)”. *İstanbul Hukuk Mecmuası* 78/3 (Aralık 2020), 1675-1721.
- Erman, R. Barış. “Ceza Hukukunun Dönüşümü”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/2 (2012), 447-480.
- Ersoy, Uğur. “Ceza Hukukunun Gri Alanı: Tehlike Suçları”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/41 (Ocak 2020), 27-64.
- Evik, Vesile Sonay. “Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (Haziran 2022), 3-19.

- Evik, Vesile Sonay. “Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçu”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19/2 (Aralık 2013), 667-697.
- Evik, Vesile Sonay. “Silahlı Örgütlenme Suçu”. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/1 (Ocak 2006), 101-133.
- Evik, Vesile Sonay. “Cürüm İşlemek İçin Örgütlenme”. *Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı*. 365-396. İstanbul: GSÜ Yayınları, 2004.
- Feinberg, Joel. *Harm to Others (The Moral Limits of the Criminal Law, Vol. 1)*. USA: Oxford University Press, 1984.
- Ferzan, Kimberly Kessler. “Beyond Crime and Commitment: Justifying Liberty Deprivations of The Dangerous and Responsible”. *Minnesota Law Review* 96/141 (2011), 141-193.
- Fichte, Johann Gottlieb. *Foundations of Natural Right*. çev. Michael Baur. ed. Frederick Neuhouser. Cambridge University Press, 2000.
- Fisher, Kathryn Mary. *Security, Identity and British Counterterrorism Policy*. Hampshire: Macmillian Publishers Limited, 2015.
- Fletcher, George P. “The Indefinable Concept of Terrorism”. *Journal of International Criminal Justice* 4/5 (November 2006), 894-911.
<https://doi.org/10.1093/jicj/mql060>
- Gibbon, Constantine Fitz. *İrlanda Terör ve Özgürlük*. çev. Mine Ünel. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1979.
- Gökmen, Derda. *Terörle Mücadele Kanunu ve Devlet Sırlarına Karşı Suçlar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 3. Basım, 2017.
- Gropp, Walter. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Berlin/Heidelberg: Springer-Lehrbuch, 2. Auflage, 2001.
- Guillaume, Gilbert. “Terrorism and International Law”. *International & Comparative Law Quarterly* 53/3 (July 2004), 537-548.
<https://doi.org/10.1093/iclq/53.3.537>
- Hafızoğulları, Zeki - Özen, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: US-A Yayıncılık, 12. Basım, 2019.

- Hafizoğulları, Zeki - Özen, Muharrem. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Millete ve Devlete Karşı Suçlar*. Ankara: US-A Yayıncılık, 2016.
- Hafizoğulları, Zeki - Kurşun, Günel. “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 20/71 (Temmuz 2007), 25-80.
- Hakeri, Hakan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 18. Basım, 2015.
- Haydar, Nuran. “Düşman Ceza Hukuku ve Uygulamaları”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/2 (Aralık 2019), 279-318.
- Hazır, Hayati. *Demokraside İstikrarsızlığın Sebebi Olarak Siyasal Şiddet ve Terörizm*. Ankara: Nobel, 2001.
- Heinrich, Bernd. “Tehlikenin Önlenmesinde Ceza Hukukunun Sınırları - Yeni Bir Düşman Ceza Hukuku Hakkında Tartışmalar”. çev. Merve Selin Şohoğlu. *Hukuk Köprüsü* 5/11 (Aralık 2016), 129-142.
- Heinrich, Bernd. *Ceza Hukuku Genel Kısım I*. çev. Hakan Hakeri vd. ed. Yener Ünver. Ankara: Adalet Yayınevi, 2014.
- Herring, Jonathan. *Great Debates in Criminal Law*. Palgrave Macmillan, 2. Edition, 2012.
- Hewitt, Steve. *The British War on Terror: Terrorism and Counter-Terrorism on The Home Front Since 9/11*. London: Continuum, 2008.
- Higgins, Rosalyn. “The General International Law of Terrorisme”. *Terrorism and International Law*. ed. Rosalyn Higgins - Maurice Flory. 13-29. London: Routledge, 1997.
- Hilgendorf, Eric - Valerius, Brian. *Alman Ceza Hukuku Genel Kısım*. çev. Salih Oktar. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Hobbes, Thomas. *Leviathan veya Bir Din ve Dünya Devletinin İçeriği, Biçimi ve Kudreti*. çev. Semih Lim. İstanbul: YKY Yayınları, 2007.
- Hodgson, Jacqueline - Tadros, Victor. “How to Make a Terrorist Out of Nothing”. *The Modern Law Review* 72/6 (October 2009), 984-998. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.2009.00777.x>
- Home Office. *Countering International Terrorism: The United Kingdom’s Strategy*. UK: Crown Copyright, 2006.

<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a75923240f0b6397f35f710/6888.pdf>

- Horder, Jeremy. "Crimes of Ulterior Intent". *Harm and Culpability*. ed. Andrew Simester - A. T. H. Smith. 153-172. Oxford: Clarendon Press, 1996.
- Horsley, Richard A. "The Sicarii: Ancient Jewish "Terrorists"". *The Journal of Religion* 59/4 (October 1979), 435-458.
<https://doi.org/10.1086/486729>
- Husak, Douglas. *The Philosophy of Criminal Law*. Oxford University Press 2010.
- Husak, Douglas. "Guns and Drugs: Case Studies on The Principled Limits of The Criminal Sanction". *Law and Philosophy* 23 (October 2004), 437-493.
<https://doi.org/10.1023/b:laph.0000022963.76107.48>
- Hüseyinoğlu, Emin. "Rusya Federasyonu Ceza Hukukunda Suça Hazırlık". *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 15/2 (Ekim 2020), 501-536.
- Işıka, Sertaç. *Gönüllü Vazgeçme*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2021.
- İçel, Kayıhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Beta, 16. Basım, 2016.
- İçer, Zafer. *Suça Teşebbüste Hazırlık Hareketleri ile İcra Hareketlerinin Birbirinden Ayrılması*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2021.
- İnci, Zekiye Özen. "Alman Ceza Kanunu m. 30/1 Perspektifinde Ceza Hukukunda Azmettirmeye Teşebbüs (Sonuçsuz Kalan Azmettirme)". *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 10/2 (2020), 913-980.
<https://doi.org/10.32957/hacettepehdf.796032>
- Jakobs, Günther. "Das Selbstverständnis der Strafrechtswissenschaft vor den Herausforderungen der Gegenwart (2000)". *Kriminologische Diskussionstexte I*. 451-454. ed. Aldo Legnaro - Daniela Klimke. Springer, 2022.
- Jakobs, Günther. "Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutsverletzung". *Zeitschrift Für Die Gesamte Strafrechtswissenschaft* 97/4 (1985), 751-785.
<https://doi.org/10.1515/zstw.1985.97.4.751>
- Jakobs, Günther. "Düşman Ceza Hukuku? - Hukukiliğin Şartlarına Dair Bir İnceleme". çev. M. Cemil Ozansü. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 507-526. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

- Jakobs, Günther. “Yurttaş Ceza Hukuku ve Düşman Ceza Hukuku”. çev. Mehmet Cemil Ozansü. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 489-505. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Karaaslan, Reşit. “Düşman Ceza Hukuku Perspektifinden Olağanüstü Hâl Dönemi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Genel Bakış”. *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu*. ed. İzzet Özgenç. 513-534. .Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Kauder, Siegfried. “Strafbarkeit Terroristischer Vorbereitungshandlungen: Erwiderung Zu Deckers/Heusel”. *Zeitschrift Für Rechtspolitik* 42/1 (2009), 20-22.
- Kazaker Bozkurt, Gözde. “Cezalandırılabilirliğin Öne Çekilmesi-Kavram, Nedenleri, Görünüm Şekilleri (Alman Ceza Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir İnceleme)”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 24/1 (Mayıs 2022), 241-288. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1098155>
- Keçelioğlu, Elvan. “Sırf Hareket Suçu Soyut Tehlike Suçu Mudur?”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2021), 433-464. <https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.933579>
- Keçelioğlu, Elvan. “Risk Toplumunda Ceza Hukukunun Değişen Yüzü”. *AÜHF Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan* 1 (2015), 627-638.
- Kelly, Rory. “The Right to a Fair Trial and The Problem of Pre-Inchoate Offences”. *European Human Rights Law Review* 6 (October 2017), 596-602.
- Kemiksiz, Nigar Neşe. “Amerika’da Aşırı Sağ Şiddet ve Terörizm”. *Tesam Akademi Dergisi* 8/2 (Temmuz 2021), 459-487. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.959949>
- Kılıç, Dicle Yağmur. “Düşman Ceza Hukuku Alternatifsiz Midir? Teorik Düşman Ceza Hukukunun Uygulamadaki Dönüşümü: Düşman Ceza Hukukunun İşlevselliği Üzerine Bir İnceleme”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16/2 (2019), 321-359.
- Kitapçioğlu Yüksel, Tülay. “Silahlı Örgütlenme Suçu (TCK m.314)”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72/1 (Mart 2023), 295-342. <https://doi.org/10.33629/auhfd.1115709>

- Koca, Mahmut - Üzülmez, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 15. Basım, 2023.
- Körpe, Özgür. *Osmanlı'dan Cumhuriyete Ayaklanmalar 1800-1938*. İstanbul: Paraf Yayınları, 2013.
- Kurtaran, Mustafa. "Silahlı Örgüte Silah Sağlama Suçu". *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/2 (Temmuz 2020), 333-376.
- Laqueur, Walter. *A History of Terrorism*. New Brunswick: Transaction Publishers, 2001.
- Laqueur, Walter. *The New Terrorism: Fanaticism and The Arms of Mass Destruction*. New York: Oxford University Press, 1999.
- Law, Randall D. *Terrorism: A History*. Cambridge: Polity Press, 2009.
- Law Commission. *Conspiracy and Attempts*. London: The Stationery Office, 2009. <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c92b540f0b62aff6c29ef/0041.pdf>
- Lloyd, Anthony John Leslie Lloyd Baron. *Inquiry into Legislation Against Terrorism*. The Stationery Office, 1996.
- Lutz, James M. – Lutz, Brenda. *Terrorism: Origins and Evolution*. New York: Palgrave Macmillan, 2005.
- Malek, Klaus. "Düşman Ceza Hukuku - 2006 Yılı 30. Müdafiler Günündeki "Düşman Ceza Hukuku - Hukuk Devletindeki Hortlak" Çalışma Grubuna İlişkin Birkaç Düşünce". çev. Yener Ünver. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 591-593. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Mango, Andrew. *Türkiye'nin Terörle Savaşı*. çev. Orhan Azizoğlu. İstanbul: Doğan Kitap, 2005.
- McCulloch, Jude - Pickering, Sharon. "Pre-Crime and Counter-Terrorism: Imagining Future Crime in the War on Terror". *British Journal of Criminology* 49/5 (September 2009), 628-645. <http://dx.doi.org/10.1093/bjc/azp023>
- Middleton, Ben. "Preparing for Terrorism". *Journal of Criminal Law* 75/3 (Haziran 2011), 177-180.

- Mill, John Stuart. *On Liberty*. London: Longmans, Green, Reader and Dyer, Peoples Edition, 1878.
- Mitsch, Wolfgang. "Terrorbekämpfung durch Strafrechtsvorverlagerung". *Vortrag auf der dritten Internationalen rechtsvergleichende Konferenz an der Universität Postdam am*. 16 (2014), 1-6.
- Mitsch, Wolfgang. "Vorbereitung und Strafrecht". *JURA–Juristische Ausbildung* 35/7 (2013), 696-704.
<https://doi.org/10.1515/jura-2013-0087>
- Oehmichen, Anna. *Terrorism and Anti-Terror Legislation - The Terrorised Legislator? A Comparison of Counter-Terrorism Legislation and Its Implications on Human Rights in The Legal Systems of The United Kingdom, Spain, Germany, and France*. Leiden: Leiden University, Instituut voor Strafrecht en Criminologie, Doctoral Thesis, 2009.
- Olgunsoy, Feyzan. *Terörle Mücadelede İstihbarat Faaliyetlerinin Özgürlükler Rejimine Etkisi*. İstanbul: Oniki Levha, 2020.
- Osmanoğlu, Bilal - Kızıllı, Fahrettin. "Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Suçu Kavramları Üzerine Bir İnceleme". *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan* 21/2 (2019), 1141-1177.
- O'Sullivan, Noel (ed.). *Terrorism, Ideology And Revolution: The Origins Of Modern Political Violence*. Brighton: Wheatsheaf, 1986.
- Ökçesiz, Hayrettin. "'Düşman Ceza Hukuku' Düşüncesinin Eleştirisi". *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 553-560. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Öktem, Emre. *Terörizm, İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*. İstanbul: Derin Yayınları, 2007.
- Önder, Ayhan. *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt II-III*. İstanbul: Beta, 2. Basım, 1992.
- Özbek, Veli Özer - Doğan, Koray - Meraklı, Serkan - Bacaksız, Pınar - Başbüyük, İsa. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 14. Basım, 2023.

- Özek, Çetin. ““1997 Türk Ceza Yasası Tasarısı”na İlişkin Düşünceler”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 56/1-4 (1998), 21-68.
- Özek, Çetin. ““Devletin Korunması”, “Terörle Mücadele Yasası” ve “Bilgilenme Hakkı””. *Değişen Dünyada İnsan Hukuk ve Devlet/Edip F. Çelik'e Armağan.* haz. Turgut Tarhanlı. 233-263. İstanbul: Engin Yayıncılık, 1995.
- Özek, Çetin. ““Silahlı Çete-Amaç Suç” İlişkisinde İştirak Sorunları”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 49/03 (1994), 357-378.
- Özek, Çetin. “Terör ve Terörle Mücadele Kanunu”. *İstanbul Barosu Dergisi: Terörle Mücadele Özel Sayısı* 65/4-5 (1991), 352-385.
- Özek, Çetin. *Siyasî İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler: (TCK. Mad. 146-151, 168-173)*. İstanbul: Cezaevi Matbaası, 1967.
- Özgenç, İzzet - Üzülmüş, İlhan (ed.). *Ceza Genel Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2022.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 19. Basım, 2023.
- Özgenç, İzzet. *Suç Örgütleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 15. Basım, 2023.
- Özgenç, İzzet. *Terörle Mücadele Kanunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Özkan, Kazım Murat. *Birleşik Krallık ve Terörizmle Mücadele* Ankara: Nobel, 2021.
- Özmen, Remzi. “Terörle Mücadele Kanunu 46 Kez Değiştirildi”. *Terazi Hukuk Dergisi* 14/154 (Haziran 2019), 1274-1276.
- Özocak, Gürkan. *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- Öztürk, Onur. *Türkiye-İrak İlişkileri ve Kürt Sorunu (1926-1990)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Padfield, Nicola. *Criminal Law*. Oxford University Press, 8. Edition, 2012.
- Paşca, Ioana Celina. “The Tendency of Criminalizing Preparatory Acts as Selfstanding Offences or Attempt to Commit an Offence”. *Journal of Eastern European Criminal Law* 01 (2017), 46-50.
- Perliger, Arie. *Challengers from the Sidelines: Understanding America's Violent Far-Right*. West Point, NY: The Combating Terrorism Center, 2012.

- Radtke, Henning - Steinsiek, Mark. "Terrorismusbekämpfung durch Vorfeldkriminalisierung? – Das Gesetz zur Verfolgung der Vorbereitung schwerer staatsgefährdender Gewalttaten". *JR Heft 3* (2010), 107-109.
<https://doi.org/10.1515/juru.2010.107>
- Ramsay, Peter. "The Responsible Subject as Citizen: Criminal Law Democracy and the Welfare State". *Modern Law Review* 69/1 (February 2006), 29-58.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.2006.00575.x>
- Rapoport, David. "The Fourth Wave: September 11 in the History of Terrorism". *Current History* 100/650 (December 2001), 419-424.
<https://doi.org/10.1525/curh.2001.100.650.419>
- Reich, Walter. "Understanding Terrorist Behavior: The Limits and Opportunities Inquiry". *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*. ed. Walter Reich. 261-280. Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press, 1998.
- Richards, Anthony. "Characterising The UK Terrorist Threat: The Problem With Non-Violent Ideology As A Focus For Counter-Terrorism And Terrorism As The Product Of 'Vulnerability'". *Contemporary Voices: St Andrews Journal of International Relations* 3/1 (Summer 2012), 17-26.
<http://dx.doi.org/10.15664/jtr.414>
- Ripolles, José Luis Díez. "The "Law and Order" Approach in Spanish Criminal Justice Policy". *ReAIDP / e-RIAPL A-02/1* (2007). Erişim 27 Aralık 2023.
<https://www.penal.org/sites/default/files/files/JLDRLawOrderSpanish.pdf>
- Roach, Kent. *The 9/11 Effect: Comparative Counter-Terrorism*. Cambridge University Press, 2011.
- Rosenau, Henning. "Jakobs'un Düşman Ceza Hukuku Kavramı Hukukun Düşmanı". çev. Erhan Temel. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57/4 (2008), 391-402.
https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000001561
- Rousseau, Jean Jacques. *Toplum Sözleşmesi*. çev. Vedat Günyol. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.

- Roxin, Claus - Greco, Luis. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Munich: Verlag CH Beck, 5. Auflage, 2020.
- Saliger, Frank. “Düşman Ceza Hukuku: Eleştirel veya Totaliter Ceza Hukuku Konsepti?”. çev. Serkan Oğuz. *Ceza Hukuku Dergisi* 12/34 (Ağustos 2017), 211-226.
- Saraçlı, Murat. “Uluslararası Hukukta Terörizm”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/1 (Haziran 2007), 1049-1078.
- Saul, Ben. “Criminality and Terrorism”. *Counter-Terrorism: International Law and Practice*. ed. Ana Maria Salinas De Frias - Katja Samuel - Nigel White. 133-170. Oxford: Oxford University Press, 2012.
- Saul, Ben. *Defining Terrorism in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Saul, Ben. “Defining “Terrorism” to Protect Human Rights”. *Interrogating The War On Terror: Interdisciplinary Perspective*. ed. Deborah Staines. 190-210. Cambridge Scholars Publishing, 2007.
- Saul, Ben. “The Legal Response of The League of Nations to Terrorism”. *Journal Of International Criminal Justice* 4/1 (March 2006), 78-102.
<https://doi.org/10.1093/jicj/mqi096>
- Saul, Ben. “Attempts to Define ‘Terrorism’ In International Law”. *Netherlands International Law Review* 52/1 (May 2005), 57-83.
<https://doi.org/10.1017/S0165070X05000574>
- Scanlon, Zoe. “Punishing Proximity: Sentencing Preparatory Terrorism in Australia and the United Kingdom”. *Current Issues in Criminal Justice* 25/3 (March 2014), 763-783.
<https://doi.org/10.1080/10345329.2014.12035997>
- Schmid, Alex P. “The Definition of Terrorism”. *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. ed. Alex P. Schmid. 39-98. Routledge, 2011.
- Selçuk, Sami. *Suç Genel Kuramı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Selçuk, Sami. “Hukukun Terörle Sınavı”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/5 (Nisan 2011), 57-92.

- Selçuk, Sami. “Suç, Suç Yörüngesi ve Kalkışmanın Konumu”. *Adalet Dergisi* 74/5 (Eylül-Ekim 1983), 798-815.
- Seymour, Gerald. *Harry’s Games*. Hodder & Stoughton, 40. Edition, 2015.
- Sieber, Ulrich. “Güvenlik Hukukunun Yeni Mimarisi -Global Risk Toplumunda Suç Kontrolü-”. çev. Erdem İzzet Külçür. *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*. ed. Feridun Yenisey - Salih Oktar - Zehra Başer Doğan. 387-424. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Sieber, Ulrich. “Ceza Hukukunun Sınırları -Temeller ve Öngörüler: Max-Planck-Enstitüsündeki Yeni Ceza Hukuku Araştırma Programı”. çev. Feridun Yenisey. *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*. ed. Feridun Yenisey - Salih Oktar - Zehra Başer Doğan. 37-101. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Sieber, Ulrich. “Terör Suçlarının Önalanda Tehlike Suçlarının Meşruiyeti ve Sınırları”. çev. Erdem İzzet Külçür. *Bilişim Teknolojisi ile Globalleşen Dünyadaki Tehlikelerin Önlenmesi ve Ceza Hukuku*. ed. Feridun Yenisey - Salih Oktar - Zehra Başer Doğan. 425-456. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Simester, Andrew - Hirsch, Andreas von. *Crimes, Harms, And Wrongs: On The Principles Of Criminalisation*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2011.
- Simester, A. P. “Prophylactic Crimes”. *Seeking Security: Pre-Emptying the Commission of Criminal Harms*. ed. G. R. Sullivan ve I. Dennis. 59-78. Oxford: Hart Publishing, 2012.
- Simon, Joanna. *Preventive Terrorism Offences*. Oxford: University of Oxford, Doctoral Dissertation, 2015.
- Sinn, Arndt. “Modern Suç Kovuşturması Düşman Ceza Hukuku Yolunda mı?”. çev. Yener Ünver. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 611-631. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.
- Skeat, Walter William. *An Etymological Dictionary of The English Language*. Oxford: Clarendon Press, 2. Edition, 1893.
- Soyaslan, Doğan. *Teşebbüs Suçu*. Ankara: Kazancı Matbaacılık, 1994.

- Soyaslan, Doğan. *Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 5. Basım, 2005.
- Sözüer, Adem. *Suçta Teşebbüs*. İstanbul: Kazancı Yayınları, 1994.
- Stark, Findlay - Bock, Stefanie. “Preparatory Offences”. *University of Cambridge Faculty of Law Research Paper* 64 (October 2018).
Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3276568> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3276568>.
- Syrett, Keith. “The United Kingdom”. *Comparative Counter-Terrorism Law*. ed. Kent Roach. 167-202. New York: Cambridge University Press, 2015.
- Şanlı, Deniz. *Düşman Ceza Hukuku*. İstanbul: Notabene Yayınları, 2020.
- Şen, Ersan - Eryıldız, H. Sefa. *Suç Örgütü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2022.
- Şöhret, Mesut. “Etno-Dinsel Milliyetçilik Bağlamında İrlanda Sorunu”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 2/4 (Aralık 2013), 39-76.
<https://doi.org/10.15869/itobiad.109218>
- Taner, Tahir. *Ceza Hukuku Umumi Kısım*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1953.
- Taner, Tahir. “Tedhişçilik ve 16 İkinci Teşrin 1937 Cenevre Mukavelenameleri”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası (Cemil Birsal'e Armağan)* (1939), 461-487.
- Tangör, Burak - Sayın, Sevinç. “Avrupa Birliği’nin Terörizmle Mücadele Stratejisi: Yeni Bir Bütünleşme Alanı Mı?”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 11/1 (Mayıs 2012), 85-118.
https://doi.org/10.1501/Avraras_0000000173
- Tanör, Bülent. “Terörle Mücadele Kanunu Üzerine İlk Düşünceler”. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 10/1-2 (1990), 165-173.
- Taşdemir, Fatma. *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, 2006.
- Taştan, Mehmet. *Açıklamalı – İçtihatlı Terörle Mücadele Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Taştan, Mehmet. “Silahlı Örgüt Kurmak, Yönetmek ve Silahlı Örgüte Üye Olmak Suçu”. *Terazi Aylık Hukuk Dergisi* 20/6 (Nisan 2008), 113-119.

- Taylor, Terence. "United Kingdom". *Combating Terrorism: Strategies of Ten Countries*. ed. Yonah Alexander. 187-223. Michigan: The University of Michigan Press, 2005.
- TBB, Türkiye Barolar Birliği. *Türkiye ve Terörizm*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2006.
- <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/turkiye-ve-terorizm.pdf>
- TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Terörle Mücadele Kanunu'nun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ile Adalet Komisyonları Raporları (1/1194)*. Ankara: TBMM, 2006.
- <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1222m.htm>
- TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Terörle Mücadele Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/802)*. Ankara: TBMM, 1991.
- <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c059/tbmm18059106.pdf>
- Tekin, Derya. "Bir Ceza Politikası Olarak Hazırlık Hareketlerinin Cezalandırılması: Türk ve İngiliz Yasal Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Analizi". *Terazi Hukuk Dergisi* 13/146 (Kasım 2018), 48-60.
- Tepe, İlker. *Modern Ceza Hukuku Anlayışında İnternet Suçluluğu ve Türk Ceza Hukukundaki Yansımaları*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Tophoven, Rolf. *Günümüzde Gerilla ve Terörizm: Şiddet Yoluyla Politika*. çev. Eşref Bengi Özbilen. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1983.
- Toroslu, Nevzat - Toroslu, Haluk. *Ceza Hukuku Genel Kısım*. Ankara: Savaş Yayınevi, 26. Basım, 2021.
- Tozman, Önder. *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Basım, 2017.
- Tozman, Önder. *Suçta Teşebbüs*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Turabi, Selami. *Terör Örgütleri ve Terör Suçları*. Ankara: Kendi Yayını, 2018.
- Turinay, Faruk Yasin. "Terörle Mücadele Kanunu'na Göre Mutlak ve Nispi Terör Suçları". *İnsan ve İnsan* 6/20 (Nisan 2019), 337-350.
- <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.450796>

- Turinay, Faruk Yasin. *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Turinay, Faruk Yasin. “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 116 (2015), 39-84.
- Türk, Hikmet Sami. *Terörizmle Mücadelenin Hukuki Boyutları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2012.
- Türkoğlu, Türker. “Örgüte Yardımın Özel Şekli Olarak Terör Örgütüne Silah Sağlama Suçu (TCK 315) (Yargıtay Kararları Işığında)”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 1/42 (Nisan 2020), 607-614.
- Ünal, Ertuğrul. “Mukayeseli Hukukta Terör Örgütü Kurma, Yönetme, Üye Olma ve Üye Olmamakla Birlikte Örgüte Bilerek Yardım Etme Suçlarında Etkin Pişmanlık Halleri”. *Karşılaştırmalı Hukukta ve Türk Hukukunda Terörizm, Terör Suçları ve İnfaz Hukuku 1. Cilt*. ed. İzzet Özgenç. 451-478. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2024.
- Ünal, Osman Gazi. *Türk Ceza Hukukunda Tehlike Suçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Ünal, Osman Gazi. “Cezalandırılabilirliğin Ön Alana Kaydırılması Bağlamında, Yasak Cihaz Veya Programlar Suçu (TCK m. 245/A)”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 26/2 (Nisan 2022), 589-646. <https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1116684>
- Ünver, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2003.
- Ünver, Yener. “Ceza Hukukunda Hukuksal Değer”. çev. R. Barış Erman. *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 8 (2003), 113-119.
- Vorbaum, Thomas. *Einführung in die moderne Strafrechtsgeschichte*. Berlin: Springer, 2009.
- Walker, Clive. “Counter-Terrorism Through Precursor Crimes”. *Precursor Crimes of Terrorism: The Criminalisation of Terrorism Risk in Comparative Perspective*. ed. Clive Walker - Mariona Llobet Angli - Manuel C. Meliá. 20-42. Edward Elgar Publishing, 2022.

- Walker, Clive. *Blackstone's Guide to The Anti-Terrorism Legislation*. Oxford: Oxford University Press, 3. Edition, 2014.
- Walker, Clive. *Blackstone's Guide to the Anti-terrorism Legislation*. Oxford University Press, 2002.
- Wardlaw, Grant. *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*. Cambridge University Press, 2. Edition, 1989.
- Whitman, James Q. "The Transition to Modernity". *The Oxford Handbook of Criminal Law*. ed. Markus Dirk Dubber - Tatjana Hörnle. 84-110. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Wilkinson, Paul. *Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response*. Routledge, 3. Edition, 2011.
- Williams, George - Golder, Ben. "What is 'Terrorism'? Problems of Legal Definition". *The University Of New South Wales Law Journal* 27/2 (2004), 270-295.
- Williamson, Myra. *Terrorism, War and International Law: The Legality of the Use of Force Against Afghanistan in 2001*. Surrey: Ashgate Publishing Limited, 2009.
- Wilson, William. *Criminal Law*. Pearson, 6. Edition, 2017.
- Wilson, William. *Criminal Law: Doctrine and Theory*. Pearson Education, 4. Edition, 2011.
- Yalçın, Hasan Basri. "Terörle Mücadeleye Stratejik Yaklaşım". *Terörün Kökenleri ve Terörle Mücadele Stratejisi*. ed. Fahrettin Altun, Hasan Basri Yalçın. 19-52. İstanbul: SETA, 1. Basım, 2018.
- Yalçınkaya, Haldun. "Birinci Yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2178 Sayılı Kararı ve Yabancı Terörist Savaşçılar". *Ortadoğu Analiz* 7/70 (Eylül-Ekim 2015), 59-61.
- Yargıç, Sinem. *Terör Olgusunun Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Üzerindeki Değiştirici Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Yarsuvat, Elif (çev.). "Hazırlık Hareketleri ve İştirakın Genişleyen Biçimleri/Karar/ Müzakereler (Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi, 20-27 Eylül 2009, İstanbul)". *Suç ve Ceza Dergisi* 1 (2010), 13-44.

- Yaşar, Osman - Gökcan, Hasan Tahsin - Artuç, Mustafa. *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt VI Madde 257-345*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.
- Yaşar, Osman - Gökcan, Hasan Tahsin - Artuç, Mustafa. *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Cilt V Madde 205-256*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.
- Yenidünya, A. Caner - İçer, Zafer. “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 19/2 (Aralık 2013), 797-828.
- Yetkin, Erdi. *Cezalandırılabilirliğin Öne Alınmasının Bir Görünüş Biçimi Olarak Hazırlık Hareketlerinden Doğan Ceza Sorumluluğu*. İstanbul: On iki Levha Yayıncılık, 2024.
- Yetkin, Erdi. “Fraenkel’in İkili Devletinden Dubber’in İkili Ceza Devletine Ceza Hukukunun İkili Karakteri”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 19/2 (2022), 1023-1075.
- Yurtlu, Fatih. “Ceza Mahkemesi Kararlarının Gerekçeli Olma Zorunluluğu ve Silahsız Terör Örgütü Tartışmaları (Hizb-Ut Tahrir Örneği)”. *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (Aralık 2021), 261-293. <https://doi.org/10.54704/akdhfd.1024653>
- Yurtlu, Fatih. “Terör Suçlarıyla Mücadelede Yeni Konsept: Önalın Suçları-BGH Kararları Işığında Almanya Örneği”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 29/3 (Eylül 2021), 2169-2208. <https://doi.org/10.15337/suhfd.928349>
- Yurtlu, Fatih. *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma, Kurulmuş Örgütü Yönetme veya Bu Örgüte Üye Olma*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Zafer, Hamide. *Ceza Hukukunda Terörizm: Milletlerarası Metinler ve 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun Işığında*. İstanbul: Beta Yayınevi, 1999.
- Zafer, Hamide. *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*. İstanbul: Beta Yayınevi, 1999.
- Zedner, Lucia. “Preventive Justice and The Rule of Law: What Role for The Legal Profession and the Courts, What Role for Academia?”. *Queensland Legal Yearbook 2014*. ed. John McKenna - Alice-Ann Boylan. 256-269. (Brisbane: Supreme Court Library Queensland, 2015).

Zedner, Lucia. “Pre-Crime and Pre-punishment: A Health Warning”. *Criminal Justice Matters* 81/1 (September 2010), 24-25.

<https://doi.org/10.1080/09627251.2010.505409>

Zedner, Lucia. “Pre-crime and Post-criminology?”. *Theoretical Criminology* 11/2 (May 2007), 261-281.

<https://doi.org/10.1177/13624806070758>

Zelman, Joshua D. “Uluslararası Hukukta Son Gelişmeler: Anti Terörizm Mevzuatı – Bölüm I: Genel Değerlendirme”. çev. Ali Emrah Bozbayındır. *Terör ve Düşman Ceza Hukuku*. ed. Yener Ünver. 295-315. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

Zengin, Mehmet. *Suç İşlemek Amacıyla Örgütlenme Suçlarının Normatif ve Olgusal Temelleri (Çete Yapılanmaları, Suç Örgütleri, Terör Örgütleri)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

DİĞER KAYNAKLAR

ALRC, Australian Government - Australian Law Reform Comission. “A Common Law Principle”. Erişim 8 Kasım 2023.

<https://www.alrc.gov.au/publication/traditional-rights-and-freedoms-encroachments-by-commonwealth-laws-alrc-report-129/9-burden-of-proof-2/a-common-law-principle-10/>

Arthur, Paul - Cowell-Meyers, Kimberly. “Irish Republican Army”. *Britannica*. Erişim 19 Ocak 2023.

<https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>

AYM, Anayasa Mahkemesi. E. 2010/40, K. 2012/8 (19 Ocak 2012).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2012-8-nrm.pdf>

AYM, Anayasa Mahkemesi. E. 2023/132, K. 2023/183 (26 Ekim 2023).

AYM, Anayasa Mahkemesi. E. 1991/18, K. 1992/20 (31 Mart 1992).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1992-20-nrm.pdf>

AYM, Anayasa Mahkemesi. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169 (20 Haziran 2017).

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1992-20-nrm.pdf>

BBC, British Broadcasting Corporation (BBC). “11 Eylül 2001 saldırıları: Nasıl düzenlendi, kaç kişi öldü, sonrasında ne oldu?”. Erişim 8 Mayıs 2024.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58462900>

BBC, British Broadcasting Corporation. “2005'ten bugüne İngiltere'de 7 saldırı: 89 kişi öldü”. Erişim 8 Mayıs 2024.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39354709#:~:text=S%C4%B1rt%20%C3%A7antalar%C4%B1na%20bomba%20saklayan%20%C3%BC%C3%A7,yitirirken%20%20770%20ki%C5%9Fi%20de%20yaraland%C4%B1>

BBC, British Broadcasting Corporation. “Norveç çifte saldırının şokunu yaşıyor”. Erişim 20 Mart 2023.

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2011/07/110723_norway_3update

BBC, British Broadcasting. “UK terror threat level raised to 'severe'”. Erişim 26 Ocak 2023.

<https://www.bbc.com/news/uk-28986271>

BBC, British Broadcasting Corporation. “2005'ten bugüne İngiltere'de 7 saldırı: 89 kişi öldü”. Erişim 13 Kasım 2023.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39354709>

BM, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı. S/RES/1373 (28 Eylül 2001).

BM, Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı. A/RES/42/159 (17 Aralık 1987).

BM, Birleşmiş Milletler. “Birleşmiş Milletler Antlaşması”. Erişim 17 Şubat 2023.

<https://turkiye.un.org/tr/33499-birlesmis-milletler-antlasmasi>

BM, Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı. A/RES/60/288 (8 Eylül 2006).

BM, Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı. S/RES/2178 (24 Eylül 2014).

CAA, Criminal Attempts Act 1981. UK: Public General Act, 1981. Erişim 18 Mayıs 2023.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/47/contents>

CNNTÜRK, Cable News Network. “Türkiye'de son 5 yılda meydana gelen terör saldırıları”. Erişim 13 Kasım 2023.

<https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-son-5-yilda-meydana-gelen-teror-saldirilari>

COE, Council of Europe. “Additional Protocol to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism”. Erişim 23 Mart 2024.

<https://rm.coe.int/168047c5ea>

COE, Council of Europe. “War and Terrorism”. Erişim 27 Aralık 2022.

<https://www.coe.int/en/web/compass/war-and-terrorism#5>

COE, Council of Europe. “Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism”. Erişim 23 Şubat 2023.

<https://rm.coe.int/16808c3f55>

CTSA, Counter-Terrorism and Security Act. UK: Public General Acts, 2015. Erişim 29 Ocak 2023.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/6/contents/enacted>

Diplomasi Ajanları da Dahil Olmak Üzere Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Kanun No. 2374). *Resmi Gazete* 17229 (23 Ocak 1981). Erişim 4 Mart 2023.

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmc064/kanunmgkc064/kanunmgkc06402374.pdf

Edwards, Phil. “Counter-Terrorism, the Rule of Law and the “Counter-Law” Critique”. *Verfassungsblog*. Erişim 12 Aralık 2023.

<https://verfassungsblog.de/os7-counter-law/>

EPA, Northern Ireland (Emergency Provisions) Act. UK: Parliament of the United Kingdom, 1973. Erişim 29 Ocak 2023.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1973/53>

EU, European Union. “Council Common Position of 27 December 2001 On The Application Of Specific Measures To Combat Terrorism (2001/931/CFSP)”. Erişim 27 Şubat 2023.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02001E0931-20171115>

EWCA, Court of Appeal of England and Wales. *The Secretary of State for the Home Department v Lord Alton of Liverpool and Others* EWCA Civ 443 (2008).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *K v R* EWCA Crim 185 (2008).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *Zafar & Others* EWCA Crim 184 (2008).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *R v Khan (Parviz)* EWCA Crim 1085 (2009).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *R v Sohail Anjum Qureshi* EWCA Crim 1054 (2008).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *Usman Khan - Mohibur Rahman - Omar Sharif Latif - Abdul Boshier Mohammed Shahjahan - Nazam Hussain v R* EWCA Crim 468 (2013).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *R v Rowe* EWCA Crim 635 (2007).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *R v Iqbal (Abbas Niazi); R v Iqbal (Ilyas Niazi)* EWCA Crim 3215 (2010).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *R v Nicholas Roddis* EWCA Crim 585 (2009).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *R v Barot (Dhiren)* EWCA Crim 1119 (2007).

EWCA, England and Wales Court of Appeal. *Usman Khan and Others v R* EWCA Crim 468 (2013).

Hansard Common Debates. “Column 655 (10 July 2000) Charles Clarke”. Erişim 11 Kasım 2023.

<https://publications.parliament.uk/pa/cm199900/cmhansrd/vo000710/debtext/00710-14.htm>

Hazine ve Maliye Bakanlığı. “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1373 (2001) sayılı Kararı”. Erişim 21 Mayıs 2024.

<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/BM-G%C3%BCvenlik-Konseyi-1373-Say%C4%B1%C4%B1-Karar%C4%B1.docx>

Home Office. “Terrorism Act 2006 Explanatory Notes”. Erişim 1 Ekim 2023.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/notes/division/4/1/5>

House of Lords, *A (FC) and others (FC) (Appellants) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent)*, UKHL 56 (16 Aralık 2004).

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. “Avrupa Konseyi Terörizmin nlenmesi Sözleşmesi. Erişim 21 Mayıs 2024.

https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/04/01/AK_Terorizmin_Onlenmesi_Sozlesmesi.pdf

İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi. “Avrupa Konseyi Terörizmin nlenmesi Sözleşmesi’ne Ek Protokol”. Erişim 23 Mart 2024.

<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/161-avrupa-konseyi-terorizmin-onlenmesi-sozlesmesine-ek-protokol/>

«Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Kanun Dışı Eylemlerin nlenmesine İlişkin» 23 Eylül 1971 Tarihli Montreal Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun

Bulunduğuna Dair Kanun (Kanun No. 1888). *Resmi Gazete* 15226 (4 Mayıs 1975). Erişim 3 Mart 2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15226.pdf>

SPA, Civil Authorities (Special Powers) Act (Northern Ireland). UK: Parliament, 1922. Erişim 12 Ocak 2024.

<https://www.legislation.gov.uk/>

OED, Online Etymology Dictionary. “Terror”. Erişim 29 Aralık 2022.

<https://www.etymonline.com/search?q=terror>

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (Kanun Hük. Kar. No. 285). *Resmî Gazete* 19517 (14 Temmuz 1987). Erişim 10 Ocak 2023.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/4.5.285.pdf>

Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve Olağanüstü Halin Devamı Süresince Alınacak İlave Tedbirler Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (Kanun Hük. Kar. No. 430). *Resmî Gazete* 20727 (16 Aralık 1990). Erişim 12 Ocak 2023.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.430.pdf>

TCHD, Türk Ceza Hukuku Derneği. “18. Uluslararası Ceza Hukuku Kongresi”. Erişim 30 Aralık 2023.

<https://www.tchd.org.tr/18-uluslararasi-ceza-hukuku-kongresi/>

Topal, Ahmet Hamdi. “Uluslararası Hukukta Terörizmin Tanımlanması Sorunu”. *E-Akademi*. Erişim 1 Ocak 2023.

<http://www.e-akademi.org/>

Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Bazı Eylemlere İlişkin» 14 Eylül 1963 Tarihli Tokyo Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Kanun No. 1889). *Resmi Gazete* 15226 (4 Mayıs 1975). Erişim 3 Mart 2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15226.pdf>

Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesinin Önlenmesine Dair 16 Aralık 1970 tarihli La Haye Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (Kanun No. 1634). *Resmi Gazete* 14384 (7 Aralık 1972). Erişim 3 Mart 2023.

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc056/kanuntbmmc056/kanuntbmmc05601634.pdf

UK Parliament. “Bound Volume Hansard - Commons Debates”. Erişim 1 Ekim 2023.

<https://publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmhansrd/vo051103/debtext/51103-16.htm>

UKHL, United Kingdom House of Lords. *Attorney General's Reference No 4 of 2002 (On Appeal from the Court of Appeal (Criminal Division)), Sheldrake (Respondent) v. Director of Public Prosecutions (Appellant)* UKHL 43 (2004).

UKHL, United Kingdom House of Lords. *R v G, R v J* UKHL 13 (2009).

UKHL, United Kingdom House of Lords. *R v Director of Public Prosecutions Ex Parte Kebeline* UKHL 43 (1999).

UKSC, United Kingdom The Supreme Court. *R v Gul (Appellant)* UKSC 64 (23 October 2013).

UN, United Nations. “Main Actors of the United Nations System in Counter-Terrorism Efforts”. Erişim 24 Şubat 2023.

https://www.unodc.org/pdf/CT_organogram_may2007.pdf

UN, United Nations. “Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft”. Erişim 20 Şubat 2023.

<https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv1-english.pdf>

UN, United Nations. “Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft”. Erişim 20 Şubat 2023.

<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv2-english.pdf>

UN, United Nations. “Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation”. Erişim 20 Şubat 2023.

<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/Conv3-english.pdf>

UN, United Nations. “Convention on the Prevention and Punishment of Crimes Against Internationally Protected Persons, Including Diplomatic Agents”. Erişim 21 Şubat 2023.

<https://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/english-18-7.pdf>

UN, United Nations. “International Convention Against the Taking of Hostages”. Erişim 21 Şubat 2023.

<https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-5.pdf>

UN, United Nations. “Birleşmiş Milletler Terörizm Sözleşmelerinin Metni ve Statüsü”. Erişim 21 Şubat 2023.

https://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2_en.xml

United Kingdom Government. “Proscribed Terrorist Groups or Organisations”. Erişim 5 Kasım 2023. <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations--2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version>

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3515, K. 2015/2323 (15 Temmuz 2015).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2019/5252, K. 2021/3953 (15 Haziran 2021).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2020/6746, K. 2020/6881 (14 Aralık 2020).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2019/7715, K. 2020/3677 (22 Haziran 2020).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/7107, K. 2019/5300 (17 Eylül 2019).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/3066, K. 2019/1376 (28 Şubat 2019).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/1093, K. 2019/1323 (27 Şubat 2019).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/1069, K. 2015/840 (20 Nisan 2015).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3344 K. 2015/926 (30 Nisan 2015).

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2005/6028, K. 2005/9094 (29 Kasım 2005).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2018/1810, K. 2018/4596 (27 Kasım 2018).

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2013/15763, K. 2014/2801 (12 Mart 2014)

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/4767, K. 2015/1862 (16 Haziran 2015).

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2014/4255, K. 2014/7359 (20 Haziran 2014).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/1069, K. 2015/840 (20 Nisan 2015).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E. 2007/9-282, K. 2008/44 (4 Mart 2008).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3, K. 2017/3 (14 Temmuz 2017).

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2006/7781, K. 2007/4039 (10 Mayıs 2007).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2015/3, K. 2017/3 (24 Nisan 2017).

Yargıtay 8. Ceza Dairesi, E. 2000/10810, K. 2000/13581 (10 Temmuz 2000).

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, E. 2016/7162, K. 2017/4786 (18 Temmuz 2017).

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2004/1586, K. 2004/1433 (19 Nisan 2004)

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, E. 2004/4829, K. 2004/5628 (21 Ekim 2004)

Yargıtay 9. Ceza Dairesi. E. 2006/8281, K. 2007/8763 (29 Kasım 2007).
Yargıtay 9. Ceza Dairesi. E. 2007/5600, K. 2007/8399 (19 Kasım 2007).
Yargıtay 9. Ceza Dairesi. E. 2007/324, K. 2007/8187 (13 Kasım 2007).
Yargıtay 9. Ceza Dairesi. E. 2007/5166, K. 2007/9121 (10 Aralık 2007).
Yargıtay 16. Ceza Dairesi. E. 2015/2605, K. 2017/5049 (4 Ekim 2017).
Yargıtay 16. Ceza Dairesi. E. 2020/5713 K. 2021/2837 (20 Nisan 2021).
Yargıtay 9. Ceza Dairesi. E. 2008/19650, K. 2009/3395 (24 Mart 2009).
Yargıtay 9. Ceza Dairesi. E. 2007/4669, K. 2007/5385 (18 Haziran 2007).
Yargıtay 16. Ceza Dairesi. E. 2018/600, K. 2018/1653 (22 Mayıs 2018).
Yargıtay 16. Ceza Dairesi. E. 2015/8277, K. 2016/2279 (11 Nisan 2016).
Yargıtay 16. Ceza Dairesi. E. 2016/7002, K. 2017/379 (25 Ocak 2017).
Yargıtay 16. Ceza Dairesi. E. 2018/3774, K. 2018/4378 (20 Kasım 2018).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 2017/956, K. 2017/370 (26 Eylül 2017).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 2007/9-270, K. 2008/164 (10 Haziran 2008).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 1999/8-299 K. 2000/1 (1 Şubat 2000).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 2001/9-125 K. 2001/128 (19 Haziran 2001).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 2003/9-30, K. 98 (11 Mayıs 1999).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 2018/366 K. 2022/146 (3 Mart 2022).
Yargıtay Ceza Genel Kurulu. E. 2019/246, K. 2023/61 (8 Şubat 2023).